

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การจัดการฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเฉพาะพื้นที่
อำเภอเชียงแสน ระยะที่ 2

โดย

ศิริพร โคตะวินนธ์
ปริญญาวัลย์ ใจปิ่นตา

พฤษภาคม 2551

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ การจัดการฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเฉพาะพื้นที่
อำเภอเชียงแสน ระยะที่ 2

สว. ตำบลเชียงแสน
เลขที่.....0568
วันที่ 30 พ.ค. 2551

โดย
ศิริพร โคตะวินนธ์ นักวิจัย
ปริญญ์ ใจปิ่นตา ผู้ช่วยนักวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญห่อื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาช่วยหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

บทคัดย่อ

โครงการ การจัดการฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสน ระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ประการคือ 1) เพื่อสร้างกลไกท้องถิ่นอันประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นระบบติดตามข้อมูลสถานการณ์และเครือข่ายองค์กรบริหารจัดการท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

การศึกษานี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ใช้กระบวนการเก็บข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ทั้งผู้วิจัยเก็บศึกษาข้อมูลโดยตรง และสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในท้องถิ่น ในประเด็นที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ เพื่อสร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอันเป็นกลไกท้องถิ่นเพื่อติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ (แต่ในขณะนี้โครงการยังไม่แล้วเสร็จ)

จากการศึกษาเรื่องสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่ ภายใต้บริบทการเป็นเมืองยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนอำเภอเชียงแสนยังเป็นเมืองที่อยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ยังไม่มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน และปัจจุบันกำลังเผชิญการรุกคืบเข้ามาของกลุ่มทุนจีน ที่รุกโกล้เข้ามาทุกขณะตามเส้นทางโครงข่ายคมนาคมที่เชื่อมโยงภูมิภาค โดยเฉพาะเส้นทางสาย R3a เชื่อมโยงจีน-ลาว-ไทย และกลุ่มทุนจีนได้ใช้ฐานในประเทศ สปป.ลาว เพื่อลงทุนในพื้นที่ชายแดนลาว-ไทยแล้ว

ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ได้สะท้อนภาพความเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีคนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันจากสาเหตุแรงผลักดันทางด้านสภาพการเมืองและเศรษฐกิจจากถิ่นฐานบ้านเกิดในประเทศพม่า และแรงดึงดูดทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยเอง และปัจจุบันยังมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่เป็นระยะ จึงยังเป็นปัญหาที่จะต้องช่วยกันหาทางออกไป

สารบัญ

หน้า

บทที่		
1. บทนำ		
	ความเป็นมา.....	1
	วัตถุประสงค์.....	1
	ประเด็นในการศึกษา.....	2
	พื้นที่ในการศึกษา.....	3
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
2. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....		4
3. สภาพทั่วไปของอำเภอเชียงแสน.....		12
4. สรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่อำเภอเชียงแสน และพื้นที่ใกล้เคียงในรอบปี 2549-2550.....		25
5. รายงานการวิจัยการศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายในพื้นที่เดียวกัน กรณี บ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.....		48
6. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล.....		118
บรรณานุกรม		

ภาคผนวก

- บันทึกการเดินทางเชียงแสน-ท่าซี้เหล็ก-เชียงตุง-เมืองลา
- บันทึกการสำรวจเส้นทางสาย R3a เชียงของ-ห้วยทราย-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น-เมือง
ลอง-เชียงกก-เชียงแสน
- บันทึกบางส่วนจากการเดินทางห้วยทราย หลวงน้ำทา และสิบสองปันนา (จังหวัด
และตำบล)

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

โครงการวิจัยนี้เป็นการต่อยอดจากการดำเนินงานวิจัยโครงการ "การจัดการฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสนระยะที่ 1" ซึ่งได้ทำการศึกษาข้อมูลด้านสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประวัติศาสตร์ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลศรีดอนมูล ตำบลเวียง และตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และได้ทำการศึกษาความเคลื่อนไหวสถานการณ์โครงการพัฒนาต่างๆ ที่สำคัญในพื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดนอำเภอเชียงแสนและพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งศึกษาภาพรวมเศรษฐกิจท้องถิ่นอำเภอเชียงแสน หลังจากมีนโยบายยกระดับเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดน ซึ่งผลการศึกษาในระยะแรก ได้ข้อมูลพื้นฐานบางส่วนแต่ยังไม่สมบูรณ์ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับองค์กรท้องถิ่น นักวิจัยจึงได้นำเสนอโครงการในระยะที่ 2 เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานที่สอดคล้องกับการทำงานของ สกว. ที่มีเป้าหมายในการสร้างและใช้ความรู้ในการจัดการกับศักยภาพและโอกาสเพื่อกำหนดอนาคตของตนเองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยเป้าหมายของโครงการวิจัยนี้จะเน้นการสร้างกลไกในพื้นที่ ที่จะเป็กำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานโดยใช้ความรู้ในการทำงานในประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นต่อไป ขณะเดียวกันก็จะมีการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการในพื้นที่บ้านแม่แอบ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมาเป็นระยะเวลายาวนานเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นความสนใจของนักวิจัยในประเด็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างกลไกท้องถิ่นอันประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นระบบติดตามข้อมูลสถานการณ์และเครือข่ายองค์กรบริหารจัดการท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภารกิจ

1. สร้างกลไกท้องถิ่นอันประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ระบบติดตามข้อมูลสถานการณ์ และเครือข่ายองค์กรบริหารจัดการท้องถิ่น
2. ติดตามและพัฒนาโครงการย่อยเดิมให้เกิดการศึกษาต่อเนื่องหรือสร้างภาคปฏิบัติการในระยะที่ 2 จำนวน 3 โครงการ
3. พัฒนาโครงการใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ ของอำเภอเชียงแสน จำนวน 1 โครงการ เช่น ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ
4. ศึกษาสถานการณ์การพัฒนาความเคลื่อนไหวในพื้นที่ชายแดนในประเด็นที่สำคัญ
5. ศึกษาวิจัย “การศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”
6. จัดเวทีประสานเชื่อมโยงภาคีและองค์กรท้องถิ่นให้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

ประเด็นในการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ
 - ข้อมูลพื้นฐานเรื่องสภาพทั่วไป
 - การค้าท้องถิ่นและการค้าชายแดน
 - การจัดการทรัพยากร เช่น ระบบการจัดการน้ำ – ระบบเหมืองฝาย ,รูปแบบการ'จัดการที่ดิน (ดอยสะเกี)
2. สถานการณ์ความเคลื่อนไหวของพื้นที่ชายแดน สถานการณ์น้ำโขง การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคม(การก่อสร้างถนนเส้นทาง R3a) การค้าชายแดนไทย-จีน (FTA) การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และการพัฒนาเชียงแสนเป็นมรดกโลก และสถานการณ์ประเทศเพื่อนบ้าน
3. ศึกษาวิจัย “การศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”
 - ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์เข้าสู่ชุมชนบ้านแม่แอบ
 - เครือข่ายและกระบวนการอพยพย้ายถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์
 - ความเป็นชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ทางอำนาจของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์
 - การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกัน การสร้างพื้นที่ทางสังคม การสร้างตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

พื้นที่ดำเนินการ

อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. โครงการวิจัย 5 เรื่อง จะเป็นฐานข้อมูลพื้นฐานของอำเภอเชียงแสน เรื่องสภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโครงสร้างทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และฐานข้อมูลสถานการณ์การพัฒนาและเคลื่อนไหวในพื้นที่
2. องค์กรท้องถิ่นและภาคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำฐานข้อมูลจากการศึกษาวิจัยไปสนับสนุนการตัดสินใจในการจัดการพื้นที่ชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
3. เกิดกลไกท้องถิ่นอันประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ระบบติดตามข้อมูลสถานการณ์ และเครือข่ายองค์กรบริหารจัดการท้องถิ่นในการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่
4. ได้องค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์และการดำเนินชีวิตท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ในพื้นที่เดียวกันบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

บทที่ 2

บททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอำเภอเชียงแสน โดยใช้แหล่งข้อมูลหลักจาก ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบงานวิจัยในประเด็นที่สำคัญๆ เกี่ยวกับอำเภอเชียงแสน ที่ สามารถแบ่งได้ 4 ประเด็น คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าชายแดน (อำเภอเชียงแสน) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชียงแสน งานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ และงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยว โดยเนื้อหาในบทนี้เป็นการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอ ข้อค้นพบที่สำคัญๆ ในแต่ละเรื่องเพื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ในพื้นที่เพื่อเป็นฐานข้อมูล เพื่อศึกษาหรือค้นคว้าในประเด็นอื่นๆ อีกต่อไปที่ยังไม่มีผู้ศึกษา

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการค้าชายแดน

องอาจ สุขุมมาลวรรณ (2546) ศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ กรณี อำเภอแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการค้า การ ข้าราชการ บทบาทเงินสกุลบาท ตลอดจนปัญหาอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาการค้าชายแดน ระหว่างไทย-จีนตอนใต้

โดยผลการศึกษาพบว่าระบบการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ ในเขตอำเภอแม่สาย และ อำเภอเชียงแสน โดยแยกผู้ประกอบการเป็นฝ่ายไทยและฝ่ายจีน ในกรณีผู้ประกอบการฝ่ายไทย การส่งออกสินค้าส่วนใหญ่เป็นการค้า "ในระบบ" คือ ผ่านพิธีทางศุลกากร เนื่องจาก ผู้ประกอบการต้องการสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี ส่วนการนำเข้าเป็นการค้า "นอกระบบ" คือไม่ ผ่านพิธีทางศุลกากร เนื่องจากผู้นำเข้าสินค้านำเข้าพม่าก่อนลักลอบเข้าไทยเพื่อเลี่ยงภาษี

ส่วนผู้ประกอบการฝ่ายจีน การส่งออกส่วนใหญ่ผ่านพิธีการทางศุลกากร "ในระบบ" เนื่องจากทางการจีนส่งเสริมการส่งออก ส่วนการนำเข้าสินค้าจากไทย ผู้นำเข้าสินค้าแจ้งว่า สินค้าที่นำเข้าจากไทย เป็นสินค้าจากประเทศพม่าและลาว เนื่องจากจะได้รับสิทธิพิเศษลดอัตรา ภาษีลงครึ่งหนึ่งจากอัตราปกติเนื่องจากเป็นประเทศที่มีแนวชายแดนติดต่อกับจีน การค้า ชายแดนไทย-จีนตอนใต้ส่วนใหญ่กระทำกันตามแนวชายแดน ส่วนที่เหลือเป็นการค้าผ่านตัวแทน การชำระเงินส่วนใหญ่ใช้เงินสด ทั้งเงินสกุลหยวนและเงินบาทเนื่องจากยังไม่มีความสะดวกกัน รวมทั้งการชำระเงินผ่านสถาบันการเงินยังไม่มีความสะดวกเพียงพอ และทั้งนี้จีนควบคุมการ บริวรรตเงินตรา เป็นสื่อการในการแลกเปลี่ยนเงินทั้งสองสกุลที่ อำเภอแม่สายและจังหวัดเชียงราย

ส่วนการค้าขายข้ามประเทศ ใช้ระบบตัวแทนในการหักค่าสินค้าระหว่างกัน หรือใช้ตัวแทนหักบัญชี (โพลีก๊วน) ซึ่งตัวแทนเหล่านี้มีการติดต่อกันมานาน แล้วพัฒนาการชำระค่าสินค้าในเครือข่ายของตนเป็นรับชำระค่าสินค้าของกลุ่มที่อยู่นอกเครือข่าย สำหรับการชำระค่าสินค้าโดยใช้ letter of credit (L/C) มีธุรกรรมน้อยมาก เนื่องจากสถาบันการเงินของจีนยังไม่มีความพร้อมส่วนเงินบาทจะมีบทบาทเฉพาะตามแนวชายแดนไทย

ปัญหาอุปสรรค ยังคงมีปัญหาเรื่องการขนส่งทางน้ำโขง โดยเฉพาะเรื่องระดับน้ำในช่วงหน้าแล้ง นอกจากนั้นเกี่ยวกับเรื่องความพร้อมของบุคคลากรของทั้งฝ่ายจีนและไทย และเรื่องสิทธิพิเศษหากมีการเข้มงวดตามแนวชายแดนจะทำให้ไทยเสียผลประโยชน์ทางการค้า นอกจากนั้นยังมีเรื่องกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และนักลงทุนไทยขาดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบทางการค้า และมาตรฐานวัฒนธรรมจีน และข้อมูลการตลาดของจีน ทำให้การวางแผนทางการตลาดเป็นไปได้ยากและมีความเสี่ยงสูง และความไม่ซื่อสัตย์ทางการค้าต่อกัน

กรณีการ เพชรแก้ว (2547) ศึกษาเรื่องการค้าและการขนส่งทางเรือในแม่น้ำโขง : ผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสถานการณ์ ผลประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรคของการค้าทางเรือในแม่น้ำโขง 2. ศึกษาสภาพการค้าที่ดำเนินในแม่น้ำโขง ระหว่างท่าเรือเชียงรุ่งของจีน จนถึงท่าเรือเชียงแสนของไทย 3. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ และแนวทางการพัฒนาการค้าในแม่น้ำโขง และส่วนที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า การนำเข้าหรือส่งออกสินค้าทั้งมาจากจีนและไทยไปจีนอยู่ในมือผู้นำเข้า และเจ้าของเรือชาวจีนเกือบทั้งหมด ผู้ประกอบการที่มีอยู่ในไทยที่มีอยู่ประมาณ 40 รายจะทำหน้าที่เป็นเพียงตัวแทนนำสินค้าลงเรือ หรือนำสินค้าผ่านพิธีการศุลกากรที่เรียกว่า "ชิปปิง" เท่านั้น

ส่วนเรื่องปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการค้าในแม่น้ำโขงประเด็นใหญ่ๆ 1. ลักษณะกายภาพของแม่น้ำโขง ที่จะมีระดับน้ำที่แตกต่างกัน ในฤดูน้ำหลาก และในหน้าแล้ง ที่ทำให้การขนส่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก 2. ด้านนโยบายของจีน ที่ผู้ประกอบการในไทยต้องเผชิญการกีดกันทางการค้า ทั้งในรูปภาษีนำเข้า โควต้า และกฎระเบียบอื่นๆ แม้จีนพยายามปรับลดภาษีนำเข้า ผ่อนคลายกฎระเบียบการนำเข้า เพื่อเข้าเป็นสมาชิก WTO หรือ องค์การการค้าโลก แต่จีนยังคงใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีเพื่อสกัดกั้นการนำเข้าสินค้าจำนวนมาก รวมทั้งผักผลไม้จากไทย ที่เป็นสินค้าหลักของการค้าในแม่น้ำโขง 3. ลักษณะของท่าเรือเชียงแสน ที่อยู่ในย่านชุมชน ทำให้ไม่สามารถขยายตัวได้ในอนาคต 4. กฎระเบียบไม่ชัดเจน ในการใช้แม่น้ำลำบุตรและขนส่ง ที่กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำของทั้ง 4 ประเทศ ตามข้อตกลงว่าด้วยการเดินเรือเชิงพาณิชย์ในแม่น้ำโขง

ทำให้แต่ละประเทศใช้กฎระเบียบของน่านน้ำของตน 5. ปัญหาความไม่พร้อมของบุคลากร เนื่องจากผู้ประกอบการในไทยส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์การค้าระหว่างประเทศ และผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาจีนได้ นอกจากนี้ยังไม่ได้เป็นเจ้าของเรือทำให้ขาดอำนาจการต่อรอง

ดังนั้นกล่าวโดยสรุป ผู้ประกอบการไทย ไม่ได้อยู่ในสภาวะที่จะควบคุมหรือแม้แต่เป็นส่วนสำคัญกับการค้าบนเส้นทางนี้ เนื่องจากปัญหาเงินทุน ประสบการณ์ และการสนับสนุนจากภาครัฐ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดอย่างจีน และแนวโน้มการค้าในแม่น้ำโขงในอนาคต เนื่องจากปัญหาใหญ่คือลักษณะทางกายภาพของแม่น้ำโขง และมีเส้นทางการคมนาคมทางเลือกเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเส้นทางถนน ที่กำลังก่อสร้าง ทั้งจากจีน ลาว ไทย เข้าทางเชียงของ เส้นทาง R3e จะทำให้เส้นทางการค้านี้ลดความสำคัญลง หรืออาจเปลี่ยนเส้นทางท่องเที่ยว

กวรรณ สักขกร สุพัฒน์ โตจักษ์ณชัยกุล และคณะ (2547) ศึกษาเรื่องผลกระทบทางด้านสังคมจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว และเพื่อหาแนวทางและมาตรการสนับสนุนแผนงานกิจกรรมเพื่อรองรับการเป็นเมืองท่าของรัฐ ตลอดจนกำหนดรูปแบบเพื่อเสนอแนะบทบาทต่อภาคเอกชน

ผลการศึกษาในแต่ละด้านพบว่า ผลกระทบทางด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเชียงแสน จากเดิมที่อยู่อย่างสงบสุข เปลี่ยนเป็นวุ่นวายขึ้น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินน้อยลง มีคนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชนมากขึ้น วิถีชีวิตชาวบ้านริมโขงหมดไป เมื่อมีเรือใหญ่วิ่งในแม่น้ำ นอกจากนี้ สถานที่ตั้งของท่าเรืออยู่ในเขตเวียงเก่า รถบรรทุกวิ่งผ่านโบราณสถานอาจจะได้รับผลกระทบ แต่มีแนวทางแก้ไขสร้างถนนเลี่ยงเมือง และสร้างท่าเรือแห่งที่สอง ที่สบกก การจราจรในพื้นที่ ที่มีรถบรรทุกวิ่งมาขนถ่ายสินค้าในเวียง กรมกร ที่มาแบกขนส่งสินค้ามีจำนวนมากขึ้น ไม่มีสถานที่รองรับ เรื่องที่หักท้องน้ำ ห้องส้วม น้ำดื่ม น้ำใช้ แต่มีผลในทางบวกในแง่จ้างแรงงานในท้องถิ่น และแม่ค้าได้ขายอาหาร เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชน

จากการที่เชียงแสนเป็นเมืองชายแดนมีความยาว 45 กิโลเมตร การเคลื่อนย้ายประชากร และการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายมีไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองชายแดนอื่น เพราะไม่ใช่เมืองอุตสาหกรรม จะมีแรงงานเข้ามามากช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินบริเวณแม่น้ำโขง ปัญหาการพังทลายของที่ดิน ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมามีมากขึ้น สาเหตุเนื่องจากการระเบิดแก่งทำให้กระแสน้ำไหลแรงขึ้น และการเดินเรือสินค้าของจีนทำให้เกิดคลื่นซัดพังตลิ่ง

ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม การส่งล้าโบราณสถาน เนื่องจากการสร้างท่าเรือทำให้เกิดกิจการประเภทอื่นตามมา เช่น การก่อสร้างโรงแรม บ้านพัก การสร้างคลังสินค้า อาคาร

พาณิชย์ และร้านค้า หลายแห่งสร้างขึ้นในเขตโบราณสถาน หรือสร้างติดกับพระธาตุองค์เก่า สร้างชิดกำแพงเมือง บดบังความสวยงาม ส่วนเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ได้รับผลกระทบจากสื่อต่างๆ ตามสมัยนิยมมากกว่า

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การเปิดเขตการค้าเสรี ไทยเสียเปรียบทางการค้ากับจีน เมื่อสินค้าจากจีนมาตีตลาดไทย โดยเฉพาะสินค้าจากจีนมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า จึงส่งผลให้สินค้าทางการเกษตรของไทยถูกแย่งตลาด เช่น กระเทียม ส้ม และ เสื้อผ้า รวมถึงเสรีภาพทางการค้าที่ไทยให้กับจีนมากเกินไป ในขณะที่สินค้าจากไทยถูกจีนตรวจสอบคุณภาพอย่างเคร่งครัด และปัญหาลื่นไหลกันต่างๆ ในการส่งสินค้าออกที่ยังไม่สะดวก นักลงทุนที่เข้ามาประกอบการในเชียงใหม่เพื่อทำการค้ากับจีน โดยส่วนใหญ่มักไม่ประสบความสำเร็จ หรือขาดทุนแล้วถอนตัว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจที่หักรายหนึ่งกล่าวว่า นักลงทุน ถอนตัวออกไปแล้วกว่า 30% เนื่องจากไม่ได้ประโยชน์จากการลงทุน เพราะการทำการค้ากับจีนเป็นเรื่องค่อนข้างยาก ได้กำไรน้อย การเจาะตลาดแต่ละชนิดทำได้ยาก ดังนั้นโดยรวมแล้วการเปิดเขตการค้าเสรีกับจีนประเทศไทยเสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์

นอกจากนี้ การลักลอบทำการค้าในระบบ เป็นการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ของชาวบ้านฝั่งไทยและฝั่งที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกันเป็นการค้าที่มีมานาน ซึ่งทางการมีการอนุโลมเพราะไม่สามารถบังคับให้มีระบบตรวจสอบสินค้าและเรียกเก็บค่าธรรมเนียมได้

ส่วนแบ่งทางตลาดการค้าใน สปป.ลาว ที่ผ่านมา สปป.ลาว นิยมซื้อสินค้าจากไทยมากที่สุด ปัจจุบันประเทศจีนกำลังจะเข้ามาแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดจากไทย เนื่องจากจีนได้สร้างถนนเข้าไปทางตอนเหนือของ สปป.ลาว ทำให้สามารถบรรทุกสินค้าได้โดยสะดวก ซึ่งสินค้าของจีนถูกกว่าของไทย อย่างเช่นในปัจจุบันมีคนจีนอพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองห้วยทรายเป็นจำนวนมาก และทางการลาวได้จัดสรรพื้นที่ให้คนจีนเหล่านี้อยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เรียกกันว่า "ตลาดจีน" ซึ่งมีสินค้าหลากหลายชนิดเข้ามาขาย ดังนั้นในอนาคตไทยอาจจะเสียตลาดการค้าที่สำคัญอย่าง สปป.ลาว ให้กับจีนก็เป็นได้

การกว้านซื้อที่ดินของนายทุน ที่ดินในอำเภอเชียงแสนถูกนักลงทุนกว้านซื้อไปตั้งแต่ปี 2533-2534 สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนใหญ่เป็นการซื้อเพื่อการเก็งกำไรระหว่างนายทุน จึงอยู่ในสภาพกร้างว่างเปล่า ปัจจุบันเริ่มมีการก่อสร้างเป็นที่พักและคลังสินค้า เพื่อรองรับความเจริญเติบโตของเชียงแสน ซึ่งผู้ประกอบการมองว่าท่าเรือเชียงแสนส่งผลให้เศรษฐกิจอำเภอเชียงแสนดีขึ้น มีการกระจายรายได้ให้กับคนท้องถิ่น โดยทางตรงคือสามารถรับจ้างเป็นกรรมกรหรือลูกเรือ ในทางอ้อมคือพ่อค้าแม่ค้าสามารถค้าขายได้มากขึ้น ในทางธุรกิจชาวเชียงแสนเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากท่าเรือเชียงแสนน้อยที่สุด ส่วนกลุ่มที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดคือ พ่อค้าและนักลงทุน

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม การระเบิดแก่งในแม่น้ำโขง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในลำน้ำโขง นอกจากนี้ยังทำให้เกิดตะกอนทรายจากการระเบิดแก่งที่พัดพามาตามน้ำ ในหน้าแล้งเกิดหาดทรายขึ้นหลายแห่ง การสร้างเขื่อนในจีน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเดินทางเรือในแม่น้ำโขง ทำให้ผู้ประกอบการได้รับความเดือดร้อนถ้าสินค้ามาถึงล่าช้าโดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรจะทำให้ได้รับความเสียหายมาก การพังทลายของตลิ่ง เนื่องจากกระแสน้ำและการแล่นไปของเรือยนต์ เรือสินค้าจากจีนทำให้ตลิ่งพังทุกปี การปล่อยขยะของเรือสินค้าลงสู่แม่น้ำ แต่ยังไม่ถึงก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ มลภาวะจากรถบรรทุก ทำให้เกิดปัญหาจราจร ปัญหามลพิษฝุ่นและควัน และการวิ่งรถบรรทุกผ่านโบราณสถานทำให้โบราณสถานสันตะเทียน

ผลกระทบด้านการท่องเที่ยว การเปิดเส้นทางท่องเที่ยว เชียงแสน-สิบสองปันนา การเป็นเมืองท่าสากลทำให้เกิดการขยายตัวทางการท่องเที่ยว มีการก่อสร้างธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหารมากขึ้นกว่าเดิม

กล่าวโดยสรุป ท่าเรือที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบทางสังคมมากนัก ในด้านวัฒนธรรมมีการหลั่งไหลและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างถิ่นระหว่างประเทศเพื่อนบ้านและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนพื้นที่ ส่วนในด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มในการดำเนินธุรกิจและการลงทุนสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ผลประโยชน์จะตกอยู่กับพ่อค้าและนายทุนรายใหญ่มากกว่าคนในท้องถิ่น และการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมอำเภอเชียงแสนมากขึ้นกว่าเดิม ผลในทางลบจากการเป็นเมืองท่า มีปัญหาด้านอาชญากรรม ปัญหาเรื่องยาเสพติด และการลักลอบเข้าเมือง และทางเศรษฐกิจสินค้าทางการเกษตรของจีนทะลักเข้ามาทางท่าเรือเชียงแสนมากขึ้น ทางด้านสิ่งแวดล้อมการระเบิดแก่งเพื่อการเดินเรือ จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศในแม่น้ำโขงเปลี่ยนแปลงไป

งานวิจัยขององอาจ กุสุมาวรรณ (2546) กรรณิกา เพชรแก้ว (2547) กรวรรณ สังขกร สุพัฒน์โตจักรชัยกุล และคณะ (2547) นำเสนอให้เห็นภาพการค้าขายระหว่างไทย-จีน ว่าอยู่ในสภาพที่ฝ่ายไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบเพราะจีนเป็นฝ่ายควบคุมการค้า และงานวิจัยทั้ง 3 เล่มยังสอดคล้องกันในเรื่องปัญหาและอุปสรรค ในการทำการค้ากับจีน ในประเด็น สภาพกายภาพในแม่น้ำโขงที่เป็นอุปสรรคในการเดินเรือทำให้การค้าขายไม่สามารถทำได้สะดวกตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังพบอุปสรรคเกี่ยวกับเรื่อง กฎระเบียบต่างๆ ของจีนที่ยังกีดกันการค้า รวมทั้งปัญหาความไม่พร้อมของบุคคลากรในการทำการค้าขายกับจีนทั้งเรื่องภาษา และข้อมูลต่างๆเพื่อการวางแผนค้าขายกับจีนของผู้ประกอบการฝ่ายไทยยังมีน้อย

นอกจากนี้งานของกรรณิกา เพชรแก้ว ยังสอดคล้องกับงานของกรวรรณ สังขกร สุพัฒน์ โตจักรชัยกุล และคณะ ในเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ไทยเสียเปรียบการค้ากับ

จีน เพราะจีนควบคุมทุกเรื่อง และส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการทั้งนำเข้าและส่งออก ส่วนผู้ประกอบการไทยเป็นเพียง "ชิปปิง" ในทางธุรกิจชาวเชียงแสนได้รับผลประโยชน์จากท่าเรือเชียงแสนน้อยที่สุด คือได้รับผลประโยชน์ในการเป็นแรงงานรับจ้างและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชียงแสน

ธวัช มณีผ่อง (2546) ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรสาธารณะของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยที่ร่วมงานกับนักวิจัยในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อหาคำอธิบายความสัมพันธ์เกี่ยวกับสำนักทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและใช้สำนักในการต่อสู้หรือปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของชุมชนและสังคมในวงกว้าง ผ่านรูปธรรมในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ โดยพื้นที่ในการศึกษา 3 ชุมชน คือ ชุมชนเวียงเก่า (คนยวน) ชุมชนสบรวก (คนไทใหญ่) และชุมชนสบคำ (คนลาว ไชยบุรี)

โดยงานวิจัยพยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ในมุมมองของคนท้องถิ่นว่ารับรู้และปฏิบัติการผ่านความรู้ทางประวัติศาสตร์อย่างไร เลือกใช้ในแต่ละเรื่องในบริบทความสัมพันธ์ใดจากการศึกษาสามารถสรุปพัฒนาการของชุมชนไว้ 5 ช่วงเวลา คือ (1) ช่วงการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 - สงครามโลกครั้งที่ 2 (2) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - พ.ศ. 2500 (3) ช่วงหลัง พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2520 (4) ช่วงหลัง พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2530 และ (5) ช่วงหลัง พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน โดยจุดเปลี่ยนสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวิถีการผลิตเป็นหลัก เมื่อศึกษาลงลึกในแต่ละเหตุการณ์พบความลักลั่นในหลายมิติในการกำหนดช่วงเวลา ที่ผู้วิจัยพบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเศษที่ปรากฏเป็น "สำนักร่วมของแต่ละท้องถิ่น โดยแต่ละชุมชนมีความแตกต่างและเกี่ยวข้องกันเพราะมีความแตกต่างกันในเรื่องประวัติศาสตร์การอพยพ ประวัติศาสตร์เรื่องชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ในรูปจารีตประเพณีของแต่ละชุมชน ไม่สามารถสรุปเป็นภาพประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน แต่มีบางอย่างที่ตัวร้อยข้ามพรมแดน คือ "เรื่องระบบความเชื่อและศาสนา" เช่น งานไหว้พระธาตุเจดีย์หลวง และพระธาตุจอมกิติ ในเวียงเชียงแสน

นอกจากนี้งานวิจัยยังพบว่าแต่ละชุมชนยังมีความลักลั่นในการนำเสนอตัวตนของตนเองในแต่ละบริบทและสามารถหยิบใช้ประวัติศาสตร์หลายๆ ชุดให้สามารถดำเนินไปร่วมกัน เช่น คนลาวสบคำ ในพื้นที่ของการท่องเที่ยวเมืองเชียงแสน พยายามเชื่อมโยงตัวเองกับอาณาจักรเชียงแสน โดยการสร้างพิพิธภัณฑสถานหัตถ์เชียงแสน หรือพยายามนำเสนอตัวเองว่าเป็น คนไทย โดยอ้างประวัติศาสตร์ชาติเรื่องการเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส ใน ร.ศ. 112 ทำให้ต้องกลายเป็นคนลาวหรือในกระแสที่หลวงพระบางนิยมคนไทย มีการสร้างวิหารในแบบที่ใกล้เคียงกับวัดเชียงทอง

ที่เมืองหลวงพระบาง ชี้ให้เห็นความขาดแคลนของท้องถิ่นที่สามารถสร้างความ คลุมเครือให้กับ
รัฐชาติและชาติพันธุ์

โดยงานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์แนวใหม่ ที่แตกต่างจากเดิมที่มีการศึกษา
โดยเอาประวัติศาสตร์รัฐชาติเป็นศูนย์กลาง งานวิจัยชิ้นนี้ได้กำหนดกรอบการตีความ
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นโดยเป็นประวัติศาสตร์ที่ผสมผสานกันระหว่าง
ประวัติศาสตร์ต่างๆ ทั้งประวัติศาสตร์หลักฐาน ประวัติศาสตร์สถานที่ ประวัติศาสตร์ที่อยู่ในรูป
ประสบการณ์ร่วมของชุมชนและประวัติศาสตร์ประสบการณ์ชีวิตของปัจเจกบุคคล ซึ่งได้หล่อ
หลอมถ่ายทอดออกมาผ่านความทรงจำและสำนึกร่วมของท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นร่วมกันในการ
กำหนดคุณค่า เลือกตีความ ตามตรรกะของตนเอง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของการ
จัดการความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

งานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

วาสนา ละอองปลิว (2548) ศึกษา "ปฏิสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ท่าเรือเชียง
แสนในบริบทที่เหลื่อมเศรษฐกิจ" งานวิจัยมุ่งเน้นศึกษาทำความเข้าใจเงื่อนไขและเส้นทางของ
แรงงานข้ามชาติ รวมทั้งพิจารณาความสัมพันธ์ของแรงงานเหล่านี้กับกลุ่มอำนาจต่างๆ ใน
สถานการณ์ของการเป็นแรงงานพลัดถิ่น ในพื้นที่ท่าเรือเชียงแสน โดยแรงงานข้ามชาติที่ศึกษาคือ
แรงงานชาวไทยใหญ่ จากรัฐฉาน ประเทศสหภาพพม่า

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางเศรษฐกิจในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ทำให้เชียงแสนกลายเป็น
ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจระหว่างไทย- จีน แห่งใหม่ทำให้พื้นที่ชายแดนเป็นโอกาสของคนกลุ่มต่างๆ
เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ ในตลาดแรงงานในพื้นที่ท่าเรือเชียงแสน เงื่อนไขที่ทำให้แรงงานชาว
ไทยใหญ่ จากรัฐฉาน เข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติ คือ สถานการณ์ความรุนแรงและความอดอยาก
แร้นแค้นทางเศรษฐกิจ ที่บ้านเกิดเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ของการละทิ้งบ้านเกิดเข้าสู่ประเทศ
ไทย

โดยเส้นทางการเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติที่ท่าเรือเชียงแสนนั้น โดยผ่านสายสัมพันธ์ของ
การเป็นเครือญาติและการเป็น "คนบ้านเดียวกัน" อย่างไรก็ตามโอกาสสำหรับสร้างความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจและการปรับเปลี่ยนสถานภาพของชาวไทยใหญ่ก็เป็นโอกาสที่จำกัดและมีความไม่
แน่นอนสูง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐต่อแรงงานข้ามชาติเมื่อต้นทศวรรษที่ 2540
ซึ่งแรงงานต่างชาติเหล่านี้พยายามใช้ยุทธวิธีในการต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์ทางอำนาจอัน
เหลื่อมล้ำ ผ่านความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับกลุ่มคนในท้องถิ่น เพื่อให้
อยู่รอดในสถานการณ์ที่กำลังเผชิญ

ในงานวิจัยนี้พยายามชี้ให้เห็นเรื่อง “การเลื่อนไหลและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์” ตามสถานการณ์ที่เผชิญและต้องการการรองรับ เช่นเดียวกันกับงานของธวัช มณีผ่อง เช่น ในงานชิ้นนี้อธิบาย กระบวนการสร้าง “บ้าน” ในพื้นที่แห่งใหม่ที่ถูกกีดกันจากรัฐ และคนท้องถิ่น โดยผ่านพรมแดนวัฒนธรรมที่ก้าวพ้นพรมแดนของชาติ ผ่านการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ในพื้นที่ใหม่ร่วมกับคนท้องถิ่น และยังพยายามขยายพรมแดนวัฒนธรรมของตนให้กว้างขวางขึ้นและเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสถานภาพสูงในเมืองไทยผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นพี่น้องของไทยใหญ่และไทน้อย เพื่อสร้างที่ทางให้กับตนเองในพื้นที่ใหม่

การวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่

นาถพิมล วาดสันทัด (2545) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการตลาดแหล่งท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของแหล่งการตลาดท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่ (SWOT Analysis) และพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด

ผลการศึกษาพบว่าเชียงใหม่มีจุดแข็งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวคือมีเอกลักษณ์ มีประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่น่าศึกษาแต่มีจุดอ่อน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค การบริหารจัดการ การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ สำหรับโอกาสในการพัฒนา คือนโยบายแผนงานของหน่วยงานราชการ ให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ ทางด้านอุปสรรค คือ ขาดงบประมาณ ประชาชนขาดจิตสำนึกหวงแหนมรดกแห่งการท่องเที่ยว บุคลากรไม่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ส่วนการพัฒนาด้านกลยุทธ์พบว่า ต้องมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่น ให้มีเอกลักษณ์ ตลอดจนปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก และมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

บทที่ 3 สภาพทั่วไปของอำเภอเชียงแสน

เมืองเชียงแสนเดิมตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า เป็นอาณาจักรแรกของล้านนาและได้ร้างไป จนถึงสมัยพระเจ้าแสนภูซึ่งเป็นหลานพระยามังราย ได้เป็นผู้บูรณะเมื่อ ปี พ.ศ. 1871 ต่อมาได้มีกษัตริย์ปกครองหลายพระองค์ จนกระทั่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า เมื่อ ปี พ.ศ. 2101 จนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อ ปี พ.ศ. 2347 นำโดยพระเจ้ากาวิละ ได้นำทัพตีเมืองคืนจากพม่าได้และเผาทำลายเพื่อมิให้เป็นฐานซ่องสุมของพม่าต่อไป และอพยพผู้คนในเชียงแสนไปอยู่เชียงใหม่ ลำปาง บางส่วนลงไปอยู่ สวรรบุรี ราชบุรี เมืองถูกทิ้งร้างไประยะหนึ่งจนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้ทรงโปรดให้อพยพราษฎร เข้ามาอยู่อีกครั้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2442 ทรงโปรดให้พระยาเดชดำรง ย้ายที่ทำการเมืองเชียงแสน มาตั้งที่เมืองกาสา (อำเภอแม่จัน) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอแม่จันเนื่องจากที่ตั้งอำเภอติดกับลำน้ำจัน ในปี พ.ศ. 2470 ได้ยกเมืองเชียงแสนเดิมตั้งเป็น กิ่งอำเภอเชียงแสน และได้ยกฐานะเป็นอำเภอเชียงแสนเมื่อ ปี พ.ศ. 2500 (ข้อมูลอำเภอเชียงแสน 2547)

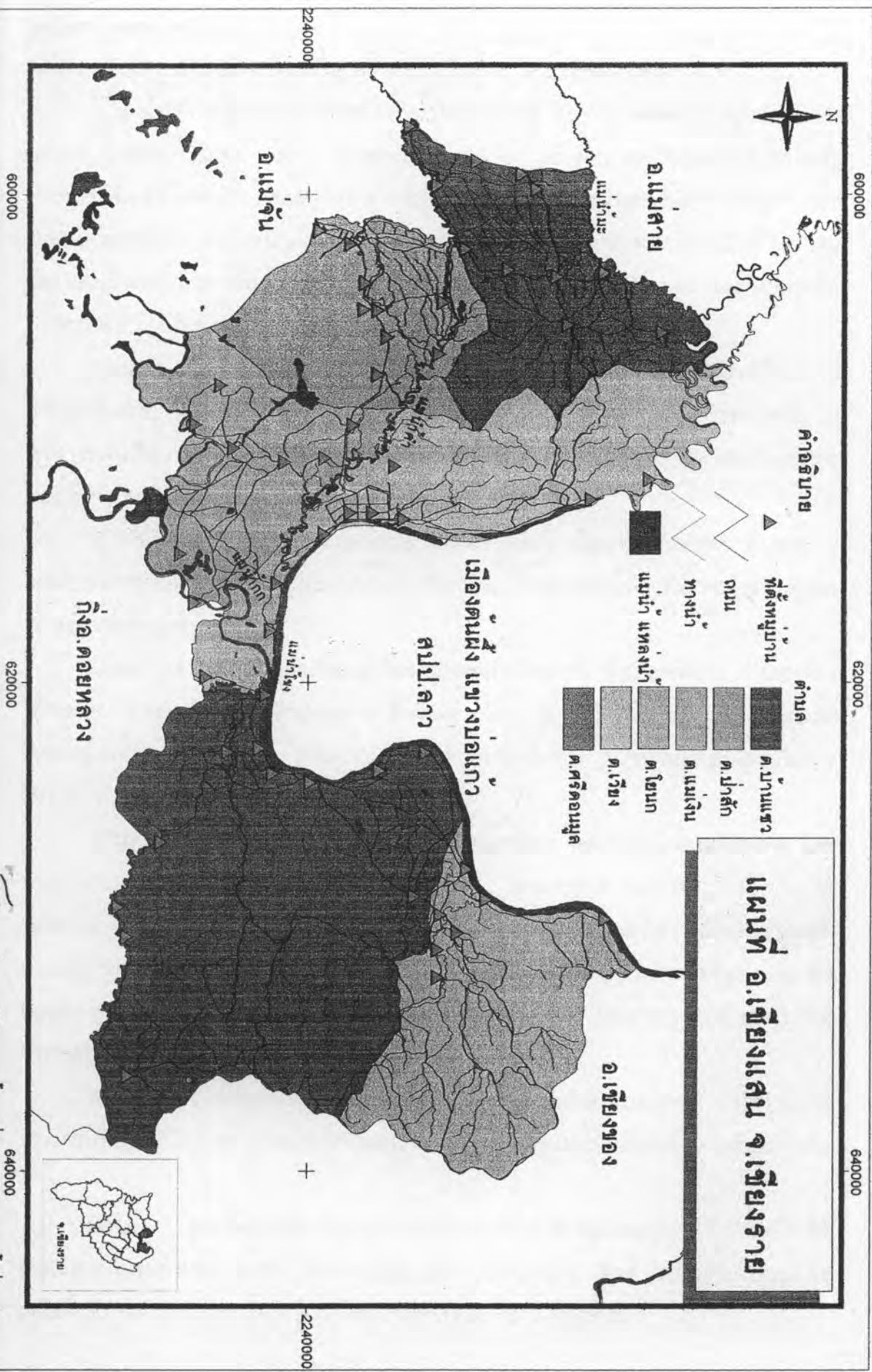
สภาพทางภูมิศาสตร์

อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีพื้นที่ประมาณ 442 ตารางกิโลเมตร หรือ 276,250 ไร่ อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงรายไปทางทิศตะวันออก 62 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 110 เชื่อมกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1060 ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มตอนกลางและตะวันตกของอำเภอ อยู่สูงกว่าระดับทะเลปานกลาง 0-400 เมตร บริเวณเนินเขาอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอ ลักษณะของพื้นที่จึงเป็นลักษณะที่ราบสลับภูเขา โดยมีที่ราบประมาณ 55 % พื้นที่ภูเขาประมาณ 33 % พื้นที่น้ำประมาณ 12 % โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำรวกไหลผ่านตอนบน มีแม่น้ำจัน แม่น้ำกก และแม่น้ำคำ ไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่

อาณาเขตติดต่ออำเภอเชียงแสน

ทิศเหนือ	ติดกับจังหวัดท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน สหภาพพม่า มีแม่น้ำรวกเป็นเส้นกั้นพรมแดน ระยะทาง 17 กิโลเมตร และมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนกับเมืองตันผื่น แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระยะทาง 40 กิโลเมตร
ทิศใต้	ติดกับอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก	ติดกับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สภาพภูมิอากาศ โดยทั่วไปอากาศจะหนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 21.9 องศาเซลเซียส ฝนตกเฉลี่ยทั้งปี 55.25 มิลลิเมตร

ทรัพยากรธรรมชาติ

แม่น้ำ ในอำเภอยางชุมน้อย มีแม่น้ำสายสำคัญในพื้นที่ 5 สาย ประกอบด้วย

1. แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำนานาชาติมีต้นน้ำในหุบเขาจีฟู ในเขตปกครองตนเองยูนนาน ของทิเบต อยู่ระดับน้ำทะเล 5,200 เมตร ไหลผ่านประเทศต่างๆ หลายประเทศโดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพพม่า ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา และไหลลงสู่ทะเลที่ประเทศเวียดนาม มีความยาว 4,909 กิโลเมตร มีอันอับความยาวเป็นอันดับที่ 10 ของโลก และเป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดในเอเชีย ไหลผ่านจีนมีความยาว 2,198 กิโลเมตร และไหลผ่านอีก 5 ประเทศ 2,711 กิโลเมตร (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ : 2547)

แม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว มีความยาวที่ไหลผ่าน จังหวัดเชียงราย 94 กิโลเมตร แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของเอเชีย ในด้านการเดินเรือ การชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้า ป่าไม้ การเกษตร การประมงและการท่องเที่ยวตามเส้นทางน้ำโขงที่มีทัศนียภาพสวยงาม

2. แม่น้ำรวก มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาในสหภาพพม่า เป็นพรมแดนธรรมชาติ ระหว่างไทยกับสหภาพพม่า มีความยาวประมาณ 26.75 กิโลเมตร ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอยางชุมน้อย

3. แม่น้ำกก มีต้นน้ำจากเทือกเขาในสหภาพพม่า ไหลผ่าน อำเภอท่าตอน อำเภอเมือง เชียงราย อำเภอเวียงชัย อำเภอแม่จัน มีความยาวไหลผ่านจังหวัดเชียงราย 114.5 กิโลเมตร ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบกก ตำบลบ้านแซว อำเภอยางชุมน้อย ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการประมง การเกษตรและการท่องเที่ยว

4. แม่น้ำคำ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตามชายแดนไทย -พม่าในอำเภอแม่ฟ้าหลวง ไหลผ่านอำเภอแม่จัน และพื้นที่บางส่วนของอำเภอแม่สาย ไหลบรรจบกับแม่น้ำคำ มีความยาวประมาณ 180 กิโลเมตร และ ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอยางชุมน้อย ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการเกษตร ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง โดยเฉพาะการทำนาปรังและปลูกพืช ฤดูแล้ง เพราะในลำน้ำคำมีการจัดการระบบเหมืองฝาย ถึง 6 ฝาย โดยฝายลูกสุดท้ายอยู่ในเขตตำบลศรีดอนมูล อำเภอยางชุมน้อย (มีรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 5)

5. แม่น้ำจัน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตามแนวชายแดนในอำเภอแม่จัน มีความยาวประมาณ 58.75 กิโลเมตร ไหลลงบรรจบแม่น้ำคำ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงเช่นเดียวกันกับแม่น้ำคำ

ป่าไม้ อันเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศบางส่วนที่เป็นที่สูงและภูเขา จึงมีพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะในเขตตำบลบ้านแซว ตำบลแม่เงิน แต่ปัจจุบันได้ถูกบุกรุกเพื่อทำไร่เป็นจำนวนมาก จึงเหลือพื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 166 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 30 % ของพื้นที่

การเมืองการปกครอง อำเภอเชียงแสนแบ่งเขตการปกครองเป็น 6 ตำบล 70 หมู่บ้าน

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1. เวียง	9
2. โยนก	8
3. ป่าสัก	13
4. ศรีดอนมูล	13
5. บ้านแซว	15
6. แม่เงิน	12
รวม	70

มืองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือองค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง และมีการปกครองแบบเทศบาล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

ระบบการคมนาคมขนส่ง เส้นทางคมนาคมสามารถไปได้หลายเส้นทาง คือ
การคมนาคมขนส่งทางบก

- ทางหลวงหมายเลข 1106 เส้นทางสายเชียงราย – แม่จัน- เชียงแสน ระยะทาง 62 กิโลเมตร เป็นเส้นทางสี่ช่องจราจรถึงอำเภอแม่จัน และจากอำเภอแม่จันไปเป็นแยกหมายเลข 1016 สองช่องจราจร เป็นเส้นทางสายหลักที่เดินทางไปอำเภอเชียงแสน

- ทางหลวงหมายเลข 1290 เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านเข้าตัวเมือง และเลียบริมน้ำโขง จนถึงสามเหลี่ยมทองคำ และทางหลวงหมายเลข 1291 จากอำเภอเชียงแสนถึงอำเภอเวียงทอง เป็นเส้นทางที่เลาะเลียบริมแม่น้ำโขงบางช่วงต้องผ่านหมู่บ้านชาวเขา ซึ่งทั้งสองสายเป็นแบบสองช่องจราจร สามารถเดินทางได้สะดวก

- ทางเลียบเมือง เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง และการขยายตัวทางการค้า เพื่อแก้ไขปัญหาจราจรในอำเภอเชียงแสน

การคมนาคมขนส่งทางน้ำ

โดยใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางหลักเพื่อเดินทางเข้ามายังอำเภอเชียงแสน โดยส่วนใหญ่มีการใช้เส้นทางนี้ เป็นทางคมนาคมระหว่างประเทศ ซึ่งจะมี 2 ลักษณะ คือ

- 1.เรือโดยสารขนาดเล็กของ สปป.ลาว ที่นำชาวลาวสัญจรไปมากับอำเภอเชียงแสน เพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรเข้ามาขาย หรือบางครั้งเพื่อเข้ามารักษาพยาบาล

และซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคกลับไป

2. เรือสินค้าของจีน ซึ่งเดินทางขึ้น-ลง ปัจจุบันสามารถเดินเรือได้ตลอดปี แต่ในช่วงฤดูแล้ง สามารถนำเรือขนาดเล็ก ประมาณไม่เกิน 80 ตัน เดินทางได้เท่านั้น เพราะน้ำโขงแห้งมากถ้าใช้เรือขนาดใหญ่กว่านี้เรืออาจติดทรายในแม่น้ำโขงได้ แต่ในช่วงฤดูฝน สามารถใช้เรือใหญ่ตั้งแต่ 80-250 ตันเดินเรือในแม่น้ำโขงได้

การเดินทางจากเชียงแสนไป ท่าเรือซือเหมา ในสาธารณรัฐประชาชนจีนขาขึ้น ระยะทาง 429 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 2 วัน เนื่องจากไม่สามารถเดินเรือในช่วงเวลากลางคืนได้ ต้องหยุดพักค้างคืนระหว่างทาง 1 คืน ส่วนชาลงจากจีน มาเชียงแสน ใช้ระยะเวลา 1 วัน เพื่อไปรักษาพยาบาล

สภาพทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจที่มีความสำคัญของอำเภอเชียงแสน คือการผลิตภาคการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ คือประมาณ 8,097 ครัวเรือน ร้อยละ 63 มีอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่การเกษตรประมาณ 13,837 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 40.34 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ (สำนักงานคณะกรรมการความร่วมมือนทางเศรษฐกิจและความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน, 2544) พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอเชียงแสน คือ ข้าว (นาปี และมีการทำนาปรังในบางพื้นที่เช่น ตำบลศรีดอนมูล) รองลงมาได้แก่ ยาสูบ ข้าวโพด รายได้เฉลี่ยของประชาชนในอำเภอเชียงแสน คิดเฉลี่ยเป็น 28,523 บาทต่อปี (เอกสารข้อมูลอำเภอเชียงแสน , 2547)

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเนื่องจากเชียงแสนถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเมืองชายแดน และเชื่อมโยงกับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ที่มีแผนเตรียมก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อรองรับการพัฒนา เช่น ถนนเชื่อมโยงระดับอนุภาคท่าเรือสากล เป็นต้น ส่งผลให้ภาวการณ์ซื้อขายที่ดินขยายตัว มีนักลงทุนจากส่วนกลางเข้ามากว้านซื้อที่ดินจำนวนมากทั้งเพื่อเก็งกำไร และเพื่อการลงทุน โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมที่พักเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรมอนันตรา รีสอร์ท โรงแรมดิอิมพีเรียล โกลเด้น ไทเองเกิ้ล ซึ่งโรงแรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ส่วนพื้นที่อำเภอเชียงแสน มีโรงแรมเชียงแสนริเวอร์วิลล์ โรงแรมเชียงแสนโกลเด้นแลนด์ รีสอร์ท แต่การขยายตัวทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมกับอำเภอแม่สายที่นักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยว ส่วนเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน ลักษณะการท่องเที่ยวยังเป็นลักษณะแบบเมืองผ่านโดยจะแวะเยี่ยมชมโบราณสถานเพียงจุด สองจุด เช่น วัดเจดีย์หลวง วัดป่าสัก และวัดพระธาตุผาเงา เป็นต้น

และในช่วงระยะเวลาประมาณ 2-3 ปี ที่ผ่านมาธุรกิจการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ในอำเภอเชียงแสนขยายตัวจำนวนมาก

การค้าชายแดน

อำเภอเชียงแสนสามารถทำการค้าชายแดนได้ทั้งสหภาพพม่า และสปป.ลาว เนื่องจากมีพรมแดนติดต่อกันนอกจากนั้นยังสามารถทำการค้าชายแดนกับจีนตอนใต้ โดยใช้เส้นทางเรือในแม่น้ำโขงไปยังสิบสองปันนา ด้านพรมแดนและด่านตรวจคนเข้าเมืองเชียงแสน ตั้งอยู่เลขที่ 119 หมู่ 3 ถนนพหุโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

การค้าชายแดนอำเภอเชียงแสน สามารถทำได้หลายช่องทางดังนี้

➤ ช่องทางอนุญาตของด่านตรวจคนเข้าเมืองเชียงแสน นั้นมีจุดผ่านแดน 3 จุดดังนี้

1. จุดผ่านแดนถาวรไทย-ลาว (ด่านสากล) อยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตรงข้ามเมืองตันมิ่ง แขวงบ่อแก้ว เปิดเวลาทำการตั้งแต่เวลา 06.0-18.00 น. โดยใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราว บัตรผ่านแดนถาวร หนังสือเดินทาง และเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง ช่องทางนี้ส่วนใหญ่ จากข้อมูลของด่านตรวจคนเข้าเมือง พบว่าคนลาวเดินทางเข้าอำเภอเชียงแสน เฉลี่ยเดือนละ 2,000-3,000 คน โดยเฉพาะในทุกตลาดนัดวันอาทิตย์ จะมีคนลาวเดินทางเข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าจำนวนมาก ซึ่งเป็นการค้าชายแดนที่ไม่มีการเก็บภาษี
2. จุดผ่านแดนบ้านสบรวก ตำบลเวียง อยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ เปิดเวลาทำการตั้งแต่เวลา 06.0-18.00 น. โดยใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราว หรือหนังสือเดินทาง จุดผ่านแดนจุดนี้สามารถผ่านเข้าไปโรงแรมพาราไดซ์เพื่อพักผ่อนหรือเพื่อเล่นกาสิโน ที่ฝั่งพม่าได้ นอกจากนี้ที่บ้านสบรวกยังมีจุดผ่อนปรนชั่วคราวหรือด่านประเพณี ที่คนไทย คนลาว และคนพม่าสามารถข้ามแดนไปมาหาสู่กันได้ เพื่อเข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าในอำเภอเชียงแสน หรือคนไทยสามารถข้ามไปร่วมบุญประเพณีกับญาติทางฝั่งลาวได้โดยสะดวก
3. จุดผ่อนปรนบ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อยู่ตรงข้ามเมืองงาม แขวงบ่อแก้ว เปิดเวลา 08.00-18.00 น. เป็นจุดผ่านแดนเพื่อให้คนลาว ข้ามมาจับจ่ายซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค หรือเพื่อนำผลผลิตเข้ามาขาย โดยเฉพาะข้าวโพด ซึ่งจะมีโรงงานรับซื้ออยู่ในฝั่งไทย บริเวณจุดผ่อนปรน ปัจจุบันด่านตรวจคนเข้าเมืองอนุญาตให้คนลาวข้ามเข้ามาได้เฉพาะบริเวณบ้านสวนดอก หากจะเข้ามาซื้อของ

ที่อำเภอเชียงแสนต้องเข้ามาที่จุดผ่านแดนถาวรไทย-ลาว ในเขต ตำบลเวียง
อำเภอเชียงแสน

- ช่องทางที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากอำเภอเชียงแสนมีแม่น้ำโขงกั้นระหว่างไทย-ลาวและมีแม่น้ำรวกกั้นระหว่างไทย-พม่า เป็นระยะทางยาวตามแนวชายแดน จึงเกิดช่องทางตามธรรมชาติ ซึ่งคนต่างด้าวใช้ลักลอบเข้ามาหลายช่องทาง เช่น ช่องทางที่บ้านวังลาว เป็นต้น

สภาพทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ

ประชากรอำเภอเชียงแสน จากสมุดสถิติจังหวัดเชียงราย (2546) มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 54,609 คน แยกเป็นชาย 27,072 คน และหญิง 27,537 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง (คนยวน) และมีประชากรที่เป็นชาวภาคอีสานย้ายถิ่นมา 3 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าชันทอง ตำบลบ้านแซว และบ้านทุ่งฟ้าฮ่าม บ้านสันธาตุ ตำบลโยนก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อพยพเข้ามาตามแนวชายแดน เช่น เผ่าอาข่า เย้า ม้ง จีนฮ่อ ลัวะ ว้า ลาหู่ ไทใหญ่ ไทลื้อ และพม่า

ประชากรอำเภอเชียงแสนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99 ศาสนาอิสลามส่วนน้อยเป็นของศาสนาพุทธ มีวัด 57 แห่ง วัดร้าง 112 แห่ง ประเพณีและวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสน โดยเฉพาะคนเมือง (คนยวน) เป็นเช่นเดียวกันกับประเพณีทางภาคเหนือ โดยทั่วไป แต่ที่เป็นลักษณะพิเศษของอำเภอคือประเพณีการแข่งเรือในแม่น้ำโขงซึ่งจะจัดทุกปีในช่วงเทศกาลสงกรานต์เดือนเมษายน (ปีใหม่เมือง) ซึ่งจะมีเรือจากชุมชนอื่นๆ หรือประเทศเพื่อนบ้านมาร่วมแข่งขันในบางปี สร้างความสนุกสนานและเชื่อมสัมพันธ์สองฝั่งโขงได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป แยกย่อยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีในอำเภอเชียงแสน เช่น ประเพณีตรุษจีนของจีนฮ่อ บ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว ประเพณีปีใหม่ม้ง บ้านธารทอง ตำบลแม่เงิน ประเพณีชนไข่แดงของชาวอาข่า โดยเฉพาะอาขาดอยสะโง๊ะ ตำบลศรีดอนมูล ประเพณีการเลี้ยงเสื่อบ้านของชาวไทใหญ่ บ้านสบรวก และประเพณีไหลเรือไฟของชาวลาวบ้านสบคำ ตำบลเวียง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความหลากหลายของวัฒนธรรมประเพณีของผู้คนในพื้นที่ชายแดน

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอเชียงแสน

1. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอำเภอเชียงแสน ตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่ขุดค้นได้จากการบูรณะในเมืองเชียงแสนและพื้นที่ใกล้เคียง โบราณวัตถุที่น่าสนใจ เช่น พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนอันลือชื่อ พระพิมพ์ เครื่องมือหิน ลวดลายปูนปั้น และเป็นแหล่งศึกษาเครื่องถ้วยล้านนา ความรู้เรื่องการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในบริเวณพื้นที่เมืองเชียงแสน ตลอดจนเป็นศูนย์รวมเครื่องเงินแบบพม่า รวมทั้งศิลปะพื้นบ้าน เครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ของชนเผ่าต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย
2. พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงแสน ตั้งอยู่ในบริเวณวัดผางา บ้านสบคำ ห่างจาก อำเภอเชียงแสน 4 กิโลเมตร จัดแสดงลวดลายผ้าทอสมัยอดีต ที่มีการทอลวดลายเชียงแสนดั้งเดิม ได้แก่ ลายน้ำไหล ลายก่ตะกอก ลายตาราง โดยนำลวดลายจากจังหวัดราชบุรี และแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และยังใช้สถานที่เป็นที่สร้างผลิตภัณฑ์ ผ้าทอต่าง ๆ ทั้งลายดั้งเดิม และลายประยุกต์
3. กลุ่มหัตถกรรมทอตุ่งล้านนา (เฮือนตุ่ง) ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 465 หมู่ 9 ตำบลศรีดอนมูล ห่างจากอำเภอเชียงแสน 15 กิโลเมตร ประธานกลุ่มคือ นางบัวคลี พูวัน ซึ่งถือเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่รื้อฟื้นและพัฒนาการทอตุ่ง โดยคิดค้นวัสดุสมัยใหม่มาแทนของเดิมจากใยฝ้าย มาเป็นไหมพรม กระดาษเงิน กระดาษทอง และคิดค้นลวดลายใหม่ๆ ได้อย่างสวยงาม ซึ่งเป็นงานฝีมือที่โดดเด่นสร้างชื่อระดับจังหวัด และประเทศ
4. หอผืน (อุทยานสามเหลี่ยมทองคำ) ตั้งอยู่บ้านสบรวก ดำเนินงานโดยมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ภายในตัวอาคาร จัดแสดงประวัติความเป็นมาเรื่องผืน ขั้นตอนการทำผืน แสดงอุปกรณ์สืบทอด การขายผืนและผลกระทบของปัญหายาเสพติดที่มีต่อ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสุขภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในความร่วมมือของมวลมนุษย ในการต่อสู้กับปัญหาเสพติด อีกทั้งให้ทราบถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นของผืนกับพื้นที่ชายแดนของภาคเหนือ อันได้แก่พื้นที่ติดต่อแดน ไทย-ลาว-พม่า ที่รู้จักกันดี ในนาม "สามเหลี่ยมทองคำ"

5. **สามเหลี่ยมทองคำ** เป็นพื้นที่เกาะกลางแม่น้ำโขงที่ปากแม่น้ำรวก ปัจจุบันตื่นเงินไม่เหลือสภาพเดิมที่ใช้ปลูกฝิ่น และผลิตยาเสพติดแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งของโลก เพราะเป็นดินแดนรอยต่อ 3 ประเทศ ปัจจุบันเป็นจุดชมวิวที่สวยงามของสามประเทศ นอกจากนั้นยังมีพิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น ที่ให้ความรู้การผลิตยาเสพติดจากดอกฝิ่น และเส้นทางการขนยาเสพติดและจัดแสดงหุ่นจำลอง ภาพถ่าย และอุปกรณ์การสูบฝิ่นอย่างละเอียด
6. **ทะเลสาบเชียงแสน (หนองบงกาย)** เป็นแอ่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ เนื้อที่กว่า 1 ตร.กม. ในท้องที่ตำบลโยนก ก่อนเข้าเมืองเชียงแสนประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำซึ่งชาวบ้านหาเลี้ยงชีพมาตั้งแต่โบราณและในฤดูหนาวจะมีฝูงนกเป็ดน้ำอพยพหนีอากาศหนาวมาจากไซบีเรีย มาหากินแถบนี้ ในตำบลโยนกจะจัด "พิธีอัญชวัญนกเป็ดน้ำ" ขึ้นทุกปีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
7. **วัดป่าสัก** ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองเชียงแสนทางทิศตะวันตก ตามตำนานกล่าวว่าพระแสนแสนภูทรวงสร้างเจดีย์ที่วัดป่าสักขึ้นเพื่อบรรจุพระโคกะปะธาตุ (พระบรมสารีริกธาตุกัชา ขวาท กระดุกตาตุ่มข้างขวา) ที่นำมาจากเมืองปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย แล้วให้ปลูกต้นสัก 300 ต้นรอบพระอาราม ในปัจจุบัน วัดป่าสักเป็นโบราณสถานร้าง ปรากฏร่องรอยอาคารในพื้นที่รวม 7 แห่ง โดยมีโบราณสถานที่สำคัญคือ เจดีย์ประธานทรงปราสาทยอดระฆังที่มีเจดีย์ขนาดเล็กตรงมุมบัลลังก์สี่ด้าน ส่วนกลางองค์เจดีย์ เป็นเรือนธาตุ มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปทั้งสี่ทิศ ชั้นฐานทำเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปกับเทวดา การตกแต่งลวดลายปูนปั้นที่เจดีย์ประธานของวัดป่าสักมีความงดงามอ่อนช้อยวิจิตรบรรจงอย่างยิ่ง ทำเป็นลายพรรณพฤกษา รูปสัตว์ตามตำนานเช่น นาค ครุฑ หน้ากาลหรือเกียรติมุข ลายรูปบุคคลทั้งคนแคระและเทวดาสะท้อนให้เห็นพัฒนาการรูปแบบทางศิลปะสถาปัตยกรรมล้านนา อันเป็นผลมาจากการผสมผสานอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย ศิลปะศรีวิชัย ศิลปะจีน เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนจนเกิดอัตลักษณ์เฉพาะตน
8. **วัดเจติยหลวง** ตั้งอยู่ในเมืองโบราณเชียงแสน ติดกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงแสน สิ่งสำคัญภายในวัดได้แก่ เจดีย์ทรงระฆังกลมฐานสูงทรงแปดเหลี่ยม เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองเชียงแสนที่ปรากฏในตำนานว่า พระเจ้าแสนภูทรวงสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1887 ต่อมาพระเมืองแก้ว ทรงให้ขุดฐานเจดีย์องค์เดิมแล้วก่อองค์พระเจดีย์องค์ปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ.

9. **วัดพระธาตุจอมกิตติ** ตั้งอยู่บนดอยจอมกิตติ นอกเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 1.7 กิโลเมตร สิ่งที่สำคัญภายในวัดได้แก่ เจดีย์จอมกิตติที่ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสเตี้ยๆ ถัดขึ้นไปเป็นฐานบาตรคว่ำย่อมุมซ้อนกันสี่ชั้นรองรับเรือนธาตุย่อมุมเช่นกัน ซึ่งมีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืนปูนปั้นทั้งสี่ด้าน ส่วนยอดเป็นองค์ระฆังกลมสูง มีลายดอกกลมระหว่างเส้นคูนานรัดตรงกลาง ส่วนยอดทำเป็นกลีบบะเพือง รองรับป้อมโชนและปลียอด ส่วนเจดีย์จอมแจ้งและจอมสนุกนั้นอยู่บริเวณข้างเคียง ตามตำนานกล่าวว่า การสร้างพระธาตุจอมกิตตินั้นมี 2 ครั้ง ครั้งแรกพระเจ้าฟ้างคราช และพระเจ้าพรหมมหาราช พระราชโอรสโปรดให้ก่อสร้างในปี พ.ศ. 1483 เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ กระดุกหน้าผาก กระดุกอก และกระดุกแขนของพระองค์ สมัยเดียวกันกับการสร้างพระธาตุจอมทองของเมืองเชียงราย ครั้งที่ 2 พระเจ้าสุวรณคัมภีร์ เจ้าเมืองเชียงใหม่ ให้หมื่นเชียงสงสร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2030 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระเจ้ายอดเชียงราย ก่อสร้างเจดีย์ครอบองค์เดิม ต่อมาพระธาตุชำรุดทรุดโทรมมาก เจ้าฟ้าเฉลิมเมืองพร้อมด้วยคณะศรัทธาได้บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2227 ปัจจุบันเจดีย์องค์นี้ได้รับการบูรณะเสริมความมั่นคงและปิดทองแผ่นจังโก้ใหม่

10. **วัดพระธาตุผาเงา** ตั้งอยู่ที่บ้านสบคำ แต่เดิมชื่อวัดสบคำ ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงจึงง่ายต่อการถูกกัดเซาะฝั่งตลิ่งพังอยู่ทุกปี คณะศรัทธาจึงย้ายวัดมาสร้างที่วัดร้างบริเวณเชิงดอยคำปัจจุบัน ซึ่งบริเวณดังกล่าวคณะศรัทธาได้ทำการบุกเบิกพื้นที่เพื่อสร้างวัด นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงและบริเวณดอยเหนือขึ้นไป พบบริเวณดังกล่าวมีโบราณสถานที่สำคัญ ที่ปรากฏในตำนานสิงหนวัติ ในสมัยขุนลัวะ ผู้ตั้งเวียงเป็กษา (เวียงปrikษา) ในพุทธศตวรรษที่ 17 ได้แก่พระธาตุผาเงา พระธาตุจอมจัน พระธาตุเจ็ดยอด และพระอุโบสถ ในปี พ.ศ. 2519 ได้สร้างวิหารครอบวิหารเดิม ภายในวิหารแห่งนี้ได้พบพระพุทธรูปปูนปั้น บริเวณหน้าตักพระประธาน เรียกกันว่าหลวงพ่อผาเงา พระพุทธรูปองค์นี้ประทับนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย พระพักตร์รูปไข่ พระหนุเป็นปม พระรัศมีเป็นเปลว แสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย บนเขาด้านหลังของวัดมีพระบรมพุทธรูปนิมิตเจดีย์ที่ถูกสร้างเพื่อร่วมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 200 ปี และเกิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทยนอกจากนี้บนยอดเขายังสามารถมองเห็นทัศนียภาพอันสวยงามของเมืองเชียงใหม่ได้โดยรอบ

11. **เวียงหนองล่อง** ปรีศนาแหล่งโบราณคดีได้แม่น้ำ ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่จันที่ติดต่อกับเมืองเชียงแสน ที่วัดหนองหมากเป้ง โดยรอบพบเครื่องมือประเภทเครื่องมือหินและกลองมโหระทึกสำริด อาจจะเป็นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ ขณะนี้มีความพยายามในการสำรวจโบราณคดีได้ทองน้ำ ตามตำนานกล่าวว่าเจ้าชายสิงหนวัติกุมารนำผู้คนอพยพมาสร้างเมืองโดยการขื่อน้ำของนาคจำแลง เมื่อสร้างเมืองจึงเอาชื่อของเจ้าชายสิงหนวัติกุมารมาบวกกับนาค เรียกว่าเมือง "โยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติ" หรือในตำนาน พงศาวดาร เรียกชื่อต่างออกไปว่า "โยนกนาคพันธุ์" การล่มสลายของเมืองเกิดขึ้นหลังจากชาวเมืองกินปลาไหลเผือก ปลาไหลเผือกที่จับได้ในแม่น้ำกก คินนั้นเมืองทั้งเมืองล่องเป็นหนองน้ำ เรียกหนองล่อง เหลือแต่เพียงดอนหนึ่งที่เป็นที่ตั้งของหญิงม่าย ที่ไม่ได้กินเนื้อปลาไหลเผือก ต่อมาขุนนางของเมืองโยนกนาคพันธุ์ที่รอดชีวิตได้ตั้งเวียงปรีศนา

12. **เวียงเป็กษา** (เวียงเชียงแสนน้อย) ที่ตั้งอยู่บ้านเชียงแสนน้อย อำเภอเชียงแสน เป็นเมืองโบราณปากแม่น้ำกกบรรจบกับแม่น้ำโขง ตำนานหลายฉบับกล่าวตรงกันว่าเป็นเมืองที่มีความต่อเนื่องมาจากเมืองโยนกนาคพันธุ์ที่ล่มจนกลายเป็นทะเลสาบเชียงแสน เป็นเมืองที่ปกครองโดยขุนนาง เมื่อพระเจ้าแสนภูมาสร้างเมืองเชียงแสน พระองค์ได้ประทับที่เวียงนี้ก่อน ในบริเวณเวียงเป็กษามีโบราณสถานที่เรียกว่าพระธาตุสองพี่น้อง สันนิษฐานว่ามีอายุราวศตวรรษที่ 19

บทที่ 4

สรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่อำเภอเชียงแสน และพื้นที่ใกล้เคียงในรอบปี 2549-2550

บทสรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่อำเภอเชียงแสน และพื้นที่ใกล้เคียงในรอบปี 2549-2550 โดยภาพรวมเรื่องค้าชายแดนไทยยังได้ดุลการค้าจีนแต่น้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา การพัฒนาเมืองเชียงแสนสู่มรดกโลก มีความเป็นรูปธรรมเรื่องการเข้ามาปรับปรุงบูรณะโบราณสถานในอำเภอเชียงแสนของกรมศิลปากร แต่เรื่องความร่วมมือและความเข้าใจของชุมชนยังต้องทำความเข้าใจอีกมากเพราะกระแสไม่ตอบรับยังคงมีอยู่ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเชียงแสนเป็นเมืองท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนา เช่น การสร้างท่าเรือเชียงแสนแห่งที่ 2 การสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่เชียงของยังไม่มีความคืบหน้ามาก สาเหตุสำคัญเพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อปลายปี (19 กันยายน 2549) ที่ผ่านมามีทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ โครงการต่างๆ ที่รัฐบาลอนุมัติงบประมาณอยู่ในภาวะล่าช้า ส่วนความเคลื่อนไหวที่คึกคักและมีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ การพัฒนาโครงข่ายคมนาคม โดยเฉพาะตามเส้นทางสาย R3A เชื่อมโยงจีน-ลาว-ไทย และการบุกตลาดทางค้าของประเทศจีนที่รุกเข้ามาเร็วมากตามเส้นทางนี้

โดยในรายละเอียดขอประมวลสรุป 8 สถานการณ์ที่สำคัญดังนี้ 1. การค้าชายแดน (FTA) 2. สถานการณ์แม่น้ำโขง 3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามกรอบการพัฒนากลุ่มประเทศ GMS (เชื่อมโยงไทย-พม่า/ลาว-จีน) 4. เขตเศรษฐกิจพิเศษ/เขตเศรษฐกิจชายแดน 5. การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6. เชียงแสนเมืองมรดกโลก 7. สถานการณ์ความเคลื่อนไหวในเขตพื้นที่ชายแดน 8. ความเคลื่อนไหวในการพัฒนาของกลุ่มประเทศ GMS

1. การค้าชายแดน (FTA) ภาพรวมภาวะการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2549

ภาวะการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านด้านจังหวัดเชียงราย ปี 2549 มูลค่าการค้ารวม 11,225.73 ล้านบาท จำแนกเป็น มูลค่าการส่งออก 8,942.09 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า 2,283.64 ล้านบาท ดุลการค้าเกินดุล 6,658.45 ล้านบาท เมื่อเทียบกับปี 2548 มูลค่าการค้ารวมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.90 หรือเพิ่มขึ้น 421.68 ล้านบาท มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.09 หรือเพิ่มขึ้น 7.89 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.13 หรือเพิ่มขึ้น 413.79 ล้านบาท และดุลการค้าเกินดุลลดลงร้อยละ 5.75 หรือเกินดุลลดลง 405.90 ล้านบาท

สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภค ลำไยอบแห้ง น้ำมันเชื้อเพลิง ยางรถยนต์ วัสดุก่อสร้าง รถยนต์ อาหารและเครื่องดื่ม และยาฆ่าโรค ตามลำดับ

สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร ไม้แปรรูป เครื่องอุปโภคบริโภค ผ้าห่ม ยานพาหนะและอุปกรณ์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ ถ่านหินลิกไนท์ ผักสด แอปเปิ้ล สาลี่ หอมเขียว ตามลำดับ

ตารางแสดงมูลค่าการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน จังหวัดเชียงราย
ปี 2549 (มกราคม – ธันวาคม 2549) เทียบกับปี 2548
หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	การค้ารวม			ส่งออก			นำเข้า			ดุลการค้า		
	ปี 2548	ปี 2549	ขยายตัว (%)	ปี 2548	ปี 2549	ขยายตัว (%)	ปี 2548	ปี 2549	ขยายตัว (%)	ปี 2548	ปี 2549	ขยายตัว (%)
รวม	10,804.05	11,225.73	3.90	8,942.20	8,942.09	0.09	1,869.85	2,283.64	22.13	7,064.35	6,658.45	-5.75
จีน	5,268.62	5,278.91	0.20	4,210.83	4,189.14	-0.52	1,057.79	1,089.77	3.02	3,153.04	3,099.37	-1.70
พม่า	3,534.23	3,857.06	9.13	3,211.06	3,363.66	4.75	323.17	493.40	52.68	2,887.89	2,870.26	-0.61
ลาว	2,001.20	2,089.76	4.43	1,512.31	1,389.29	-8.13	488.89	700.47	43.28	1,023.42	688.82	-32.69

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย www.moc.go.th/opscenter/cr/index.html

การค้าชายแดน FTA ไทย-จีน (ตอนใต้)

การค้าระหว่างไทยกับประเทศจีน (ตอนใต้) ตามตารางในปี พ.ศ. 2549 มีมูลค่าการค้ารวม 5,278.91 ล้านบาท มีมูลค่าในการส่งออก 4,189.14 ล้านบาท นำเข้า 1,089.77 ล้านบาท ได้ดุลการค้า 3,099.37 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2548 ดุลการค้ามีการขยายตัวลดลง -1.70 ล้านบาท

สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร (ลำไยอบแห้ง) สินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ สินค้าเชื้อเพลิง สิ่งเคมีภัณฑ์ ตามลำดับ ส่วนยางพาราซึ่งเคยเป็นสินค้าส่งออกสำคัญทางท่าเรือเชียงแสน มีการส่งออกลดลง อาจเป็นเพราะยางพาราเป็นสินค้าที่ยังไม่ได้เซ็น FTA ทางจีนจึงจำกัดการนำเข้า และต้องมี Import License ผู้ประกอบการยางพาราก็หันไปส่งออogyพาราทางท่าเรือกรุงเทพฯ และส่งทางทะเลมากขึ้น

สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร (แอปเปิ้ล สาลี่) สินค้าอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ ไม้และผลิตภัณฑ์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ วัสดุก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า ตามลำดับ ทั้งนี้ กระเทียมยังคงเป็นสินค้าที่สามารถจัดเก็บภาษีนำเข้าได้มากที่สุดในบรรดาสินค้าทุกประเภทและกระเทียมจากจีนก็ยังคงทะลักเข้ามาอย่างต่อเนื่องแต่เนื่องจากไทยมีความเข้มงวดในเรื่องการตรวจสอบปนเปื้อนในผักผลไม้ทำให้สินค้านำเข้าประเภทผัก ผลไม้ลดลง

กล่าวโดยสรุป การค้าขายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกับประเทศจีน มีมูลค่ารวม 5,278.91 ล้านบาท ไทยยังได้ดุลการค้ากับจีน 3,099.37 ล้านบาท มีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาไทยได้ดุลการค้าลดลงเล็กน้อย แต่อย่างไรก็ตาม การค้ากับจีนฝ่ายไทยยังคงเสียเปรียบทั้งในส่วนของภาษีที่ผู้ประกอบการไทยส่งสินค้าเกษตรไปขายจีน กลับต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 13 % ในขณะที่สินค้าการเกษตรที่จีนส่งเข้าฝ่ายไทยภาษี 0 % ตามข้อตกลง FTA และ รัฐบาลไทยยังต้องจัดงบประมาณ "ว่าจ้าง" เกษตรกรไทยยกเลิกการปลูกพืชเกษตรบางชนิดที่ผลิตสู้จีนไม่ได้ เช่น กระเทียม หอมหัวใหญ่ ฯลฯ เป็นต้น

2.สถานการณ์แม่น้ำโขง

ประเทศจีนมีแผนในการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ตอนล่างของประเทศจีน จำนวน 8 แห่ง ขณะนี้เสร็จไปแล้ว 2 แห่ง และกำลังก่อสร้างอีก 3 แห่ง คือเขื่อนเซียวหวาน (Xiaowan) ปู๋อาตุ (Nuozhadu) และเขื่อนจิ่งหง (Jinghong) ซึ่งเขื่อนจิ่งหง ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน เพียง 280 กิโลเมตร การสร้างเขื่อนมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าตอบสนองการเจริญเติบโตทางภาคอุตสาหกรรมของจีนที่เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง รายชื่อเขื่อนที่จีนวางแผนในการก่อสร้างจำนวน 8 แห่ง ในตารางด้านล่างและจะมีกำลังผลิตกระแสไฟฟ้าถึง 15,050 เมกกะวัตต์ จีนวางแผน ที่จะขายกระแสไฟฟ้าของเขื่อน Jinghong และ Nuozhadu ให้แก่ไทยในอนาคต ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบความร่วมมือเครือข่ายพลังงานในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Mekong Power Grid)

ชื่อ	ความสูง (เมตร)	กำลังการผลิต (MW)	การดำเนินงาน
1.Manwan	126	1,500	เสร็จแล้ว
2.Dashaoshan	110	1,350	เสร็จแล้ว พ.ศ.2546
3.Jinghong	118	1,500	กำลังก่อสร้าง (คาดว่า จะเสร็จ ปี พ.ศ. 2553)
4.Xiaowan	300	4,200	กำลังก่อสร้าง (คาดว่า จะเสร็จ ปี พ.ศ. 2555)
5.Nuozhadu	254	5,000	-
6.Mengsong	600	-	-
7. Gonguoqiao	750	-	-
8. Ganlanba	150	-	-
รวม		15,050	

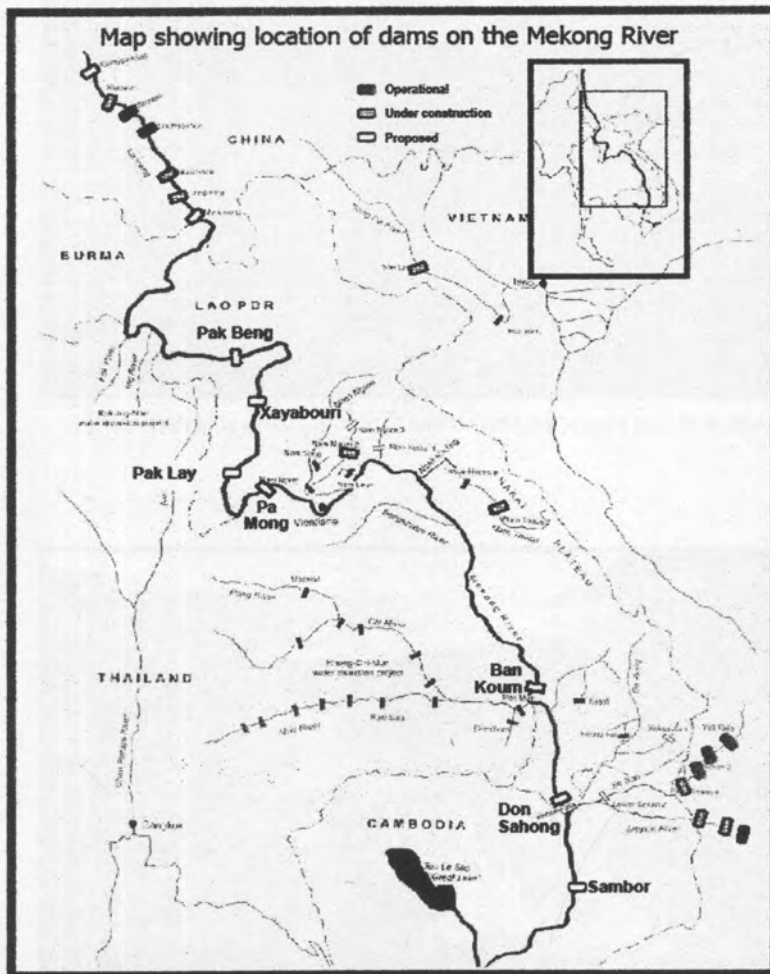
Source: Liu Shisong. 1997. "Economic Cooperation and Development in the Lancang-Mekong River Subregion." *Developing the Mekong Subregion*, Edited by Bob Stenshoff. Monash University: Clayton, Australia.

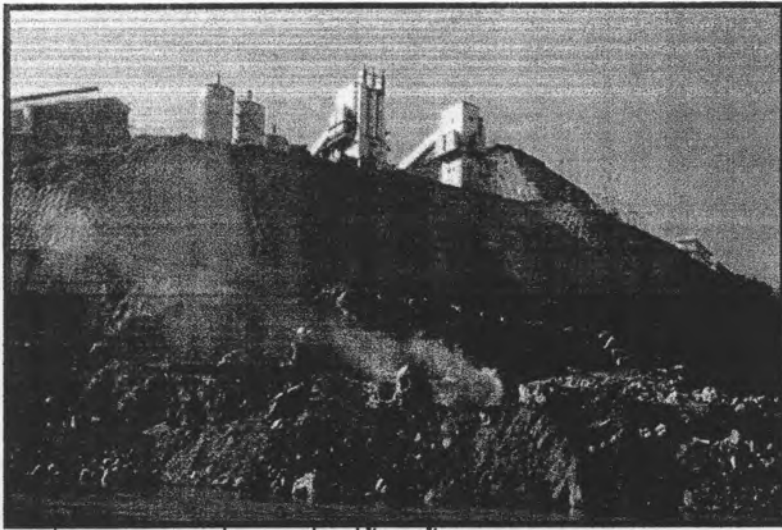
ในการติดตั้งอุปกรณ์ผลิตกระแสไฟฟ้าสำหรับเขื่อนจิ่งหง ซึ่งเป็นเมืองชายแดนตอนใต้ของจีน จีนทำการขนอุปกรณ์การผลิตกระแสไฟฟ้าที่ใช้ติดตั้งในเขื่อนพลังน้ำผ่านเข้ามาในประเทศไทย โดยลำเลียงจากท่าเรือเดินสมุทรจากจีน มาที่ท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี และนำขึ้นรถบรรทุก 18 ล้อ เดินทางตามถนนถึงท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายเพื่อลำเลียงอุปกรณ์ลงเรือสินค้าจีน ก่อนที่จะล่องเรือขึ้นตามแม่น้ำโขง ตอนเหนือของสามเหลี่ยมทองคำ เพื่อนำอุปกรณ์เครื่องปั้นกระแสไฟฟ้าพลังน้ำไปติดตั้งที่เขื่อนกันแม่น้ำโขง ที่สร้างเกือบเสร็จแล้ว

ยังมีข้อกังวลของกลุ่มอนุรักษ์ในท้องถิ่น ถึงผลกระทบทางระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำโขง โดยที่ผ่านมาได้รับผลกระทบจากโครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือเชิงพาณิชย์ (โครงการระเบิดแก่ง) ซึ่งมีเรือสินค้าจากจีน เข้าออกท่าเรือเชียงแสนเฉลี่ยเดือนละ 200 ลำ และเขื่อนที่สร้างเสร็จไปแล้ว 2 แห่ง ทำให้จีนสามารถควบคุมระดับน้ำในแม่น้ำโขงได้ทั้งหมด การเปิด-ปิดเขื่อน ทำให้ขึ้นลงอย่างผิดธรรมชาติ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง รวมทั้งการทำเกษตรริมโขง และน้ำในแม่น้ำโขงขุ่นมากขึ้น แต่เดิมในฤดูแล้งน้ำจะใส ซึ่งส่งผลต่อพันธุ์พืชได้น้ำ เช่น กล้วย หรือสาหร่ายแม่น้ำโขง รวมทั้งพันธุ์ปลาชนิดต่างๆ ด้วย

นอกจากนี้ในประเทศ สปป.ลาว และกัมพูชา ยังมีแผนก่อสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำในลำน้ำโขงอีกหลายแห่ง โดยในประเทศ สปป.ลาว วางแผนที่จะก่อสร้าง 6 แห่ง และในประเทศกัมพูชาอีก 1 แห่ง โดยมีเป้าหมายที่จะขายกระแสไฟฟ้าให้กับประเทศไทย และเวียดนาม ซึ่งนักลงทุนส่วนใหญ่มาจากจีน ไทยและเวียดนาม

แผนที่แสดงที่ตั้งของเขื่อนในลุ่มน้ำโขง

เขื่อนดาเจาฉาน เขื่อนแห่งที่ 2 ที่กั้นลำน้ำโขง สร้างเสร็จในปี พ.ศ 2546

เขื่อนจิงหง (เขียงรุ่ง) ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ 280 กิโลเมตร
คาดว่าจะสร้างเสร็จในปี พ.ศ.2553

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์เรื่องแม่น้ำโขงยังอยู่ในขั้นวิกฤต หากมีการก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงแล้วเสร็จ ที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพรวมผู้คนที่อยู่ริมฝั่งโขง ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาระดับสากล เพราะแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติ รัฐบาลประเทศต่างๆ ควรตระหนักถึงปัญหา ให้ความสำคัญ และร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้ทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน

3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามกรอบการพัฒนากลุ่มประเทศ GMS (เชื่อมโยงไทย-พม่า/ลาว-จีน)

- การเชื่อมโยงภูมิภาคและกระตุ้นการพัฒนาผ่าน North- South Economic Corridor (ไทย-พม่า/ลาว-จีน) โดยเฉพาะเส้นทางสาย R3A เชียงของ-ห้วยทราย-หลวงน้ำทา-ป๋อเต็น-เชียงรุ่ง-คุนหมิง เชื่อมโยงผ่านเชียงราย ที่จะครบเต็มระบบในปี 2550 (ยกเว้นการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงบริเวณ เชียงของ-ห้วยทราย) เส้นทางสายห้วยโก๋น-ปากแบ่ง ผ่านน่าน ที่จะครบเต็มระบบในปี 2551 จะส่งผลให้พื้นที่ชายแดนบริเวณ Corridor ได้แก่ เชียงราย และน่าน จะเป็นประตูการค้าที่สำคัญ

ความคืบหน้าโครงการ

การก่อสร้างเส้นทางสาย R3A เชียงของ-ห้วยทราย-หลวงน้ำทา-ป๋อเต็น-เชียงรุ่ง-คุนหมิง มีการก่อสร้างผ่าน ใน 3 ประเทศ โดยมีรายละเอียดของเส้นทางดังนี้

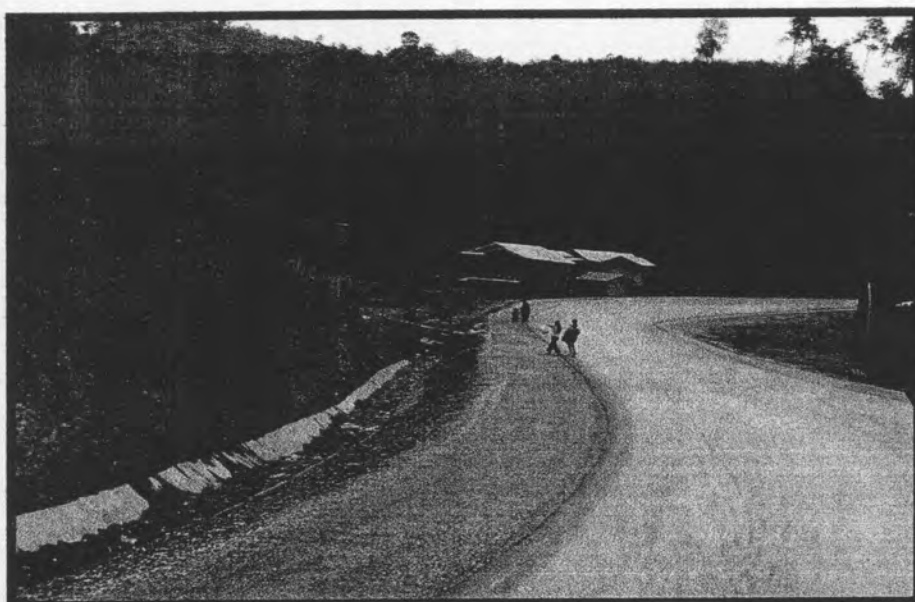
เส้นทาง R3A ใน สปป.ลาว ถนนในลาว ช่วงห้วยทราย-หลวงน้ำทา-ป๋อเต็น-ระยะทาง 228 กิโลเมตร ไทย จีน และ ADB ให้เงินกู้ผ่อนปรน ก่อสร้างลาดยาง 2 ช่องจราจร

- ช่วงชายแดนไทย-ลาว ระยะทาง 85 กิโลเมตร (เชียงของ/ห้วยทราย) วงเงิน 1,385 ล้านบาท โดยใช้เงินกู้จากไทย ก่อสร้างเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องจราจร
- ช่วงกิโลเมตรที่ 84-กิโลเมตร 159 ระยะทาง 74 กิโลเมตร ลาวได้รับเงินกู้จาก ADB เป็นถนนลาดยาง 2 ช่องจราจร
- ช่วงกิโลเมตรที่ 159 -ชายแดนลาว/จีน (ป๋อเต็น/บ๋อหาน) ระยะทาง 69 กิโลเมตร ลาวได้รับเงินกู้จากจีน ก่อสร้างเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องจราจร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

เส้นทาง R3A ในจีน ถนนในจีนตั้งแต่ชายแดนลาวจนถึงคุนหมิงในปัจจุบันมีระยะทาง 736 กิโลเมตร ภายหลังจากการปรับปรุงตามแนวสายทาง R3 จะมีระยะทางลดลงเหลือ 688 กิโลเมตร โดยคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2550 สำหรับสภาพถนนช่วงชายแดนจีน/ลาวถึงเมืองลา (Meng La) สภาพเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องจราจร และช่วงถนนเมืองลาถึงจิ่งหง (เชียงรุ่ง) จีน ดำเนินการก่อสร้างตามแนวเส้นทาง R3 ควบคู่กับถนนเดิม สำหรับถนนจากเชียงรุ่งถึงคุนหมิง จีน กำลังดำเนินการปรับปรุงบางช่วงเป็นทางด่วน 4 ช่องจราจร การก่อสร้างทั้งหมดคาดว่าจะแล้วเสร็จในปลายปี 2550

ถนน R3A ในลาว อยู่ช่วงการบดอัดถนน (ภาพถ่ายเดือนมกราคม 2550)
ซึ่งถนนสายนี้สัมปทานก่อสร้าง โดยบริษัทแพรร่ารังวิทย์ จากประเทศไทย

ถนน R3A ในลาว ขนาด 2 ช่องจราจรบางช่วงที่ลาดยางเรียบร้อยแล้ว
(ภาพถ่ายเดือนมกราคม 2550)

ถนน R3A ในช่วงบ่อเต็น-เมืองลา ประเทศจีน ซึ่งเป็นถนนสี่เลนส์
(ภาพถ่ายเดือนกุมภาพันธ์ 2550)

- **โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง (เชียงของ-ห้วยทราย)** มีการผลักดันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดย ฝ่ายไทยและลาว เสนอจีนพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเส้นทาง R3 โดยไทย-จีน-ADB จะให้ความช่วยเหลือเป็นเงินกู้แก่ลาว โดยไทยเสนอออกค่าใช้จ่าย ครึ่งหนึ่งของโครงการ ส่วนอีกครึ่งหนึ่งลาวขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลจีน โดยมีการ เลือกจุดที่ตั้ง ณ บ้านปากอิงเหนือ ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีการประมาณค่าก่อสร้างรวมวงเงินประมาณ 44 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ถนนฝั่งไทย 4.45 กิโลเมตร ถนนฝั่งลาว 5.41 กิโลเมตร ความกว้างสะพาน 16.70 เมตร ความยาวสะพาน 630 เมตร ล่าสุดมีการประชุมที่ประเทศฟิลิปปินส์ ระหว่างไทย-ลาว และ ADB เมื่อ 20 เมษายน 2549 มีการลดแบบสะพานลงเหลือกว้าง 13.70 เมตร ลดค่าก่อสร้างเหลือ 31 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือราว 1,000 ล้านบาท ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการจัดประชุม 4 ฝ่าย ไทย-ลาว-จีน และ ADB หลังทราบความชัดเจนเรื่องการลงทุนก่อสร้าง
- **จุดผ่านแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก และเชียงของ-ห้วยทราย** เป็นด่านหลักที่จะเริ่ม ดำเนินการนำร่องความตกลงการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (Cross Border Transport Agreement-CBTA) ซึ่งจะรวมการดำเนินงาน Single Stop Inspection ในปี 2549 และปี 2551 ตามลำดับ
- **การเดินเรือพาณิชย์ในลุ่มน้ำโขงตอนบน** ความตกลงว่าด้วยการเดินเรือเชิง พาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน ระหว่าง จีน-พม่า-ลาว-ไทย ซึ่งร่วมลงนามในปี 2543 มีผลให้ มีความร่วมมือในการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือ โดยมีแผนงาน 3 ระยะ เพื่อให้

สามารถเดินเรือ ไม่ต่ำกว่า 150 ตัน 300 ตัน และ 500 ตันได้ โดยรัฐบาลจีนเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด

ลักษณะกายภาพของเส้นทางเดินเรือ ระยะทางจากท่าเรือจิ่งหนิง (เซี่ยงรุ่ง)-เซี่ยงแสน มีระยะทาง 360 กิโลเมตร ท่าเรือกวนเหล่ย์-เซี่ยงแสน 287 กิโลเมตร สภาพแม่น้ำเป็นร่องกว้างที่สุด 400 เมตร และร่องแคบที่สุด 12 เมตร ร่องลึกที่สุดช่วงน้ำหลาก 10-14 เมตร ร่องลึกที่สุดช่วงน้ำลด 1.3 เมตร ทั้งนี้การปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือ จากท่าเรือกวนเหล่ย์-หลวงพระบาง จะต้องมีการระเบิดเกาะแก่ง 11 จุด ดำเนินการแล้วเสร็จ 10 จุด เหลือเพียง 1 จุด บริเวณชายแดนไทย-ลาว บริเวณคอนผีหลง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีปัญหาเรื่องแนวเขตแดนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งโขง รัฐบาลไทยจึงให้ระงับการดำเนินโครงการไว้ชั่วคราว

เรือสินค้าที่เข้าออกที่ท่าเรือเซี่ยงแสน โดยเฉลี่ยมีเดือนละ 200 ลำ การเดินเรือสินค้าไม่มีอุปสรรคเท่าใดนักในช่วงฤดูน้ำหลาก แต่ในช่วงหน้าแล้ง แม่น้ำโขงเริ่มแห้ง ทางกาจิ่งจะปฏิบัติเดินเรือซึ่งจะเปิดเขื่อนจะเปิด-ปิดน้ำทุก 3 วัน ดังนั้นจีนจึงควบคุมการเดินเรือในแม่น้ำโขงไว้ทั้งหมด

- ท่าเรือเซี่ยงแสนแห่งที่ 2 สถานที่ก่อสร้างใกล้สามเหลี่ยมปากแม่น้ำกก ที่บรรจบแม่น้ำโขง บริเวณบ้านสบกก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ห่างจากท่าเรือเซี่ยงแสนแห่งแรกลงมาทางใต้ราว 5 กิโลเมตร การก่อสร้างคาดว่าจะใช้งบประมาณราว พันล้านบาทเศษ โดยมีการประลองตอที่ดินจากชาวบ้านไปแล้วราว 400 ไร่ 50 ล้านบาท และมีที่ดินของศุลกากรอีกราว 200 ไร่ รวม 600 ไร่ ทั้งนี้กำลังเสนอกระทรวงคมนาคม เพื่อของบประมาณ ในปี 2551

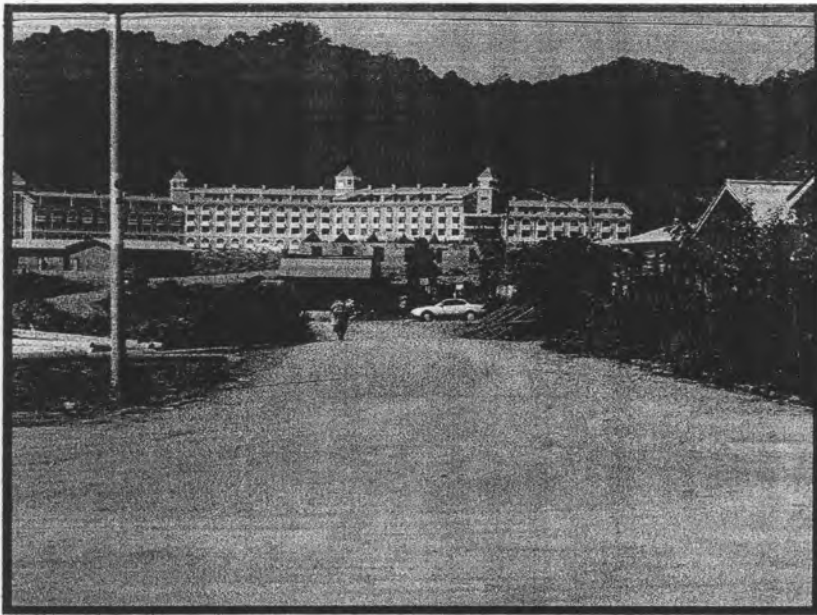
แต่อย่างไรก็ตามมีคัดค้านการก่อสร้างท่าเรือเซี่ยงแสนแห่งที่ 2 จากกรมการขนส่งทางบก นำโดยนายอิทธิเดช แก้วหลวง ที่ยังมีข้อสงสัยเรื่องความโปร่งใสในการจัดซื้อที่ดินของกลุ่มนายทุน ความเหมาะสมของสถานที่ และปัญหาการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมไปใช้เส้นทางถนน R3A ที่กำลังจะแล้วเสร็จในปี 2551 ขณะนี้โครงการก่อสร้างท่าเรือเซี่ยงแสนแห่งที่ 2 จึงยังไม่ได้งบประมาณในการก่อสร้าง

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มทุนจากภาคเอกชน-รัฐวิสาหกิจจีนในพื้นที่เขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว

- **กลุ่มทุนใหญ่จากจีนวางแผนการลงทุนขนาดใหญ่ ไม่น้อยกว่า 6 โครงการหลักๆ ในพื้นที่เขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจคือ**

1. เขตเศรษฐกิจที่เชียงรุ่ง ขนาด 26 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีกลุ่มทุนไทยเป็นผู้จัดการ และกลุ่มทุนสิงคโปร์เข้าร่วมดำเนินการด้วย
2. เขตเศรษฐกิจชายแดน บ่อหาน (Mo han) ชายแดน จีน-ลาว รัฐบาลปักกิ่งได้อนุมัติให้พัฒนาเขต เศรษฐกิจแห่งนี้เมื่อปลายปี 2549 ให้พัฒนาเขตเศรษฐกิจขนาด 22 ตารางกิโลเมตร โดยเริ่มมีการถมที่ คืบหน้าไปกว่า 10 % แล้ว เพื่อรองรับการลงทุนที่เกิดขึ้นตามถนน R3A
3. การสัมปทานพัฒนาเขตเศรษฐกิจคูแฝดที่ชายแดนบ่อเต็น ใน สปป.ลาว ตรงข้ามกับบ่อหาน
4. กลุ่มทุนจีนคือ บริษัท Laos GN steels จำกัด ในเครือคูนหมิง สตีลกรุ๊ป ได้เข้ามาตั้งโรงงานรีดเหล็กเส้น กำลังผลิต 150,000 ตันต่อปี มีเป้าหมายทำตลาดในลาว เวียดนาม และไทยในอนาคตด้วย
5. โครงการนิคมอุตสาหกรรมที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว
6. เขตนิคมอุตสาหกรรมที่บ้านต้นผึ้ง เมืองห้วยทราย ตรงข้ามอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่นับหมื่นไร่ โดยขณะนี้กลุ่มบริษัทหงหยู (Hong yu) จำกัดจากจีนได้เสนอขอเช่าพื้นที่ จาก สปป.ลาว เพื่อลงทุนทำนิคมฯ-เขตปลอดภาษี นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทุนที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มหงหยู จีน เข้ามาลงทุนพัฒนาเกาะดอนขาว ชายแดนไทย-ลาว ตรงข้ามกับ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ที่มีจะทั้งโรงแรม กาลิโน ฯลฯ

- นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทุนใหญ่จากจีน เข้ามาร่วมทุนกับกลุ่มซีดีคอมเพล็กซ์ สร้างโรงแรมบริเวณใกล้ ๆ กับจุดก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 และได้วางศิลาฤกษ์ไปเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2550 และที่เมืองห้วยทราย ตรงข้าม อ.เชียงของ ก็มีกลุ่มทุนจีนเข้ามาสร้าง“ตลาดอินโดจีน” ขึ้นที่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 5 ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าจากจีนทุกชนิด เกือบ 100 ยูนิต และยังคงมีการก่อสร้างเพิ่มเติมอยู่ตลอด
- **กลุ่มทุนจากเกาหลี** เข้ามาเช่าพื้นที่แถบบ้านดอนซันก เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว (ใกล้กับจุดก่อสร้างสะพานข้ามน้ำโขง) เพื่อพัฒนาเป็นสนามกอล์ฟรองรับนักท่องเที่ยว

โรงแรมที่กลุ่มทุนจีนก่อสร้างบริเวณบ้านบ่อเต็น ชายแดนลาว-จีน

(ภาพถ่ายเดือนตุลาคม 2549)

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มทุนภาคเอกชนไทยและส่วนราชการท้องถิ่น

- กลุ่มทุนท้องถิ่นเชียงราย นำโดยประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย ร่วมกับพาณิชย์จังหวัดเชียงราย ได้จัดเวทีเพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยว เช่น การจัดหลักสูตรการอบรมการพัฒนาผู้ประกอบการรองรับ Logistic การจัดประชุมในระดับภูมิภาคเพื่อหารือถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และนำข้อเสนอต่อรัฐบาลให้ใช้ข้อมูลผู้ประกอบการในการจัดทำข้อตกลงแต่ละเรื่อง เช่น การขนส่งสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังผลักดันให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นผลิตบุคลากรเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมขนส่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยในขณะนี้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และอาชีวศึกษาเชียงราย เปิดหลักสูตรรองรับแล้ว
- กลุ่มทุนชายแดน พื้นที่เชียงราย พะเยา เชียงแสน จังหวัดเชียงราย เพื่อสนองรับทุนจีนที่รุกคืบเข้ามาใกล้ชายแดนไทยทุกขณะ โดยมีการเปิดท่าเรือเอกชน “ท่าเรือพาณิชย์ล้านช้าง” ที่บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน โดยเป็นการเช่าพื้นที่จากท่าเรือพลาซ่า ของนายวัฒนา อิศวเหม ทั้งสิ้น 83 ไร่ มาพัฒนาเป็นท่าเรือขนาดต่ำกว่า 500 ตันกรอส และศูนย์แสดงสินค้าโอท็อปสามเหลี่ยมทองคำ โดยทั้งนี้เพื่อมีเป้าหมายในการรองรับนักลงทุนชาวจีน ที่เตรียมเปิดนิคมอุตสาหกรรมขุนหมิง นิคมอุตสาหกรรมจังหวัด (เชียงรุ่ง) รวมถึงนักลงทุนชาวจีนที่เข้ามาเช่าที่ดินฝั่ง สปป.ลาว ตรงข้ามสามเหลี่ยม

ทองคำ เพื่อทำนิคมอุตสาหกรรมการเกษตร รว 20,00 ไร่ และมีโครงการก่อสร้างโรงแรมห้าดาว ,กาสิโน,โรงพยาบาล,ศูนย์จำหน่ายสินค้าครบวงจรมูลค่าราว 2 พันล้านบาท

- กรมการขนส่งทางบกมีการปรับระบบคมนาคมเมืองเชียงราย โดยมีโครงการก่อสร้างสถานีขนส่งแห่งที่ 2 คาดว่า จะก่อสร้างให้เสร็จภายในเดือนกันยายน 2551 บนที่ดินจำนวน 8 ไร่ มูลค่า 30 ล้านบาทเศษ ใกล้ต้นตะเคียนคู่ ต.สันทราย อ.เมืองเชียงราย นอกจากการพัฒนาสถานีขนส่งผู้โดยสารเชียงรายแห่งที่ 2 แล้ว กลุ่มบริษัท "เหนือสุดศิริโลจิสติกส์" จะพัฒนาโรงซิงเก้อให้เป็นศูนย์ประชุมขนาดใหญ่คล้ายกับเมืองทองธานี ที่กรุงเทพฯ ซึ่งจะสามารถจุผู้ประชุมได้หลายพันคน พร้อมกับสร้างตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเชียงรายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต
- นอกจากนี้กรมการขนส่งทางบก ได้เตรียมส่งเจ้าหน้าที่ลงสำรวจเส้นทางสายเศรษฐกิจค้าชายแดนเชียงราย รับ R3A เชื่อมไทย ลาว จีน ขณะที่ฝ่ายไทยและฝ่ายลาวได้หารือล่าสุดว่าจะมีการเชื่อมต่อคมนาคมระหว่าง อ.เชียงของ ข้ามไปยังแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ด้วยการต่อเชื่อมแพขนานยนต์ ให้รถสามารถข้ามพรมแดนไปได้ ระหว่างรอก่อสร้างสะพานเสร็จ ซึ่งจะทำให้รถโดยสารสามารถนำพาผู้คน ไปตามเส้นทางเป้าหมายเข้าลาวไปสู่จีนได้ ขณะที่จีน ก็ได้เปิดเดินรถจากชายแดนจีน มาสู่เมืองบ่อหาน เมืองบ่อเต็นและครอบคลุมหลายพื้นที่ของ สปป.ลาว แล้ว
- โครงการจัดตั้งศูนย์ลอจิสติกส์เชียงของรับการขนส่งสินค้าข้ามโขง ตามที่ไทย-ลาว ซึ่งจะเปลี่ยนหัวลากคอนเทนเนอร์บรรทุกสินค้าระหว่างกัน (จากไทยข้ามไปลาว และลาวข้ามมาไทย) เพื่อระบายสินค้าจากประเทศจีน ทั้งยังเป็นการเสริมระบบคมนาคมระหว่างประเทศให้สามารถร่วมกันจัดการเส้นทางการเดินรถ กระจายการบรรทุกสินค้าเข้าสู่พื้นที่ชั้นในของแต่ละประเทศ รวมถึงการขยายตัวเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการเดินรถให้ครอบคลุม 6 ประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อร่วมยกระดับการค้า การท่องเที่ยวในประเทศเป้าหมายแถบลุ่มน้ำโขงให้มีประสิทธิภาพมีความแข็งแกร่งมากที่สุด

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาตามกรอบนโยบายของ GMS (Greater Mekong Subregion) มีความก้าวหน้าในการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาค และในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา กลุ่มทุนใหญ่จาก จีน รุกเข้ามาลงทุนในพื้นที่แถบนี้อย่างหนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ FTA ไทย-จีน รวมถึงเตรียมรองรับข้อตกลงทางการค้าจีน-อาเซียน ที่จะมีผลสมบูรณ์ในอีก 2-3 ปีข้างหน้าคือ ปี พ.ศ.

2553 แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ามีความคืบหน้าเรื่องการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น แต่ยังไม่มีการคุยเรื่องกฎระเบียบและกฎหมายระหว่างประเทศมากนัก ตลอดจนกลุ่มนักธุรกิจภาคเหนือยังมีความกังวลว่า ถ้าผู้ประกอบการไทยและรัฐบาลไม่เตรียมตัวรองรับการพัฒนาที่กำลังจะเกิดขึ้นแล้ว กลุ่มทุนจีนจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการขนส่งทางบกผ่านเส้นทางถนนเหมือนกับการขนส่งผ่านแม่น้ำโขงที่เกิดขึ้นแล้ว

4. นิคมอุตสาหกรรม/เขตเศรษฐกิจพิเศษ-ชายแดน

นิคมอุตสาหกรรม ได้กำหนดจุดที่ริมถนนสายเชียงของ-ขุนตาลบริเวณตำบลศรีดอนชัย และตำบลสถาน อำเภอเชียงของ ซึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงของไปทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่ราว 16,00 ไร่ แต่ในขณะนี้นักลงทุนจีนไปสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่เมืองบ่อหาน สปป.ลาว ไปแล้ว ดังนั้นนิคมอุตสาหกรรมแห่งนี้ น่าจะรองรับนักลงทุนชาวไทย

นายเจริญชัย แย้มแซะ ประธานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงรายเปิดเผยว่า ขณะนี้นักลงทุนจากจีนยังไม่ค่อยสนใจอยากมาลงทุนในประเทศไทยเท่าใดนัก แต่สนใจเข้าไปลงทุนในเวียดนามมากกว่าเพราะมีชายแดนติดต่อกับแถบมณฑลกว๋างสีของจีน และเห็นว่าจังหวัดเชียงรายน่าจะเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่าที่จะมีนิคมอุตสาหกรรมที่ต้องรอการลงทุนจากจีนเพราะทำให้ไทยเสียโอกาส และไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะสนใจและเข้ามาลงทุนหรือไม่

ความคืบหน้าในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนของจังหวัดเชียงรายขณะนี้ ได้แต่งตั้งคณะทำงานการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และได้มีการดำเนินการไปแล้วหลายโครงการ เช่น การก่อสร้างอาคารที่ทำการด่านศุลกากรแม่สายแห่งที่ 2 การจัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service:OSS) ที่ด่านศุลกากรทั้ง 3 แห่งคือที่อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสนและที่ อำเภอเชียงของ และการปรับปรุงถนนเชื่อมยุทธศาสตร์ลอจิสติกส์ สายเชื่อมทางหลวงหมายเลข 1129 และทางหลวงหมายเลข 1098 แม้ว่าทุกภาคส่วนจะให้การผลักดันสนับสนุนเต็มที่แต่ก็มีบางโครงการที่ล่าช้าเพราะมีปัญหาทางการเมืองที่ประเทศไทยมีเพียงรัฐบาลรักษาการเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมในเขตเมืองชายแดน ยังคงมีทิศทางไม่แน่นอน เพราะผู้ลงทุนส่วนใหญ่ คือนักลงทุนจีนหันไปลงทุนตามแนวชายแดนในประเทศ สปป.ลาว และ

อีกในครั้งต่อ ๆ ไป ส่วนภาคเหนือกลุ่มล้านนา 8 จังหวัด ตั้งเป้าให้มีการเดินทางไปเยือนปีละ 10 ล้านคน ภายในปี พ.ศ. 2553

หลังจากที่มีการลงนามบันทึกความเข้าใจสร้างเครือข่ายพันธมิตรการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย (MOU) เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2549 ความเคลื่อนไหวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ จังหวัดเชียงรายนั้นได้จัดให้มีการประชุม "การมอบนโยบายด้านการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย" โดยมีนายอุดม พัวสกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายเป็นประธานและกล่าวขอให้ช่วยกันรักษา บ้านเมืองให้สะอาด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว มีการรายงานว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวโดยเดินทางเข้าจีน ล่องเรือมาเที่ยวที่อำเภอเชียงแสน แล้วล่องเรือกลับประเทศจีนมากขึ้นซึ่งโดยมากเป็น นักท่องเที่ยวจากจีน แต่ก็มีนักท่องเที่ยวจากประเทศอื่นๆ เช่น อเมริกา และเยอรมันนี และในปี พ.ศ. 2551-2552 ถนน R3a จากจีนผ่าน สปป.ลาวเข้ามาที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายจะ เสร็จสมบูรณ์ และเป็นช่วงที่จีนเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกในปี พ.ศ. 2008 จะทำให้มีนักท่องเที่ยวผ่าน เส้นทางนี้ทั้งทางเรือ ทางบก และทางอากาศมาที่จังหวัดเชียงรายมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ยังมีความพยายามที่จะพัฒนา เป็นประตูสู่ประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยเฉพาะกับประเทศจีน (ตอนใต้) มีการหารือ เรื่องกฎระเบียบการเดินทางระหว่างประเทศให้สะดวกยิ่งขึ้น และจีนให้ความสำคัญในการทุ่ม งบประมาณในการพัฒนาเส้นทางแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางท่องเที่ยว ให้สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี

6. เชียงแสนเมืองมรดกโลก

หลังจากที่กรมศิลปากรได้งบประมาณจากรัฐบาลในโครงการ "โครงการอนุรักษ์พัฒนา ประวัติศาสตร์เมืองเชียงแสนสู่เมืองมรดกโลก" สถานการณ์ในอำเภอเชียงแสนในปีที่ผ่านมา กรม ศิลปากรได้มีการเข้ามาบูรณะโบราณสถานทั้งหมดและว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาจัดเตรียมทำแผน แม่บท เพื่อพัฒนาเชียงแสนสู่เมืองมรดกโลก ตลอดจนจัดเวทีและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ ทุกภาคส่วนมาร่วมบูรณาความร่วมมือในการพัฒนาเมืองเชียงแสน ซึ่งได้รับความร่วมมือระดับ หนึ่ง แต่ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเท่าที่ควร เพราะการขุดแต่งบูรณะโบราณสถานต่างๆ ในเขตตัวเมืองเชียงแสน กระทบต่อบ้านเรือนที่ถูกล้ำโบราณสถาน ดังกรณีตัวอย่างที่บริษัทที่ ปรึกษาจัดประชุมร่วมกับชาวบ้านที่วัดผ้าขาวบ้านชาวบ้านแสดงออกถึงความไม่พอใจโดยเดินทาง กลับก่อนที่การประชุมจะเสร็จ ซึ่งสะท้อนถึงความไม่เข้าใจกันระหว่างหน่วยงานที่เข้ามาทำงาน

พื้นที่ยังมีอีกมาก ดังนั้นเส้นทางสู่เมืองมรดกโลกของอำเภอเชียงแสนดูเหมือนยังอีกยาวไกลนัก เพราะชุมชนยังไม่รับแนวคิดนี้เท่าใดนัก

7.สถานการณ์ความเคลื่อนไหวในเขตพื้นที่ชายแดน (ปัญหาชายแดน/ ปัญหายาเสพติด และ ปัญหาแรงงานต่างด้าว)

ในกลางปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมามีการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าส่วน ท้องถิ่น (TBC) ครั้งที่ 47 โดยครั้งนี้มีการหารือหลายเรื่อง ฝ่ายพม่ามีข้อหาเรื่องเขตแดนที่ดอยหลวง ที่พม่าอ้างว่าทหารไทยตั้งรกรากล่าเขตแดนซึ่งฝ่ายไทยก็ได้ทำการชี้แจงไปแล้วว่าทหารไทยตั้งกอง กำลังอยู่ในดินแดนของประเทศไทย และขอให้ไทยตรวจสอบเรื่องที่มีกองกำลังไทใหญ่เข้าไปก่อ การในพื้นที่ และเรื่องที่มีแสงไฟสปอร์ตไลท์ส่องจากประเทศไทยไปยังฐานพม่าทั้ง 3 แห่ง ส่วนฝ่าย ไทยได้ขอความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด การติดตามสองแม่ลูกที่ถูกกองกำลังติดอาวุธ ลักพา และป้องกันแรงงานพม่าถูกหลอกให้มาอาศัยในประเทศไทยและขอบคุณทางการพม่าที่ ช่วยอำนวยความสะดวกในการส่งมอบตัวคนไทย 9 คนที่ถูกจับในจังหวัดท่าชีเหล็ก

เจ้าหน้าที่ของไทยได้นำกำลังเข้ากวาดล้างและรื้อถอนเพิงพักบริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมย ส่วนใหญ่เป็นชาวพม่ามาปลูกอยู่อาศัยและมักจะเกิดปัญหาความมั่นคง โดยมีการนำยาบ้าและ สิ่งผิดกฎหมายอื่น ๆ มาซุกซ่อนบนเกาะ เพื่อหลบหนีและหลบซ่อนเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย เนื่องจาก พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พิพาทเกาะกลางแม่น้ำหรือโนแมนแลนด์ ประเทศไทยหรือประเทศพม่าไม่ สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ต้องใช้ร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นปัญหามาตลอด เมื่อมี การกวาดล้างจาก เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจึงมีผู้เสียชีวิตจากฝั่งพม่าเข้ามาทุบและทำลาย ทรัพย์สินบริเวณทางเดินเท้าริมแม่น้ำเมย

ปัญหายาเสพติดก็ยังคงเป็นปัญหาที่มีอย่างต่อเนื่องบริเวณชายแดน ล่าสุดมีชาวลาวจาก แขวงบ่อแก้วลักลอบนำฝิ่นสุกเข้ามาโดยบรรจุอยู่ในรองเท้าสันตึก ที่มาพร้อมกับเสื้อผ้าจำนวน 100 คู่ น้ำหนักรวม 3.5 กิโลกรัม มูลค่ากว่า 20 ล้านบาท นอกจากนี้ตำรวจอำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย จับกุมแก๊งค้ายาบ้าโดยส่งทางพัสดุไปรษณีย์ จากอำเภอแม่สายไปกรุงเทพฯ เกือบแสน เม็ด ซึ่งกลุ่มขบวนการค้าเสพติดกลุ่มนี้ถือเป็นรายใหญ่ที่น่าจะลักลอบส่งยาบ้าจากชายแดน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ไปกรุงเทพฯ และได้จับกุมชายชาวสิงคโปร์ 1 คนที่ลักลอบขน เฮโรอีน จำนวน 1.1 กิโลกรัม มูลค่า 1.5 ล้านบาท ซ่อนในกระป๋องแป้งเด็ก โดยรับมาจากชาว มาเลเซียหน้าห้างโลตัสสาขาแม่สาย และมีการตรวจค้นบ้านพ่อค้ายาเสพติดชายแดนไทย-พม่า

รายได้ใหญ่หลังทางการพม่าเข้าค้นเป้าหมายตรงข้ามด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย แล้วยึดยาบ้าพร้อมเครื่องปั๊มยาบ้าและของกลางหลายรายการ พร้อมชาวพม่า 10 คน พร้อมอาศัยบ้านและทรัพย์สินในฝั่งอำเภอแม่สายไว้ รวมมูลค่าแล้วราว 20 ล้านบาท แต่ตัวการยังหลบหนี ถือเป็นความร่วมมือของสองประเทศในการจับกุม

สินค้าผิดกฎหมายก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2549 รองอธิบดีกรมศุลกากร ตรวจสอบของกลางแผ่นดีวีดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่ยึดได้จากหน้าที่ทำการไปรษณีย์สาขาแม่สายรวม 3,593 แผ่น มูลค่ากว่า 900,000 บาท ซึ่งวิธีดีดีลามกและหนังละเมิดลิขสิทธิ์ส่วนใหญ่มีการลักลอบผลิตและก๊อปปี้อยู่ในย่านการค้าประเทศเพื่อนบ้านตรงข้ามด้านพรมแดนอำเภอแม่สาย เมื่อผลิตเสร็จแล้วจะถูกลำเลียงเข้ามาโดยขบวนการค้าซีดีเถื่อนรูปแบบกองทัพนม ที่มีคนไทยและพม่ารวมอยู่ด้วย โดยนำเข้ามาตามท่าน้ำและที่ทำการไปรษณีย์ก่อนจะส่งขายไปยังเอเยนต์ทั่วประเทศ

สำหรับปัญหาแรงงานต่างด้าวพบว่ามีชาวไทยใหญ่สัญชาติพม่า ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่ถือบัตรประจำตัวผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า เพื่อให้มีสิทธิอยู่ในอำเภอแม่สายกว่า 400 ครอบครัวไม่มีทะเบียนประวัติในอำเภอ ซึ่งคาดว่าจะเกิดจากการทำบัตรเกินไคว้ตา จากการสอบถามสวนจากชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านเหล่านี้ต้องจ่ายเงินในการจัดทำบัตรถึงรายละ 1,000 บาท ซึ่งคาดว่าจะมีขบวนการลักลอบทำบัตรดังกล่าวให้เพื่อหวังผลตอบแทน โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมด้วย โดยจะต้องทำเป็นขบวนการ ซึ่งมีการเสนอเรียกร้องให้ทางจังหวัดและกระทรวงมหาดไทยรับทราบและตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า และไทย-ลาว ยังคงมีปัญหาโดยเฉพาะชายแดนไทย-พม่า ที่ยังคงข้อพิพาทเรื่องเขตแดน รวมทั้งพื้นที่ชายแดนยังถูกใช้เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ประเภทยาบ้า ผิ่น เฮโรอีน สินค้าผิดกฎหมาย สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ และแรงงานต่างด้าว ที่ยังมีอย่างต่อเนื่อง

8. ความเคลื่อนไหวในการพัฒนาของกลุ่มประเทศ GMS

ไทย - ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (ธสน.) ได้ระดมทุนเพื่อช่วยเหลือการก่อสร้างเขื่อนน้ำเงิน 2 ของลาว โดย ม.ร.ว. ปรีดีนาถ เทวกุล ได้หารือกับนายสมสะอาด เล่งละหวัด รองนายกรัฐมนตรีลาว เกี่ยวกับการระดมทุนเพื่อนำเข้าสมทบหุ้นส่วนของรัฐบาลลาวในโครงการสร้าง โดยธสน.จะเป็นผู้ค้าประกันและจำหน่ายพันธบัตรของรัฐบาลลาว

Corridor) เมื่อมีการเปิดใช้สะพานมิตรภาพสะพานนะเขต-มุกดาหาร ในปลายปีนี้จะใช้เป็นพื้นที่ต้อนรับแขกและดึงดูดนักท่องเที่ยวและดึงดูดการลงทุน

ซึ่งขณะนี้บริษัทจากเวียดนามและจีนกำลังรอให้ทางการแขวงสะหวันนะเขตจัดสรรพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวันนะเขต-เซโน เพื่อเข้าไปลงทุนในธุรกิจต่างๆ ในขณะที่ธุรกิจทางฝ่ายลาวก็กำลังตั้งร้านเพื่อขายสินค้าให้แก่ชาวต่างประเทศที่เดินทางบนถนนหมายเลข 9 (จากเวียดนาม-ลาว ผ่านเข้ามาไทย)

นอกเหนือไปจากการพัฒนาด้านคมนาคมลาวยังได้ร่วมมือกับบริษัทโทรคมนาคมจากจีน พัฒนาและปรับปรุงโครงการสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมแห่งชาติ การก่อสร้างเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสากล และโครงการก่อสร้างเครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์มือถือสายใน สปป.ลาว ให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น รวมมูลค่าทั้งหมดประมาณ 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ

เวียดนาม - เวียดนามมีโครงการก่อสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมระหว่างนครโฮจิมินห์ในภาคใต้กับกรุงฮานอยในภาคเหนือ ซึ่งให้เงินลงทุนถึง 285 ล้านล้านด่งหรือ 17.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ (หรือประมาณ 6.6 แสนล้านบาท) ซึ่งต้องระดมเงินทุนจากทุกภาคส่วนที่เป็นไปได้ ทั้งเงินงบประมาณและเงินจากการช่วยเหลือจากอย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาจากประเทศต่างๆ แม้ว่าจะต้องหาแหล่งเงินทุนแต่กระทรวงขนส่งเวียดนามก็ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการเอาไว้เรียบร้อยแล้ว คือ การศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจให้เสร็จในปี พ.ศ. 2553 และจะเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2554 นอกเหนือจากการสร้างถนนสายหลักต่าง ๆ แล้วปัจจุบันเวียดนามกำลังเร่งพัฒนาโครงการสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งในระดับตัวเมืองและในระดับภูมิภาคเพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ การเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 2 ซึ่งเมื่อเร็วๆ นี้องค์การบริหารการท่องเที่ยวเวียดนามได้จัดประชุมระหว่างไทย-ลาว-เวียดนามเพื่อร่วมกันส่งเสริมการท่องเที่ยวทางบกจากประเทศไทยและเวียดนาม โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้มีศักยภาพสูงมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากไทยที่เดินทางเข้าเวียดนามที่เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วถึง 46 %

กัมพูชา - การก่อสร้างทางหลวงสายหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา-สปป.ลาว (ทางหลวงหมายเลข 7 ของกัมพูชาเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 13 ได้ของลาวในแขวงจำปาสักไปเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 13 เหนือ ในนครหลวงเวียงจันทน์-หลวงพระบาง-ชายแดนจีนที่เมืองบ่อเต็นเข้าสู่ทางหลวงในประเทศจีน) รวมระยะทาง 187 กิโลเมตร ตามการช่วยเหลือของรัฐบาลจีนขณะนี้ก่อสร้างเสร็จแล้ว 71% ซึ่งการก่อสร้างถนนและสะพานเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงสายอาเซียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในเขตสามเหลี่ยม

ลาว - ขณะนี้ สปป.ลาวกำลังพัฒนาระบบการคมนาคมเพื่อเป็นประเทศที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยในปี พ.ศ. 2549 สปป.ลาวจะเปิดถนนอีก 5 สาย เพื่อเชื่อมต่อการคมนาคมขนส่งทางบกกับเวียดนาม การขนส่งไปยังประเทศที่สาม ผ่านเวียดนามนั้นจะมีท่าเรือหูงอว ในจังหวัดหน่าติงของเวียดนาม ที่มีบทบาทสำคัญในการขนส่งสินค้าของลาว ทั้งนี้เขตเศรษฐกิจหูงอวยังตั้งห่างจากถนนสายเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก เพียง 400-500 กม. และสามารถเดินทางไปนครหลวงเวียงจันทน์กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และลาวยังได้ก่อสร้างถนนระหว่างเมืองเพียงและเมืองทุ่งไซ ในแขวงไชยบุรีรอยต่อกับจังหวัดน่าน รวมระยะทาง 54 กม. แบ่งการก่อสร้างเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกจากบ้านนาแหวน (Navaen) ถึงชายแดนเมืองเพียงและเมืองทุ่งไซ มีระยะทาง 26 กม. ช่วงที่สองเริ่มจากรอยต่อบริเวณชายแดนเมืองเพียงและเมืองทุ่งไซไปถึงใจกลางเมือง ระยะทาง 28 กม. คาดว่าจะเสร็จในปี พ.ศ. 2551

สำหรับการก่อสร้างทางรถไฟจากลาวเชื่อมต่อไปจีนและเวียดนามนั้น ขณะนี้รัฐบาล สปป.ลาวได้ตกลงให้บริษัทเสริมสงวนก่อสร้างจำกัดจากประเทศไทย เริ่มก่อสร้างเส้นทางรถไฟระยะแรกภายใน 28 วัน นับตั้งแต่มีการข้อตกลงที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กันยายนที่ผ่านมา โดยบริษัทของไทยจะต้องก่อสร้างให้เสร็จภายในระยะเวลา 18 เดือน (ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2551) งบประมาณในการสร้างรถไฟสายแรกนี้จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยเป็นเงิน 199 ล้านบาท เป็นเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ 70% เป็นเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าอีก 30% โครงการทางรถไฟระยะที่ 2 จากท่านาแล้ง-นครเวียงจันทน์กำลังอยู่ในขั้นตอนการสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้โดยรับเงินสนับสนุนจากองค์การเพื่อการพัฒนาของฝรั่งเศส

การพัฒนาเชื่อมการคมนาคมระหว่างประเทศนี้เองที่ทำให้เกิดลงทุนในลาวหลายโครงการ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาแขวงจำปาสักให้เป็นศูนย์การลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศเพราะอยู่ในทำเลที่สะดวกในการเดินทางสู่เวียดนาม กัมพูชาและไทย ขณะนี้ทางการแขวงกำลังเปิดให้ให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุนในโครงการเหมืองแร่เหล็กและทองแดง และแขวงจำปาสักยังมีบริษัทเบียร์ลาวแห่งที่สองเข้ามาลงทุน มีโรงงานผลิตกาแฟ โรงงานผลิตเหล็กเส้น กับเขื่อนผลิตไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กจำนวน 5 แห่ง ซึ่งจะเสร็จในช่วงนี้จนถึงอีก 5 ปี ข้างหน้า

นอกจากนี้รัฐบาลลาวยังได้ร่วมทุนกับภาคเอกชนของเกาหลีในโครงการ 'สะวันเวกัส' (Savan-Vegas) โดยมีสัญญาสัมปทาน 50 ปี ผู้ลงทุนจะก่อสร้างและบริหารจัดการโรงแรมหรูระดับ 5 ดาว ภัตตาคารระดับ 5 ดาว สถานบันเทิง และสถานกาสิโน เฮลธ์คลับ และสปา สินค้าปลอดภาษี และอื่นๆ อีกมากมาย โดยจะใช้เวลาก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่นี้ประมาณ 1 ปีกับ 8 เดือน โครงการนี้ตั้งอยู่ในแนวถนนสายเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic

พัฒนาระหว่างกัมพูชา ลาว และเวียดนาม การก่อสร้างนี้มีสัญญาการก่อสร้างรวม 44 เดือน จะเปิดใช้เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2551 ด้วยงบประมาณ 500 ล้านดอลลาร์ (65 ล้านเหรียญสหรัฐ) แต่บริษัทผู้ก่อสร้างจะเร่งให้เสร็จภายในปี พ.ศ. 2550

รัฐบาลกัมพูชายังมีแผนที่จะขายสวนยางพาราที่ดำเนินการโดยรัฐทั้งหมด 7 แห่ง ให้แก่นักลงทุนเอกชน เพื่อให้รัฐบาลกัมพูชาประสบความสำเร็จในการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้เข้าประเทศโดย ADB ได้ให้เงินช่วยเหลือแก่รัฐบาลกัมพูชาในเรื่องนี้เป็นเงิน 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

พม่า - รัฐบาลทหารพม่ามีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังงานแก๊สมาเป็น การสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำแทน โดยต้องการให้กระแสไฟฟ้าที่ผลิตใช้ภายในประเทศทั้งหมดมา จากเขื่อนภายในปี พ.ศ. 2573 รัฐบาลมีแผนที่จะก่อสร้างเขื่อนไฟฟ้าอีก 24 แห่งในปีหน้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยกำลังดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนฮัตจี (Hutgyi) ในรัฐกะเหรี่ยง ด้วยมูลค่า 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ และ 60% ของกระแสไฟฟ้าจะส่งขายให้ประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป ประเทศเพื่อนบ้านภายในกลุ่มอนุภูมิภาคผู้นำโขง พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สปป.ลาว ที่มีโครงการพัฒนายหลายต่อหลาย โครงการ เช่น การพัฒนาการคมนาคมที่เชื่อมต่อไปจีน เวียดนาม และการลงทุนทางธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นในแนวถนนสายเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)

สรุปประเด็นสำคัญ

1. เรื่องการค้าชายแดนไทย-จีนไทยยังเสียเปรียบ ถึงแม้ว่าไทยจะได้เปรียบดุลการค้าฝ่ายจีนในรอบหลายปีที่ผ่านมาตั้งแต่เขตการค้าเสรี (FTA) แต่ฝ่ายไทยยังเสียเปรียบหลายประเด็นเช่น ภาษีสินค้าเกษตรที่ผู้ประกอบการไทยต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 13 % เมื่อสินค้าเข้าจีน ในขณะที่สินค้าจีนเข้าไทยภาษี 0 % และรัฐบาลไทยต้องจัดงบประมาณให้ไทยให้ราคาถูกว่า เช่น กระเทียม,หอมใหญ่ ภายใต้ความเสียเปรียบนี้ยังไม่มีแนวทางแก้ไข
2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) มีความก้าวหน้าโดยเฉพาะการเชื่อมโยงตามแนวถนน R3A เชื่อมโยงจีน-ลาว-ไทย ที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำให้เดินทางสะดวกรวดเร็วมากขึ้น เช่น จากห้วยทรายถึงชายแดนจีน (บ่อหาน) ใช้เวลาเพียง3-4 ชั่วโมง จากเดิมที่ใช้เวลา 8-10 ชั่วโมง ตอนนี้การเชื่อมโยงสู่ไทยเหลือเพียงการสร้างสะพานเชื่อมโยง ลาว-ไทยที่คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2553
3. กลุ่มทุนจีนได้เริ่มบุกธุรกิจตามแนวชายแดนประเทศลาว และเข้ามาใช้ฐานในลาวบุกธุรกิจชายแดนลาว-ไทย โดยใช้เส้นทางสาย R3A เชื่อมโยงสู่ไทย เป็นการบุก “เชิงรุกและเร็ว” ที่จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นในอนาคตอย่างแน่นอน
4. การพัฒนาของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในลุ่มน้ำโขง เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา มีความเคลื่อนไหวตอบรับกระแสการพัฒนาของในภูมิภาคอย่างรวดเร็วมาก โดยเฉพาะความเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมในภูมิภาค โดยจีนเป็นกลุ่มทุนหลักและมีบทบาทสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคนี้
5. กลุ่มธุรกิจภาคเอกชนท้องถิ่นมีความตื่นตัวสำหรับการเตรียมตัวรองรับการพัฒนาตามเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) ทั้งการตั้งรับทางการค้า และการท่องเที่ยว ซึ่งภาครัฐควรสนับสนุนอย่างจริงจัง

บทที่ 5

การศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณี บ้านแม่แอบ ตำบลบันแซ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

นำเข้าสู่เรื่อง

ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนนี้ เป็นกรณีศึกษา เพราะลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ กล่าวคือ เป็นชุมชนอยู่ในเขตพื้นที่สูงของอำเภอยางชุมน้อย และเป็นชุมชนอดีตทหารจีนคณะชาติ (ทชช.) มีประวัติศาสตร์การสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์(ผกค.) ในประเทศไทย ในชุมชนมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่ร่วมกันถึง 11 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ขนเผ่าจีนฮ่อ ลัวะ ไทใหญ่ ไทลื้อ ว้า ลาหู่ (มูเซอ) อาข่า (อีเกอ) ลีซู (ลีซอ) เมี่ยน (เย้า) พม่า และ ไทย (คนเมือง) ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากที่สุดในอำเภอยางชุมน้อย และในขณะนี้ยังคงมีการเคลื่อนไหวอพยพเข้ามาของชนเผ่าต่างๆ อยู่เรื่อยๆ โดยเฉพาะชนเผ่าลัวะ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาโดยมีคำถามหลักในการศึกษาอยู่ 2 คำถามด้วยกันคือ เหตุใดหมู่บ้านแม่แอบจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และหมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้อยู่ร่วมกันอย่างไร รักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างไร

โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1.เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์เข้าสู่ชุมชนบ้านแม่แอบ 2.เพื่อศึกษาเครือข่าย และกระบวนการอพยพย้ายถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ 3.เพื่อศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ทางอำนาจของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ 4.เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกัน การสร้างพื้นที่ทางสังคม การสร้างตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ทั้งในชุมชนบ้านแม่แอบและดอยแม่สลอง รวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนนอกประเทศที่บ้านกาดฟ้า เมืองเชียงตุง รัฐฉาน ในประเทศพม่า โดยการศึกษาที่บ้านกาดฟ้า และในเมืองเชียงตุง อาศัยเครือข่ายกลุ่มคนที่รู้จักในลักษณะเหมือนการไปเยี่ยมญาติ 2 ครั้ง เพื่อทำความเข้าใจบริบทของต้นทางหรือแหล่งที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเคลื่อนย้ายเข้าสู่ชุมชนบ้านแม่แอบ การวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลักกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชน นอกจากนี้มีการจัดเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับกลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติ และชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งในบางครั้งที่วิจัยต้องใช้ล่ามในการสื่อสาร โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุในเผ่าต่างๆ ที่

สื่อสารภาษาไทยไม่ชัดเจน เช่น เผ่าจีน เผ่าลาหู่ เผ่าอาข่า เผ่าลัวะ เป็นต้น นอกจากนี้ใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเป็นระยะ การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 2 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคม 2548- ธันวาคม 2549

โดยเนื้อหาในการนำเสนอจะแบ่งออกได้ 5 ส่วน ส่วนที่ 1 กล่าวถึงประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของทหารจีนคณะชาติเข้าสู่ชุมชนบ้านแม่แอบ ส่วนที่ 2 กล่าวถึงชุมชนบ้านแม่แอบในปัจจุบัน ส่วนที่ 3 กล่าวถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์บ้านแม่แอบ ส่วนที่ 4 กล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชน และส่วนที่ 5 สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1

ประวัติการเคลื่อนย้ายของทหารจีนคณะชาติเข้าสู่ชุมชนบ้านแม่แอบ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดสงครามกลางเมืองในประเทศจีน ซึ่งต่อมาทหารจีน “ก๊กมินตั๋ง”¹ นำโดยนายพล เจียง ไค เช็ก ได้พ่ายแพ้ต่อทหารจีนคอมมิวนิสต์ นำโดย เหมา เจ๋อตง ทหารก๊กมินตั๋งได้อพยพไปจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่เกาะไต้หวัน และมีกองกำลังพลัดถิ่นจัดทัพต่อสู้เป็นกองกำลังทหารจีนกู้ชาติตามแนวชายแดนจีนตอนใต้มณฑลยูนนาน แล้วถอยร่นเข้าสู่ประเทศพม่าและประเทศไทย

รายงานฉบับนี้จะเน้นศึกษาประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของทหารจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยทหารเหล่านี้เป็นทหารจากกองทัพที่ 5 มีผู้นำคือ นายพล ต้วน ซี เหวิน การเคลื่อนย้ายของเหล่าทหารจีน แบ่งออกเป็นช่วงสำคัญๆ ได้ 3 ช่วงเวลา กล่าวคือ ช่วงที่ 1 การเคลื่อนย้ายจากกองกำลังจากชายแดนจีนเข้าสู่ประเทศพม่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2503 ช่วงที่ 2 การเคลื่อนย้ายจากพม่าเข้าสู่ดอยแม่สลอง ในระหว่างปี พ.ศ. 2504-2513 และช่วงที่ 3 การเคลื่อนย้ายจากดอยแม่สลองเข้าสู่บ้านแม่แอบ ช่วงปี 2513-2524 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 การเคลื่อนย้ายจากกองกำลังจากชายแดนจีนเข้าสู่ประเทศพม่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2503

ปีพ.ศ. 2493 กองกำลังทหารจีนกู้ชาติ ได้ถอยร่นไปจัดตั้งกองทัพโดยมีฐานปฏิบัติการที่เมืองสาต² ในรัฐฉาน ประเทศพม่า มีผู้บัญชาการ คือ นายพล หลี มี มีกองกำลังประมาณ 15,000 คน ประกอบด้วยทหารจีนประจำการ อาสาสมัครพลเรือนชาวยูนนานและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ที่ถูกกดขี่จากจีนคอมมิวนิสต์ เข้าร่วมต่อสู้กับกองกำลังทหารจีนด้วย เรียกกันต่อมาว่า ทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กองทัพได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนไต้หวันและการช่วยเหลืออย่างลับๆ จากหน่วยข่าวกรองกลางหรือ ซี.ไอ.เอ. (CIA) ของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากรนโยบายการยับยั้งการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระหว่างที่อยู่เมืองสาตมีการฝึกทหารเข้าต่อสู้กับทหารจีนคอมมิวนิสต์หลายครั้ง แต่พ่ายแพ้กลับมา

¹ ก๊กมินตั๋ง คือทหารจีน ฝ่าย นายพล เจียง ไค เช็ก ที่พ่ายแพ้ แก่ ทหารจีนคอมมิวนิสต์ ต่อมาเมื่อเมื่อถอยร่นเข้าไปในพม่า มีชื่อเรียกว่า ทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) หรือกองกำลังทหารจีนกู้ชาติ

² เมืองสาต ตั้งอยู่ตามลำน้ำกกขึ้นไป 50 กิโลเมตร ด้านชายแดนไทย บ้านท่าคอน อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่

จาง เจิ้น ต๋า หรือนายบุญธรรม แดนมณีรัตน (74 ปี) เป็นหนึ่งในอาสาสมัครพลเรือนชาวยุন্নาน ที่ได้ร่วมสมัครเข้าร่วมกับทหารจีนคณะชาติ ได้เล่าเกี่ยวเหตุการณ์และเส้นทางเดินทางเพื่อ สมัครเป็นทหารจีนคณะชาติว่า ขณะนั้นเป็นนักศึกษาและตัดสินใจเดินทางเข้าร่วมเป็นทหารตาม คำแนะนำของอาจารย์ใหญ่ที่สอนอยู่ในโรงเรียน การเดินทางครั้งนั้นมีผู้ร่วมเดินทางจำนวนร้อย กว่าคน มีนักศึกษา ชาวบ้านที่กล้าต่อสู้คอมมิวนิสต์ ออกเดินทางมาตามหกงพล 93³ โดย อาจารย์ใหญ่แนะนำให้เดินทางมาทางสิบสองปันนา (เชียงรุ่งหรือจิ่งหง) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ มณฑล ยูนนานของประเทศจีน เดินทางเข้าสู่รัฐฉาน ประเทศพม่า ขณะนั้นนายพล หลี่ มี จะมาจากไต้หวัน เดินทางมารับพวกที่เดินทางมาร่วมกับกองทัพ มีทหารสหรัฐอเมริกา นำอาวุธมาช่วยในตอนที่ยับ ทางด้านมณฑลยูนนานอย่างไม่เปิดเผยอยู่ประมาณ 2 เดือน แต่กำลังสู้ไม่ไหวสุดท้ายจึงถอนทัพ เข้ามาในพม่า

จาง เจิ้น ต๋า ได้สะท้อนการกดขี่ จนต้องหนีจากการเป็นนักศึกษา มาจับอาวุธเข้าต่อสู้กับทหารจีน คอมมิวนิสต์ในตอนนั้นว่า

"ตอนที่เหมาเจ๋อตุงปฏิวัติสำเร็จแล้ว เจียง ไค เช็ก ก็หนีออกจาก ประเทศจีน ประเทศจีนกับเกาหลีก็รบกัน ที่บ้านใครมีอะไรทหาร ก็มาเอาไปหมด เพื่อเอาไปซื้ออาวุธระเบิด ปืน เอาไปสู้รบ ทหาร เหมาเจ๋อตุงมาข่มขู่ชาวบ้าน รวมทั้งพ่อแม่ของตัวเองก็ถูกจับไป มีการกวาดล้างทรัพย์สินของชาวบ้านทุกอย่าง ที่ดิน ที่นา ที่พอ ขายได้ ถูกยึดหมด พวกที่อยู่ในประเทศจีนอยู่ขณะนั้นถูกกักขัง ไม่ให้ออกไปนอกบ้าน ไม่ให้ติดต่อกับใคร มีการจับไปสอบสวน ว่าติดต่อกับพวกก๊กมินตั๋งหรือไม่ หากใครขัดขืนก็จับเอาไปยิง เป่าก็มี เหตุการณ์เป็นอย่างนี้มาตั้งแต่เหมาเจ๋อตุงปฏิวัติสำเร็จ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493-2497 (ค.ศ.1950-1954) ขณะที่เรียน หนังสืออยู่รับไม่ได้กับการถูกข่มขู่ จึงชวนเพื่อนๆ พวกกันหนี ออกมา ซึ่งเมื่อออกมาแล้วก็ไม่รู้จะติดต่อหรือพึ่งพาใครจึงติดต่อ

³ กองพล 93 เป็นกองทัพประจำการของ ก๊กมินตั๋ง ที่ถอยร่นถึงกับคอมมิวนิสต์จากมณฑลยูนนานผ่านเข้ามาทางเชียงรื่อ (ท่าลี่) เมืองม้า เมืองหา เข้ามาตั้งอยู่ที่เหล็กของพม่า ต่อมาถูกพม่าจับไล่จึงเคลื่อนย้ายไปอยู่ทางทิศตะวันตก และตั้งฐานทัพที่เมืองสาค ซึ่งมีนายพล หลี่ นี้ เป็นผู้บัญชาการ และแปรสภาพหน่วยเป็นกองทัพต่างๆ ที่นายพล หลี่ นี้ ได้จัดรูปกองทัพใหม่ ถึง 4 กองทัพ แต่คนส่วนใหญ่มักจะเรียก ทหารจีนทุกกลุ่มว่ากองพล 93

กับกองพล 93 ที่อยู่ข้างนอก หรือพวกก๊กมินตั๋ง เหมือนกับว่ามี
คนคุ้มครองอยู่ไม่ต้องกลัวอะไร จึงตัดสินใจมาเป็นทหาร”

หลี่ อ้าย พง หรือนายโสภณ ชมความสวย (53 ปี) ซึ่งเป็นคนไทลื้อ อีกหนึ่งในอาสาสมัคร
พลเรือน จากสิบสองปันนา ทนถูกทารุณ ช่มเหง และอดอยาก จากทหารและระบบการปกครอง
แบบคอมมิวนิสต์ไม่ไหว ต่างหนีเข้าร่วมต่อสู้กับกองกำลังทหารจีนคณะชาติในตอนนั้น เล่าว่า

“อยู่ทางประเทศจีนถูกทหาร กัดขี่ช่มเหง ไม่ได้อยู่ดีกินดี ทำอะไร
ก็ไม่พอกิน เช่นว่า วันนี้ทำงานเท่านี้ได้คะแนนเท่านี้ กินข้าววัน
ละ 1 มื้อ กินไปเท่าไรก็จะถูกหักคะแนน เหมือนถูกหักคะแนน
ความประพฤติ ทำอะไรไม่เป็นของตัวเอง กลางค้ำกลางคืนก็
ต้องทำงาน ทำไรทำสวน ทำไม่เสร็จก็ต้องทำให้เสร็จ”

จาง เจิ้น ต่ำ หรือนายบุญธรรม แดนมนิรัตนา ได้เล่าเสริมถึงกลุ่มคนที่หนีออกมาจากประเทศจีน
ส่วนใหญ่เป็นคนมีฐานะดี และการตั้งฐานทัพที่เมืองสาตประเทศพม่าว่า

“คนที่หนีออกมาส่วนมากเป็นคนที่ค่อนข้างมีฐานะดี เพราะเป็น
พวกที่ทหารคอมมิวนิสต์เข้าช่มชู่ก่อนกลุ่มอื่น เมื่อออกมาจาก
ประเทศจีนแล้วทุกคนยึดถืออุดมการณ์ร่วมกันว่า จะต้อง
กลับไปอีกเพื่อไปเอาประเทศจีนกลับมาให้ได้ เมื่อมาอยู่กับ
กองทัพแล้ว ในกองทหารจะมีกฎระเบียบเข้มงวดเพื่อป้องกัน
การหนีทหาร จะมีการสักอักษรจีนไว้ที่โคนแขนขวา ของทหาร
ทุกคนเพื่อบ่งบอกความเป็นทหารจีนก๊กมินตั๋ง ขณะที่อยู่ในพม่า
ตั้งฐานอยู่ที่เชียงตุง ประเทศพม่า ฐานที่มั่นอยู่ในป่าเขาลึก
เรียกว่า “เมืองสาต” ซึ่งเป็นที่ทำการของกองทัพ ซึ่งที่ทำการ
กองทัพจะมีโรงเรียนฝึกทหาร มีกิจกรรมการฝึกที่เกี่ยวข้องกับ
การสู้รบ ฝึกอาชีพ ฝึกเรื่องการเงิน จากนั้นเริ่มเปิดสนามบิน
เมื่อรวบรวมกองกำลังได้มากขึ้น ได้ส่งข่าวสารไปไกลถึงไต้หวัน
นายพล เจียง ไค เช็ก จึงส่งคนมาช่วยฝึกทหาร ในช่วงนั้นเองที่
ทหารก๊กมินตั๋งเริ่มมีเงินเดือน”

“ตอนที่อยู่เมืองสาต การสู้รบจะเป็นการสู้รบกับทหารพม่าเสียส่วนใหญ่เพื่อป้องกันตัวเอง และเพื่อความอยู่รอดของกองทัพ สาเหตุที่ต้องรบกับพม่าก็เนื่องจากพม่าก็ต้องการขับไล่ทหารก๊กมินตั๋ง ซึ่งเสมือนกองกำลังทหารพลัดถิ่นไม่ให้อยู่ในประเทศของเขา ปี 2495 ประมาณเดือนมีนาคม รัฐบาลพม่านำเรื่องทหารก๊กมินตั๋ง “กองกำลังทหารพลัดถิ่น” ไปร้องเรียนให้กับองค์การสหประชาชาติ จนมีผลให้ทางรัฐบาลไต้หวันต้องเอาเครื่องบินมารับทหารจีนที่เหลือน้อยกลับไต้หวัน การถอนกำลังครั้งนั้น เป็นการถอนกลับเพียงบางส่วน แต่ไม่ทราบว่ามีจำนวนเท่าไร”

ภาพความทรงจำของเหล่าทหารจีนคณะชาติ ยังละเอียดและแจ่มชัดจากการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการถอนกองกำลังออกจากพม่านั้น สหประชาชาติมีมติให้มีการถอนทหารจีนคณะชาติออกจากพม่าในปี พ.ศ.2496 โดยการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ในการถอนกองกำลังครั้งแรกจำนวน 7,500 คน หลังจากนั้นรัฐบาลไต้หวันประกาศไม่ยอมรับ หรือให้การสนับสนุนกองกำลังทหารจีนที่ยังคงเหลืออีกต่อไป⁴

ต่อมาทหารพม่าได้บุกโจมตีฐานทัพที่เมืองสาต ในที่สุดกองบัญชาการถูกตีแตก ทหารจีนกระเจายกเป็นกลุ่มย่อยๆ ต่อมาหลังการถอนทหารของพม่า กองทัพทหารจีนพลัดถิ่นก็รวมตัวกันใหม่ จัดกองกำลังเป็น กองทัพ 1, 2, 3, 4, 5 อัตรากำลังพล กองทัพละ 2,000-3,000 คน รวมทั้งสิ้นประมาณ 20,000 คน⁵ ในครั้งนี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศพม่าเข้าร่วมด้วยจำนวนหนึ่ง และต่อมาได้ย้ายฐานทัพไปตั้งที่เมืองเชียงลับ ทางทิศตะวันตกของเชียงตุง ติดกับฝั่งโขงตรงข้าม สปป.ลาว ด้วยมุ่งหวังที่จะบุกคืนจีนแผ่นดินใหญ่ แม้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไต้หวันแล้วก็ตาม

ทหารเหล่านี้ได้ยืนหยัดต่อสู้กับพม่าได้นานถึง 8 ปี โดยกองทัพที่ 5 นำโดย นายพล ด่วน ซี เหวิน ได้ตั้งกองกำลังอยู่ที่ดอยกลาง ด้านอำเภอแม่สลาย ส่วนกองทัพที่ 3 นายพลหลี่ เหวิน ฝาน ตั้งกองกำลังตั้งแต่เขตตะวันตกของดอยตุง ไปยังเมืองพง เมืองพยาก เมืองเลน และเมืองยอน ไปจนถึงเขตประเทศ สปป.ลาว กลุ่มทหารจีนเหล่านี้เข้าออกตามแนวชายแดนไทย-พม่าได้อย่างเสรี

⁴ พันเอก กาญจนะ ประกาศพิสาร (2537) กองพล 93 ผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ บนคอยผาตั้ง

⁵ พันเอกกาญจนะ ประกาศพิสาร เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว

ช่วงที่ 2 การเคลื่อนย้ายจากพม่าเข้าสู่ตอยแม่สลอง ในระหว่างปี พ.ศ. 2504-2513

ในปี 2504 ทหารพม่าร่วมกับทหารจีนคอมมิวนิสต์ เข้าโจมตีกองบัญชาการที่เมืองเชียงลับ แคว้นเชียงตุง และยึดฐานที่มั่นได้ทั้งหมด เป็นการสูญเสียครั้งสำคัญ ทหารจีนคณะชาติ กองทัพที่ 1, 2 และ 4 ได้หนีข้ามลำน้ำโขงเข้าสู่เมืองหลวงน้ำทา ของ สปป.ลาว ส่วนกองทัพที่ 3 และ 5 ได้หลบหนีอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

ต่อมาประเทศพม่าร้องเรียนไปยังสหประชาชาติอีกครั้ง และสหประชาชาติมีมติให้ถอนกองกำลังทหารจีนคณะชาติออกจากพม่าเป็นครั้งที่ 2 ในครั้งนี้มีทหารถอนทัพกลับได้วันจำนวน 4,500 คน ส่วนใหญ่เป็นทหารจากกองทัพที่ 1, 2 และ 4 โดยการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ในการถอนทหารครั้งนี้ กองทัพที่ 3 นำโดยนายพลหลี่ เหวิน ผาน และกองทัพที่ 5 นำโดย นายพล ต้วน ซี เหวิน ไม่ยอมถอนทหารกลับ โดยกองทัพที่ 3 อพยพมาตั้งฐานทัพที่ถ้ำอบ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และกองทัพที่ 5 อพยพมาตั้งฐานทัพที่ตอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

จาง ยิว แซ่หวู่ หรือนายพิชิต แดนเดือนเพ็ญ (57 ปี) อดีตทหารจีนกองทัพที่ 5 ได้เล่าถึงเหตุการณ์การถอนทหารครั้งที่ 2 ในครั้งนั้นว่า

“การถอนกำลังทหารจีนในครั้งที่ 2 เมื่อประมาณปี 2503-2504 ห่างจากครั้งแรก 8 ปี ในครั้งนั้นใครอยากกลับก็กลับ ส่วนพวกที่ไม่กลับเพราะคิดว่า ถ้าไปอยู่ที่ไต้หวันนั้นจะไปอยู่กันอย่างไร เกาะเล็กแค่นั้นจะไปอยู่กันได้อย่างไร กลัวว่าเกาะจะจมลงไป และทางไต้หวันก็ไม่ได้มีข้อบังคับว่าจะต้องกลับไปทุกคน ใครสมัครใจกลับก็กลับ พวกที่อยู่ทางนี้ CIA อยู่เบื้องหลัง และไม่ยอมให้พวกที่ยังอยู่ตัดสินใจกลับไต้หวัน เพราะต้องการให้อยู่ เพื่อจะได้รู้ข่าวความเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์”

ต่อมาหลังจากที่กองทัพที่ 5 ได้มาตั้งฐานที่ตอยมาสลอง และไม่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือทั้งจากรัฐบาลไต้หวัน และ CIA ของสหรัฐอเมริกาแล้ว แต่กองทัพยังคงต้องเลี้ยงกำลังพลไว้ ทหารกองทัพที่ 5 กลุ่มนี้ จึงเริ่มทำการค้าฝิ่น และรับจ้างเป็นกองคาราวานขนฝิ่น ตามแนวชายแดน ไทย-พม่า จนถึงชายแดนจีน

ฉาง ยิว อดีตทหารจีน เล่าถึงสาเหตุที่กองทหารต้องมาค้าฝิ่น และรับจ้างคุ้มกันฝิ่นเพื่อความอยู่รอดของกองทัพที่ต้องเลี้ยงทหาร และซื้ออาวุธเตรียมพร้อมสำหรับการสู้รบ

“ต้องเลี้ยงกองกำลังให้อยู่รอด เพราะเป็นกองกำลังที่ค่อนข้างใหญ่มีทหารประมาณกว่าพันคน ต้องมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้กับทหาร เช่น จ่ายเงินเดือนและสวัสดิการเสื้อผ้าต่างๆ รวมทั้งเงินที่ได้จากการค้า ก็เพื่อนำไปซื้ออาวุธให้กับกองทัพ การเดินทางไปซื้อฝิ่นเพื่อไปซื้อวัตถุดิบ กองทหารจีนคณะชาติ จะเปลี่ยนเวรหมุนเวียนกันไปเพื่อคุ้มครองความขนฝิ่น ทหารที่ไปซื้อฝิ่นจะได้เบียดเบียนจากการไปเสี่ยงภัยในแต่ละครั้งด้วย โดยแหล่งที่ไปซื้อจะเดินทางไปซื้อแถบ เชียงตุง ที่เมืองพง เมืองยาง เมืองแงน บางครั้งเข้าไปถึงจีนแผ่นดินใหญ่ บางพื้นที่เป็นเขตของว้า ซึ่งจะมีอันตรายสูง ฝิ่นที่ซื้อจะซื้อมาจากพวกชาวเขา โดยขนทองคำแท่งไปซื้อไปแลก แล้วแต่ชาวเขาจะเรียกเป็นเงินอะไร ชาวเขาจะขายเป็น “จ้อย” ประมาณ 1.6 ชีด ราคาประมาณ 400 บาท เท่ากับทองคำ 1 บาท”

“เวลาไปซื้อ ทหารก็จะคุ้มครองมาจนถึงดอยแม่สลอง มีบางครั้งที่ต้องปะทะกับทหารพม่า ที่เวลาขึ้นไปซื้อฝิ่นจะดักซุ่มโจมตีหรือเวลาที่ขนฝิ่นกลับก็จะโจมตีเพื่อแย่งเอาฝิ่นไป ดังนั้นพวกทหารจึงต้องไปคุ้มครอง”

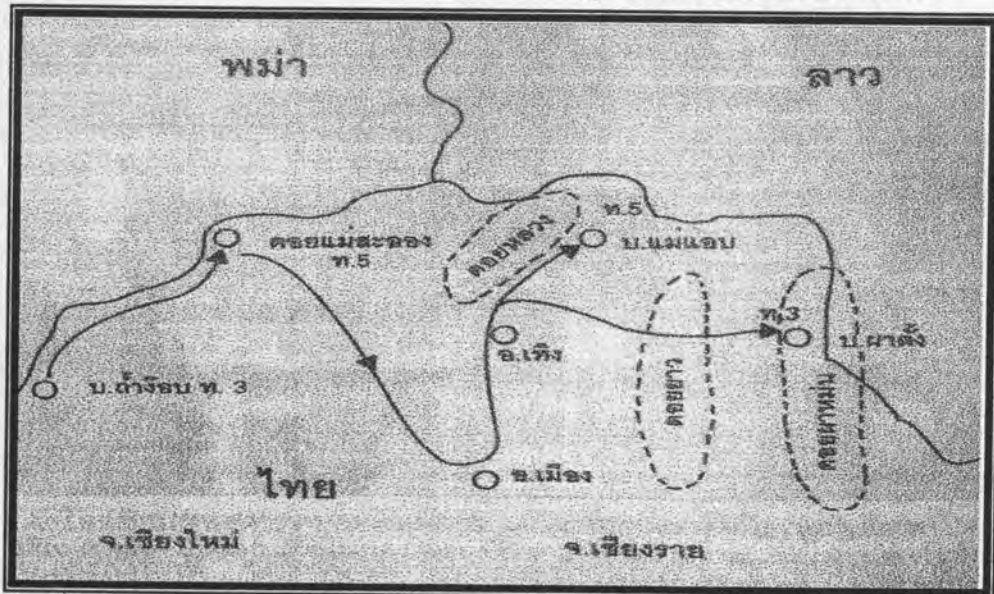
“ที่เก็บฝิ่นในขณะนั้น มีขนาดใหญ่มากมีอยู่ 5 คลังที่เก็บฝิ่น แต่ละคลังสามารถนำเอารถบรรทุกสิบล้อเข้าไปจอดได้นับสิบๆ คัน เหตุที่ต้องทำเช่นนี้ คือ มีความจำเป็นต้องเลี้ยงกองทหารให้มีความอยู่รอด รักษาสถานภาพเป็นกองกำลังทหารต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องรับจ้างขนฝิ่นเพื่อนำเงินมาเลี้ยงกองทัพ”

ฉาง ยิว ได้เล่าอีกว่าการดำเนินชีวิตที่ดอยแม่สลอง ทหารจีนสามารถมีครอบครัวได้แล้วอย่างเปิดเผย ทหารจะอยู่ค่ายทหารเมื่อเสร็จงานแล้วก็กลับมาอยู่กับครอบครัวค่อนข้างสบายกว่าที่อื่นๆ

ต่อมารัฐบาลไทยสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้กดดันให้ทหารเหล่านี้ออกจากประเทศ เพราะลัทธิล้าสมัยโดยของประเทศ โดยได้เจรจากับรัฐบาลได้วันเพื่อให้ถอนกำลังกำลังทหารจีนคณะชาติออกจากพื้นที่ประเทศไทยอีกครั้ง ในที่สุดการเจรจา นายพล ต้วน ซี เหวิน และ นายพลหลี่ เหวิน ฝาน ไม่ยอมอพยพออกจากประเทศไทย ขอเป็นผู้อพยพลี้ภัยในประเทศไทย โดยมีข้อตกลงที่จะปฏิบัติตามกฎหมายไทย โดยยอมปลดอาวุธ เลิกค้า และรับจ้างคุมกันการขนลำเลียงยาเสพติด ส่วนสัญชาตินั้นแล้วแต่รัฐบาลไทยจะเห็นสมควร และประเด็นสำคัญ ที่ทหารจีนเหล่านี้เสนอคือ รัฐบาลไทยสามารถใช้ทหารจีนเหล่านี้ในการป้องกันการแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ที่กองกำลังทหารไทยเข้าไปไม่ถึง ซึ่งทหารจีนคณะชาติจะยอมรับใช้ด้วยความเต็มใจ โดยขอให้รัฐบาลไทยจัดที่ดินให้อยู่อาศัยและทำมาหากินให้เท่านั้น

ส่วนหนึ่งที่ทหารจีนยื่นข้อเสนอที่จะขออยู่กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เพราะเป็นอุดมการณ์ของกองทหารจีนคณะชาติเหล่านี้ที่สู้มาตลอดกับทหารจีนคอมมิวนิสต์ ประกอบกับสถานการณ์ของประเทศไทยในช่วงเวลานั้นมีการแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย ดังนั้นในปี 2513 รัฐบาลไทยได้เห็นชอบให้ทหารจีนคณะชาติ กองทัพที่ 3 และ 5 ได้อยู่ในประเทศไทยต่อไปโดยให้อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันและขอให้ทหารบางส่วนเข้าไปจัดตั้งเป็นหมู่บ้านกันชนคอมมิวนิสต์ ที่บ้านแม่แอบ อำเภอเชียงแสน ในเขตดอยหลวง และ บ้านผาตั้ง ในพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

แผนผังเส้นทางการเดินทางของ ทจช.ท.3และ ท.5 สู่บ้านแม่แอบและบ้านผาตั้ง

ที่มา: พ.อ. กาญจนะ ประกาศวุฒิสาร (2546) ทหารจีนคณะชาติ ก็กมินตั้ง ตกค้างทางภาคเหนือประเทศไทย

ช่วงที่ 3 การเคลื่อนย้ายจากคอยแม่สลองเข้าสู่บ้านแม่แอบ ช่วงปี 2513- 2524

หลังจากที่ผู้นำทหารจีนเจรจากับตัวแทนไทยนำโดย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ในขณะนั้น) และมีข้อตกลงให้ทหารจีนคณะชาติอยู่ในประเทศไทยได้ ตามเงื่อนไขที่นายพล ต้วน ซี เหวิน เสนอ ทหารจีนกองพลที่ 3, 5 ได้รับการมอบหมายให้ทำการปราบปรามผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ ในแถบชายแดนไทย-ลาว

โดยกองพลที่ 5 ได้จัดตั้งชุดปฏิบัติการพิเศษไปปฏิบัติการบริเวณคอยหลวง ในเขตตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ และอำเภอเทิง เนื่องจากเกิดสถานการณ์รุนแรงผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ (ผกค.) ลงผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย คือ นายประยัด สมานมิตร พร้อมด้วยผู้กำกับตำรวจภูธรเชียงราย พ.ต.อ.ศรีเดช ภูมิประหมั่น และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพบกที่ 3 พิษณุโลก และคณะรวม 8 นาย ว่าจะขอเข้ามาอบตัวแต่กลับถูกลอบสังหารทั้งคณะ ที่หมู่บ้าน ห้วยก๊วน ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย คงเหลือแต่นายอำเภอเมืองเชียงรายที่หนีรอดชีวิตมาได้อย่างหวุดหวิดเพียงคนเดียว นับเป็นการสูญเสียนักปกครองครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ ของจังหวัดเชียงราย⁶

ดังนั้นทหารจีนคณะชาติกองทัพบกที่ 5 จึงได้รับคำสั่งให้เข้าทำการปราบปราม ทหารจีนแนวหน้าที่ได้รับการคัดเลือกประมาณ 200 คน เดินทางจากคอยแม่สลอง ในคืนวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2513 โดยจุดหมายแรก เริ่มปราบปรามที่ห้วยเตือ ในเขตคอยหลวง สู่อำเภอคอยยาว คอยป่าแดง โดยมีผู้นำคือ นายพันเอก จาง ผง เกา

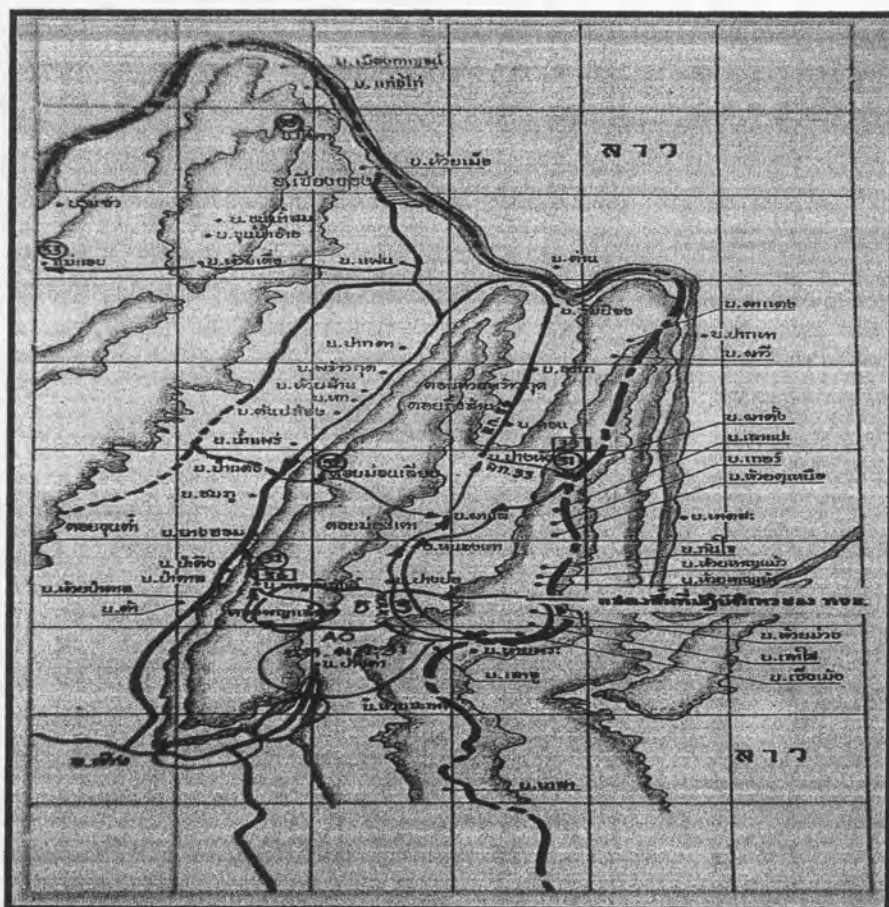
ในตอนแรกนั้นทหารอยู่ที่บ้านห้วยเตือ บ้านป่าไร่หลวง (อยู่ห่างจากบ้านแม่แอบในปัจจุบัน ประมาณ 1-2 กิโลเมตร) และต่อมาเคลื่อนพลเข้าไปในเขตอำเภอเชียงของ ทหารจีนชุดนี้ไม่มีฐานที่มั่นเป็นจริงเป็นจัง ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) อยู่ที่ไหนก็ต้องไปรบทำการกวาดล้างตรงจุดนั้น ทหารท่านหนึ่งเล่าว่า “นอนที่ห้วยเตือ 1 คืน ยังไม่ทันสว่างก็ต้องออกลาดตระเวน เจอ ผกค. ที่ไหนก็ยิงตรงนั้นเลยลาดตระเวนไปเรื่อยๆ หลังจากนั้นจึงตั้งหมู่บ้านทหาร เป็นเสมือนหมู่บ้านกันชนคอมมิวนิสต์” กองทหารแนวหน้าเริ่มเข้ามาอยู่ที่แม่แอบเมื่อประมาณปลายปี พ.ศ. 2513

⁶ ต่อมาในปี 2548 จังหวัดเชียงรายได้สร้างอนุสาวรีย์ ที่บ้านก๊วน ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น และให้เกิดจิตสำนึกการสู้รบผู้ใหญ่วัยชรา

ทหารท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะถึงสาเหตุที่ต้องมาอยู่ที่บ้านแม่แอบเพราะเป็นความต้องการของรัฐบาลไทย ส่วนที่เลือกตั้งชุมชนที่บ้านแม่แอบเพราะทำเลดีกว่าที่อื่น

“เป็นความต้องการของรัฐบาลไทย เหมือนกับว่าเป็นหมากรุกที่ต้องการจับวางตรงไหนก็ต้องอยู่ตรงนั้น ตอนนั้นเลือกที่ตั้งไว้ 3 จุด คือ ที่ห้วยเคือ ที่แม่แอบ และที่คองงาม แล้วให้พวกทหารเป็นคนเลือก ที่เลือกบ้านแม่แอบ เพราะว่าเป็นจุดที่มีความหนาที่บของต้นไม้มากที่สุด มองไม่เห็นอะไร เป็นจุดที่มีพื้นที่กว้างที่สุด โดยมีผู้กองกองร้อย 5 เป็นผู้มาร่วมสำรวจในตอนนั้นด้วย โดยการขึ้นฮิลคอปเตอร์ แล้วลงเดินสำรวจ มีน้ำ (แม่น้ำแอบ) มีพื้นที่กว้าง มีภูเขาล้อมรอบ มีป่าไม้หนาที่บ จึงเลือกพื้นที่บ้านแม่แอบปัจจุบันนี้”

แผนที่โดยสังเขปแสดงพื้นที่การกวาดล้าง ผกค. ในปี 2516

ที่มา: พ.อ. กาญจนะ ประกาศุมิสาร (2537) กองพล 93 ผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติบินคอยผาดัง

แรกเริ่มที่มาอยู่บ้านแม่แอบ รัฐบาลไทย ตั้งกอง บก.04 และปลูกสร้างบ้านให้ทหารทั้งหมด 24 หลัง และเริ่มมีครอบครัวของทหารและเป็นญาติพี่น้อง ชาวบ้านที่รู้จักทยอยเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยกันในหมู่บ้าน ในการสร้างบ้านเรือนและการจับจองที่ดินทำกินนั้นสามารถเลือกที่สร้างได้ตามความพอใจ เพียงแต่ในชุมชนมีกฎว่าในหนึ่งครอบครัวต้องส่งเป็นทหาร 1 คน

ทหารในช่วงนั้นไม่มีใครที่คิดว่าจะต้องอยู่ที่บ้านแม่แอบตลอดไป เพราะยังคิดว่าจะต้องยกทัพกลับไปที่ยอดแม่สลอง อีกทหารบางคนยังมีครอบครัวอยู่ที่ดอยแม่สลอง ทหารส่วนใหญ่จึงไม่สนใจจับจองที่ดินมากนัก จึงมีเพียงชาวบ้านญาติของทหารที่มีการจับจองที่ดินเพื่อทำกิน และในส่วนของกองทหารจีนก็จับจองที่ดินบางส่วนเพื่อทำข้าวไร่ส่วนรวม โดยให้ทหารแบ่งกันทำเป็นจุดๆ เท่านั้น ในช่วงนี้หมู่บ้านแบ่งออกเป็น 2 เขต มีครัวเรือนประมาณ 100 ครัวเรือน แบ่งกองกำลังเป็น 4 กอง ทหารได้เงินเดือน 160 บาท มีข้าวสาร เสื้อผ้า รองเท้าทหาร แจกให้ฟรี ต่อมาหลังจากไม่มีทำที่ว่าจะได้ย้ายกลับดอยแม่สลอง ทหารบางคนเริ่มสร้างบ้านและรับครอบครัวจากดอยแม่สลองเข้ามาอยู่อาศัยที่หมู่บ้านแม่แอบ

กิจกรรมของทหารในขณะนั้นคือ การออกลาดตระเวน ปีละ 2 ครั้ง โดยมีกำหนดระยะเวลาที่ไม่แน่นอน แล้วแต่ผู้นำทหารจีนที่มีศูนย์บัญชาการใหญ่ที่ดอยแม่สลอง จะประสานกับรัฐบาลไทย แล้วสั่งการลงมา ทหารจีนบ้านแม่แอบปฏิบัติงานอยู่ได้ประมาณ 5-6 ปี ก็กวาดล้างกลุ่ม ผกค. ในเขตอำเภอเชียงของ จนหมดสิ้น

ทหารจีน ได้เล่าถึงสภาพชีวิตในช่วงนี้ว่า ในช่วงที่ไม่ได้ออกลาดตระเวน ทหารและครอบครัวจะทำมาหากินไปตามปกติ คือ การทำไร่ ทำสวน และขายของเล็กๆ น้อยๆ และเริ่มมีการทดลองปลูกพืชเมืองหนาว ซึ่งในขณะนั้นพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ของประเทศไทย โดยมีการนำเอาพันธุ์ชา และกาแฟ มาจากไต้หวันมาให้ทดลองปลูก แต่ไม่ได้ผล จึงนำเอาลิ้นจี่มาปลูกแทน เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2516-2517 เป็นการปลูกเพื่ออนาคต เมื่อได้ผลผลิตก็นำเอาเงินมาเป็นกองกลางของชุมชน และจัดสรรเป็นค่าจ่ายต่างๆ ตามข้อตกลงของชุมชน แต่อย่างไรสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงนี้ก็ไม่ได้สะดวกสบายมากนัก เพราะหมู่บ้านอยู่ไกลชุมชนเสมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอกเพราะอยู่ในเขตภูเขาสูงชัน การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ต้องหาทางพึ่งตนเอง ทหารท่านหนึ่งสะท้อนสภาพชีวิตช่วงนี้ว่า

“ตอนนั้นทางการก็เลี้ยงแค่ข้าวอย่างเดียว ซึ่งไม่พอเพียงกับครอบครัว อาหารการกินต่างๆ ซื้อที่ร้านแถว ชำไปทางฝั่งลาวบ้าง ข้าวสารที่ทางการเอามาให้ก็ต้องเดินลงไปชนมาไว้รวมกันที่บ้านแล้วเอามาแบ่งกันในชุมชน พวกน้ำมัน หมู เนื้อของใช้จำเป็นบางอย่างก็ต้องล่องเรือลงไปซื้อถึงที่อำเภอเชียงแสน โดยขึ้นที่ท่าเรือที่บ้านเกาะผาคำ เพราะว่าที่บ้านแถวไม่มีขาย ตอนนั้นพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ที่บ้านห้วยข่อยหล่อย ห้วยน้ำเย็น ก็มีบ้านเรือนตั้งไม่กี่หลังบ้านแถวจึงเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในตอนนั้นมีชาวบ้านคนบ้านแถวขึ้นมาค้าขายของชำเล็กๆน้อยๆที่บ้านแม่แอบนี้ด้วย การเจ็บป่วยก็รักษาตนเอง ใช้สมุนไพรบ้างถ้าอาการหนักก็เรียกเฮลคอปเตอร์มารับไปโรงพยาบาลที่ในเวียงเชียงแสน การทำคลอดสามารถทำกันเองได้ในชุมชน”

ในช่วงที่มาอยู่บ้านแม่แอบ มีการออกรบหลายครั้ง ทหารจีนได้ยึดความทรงจำถึงการออกรบ ครั้งสำคัญ 2 เหตุการณ์ ได้แก่ สมรภูมिरบที่ห้วยหก อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และสมรภูมิที่เขาย่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งความทรงจำที่ละเอียดทั้งเวลาและสถานที่ เพราะมีการสูญเสียชีวิตหรือบาดเจ็บ ของเพื่อนทหารเหล่านี้ด้วย

สมรภูมिरบที่ห้วยหก อำเภอเชียงของ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2513
ทหารท่านหนึ่งเล่าถึงการรบที่สูญเสียมากที่สุดตอนหนึ่งว่า

“ออกลาดตระเวน ได้พบฐานทัพของ ผกค. เวลาประมาณ 7 โมงเช้า ถึง 11 โมง ก็มียิงการปะทะกัน ได้รับบาดเจ็บกันหลายคน มีทหารไปเสริมอีก ตอนนั้นไปประมาณ 2 กองร้อย (1 กองร้อย มี 3 หมวด 1 หมวด มี 33 คน) อาวุธที่ใช้สู้รบก็เป็นอาวุธของนายพลตัวหนึ่งที่ได้ทำการค้าแล้วสะสมมาเรื่อยๆ ไม่มีอาวุธที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยเลย การต่อสู้ที่ห้วยหกมีทหารจีนคณะชาติได้รับบาดเจ็บ ประมาณ 20 กว่าคน เสียชีวิตประมาณ 20 คน ซึ่งเป็นการรบที่มีการสูญเสียมากที่สุด”

สมรภูมิรบที่เขาย่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2524

จาง เจิ้ง ต้า ผู้กองกองร้อย 5 เล่าถึงการเคลื่อนกองกำลังในครั้งนั้นไปร่วมรบ 2 กองร้อยจำนวน 200 คน

“สถานการณ์ในการเข้าร่วมรบครั้งนั้น เริ่มจากที่มีคำสั่งจากดอยแม่สลองมาให้กองทหารที่แม่แอบจำนวน 2 กองร้อย กองที่ 1 และกองที่ 4 (ที่เหลืออีก 4 กอง แบ่งเฝ้าที่แม่แอบ 2 กอง และไปที่แม่สลอง 2 กอง) ไปสมทบกับกองกำลังที่ถ้ำจอบ อีก 2 กองร้อย ดำเนินการปราบ ผกค.ม้ง วันที่ 8 ก.พ. 2524 ออกเดินทางออกจากแม่แอบไปที่อำเภอเชียงคำ เพื่อขึ้นเฮลิคอปเตอร์ลำ 1 คีน มีผู้กองกองร้อย 4 และผู้กองกองร้อย 1 แต่ตอนนี้เสียชีวิตไปแล้วนำทหารไป”

ผู้กองกองร้อย 4 (ทหารจีน เชื้อสายชาวไทใหญ่) เล่าสถานการณ์ที่นำทหารออกไปรบว่า

“วันที่ 9 ก.พ. 2524 เวลา 08.00 น.ขึ้นเฮลิคอปเตอร์ มาลงที่จังหวัดพิษณุโลก แล้วมีรถทหารมารับไปอยู่ที่ค่ายทหารเก่าที่สหรัฐอเมริกาสร้างไว้ตอนที่รบกับเวียดนาม มีการไปฝึกยิงเป้าโดยมีทหารราบมาช่วยฝึกให้อยู่ที่ค่ายนี้ 2 อาทิตย์ สภาพของทหารจีนที่ไปคราวนั้น ค่อนข้างผอมแห้งเนื่องจากติดฝิ่น ซึ่งทหารส่วนมากจะติดฝิ่นเพราะสูบกันมาเป็นเวลานานมากแล้ว ทหาร 100 คน จะมีสักประมาณ 20 คนที่ไม่ติดฝิ่น”

“วันที่ 16 ก.พ.2524 ออกจากพิษณุโลก พอถึงจุดที่จะให้ทำการรบแต่ละจุด ก็ปล่อยลงทีละ 50 คน ไปเรื่อยๆ กองทหารที่นำไปนั้น แบ่งออกเป็น 4 จุด เป็นจุดที่ไม่ได้ปะทะกับ ผกค.อย่างรุนแรงเลย แต่มีผู้เสียชีวิตไป 2 คน ตอนที่ไปช่วยกองอื่นรบ โดยกองที่ 1 นั้นเจอการต่อสู้ที่หนักที่สุด ทั้งโดนซุ่มยิง ทั้งระเบิด RPG โดนล้อมดักไว้ 4 วัน 4 คืน โดยที่ไม่ได้กินทั้งน้ำทั้งอาหาร แต่ก็มีทหารไทยเข้าช่วยยิงกับ ผกค. เพื่อเปิดทางให้ออก แล้วนำเฮลิคอปเตอร์มารับ”

ฉางยิว แซ่หวู่ ทหารวิทยุสื่อสาร กองร้อย 4 เล่าเสริมว่า

“ทหารเราที่ไปชุมนุมอยู่นั้นอยู่ในที่ที่ต่ำกว่าที่ ผกค.ซ่อนตัวอยู่ ทำให้มองไม่เห็น จึงไม่รู้ว่าจะโดนยิงเมื่อไหร่ ตัวเองยังโดนยิงที่ขา กลับมา เราไปที่ของเขาเราไม่รู้ว่าที่ทางเป็นอย่างไรบ้าง บริเวณที่อยู่นั้นก็เป้นผาหินทั้งนั้น ไม่มีแหล่งน้ำ ต้องหากินน้ำจากต้นกล้วย อดข้าว อดน้ำ ไม่ใช่ไม่มีอาหาร มีทั้งข้าว ทั้งของแห้ง มีแต่ไม่มีน้ำที่จะสามารถหุงข้าวได้ ถ้ากินเข้าไปก็ติดคอตาย เสี่ยงที่ทหารไทยนำใส่ซองๆ ส่งให้แต่ละจุดบางที่ก็ถึงมือทหารของเรา บางที่ก็กลายเป็นว่าส่งเสบียงให้กับ ผกค. บางครั้งหิว น้ำจันทน์ไม่ไหวต้องกินปัสสาวะของตัวเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ทรมานที่สุด ไม่มีแรงเดินต่อ บางคนถึงกับร้องไห้ คิดอยู่แต่ว่าจะต้องกลับออกมาให้ได้”

นาง ยิว ขณะได้รับบาดเจ็บ จากสมรภูมิเขาย่า ปัจจุบัน นางยิว คือผู้นำฝ่ายจีนในหมู่บ้านแม่แอบ
(ภาพจาก หนังสือ กองพล 93 ผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ โดย พ.อ. กาญจนะ ประภาศคุณิสาร 2537)

หลี่ ช้าย พง ทหารจีน ขนเผ่าไทลื้อ จากสิบสองปันนา (คนกลาง) ในสมรภูมิเขาย่า ปี 2524
(เชื้อเพื่อภาพ จาก หลี่ ช้าย พง)

การรบที่เขาย่านี้ มีทหารไทยเข้าร่วมด้วย โดยมีสัญลักษณ์เป็นผ้าพันคอ และทหารทุกคนใส่สร้อย
แขนที่บอกรหัสหมายเลขประจำตัวทหาร ในระหว่างการสัมภาษณ์ ยังมีทหารท่านหนึ่ง นำสร้อย
แขนที่ทำด้วยทองเหลือง ของตนเองที่ใส่ยังครั้งร่วมรบ มาโชว์ด้วยความภูมิใจ

ในที่สุด ปี พ.ศ.2524 เมื่อชุดปราบปราม ผกค. ชุดพิเศษทั้งหมด ร่วมกับกองพลที่ 9 ทหารเสือป่า ได้ทำการปราบปราม ผกค. ที่ซึ่งรุกรานชายแดนไทย ในแถบเขาค้อ-เขาย่า ในเขต จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นระยะเวลาร่วม 20 ปี ถึงได้จับได้ ผกค. ที่เหลือจนหมดสิ้นประเทศไทย โดยให้กองพลที่ 3 ตั้งกองอาสารักษาดินแดนที่ดอยผาตั้ง และให้กองพลที่ 5 ตั้งหมู่บ้าน อาสารักษาดินแดนที่ดอยแม่แอ็บ และทำการแปลงสัญชาติให้เป็นพลเมืองไทยในปี พ.ศ. 2524

จากข้อมูลในข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าทหารจีนคณะชาตินั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพราะไม่มีเฉพาะทหารจีนประจำการเท่านั้น แต่ยังมีอาสาสมัครชาวยุennานและกลุ่มชาติพันธุ์ ขนเผ่าต่างๆ ร่วมรบด้วยเส้นทางการต่อสู้อันยาวนาน กองทัพต้องการกำลังพล ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะต้องหาแนวร่วมไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ก็ตาม รวมทั้งระหว่างเส้นทางการต่อสู้ก็มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยการแต่งงานข้ามชนเผ่าจำนวนมากก่อนอพยพเข้าสู่ประเทศไทย และเข้าร่วมสู้รบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเพื่อให้ได้อยู่แผ่นดินไทย จึงเป็นประวัติศาสตร์การตั้งชุมชนที่ต่อสู้และแลกมาด้วยชีวิตของทหารจีนเหล่านี้

ส่วนที่ 2

ชุมชนบ้านแม่แอบในปัจจุบัน

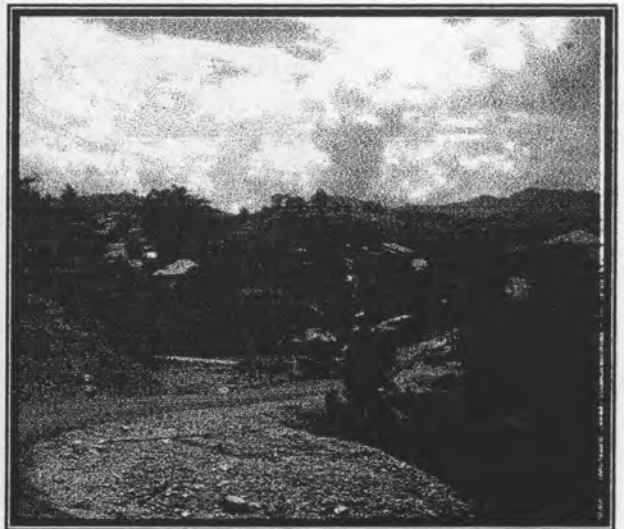
ในบทต่อไปจะกล่าวถึงชุมชนบ้านแม่แอบ วิถีชีวิตของเหล่าทหารจีน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชน บ้านแม่แอบในอดีตเป็นพื้นที่ทหาร ภายใต้การดูแลของกองบัญชาการทหารสูงสุด ที่ตั้งชุมชนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้เช่ากับกรมป่าไม้ในอัตราไร่ละ 50 บาท สัญญาจะสิ้นสุดเมื่อหมดความจำเป็น ตามมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2516⁷ มีหน่วยเฉพาะกิจ 327 จากค่ายเชียงคำ จังหวัดพะเยา เข้ามาดูแลหมู่บ้าน ก่อนที่จะมีการโอนย้ายจากพื้นที่สงวนทางทหารมาอยู่ในการดูแลของกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2538 ปัจจุบันหมู่บ้านแม่แอบ อยู่ในเขตการปกครองของตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ลักษณะภูมิประเทศ ที่ตั้งชุมชนตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขาที่โอบล้อมตัวชุมชนไว้ เป็นแนวยาว บ้านเรือนจะตั้งตามแนวเขา มีน้ำแม่แอบไหลผ่านด้านหลังตัวชุมชน มีพื้นที่ราบสำหรับทำการเกษตรกรรมเล็กน้อย พื้นที่ทำกินส่วนใหญ่อยู่ในที่สูง เป็นเนินเขา ตั้งเป็นชุมชนมาแล้ว 38 ปี

หมู่บ้านแม่แอบในอดีต ในยุคก่อตั้งชุมชน

(ภาพจากอนุสรณ์สถานทหารจีนคณะชาติโดยแม่สลอง)

หมู่บ้านแม่แอบในยุคปัจจุบัน

การปกครองในชุมชน

ชุมชนบ้านแม่แอบอยู่ในความดูแลของทหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 - 2538 โดย บก.327 จากค่ายอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เข้ามาดูแลร่วมกับผู้นำฝ่ายทหารจีน ผู้นำฝ่ายทหารไทยจะมีอำนาจเหนือกว่า ผู้นำทหารฝ่ายไทยมีหน้าที่ดูแลปกครองหมู่บ้าน เช่น การควบคุมการเข้า-ออก นอกพื้นที่ของคนในชุมชนต้องขออนุญาตทหารก่อน

ส่วนผู้นำทหารจีนก็จะมีหน้าที่ติดต่อกับผู้นำทหารฝ่ายไทยโดยมีทหารจีนที่สามารถพูดไทยได้ทำหน้าที่เป็นล่าม นอกจากนั้นผู้นำทหารฝ่ายจีน จะทำหน้าที่ประสานงานกับทางรัฐบาลได้วัน โดยที่ผ่านมารัฐบาลได้วันสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้านหลายอย่าง โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สร้างสะพาน สร้างโรงเรียนจีน สร้างอ่างเก็บน้ำ สร้างระบบประปาภูเขา ศาลา สถานือนามัย สร้างบ้านให้ทหารจีนที่ยากจน แจกเสื้อผ้า และผ้าห่ม เป็นต้น

ในสมัยที่หมู่บ้านแม่แอบยังเป็นหมู่บ้านทหาร มีผู้นำทหารจีน 3 คน คือ คนแรกคือ นายพัน จาง ผง เกา และคนที่สอง คือนายพันหลุย อี้เถียน⁸ โดยมีผู้ช่วย คือ จีเจียง กวง คนที่สามคือนายพันหวู่ หยง ชาง การปกครองในอดีตจะใช้ระบบทหาร ถ้าคนในชุมชนทำผิดต้องมีการทำโทษซึ่งคุณอดีตทหารจีนท่านหนึ่งได้เล่าถึงการปกครองในอดีตว่า

“สมัยก่อนเราจะอยู่กันแบบทหาร มีคุกใต้ดิน คนทำผิดก็ใส่คุก คุณไม่ก็มี ถ้าโทษหนักขังคุกดิน ถ้าโทษไม่หนักขังคุ่มไม้ เลิกคุกตอนปี 2524 ตอนปลดอาวุธ คุณไม่ยังมีอยู่เลยชาวบ้านไม่ฟังเอาไว้ซึ่งชาวบ้าน ทหารไทย บก.327 ก็ยังอยู่เพ็งถอนกำลังเมื่อ 10 กว่าปีมานี้เองแล้วมีทหารพรานมาอยู่ต่อ ถึงปี 2542 มีเรื่องอะไรก็ปรึกษากัน”

นายพล หลุย อี้เถียน ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่

นายถวิล องอาจรักษ์อุดร อดีตผู้นำทหารจีน วัย 54 ปี เล่าถึงการปกครองในหมู่บ้านหลังจากเลิกรบ จะมีคณะกรรมการขึ้นมาดูแลหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นฝ่าย และแบ่งเป็นระบบเขตในเวลาต่อมา

⁸ ค่อมมียศเป็นนายพล ปัจจุบันนายพล หลุย อี้เถียน ยังมีชีวิตอยู่ โดยท่านกอยู่ที่เคยมาแสดง

“หลังจากเลิกรบก็เลิกเป็นทหาร หัวหน้าหมู่บ้านแซ่ว ตั้งเรา เป็นหัวหน้าบ้าน มีกรรมการหลายๆ ฝ่ายช่วยกันดูแลบ้านใน หมู่บ้านจะประชุมกันทุกวันเสาร์ ตอนแรกประชุมกันอาทิตย์ละ ครั้ง ต่อมาก็เปลี่ยนเป็น 2 อาทิตย์ครั้ง หรือเดือนละครั้ง คน เริ่มเยอะ ผมดูแลฝ่ายปกครอง ดูแลกลุ่มหนุ่มสาว ผมดูแลคน เดียวไม่ไหวก็แบ่งเป็น 9 เขต ถ้ามีเรื่องอะไรก็ให้หัวหน้าเขตไป ดูแล”

การปกครองระบบเขตยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยแต่ละเขตจะมีหัวหน้าเขตปกครอง ดูแลลูกบ้าน ภายในเขตของตนเอง เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นภายในเขตหัวหน้าเขตสามารถจัดการแก้ไขปัญหาใน ขั้นต้น หากไม่สามารถดำเนินการต่อได้ หัวหน้าเขตก็จะนำเรื่องมาปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านต่อไป เช่น มีญาติของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตนั้นอพยพเข้ามาขออาศัยตั้งถิ่นฐานในเขต หัวหน้าเขตจะพิจารณา ตามสมควรในเบื้องต้น และจะพาไปปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านเพื่อพิจารณาว่าเห็นสมควรให้อาศัยตั้ง ถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านหรือไม่ เป็นต้น

ปัจจุบันหมู่บ้านแม่แอบ แบ่งการปกครองในหมู่บ้านเป็น 10 เขต แต่ละเขตจะมีหัวหน้าเขต และ ความหลากหลายของกลุ่มชนเผ่าต่างๆ อาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนี้

1. เขต 1	มีเผ่า จีน อาซา ไทยใหญ่	หัวหน้าเขต คือ นายอาเย็น แซ่หว้ง
2. เขต 2	มีเผ่าจีน วัว ลัวะ ไทยใหญ่	หัวหน้าเขต คือ นายสาม แซ่หม่า
3. เขต 3	มีเผ่าจีน ไทยใหญ่ ลัวะ	หัวหน้าเขต คือ นายเล่าสือ แซ่ลี
4. เขต 4	มีเผ่าจีน ไทยใหญ่ มูเซอ ม้ง	หัวหน้าเขต คือ นาย ขาล แซ่เจ็ง
5. เขต 5	มีเผ่าจีน วัว ไทยใหญ่ มูเซอ	หัวหน้าเขต คือ นายยี่จิง แซ่ฮุน
6. เขต 6	มีเผ่าลัวะ ลาหู่ จีน ไทยใหญ่ ลีซอ	หัวหน้าเขต คือ นายแสง แซ่กู่
7. เขต 7	มีเผ่าลัวะ ไทยใหญ่ มูเซอ	หัวหน้าเขต คือ นายรวง เพชรทองดี
8. เขต 8	มีเผ่าลัวะ ไทยใหญ่ จีน มูเซอ	หัวหน้าเขต คือ นายสาม แซ่ยาง
9. เขต 9	มีเผ่าลัวะ ไทยใหญ่ จีน	หัวหน้าเขต คือ นายแสงยอด กัณทะวงศ์
10. เขต 10	มีเผ่าลัวะ ไทยใหญ่ จีน	หัวหน้าเขต คือ นายหนุ่ม แซ่ยี่

ส่วนผู้นำจีนในปัจจุบัน คือ นายพิชิต แดนเดือนเพ็ญ (จางยิว แซ่หวู่) ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้นำจีน ต่อจากผู้นำจีนคนเก่า นายชาติรี เต็นวิภัยพนา เมื่อวันที่ 1 มี.ค. พ.ศ. 2549 และมีผู้ช่วย 2 คน ได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายนอก และฝ่ายใน ผู้ช่วยฝ่ายนอกจะมีหน้าที่ติดต่oprะสานงานกับคนภายนอก ชุมชน รวมถึงการประสานงานกับคนจีนอีก 58 หมู่บ้านในจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันผู้ช่วยฝ่ายนอก คือ นายจงเจียง แซ่หวัง (สายยัน) สำหรับผู้ช่วยฝ่ายในจะมีหน้าที่ติดต่อกับคนในหมู่บ้าน ผู้ช่วยฝ่ายในคนปัจจุบันคือ นายจงหมิ่น แซ่เจิน (สาโรช) นอกจากนี้ยังมีฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี ฝ่ายปกครองรักษาความปลอดภัยและฝ่ายเกษตร

ผู้นำไทยทางการคนแรกคือนางพรทิพย์ ผาติเกษมสันต์ มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอแม่สาย มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด นางพรทิพย์ เข้ามาอยู่แม่แบบเนื่องจากมีสามีเป็นลูกทหารจีน และลงสมัครรับเลือกตั้งในปี พ.ศ 2545 ขณะการเลือกตั้งแบบไม่มีคู่แข่ง สืบเนื่องจากกฎหมายไทยได้กำหนดให้ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทยโดยกำเนิด และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 2 ปี นางพรทิพย์ จึงเป็นผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรกของหมู่บ้านแม่แบบ และของอำเภอเชียงแสน ในวัย 32 ปี

โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการในหมู่บ้าน

ในปัจจุบันหมู่บ้านแม่แอบ มีความเจริญมากขึ้น การคมนาคมสะดวก มีระบบไฟฟ้า น้ำประปา และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โรงเรียน สถานนือนามัย ศาสนสถานในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- **อ่างเก็บน้ำ ระบบประปา และไฟฟ้า** หมู่บ้านแม่แอบมีอ่างเก็บน้ำจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยช้อยหล่อ บ่อน้ำบาดาล และระบบประปาที่ใช้น้ำจากห้วยแม่แอบ ใช้ได้ตลอดทั้งปีแต่น้ำค่อนข้างมีสีเหลืองขุ่น มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีโรงสีข้าวขนาดเล็ก จำนวน 6 โรง
- **โรงเรียนแม่แอบวิทยา** มีครูสอนทั้งหมด 27 คน (อัตราจ้าง 2 คน) มีนักเรียนทั้งหมด 670 คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 (โรงเรียนขยายโอกาส) นอกจากนั้นยังมี **โรงเรียนจีน** เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูสอนทั้งหมด 7 คน นักเรียนทั้งหมด 260 คน
- **สถานนือนามัย 1 แห่ง** บริหารด้านสุขภาพในชุมชน และหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้าน ห้วยน้ำเย็น บ้านห้วยช้อยหล่อ บ้านห้วยเดื่อ เป็นต้น
- **ศาสนสถานในชุมชน**
 - **วัด 1 แห่ง** คือ วัดแม่แอบดอนแก้ว เป็นวัดแห่งเดียวในบ้านแม่แอบ สร้างเมื่อ ประมาณปี พ.ศ. 2517-2518 และสร้างวิหารเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2520 ปัจจุบัน วัดแม่แอบดอนแก้วไม่มีเจ้าอาวาสปกครอง เนื่องจากพระที่จำพรรษา เป็นพระที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้สัญชาติไทย จึงไม่สามารถแต่งตั้งเจ้าอาวาสได้ ดังนั้นวัดแม่แอบอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าคณะตำบลบ้านแซว (พระครูอาทรบวรกิจ เศษวัดโนน) รักษาการเจ้าอาวาสปัจจุบัน
 - **ศาลเจ้า 1 แห่ง** ศาลเจ้าที่แม่แอบแห่งนี้จึงถูกสร้างขึ้นตามธรรมเนียม ประเพณีของคนจีน (ทหารจีน) ที่เข้ามาอยู่รุ่นแรก ๆ การประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าแห่งนี้จะทำเป็นประจำ ในวันไหว้เจ้าของเทศกาลตรุษจีนของทุกปี โดยมีผู้นำฝ่ายจีนเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม นอกจากพิธีประจำปีแล้วที่ศาลเจ้าแห่งนี้ก็มักจะมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่นับถือมาบนบานให้ประสบความสำเร็จก่อนจะออกเดินทางไปทำงานต่างถิ่น ให้ไม่ถูกเจ้าน้ำที่จับกุมระหว่างทาง เป็นต้น

- โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง ศาสนาคริสต์ มีทั้งนิกายโปรเทสแตนท์ และนิกายโรมันคาทอลิก นิกายโปรเทสแตนท์ มีโบสถ์ 2 แห่ง แห่งแรกได้แก่ **คริสตจักรแม่แอบพันฟูซิวัดใหม่** ผู้เผยแผ่ศาสนามาจากไต้หวัน ซึ่งมาอยู่ประจำจำนวน 7-10 คน และมีสมาชิกประมาณ 30 คน ผู้เผยแผ่ศาสนายังปรับบทบาทมา เป็นครูสอนภาษาจีนให้นักเรียนในโรงเรียนจีน เพราะโรงเรียนจีนไม่มีงบประมาณจ้างครูมาสอน นอกจากนั้นยังสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดี ประพฤติดี อีกด้วย แห่งที่สองได้แก่ **คริสตจักรแม่แอบ** โดยมีอาจารย์พวงทิพย์ แซ่หวัง เป็นผู้มาเผยแผ่ ซึ่งโบสถ์แห่งนี้ขยายสาขามาจากคอยแม่สลอง เพราะสร้างขึ้นมาเพื่อบำบัดดูแลผู้ติดยาเสพติด รับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาครอบครัว และไม่มีใครดูแล มีการทำการเกษตรแบบพอเพียง ขณะนี้มีอาสาสมัครมาจากสหรัฐอเมริกา มาดูแลเด็กประมาณ 20 คน เวลาทำพิธีที่โบสถ์จะใช้ภาษาจีน มีสมาชิกประมาณ 40-50 คน กลุ่มคนนี้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโปรเทสแตนท์ได้แก่ เผ่าจีน อาข่า มูเซอ ว่า นิกายโรมันคาทอลิก มีโบสถ์ 1 แห่งได้แก่ **วัดพระแม่ฟาติมา** (ไม่มีข้อมูลว่าเผ่าใดที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิก)
- สถานธรรมเจ้าแม่กวนอิม 1 แห่ง ไม่มีข้อมูลว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใดบ้างนับถือเจ้าแม่กวนอิม

ประชากรในชุมชน

หมู่บ้านแม่แอบในปัจจุบันมีครัวเรือนประมาณ 373 ครัวเรือน มีประชากร 1,786 คน แยกเป็นประชากรชาย 845 คน ประชากรหญิง 941 คน มีประชากรที่ได้บัตรประชาชนไทย 673 คน คิดเป็น 38 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรทั้งหมด นอกจากนั้นจะถือบัตรต่างๆ เช่น บัตรทหารจีนคณะชาติ (ทจช.)⁹ บัตรจีนฮ่ออิสระ¹⁰ บัตรสีฟ้า¹¹ บัตรสีเขียวขอบแดง¹² บัตรบุคคลต่างด้าว และอื่นๆ¹³ เป็นต้น เผ่าที่มีประชากรมากที่สุดในชุมชนคือ เผ่าจีน รองลงมา เผ่าลัวะ ไทใหญ่ มูเซอ ว้า ไทลื้อ อาข่า ไทย พม่า เมียน และลี้ซู่

จำนวนประชากรในหมู่บ้านแม่แอบจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ ได้ดังนี้

เผ่า	ครัวเรือน	ประชากร					ผู้ถือบัตรต่างๆ						
		ช	ญ	ค.ช.	ค.ญ.	รวม	ไทย	สีฟ้า	สีเขียว ขอบแดง	ทจช.	จีน ฮ่อ อิสระ	ต่าง ด้าว	อื่นๆ
1.จีน	118	248	274	73	77	672	345	-	-	181	57	5	3
2.ลัวะ	127	197	231	65	78	571	87	65	150	11	68	20	170
3.ลาหู่	36	41	53	22	17	133	53	15	32	13	-	-	21
4.ไท ใหญ่	28	53	65	20	6	144	76	20	19	1	11	5	-
5.ว้า	24	40	31	11	16	98	30	2	58	7	-	-	-
6.ไทลื้อ	16	29	30	3	13	75	19	3	4	-	4	2	8
7.อาข่า	13	13	23	5	7	48	31	8	3	1	-	-	4
8.ไทย	5	7	7	5	2	21	21	-	-	-	-	-	-
9.พม่า	3	4	6	2	1	13	-	-	13	-	-	-	-
10. เมียน	1	3	3	3	1	10	10	10	-	-	-	-	-
11.ลี้ซู่	1	-	1			1	1	1	-	-	-	-	-
รวม	373	636	723	209	218	1,786	673	124	279	214	140	32	206

ที่มา: รูปแบบสำรวจข้อมูลบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแวน อำเภอเชียงแสน 2548

9

บัตรทหารจีนคณะชาติ คือบัตรประจำตัวทหารจีนคณะชาติและครอบครัวที่ศกสำรวจ และรอการพิสูจน์หลักฐานเพื่อแปลงเป็นสัญชาติไทย

10

บัตรจีนฮ่ออิสระ คือบัตรบุคคลที่หลบหนีเข้าเมืองตั้งแต่ปี 2505-2532 รัฐบาลมีนโยบายให้มีบัตรประจำตัวและควบคุมให้อยู่ในพื้นที่

11

บัตรสีฟ้า คือ บัตรบุคคลบนพื้นที่สูง รัฐบาลมีนโยบายให้สำรวจในปี 2533-2534 และควบคุมให้อยู่ในพื้นที่

12

บัตรสีเขียวขอบแดง คือ มีการสำรวจในปี 2533-2534 และ ปี 2540-2544 รัฐบาลผ่อนผันให้อยู่ชั่วคราวเพื่อรอพิสูจน์หลักฐาน

13

บัตรบุคคลต่างด้าวและอื่นๆ บัตรบุคคลต่างด้าว รัฐบาลไทยอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยโดยเสียภาษีประจำปี ส่วนอื่นๆ คือ ผู้ไม่มี

บัตรอะไรเลยที่ทางราชการออกให้

จากตารางประชากรมีข้อมูลที่น่าสนใจ คือประชากรเผ่าลัวะ มีจำนวนครัวเรือนมากที่สุดถึง 127 ครัวเรือน และเป็นเผ่าที่มีประชากรถือบัตรหลากหลายมากที่สุด คือ ถือบัตรประชาชน บัตรสีฟ้า บัตรสีเขียวขอบแดง บัตร ทจช. บัตรจีนฮ่ออิสระ บัตรต่างด้าว และอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาอยู่ในชุมชนในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะชาวลัวะ ที่เข้ามาในระยะหลังจะไม่ได้ถือบัตรอะไรเลย มีถึง 170 คน

กล่าวโดยสรุป หลังจากหมู่บ้านแม่แอบโอนย้ายจากหมู่บ้านทหารมาเป็นหมู่บ้านทั่วไป สังกัดกระทรวงมหาดไทยแล้วนั้น แต่การปกครองในชุมชนยังร่วมกันระหว่างผู้นำทางซึ่งเป็นคนไทย และผู้นำฝ่ายจีน โดยมีการแบ่งบทบาทให้ผู้นำทางการทำหน้าที่ประสานงานภายนอกชุมชนกับราชการไทย และผู้นำฝ่ายจีน ทำหน้าที่บริหารและประสานงานภายในชุมชน หมู่บ้านแม่แอบมีประชากรที่หลากหลายถึง 11 กลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีศาสนาและความเชื่อที่หลากหลายด้วย และสถานะบุคคลมีผู้ได้รับสัญชาติไทยเพียง 38 เปอร์เซนต์ของประชากรทั้งหมด จึงเป็นหมู่บ้านที่ยังมีปัญหาเรื่องสัญชาติ

ส่วนที่ 3

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของบ้านแม่แอบ

ในบทนี้จะกล่าวถึงสาเหตุของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในชุมชนบ้านแม่แอบ ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นๆ ในอำเภอเชียงแสน เพราะมีการอยู่ร่วมกันระหว่างชนเผ่าถึง 11 ชนเผ่า หรือ 11 กลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ มีชนเผ่าจีนฮ่อ ลัวะ ไทใหญ่ ลาหู่ (มุเซอ) ว้า ไทลื้อ อาข่า (อีก้อ) ลีซู (ลีซอ) พม่า เมี่ยน (เย้า) และ ไทย (คนเมือง) แม้ในขณะนี้ก็ยังคงมีการเคลื่อนไหวอพยพเข้ามาของชนเผ่าต่างๆ อยู่เรื่อยๆ โดยเฉพาะชนเผ่าลัวะ

จากการศึกษาพบสาเหตุหลักที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้คือ ประการแรก ทหารจีนคณะชาติในกองทัพที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ประการที่ 2 ทหารจีนได้แต่งงานกับสาวกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในระหว่างการตั้งฐานทัพตามจุดต่างๆ ประการที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาแต่งงานเป็นสะใภ้ หรือ เขยกับคนในหมู่บ้านแม่แอบ ประการสุดท้าย กลุ่มชาติพันธุ์ ที่มาทำงานรับจ้างอำเภอเชียงแสน และเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่แอบ กลุ่มสุดท้ายนี้มีการอพยพเข้ามาในหลายช่วงเวลา ซึ่งจะขอกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละประเด็น

ประการแรก ทหารจีนคณะชาติในกองทัพที่มีหลากหลายชาติพันธุ์

คำว่า "ทหารจีนคณะชาติ" อาจจะทำให้เข้าใจว่าทหารเป็นคนเชื้อชาติจีน แต่ความจริงแล้ว ทหารจีนคณะชาติ ไม่มีเพียงเฉพาะชนเผ่าจีนเท่านั้น แต่ยังมีอาสาสมัครชาวยุennาน (มีหลากหลายชาติพันธุ์เช่นกัน เช่น ไทลื้อ) และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศพม่าที่ทนถูกกดขี่ ช่มเหง จากทหารจีนคอมมิวนิสต์ไม่ไหวจึงเข้าร่วมกับกองทัพ ดังที่กล่าวถึงในตอนต้น ตลอดจนการถอนกำลังช่วงขณะที่อยู่ในพม่ากลับประเทศได้วันถึง 2 ครั้ง ทำให้สูญเสียกำลังของกองทัพไปส่วนหนึ่ง กองทัพที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ต้องระดมทหารใหม่เข้ามาเสริมกำลังของกองทัพให้เข้มแข็ง ป้องกันการโจมตีจากฝ่ายพม่า จึงเปิดรับสมัครทหารใหม่ หรือเกณฑ์ทหารกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่างๆ เข้าเป็นทหารจีนคณะชาติเป็นจำนวนมาก เช่น ว้า มุเซอ ลัวะ ไทลื้อ ไทใหญ่ เป็นต้น จึงทำให้กองทัพทหารจีนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น กรณีของทหารเผ่าว้าที่เข้าร่วมกับกองทัพทหารจีน

เผ่าว้า: ผู้มาไกลจากปางช้างชายแดนพม่า จีน

ลุงสะอาด แดนทรงกลด (58 ปี) อดีตทหารจีนคณะชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ว้า เล่าเรื่องเส้นทางสู่การเป็นทหารเพราะมีทหารจีนคณะชาติว่า ทหารเข้าไปในหมู่บ้านและได้ถูกเกณฑ์ให้

เป็นทหารในเวลาต่อมา และเป็นทหารแนวหน้าชุดแรก ของกองทัพที่ 5 ที่ถูกส่งมาบ้านแม่แอบ จึงได้อยู่ชุมชนบ้านแม่แอบเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

“ลุงเกิดที่ปางซาง ชายแดนพม่า-จีน ที่หมู่บ้านปลูกข้าวไร่ ปลูกฝิ่น ทำสวน ตอนเป็นเด็ก ตอนนั้นอายุประมาณ 15 ปี เห็นทหารที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ต้องทำงานอะไรหนักมาก มีปืนให้ถือ จึงไปเที่ยวเล่นและอยู่กินกับทหารที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ขณะนั้น เมื่อจะกลับบ้านทหารก็ไม่ให้กลับ บอกให้มาเป็นทหาร ถ้าจะกลับก็ต้องนำเงินมาจ่ายค่าอาหาร จึงต้องตัดสินใจเป็นทหาร พร้อมกับเพื่อน ๆ ในหมู่บ้านอีกประมาณ 4-5 คน เมื่อเป็นทหารก็ถูกกองทัพส่งมาฝึกที่กรมฝึกทหารใหม่ดอยแม่สลอง ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพที่ 5 ใช้เวลาฝึกประมาณ 3-4 เดือนก็ถูกส่งไปปฏิบัติงานในเขตพม่า หลังจากนั้นก็จะเรียกตัวกลับมารับการอบรมฟื้นฟูเป็นรอบ ๆ แม้ว่าญาติพี่น้องจะชวนกลับบ้าน แต่ยังสนุกอยู่กับการเป็นทหาร ปี พ.ศ. 2513 มีคำสั่งให้เคลื่อนย้ายกองพลมาตั้งอยู่บ้านแม่แอบ อำเภอเชียงแสน ก็มาพร้อมกับกำลังพลส่วนนั้นด้วย จึงได้อยู่บ้านแม่แอบจนถึงปัจจุบัน”

ประการที่ 2 ทหารจีนได้แต่งงานกับหญิงสาวกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ทหารจีนได้แต่งงานข้ามชนเผ่าในระหว่างการเดินทางเคลื่อนย้ายผ่านสิบสองปันนา และตั้งฐานทัพในรัฐฉาน ประเทศพม่า ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์สูง เช่น ลาหู่ ไทใหญ่ อาข่า ทหารจีนจึงได้แอบแต่งงานกับหญิงสาวกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และหลังจากที่กองกำลังทหารจีนคณะชาติเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย โดยเฉพาะกองพันที่ 5 นายพล ด่วน สี เหวิน ที่ดอยแม่สลอง เมื่อมีฐานที่มั่นคงอยู่อย่างสงบสุข ญาติพี่น้องของเหล่าทหาร เผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ชายแดนพม่า ที่ยังมีปัญหารบกันอยู่ ทำให้ชีวิตไม่มีความสุข อดอยาก แร้นแค้น ไม่พอกินพอกินเมื่อทราบข่าวคราวญาติของตนจึงเดินทางเข้ามาขออยู่อาศัยในชุมชนของทหารจีน จึงทำให้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์ขึ้นในชุมชน สาเหตุนี้เป็นสาเหตุหลักทำให้มีเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เคลื่อนย้ายเข้าสู่หมู่บ้านแม่แอบมากที่สุด

ดังตัวอย่าง นาง ยิว หรือนายพิชิต เดือนเดือนเพ็ญ มีพ่อเป็นจีน แม่เป็นอาข่า นาง ยิว จึงเป็นทหารจีนเลือดผสมที่ได้สืบทอดการเป็นทหารจากพ่อ หลังจากที่พ่อเสียชีวิตเมื่อขณะ นาง ยิว อายุได้เพียง 5-6 ขวบ และฝึกจับปืนเป็นทหารตั้งแต่อายุ 11 ขวบ อยู่เมืองเชียงลับ ในประเทศพม่า หลังจากนั้นแม่พาอพยพมาอยู่บ้านถ้ำ อำเภอแม่สาย แล้วเคลื่อนย้ายมาอยู่ดอยแม่สลอง และบ้านแม่แอบตามลำดับ

หรือกรณีของนายชาติรี เต้นวิทยพนา แต่งงานกับสาวไทใหญ่ในขณะที่เป็นทหารอยู่ในพม่า

“เมื่อยผมเป็นไทใหญ่ ผมไปอยู่หมู่บ้านเขาหมู่บ้านเขาอยู่ในป่า ก็จัดงานแต่งงานเล็กๆ แบบไทใหญ่ มีการมัดมือ เมื่อยผมอายุ 17 ปี ส่วนผมอายุ 22 ปี ส่วนมากทหารจะได้เมียไทใหญ่ เพราะว่าไปอยู่บ้านเขา (ไทใหญ่รัฐฉานในเชียงตุง) บางคนไปอยู่หมู่บ้านคนจีนก็ได้คนจีน”

กรณีตัวอย่าง คำบอกเล่าของหญิงสาวกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ลาหู่ ไทใหญ่ อาข่า ที่แต่งงานกับทหารจีนระหว่างกองกำลังทหารจีนเคลื่อนผ่านชุมชน หลังจากนั้นได้อพยพตามสามีไปอยู่ตามจุดต่างๆ ที่กองกำลังทหารตั้งฐานทัพ

เผ่าลาหู่ (มุเซอ): จากสิบสองปันนา ดอยแม่สลอง สู่บ้านแม่แอบ

แม่พิมพา ยอดแยมพราย อายุ 65 ปี แม่พิมพา เล่าว่าตนเองเป็น ลาหู่ น้าแพะ มาจากสิบสองปันนา ได้แต่งงานกับทหารจีน ในช่วงที่ทหารจีนเดินทางผ่านหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันสามีเผ่าจีนของแม่พิมพาที่เป็นทหารนั้นได้เสียชีวิตแล้ว จากการไปร่วมรบที่เขาย่า เมื่อปี 2524 ครอบครัวได้เงินทดแทนการเสียชีวิตในสมัยนั้น เป็นจำนวน 10,000 บาท ปัจจุบันแม่พิมพา ทำเกษตรปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขาย มีพื้นที่ของตนเองประมาณ 5-6 ไร่

เผ่าไทใหญ่: จากเชียงตุง สู่บ้านแม่แอบ

แม่वलจันทร์ แดนแก้วรัตน์ แต่งงานกับนายพันโทนำชัย แดนแก้วรัตน์ ทหารจีนระดับผู้นำระหว่างที่มีฐานกองกำลังที่เชียงตุง และได้พบกับแม่वलจันทร์ สาวไทใหญ่ วัย 15 ขณะนั้นพันโทนำชัยอายุประมาณ 30 ปี หลังจากนั้นได้ย้ายตามสามีมาอยู่ที่ดอยแม่สลองเป็นเวลาหลายปี ก่อนอพยพครอบครัวมาอยู่ประจำที่บ้านแม่แอบ ปัจจุบันสามีเสียชีวิตแล้ว

เผ่าอาข่า:จากชายแดนสามประเทศ จีน-พม่า-ลาว

ในอดีตอาข่ากลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ชายแดน จีน พม่า ลาว การปกครองขึ้นกับจีน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "จังก่อ" ชาวอาข่าได้เล้าถึงความเปลี่ยนแปลงของชีวิต เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของจีน มาเป็นคอมมิวนิสต์ ประมาณปี 2497 นางโซเคอะ จี๋บอ เล้าถึงชีวิตสมัยอยู่เมืองจิ่นว่า

“เมื่ออายุประมาณ 17-18 ปี เกิดสงครามบ่อยๆ ไม่รู้ว่าสู้รบฝ่ายใดๆ เนื่องจากที่อยู่เป็นชายแดนสามประเทศ สู้รบด้วยอาวุธปืนระเบิด หมู่บ้านจึงตกอยู่ในภาวะลำบากเดินทางไปมาคนเดียวไม่ได้มีโจรปล้นกันทั่วเมือง เวลาไปทำนาทำไร่ ก็ไม่กล้าไปคนเดียว ต้องชวนกันไปหลายคน กลุ่มของพวกเขาตนจึงตัดสินใจอพยพเมื่อตนเองอายุได้ 20 ปี การเดินทาง ส่วนใหญ่เดินด้วยเท้า ค่ำไหนก็นอนนั้น แวะพักมาเรื่อยๆ พักข้างทางบ้าง ในระหว่างทางเจอหมู่บ้านก็หยุดพัก 1-2 เดือน แล้วเดินทางต่อเป็นแบบนี้มาเรื่อยๆ บางกลุ่มปักหลักระหว่างทาง มีทหารจีนประปนมาด้วย บางกลุ่มข้ามไปประเทศลาว บางกลุ่มก็อยู่ในพม่า กลุ่มของพวกเขาตนเดินทางเข้าประเทศไทยที่บริเวณดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อตนอายุได้ 26 ปี”

อาข่ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้สามีเป็นทหารจีนคนละชาติ จึงอพยพมาอยู่ดอยแม่สลอง และหลังจากนั้นก็อพยพมาอยู่บ้านแม่แอบตามสามีทหารจีน และได้สัญชาติไทยเมื่อปี พ.ศ. 2524

เครือข่ายชาติพันธุ์ เผ่าลาหู่ ลัวะ หนีความลำบากในบ้านเกิดมาตามหาญาติทหารจีน
เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบในช่วงปี พ.ศ. 2516-2528 ส่วนใหญ่ได้บัตร สีฟ้า บัตรจีนฮ่ออิสระ

เผ่าลาหู่: จากเชียงตุง แม่สาย สู่บ้านแม่แอบ

กลุ่มนี้เป็นญาติของทหารที่มีพี่ชายเป็นทหาร หรือพี่สาวแต่งงานกับทหารจีน ดังกรณีของชื่อหยิน แซ่ใต้ อายุ 40 ปี เผ่าลาหู่ เป็นลาหู่ดำ หรือมุเซอดำ เกิดที่เมืองเปาะ แคว้นเชียงตุง ประเทศพม่า ครอบครัวของชื่อหยินและชาวบ้านเมืองเปาะ ต้องอพยพหนีสงครามระหว่างชาติพม่ากับเผ่าลัวะ ขณะนั้นชื่อหยินอายุเพียง 7 ขวบ ทหารพม่ารังแกข่มเหงชาวบ้านโดยการเกณฑ์

ชาวบ้านให้ชนล้มภาระในกองทหาร เช่น เสี่ยงอาหารและกระสุนปืน ในระหว่างช่วงการหลบหนี ภัยในครั้งนั้นพ่อกับแม่ของชื่อหยิน ถูกสะเก็ดระเบิดเสียชีวิตทั้งคู่ ภายหลังจากพ่อแม่เสียชีวิต ชื่อหยินจึงตัดสินใจหลบหนีออกจากเมืองเปาะ เชียงตุง กับน้องชายและน้องสาว มาพร้อมกัน หลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น เผ่าคะฉิ่น รวมทั้งทหารจีน เดินเท้ามาแะที่เมืองซ่า เชียงตุง และแยกย้ายไปคนละทิศละทาง สำหรับชื่อหยินมุ่งหน้าเข้าสู่ชายแดนไทย-พม่า ที่แม่สายเพื่อตามหาพี่ชายที่เป็นทหาร และพี่สาวที่แต่งงานกับทหารจีน (ไทใหญ่) เมื่อประมาณปี 2528

ชื่อหยินเล่าต่อไปว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2528 ชนเผ่าล่านู๋ พยออพยพมาอยู่ที่บ้านแม่แอบเป็นระยะๆ โดยส่วนใหญ่ ที่อพยพมาไม่มีสถานะทางบุคคล คณะกรรมการหมู่บ้านไม่อนุญาตให้อยู่อาศัย เกรงว่าจะเกิดปัญหาใบรับรองบุคคลกับทางการ จะรับก็ต่อเมื่อมีเอกสารสำคัญของทางราชการ ชื่อหยินแต่งงานเมื่ออายุ 15 ปี สามีชื่อ ล่อดำ ลานู่นะ พบกับสามีที่เทอดไทย บ้านหินแตก อำเภอแม่จัน ปัจจุบันมีบุตรด้วยกัน 4 คน สามีถือบัตรคนต่างด้าว ส่วนชื่อหยิน ถือบัตรสีฟ้า ส่วนลูกได้บัตรประชาชนทุกคน

เผ่าลัวะ: จากสิบสองปันนา เชียงตุง สู่บ้านแม่แอบ ชนเผ่าลัวะ หรือ "คนดอย" ตามภาษาเรียกของคนในท้องถิ่น เนื่องจากชอบอยู่ที่สูง ในปัจจุบันที่หมู่บ้านแม่แอบมีเผ่าลัวะอยู่มากรองลงมาจากเผ่าจีน โดยคนเผ่าลัวะเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่แม่แอบ หลายระลอก เริ่มต้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2513 เข้ามาพร้อมกับทหารจีน เพราะชนเผ่าลัวะบางคนเข้าร่วมสมัครเป็นทหารจีน เนื่องจากการสภาพดำรงชีวิตในขณะที่อยู่ในประเทศจีน (สิบสองปันนา) ที่อยู่ในช่วงสงครามกับทหารจีน คณะชาติ บ้างก็ชนกลุ่มน้อยกองกำลังกู้ชาติต่างๆ ชาวบ้านถูกบังคับให้ไปเป็นลูกหาบลูกปิ่น ถูกทารุณทุบตี ยิ่งโดยเฉพาะครอบครัวไหนที่ไม่มีผู้ชายดูแล ก็ถูกทำร้ายทุบตีอย่างหนัก เมื่อไม่สามารถทนกับสภาพเช่นนั้นต่อไปได้ ชาวบ้านจึงพากันอพยพมาตามคำชักชวนของญาติพี่น้องที่มาอยู่ก่อนแล้ว ดังกรณีของ

ลุงทองดี รวยเพชรเมธิ (63 ปี) ชาวบ้านเผ่าลัวะ หนีภัยสงครามเข้าบ้านมาแอบ เมื่อปี 2516 ลุงทองดี เล่าว่า บ้านเกิดอยู่ "บ้านฮ้อ" สิบสองปันนา ประเทศจีน อพยพหนีจากบ้านเกิด มาเนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมืองวุ่นวาย มีการสู้รบกันแต่ไม่รู้ว่าฝ่ายไหนเป็นฝ่ายไหน ขณะนั้นอายุ 15 ปี บวชเป็นเณร บวชได้ประมาณ 2 พรรษา ก็ต้องสึก เพราะมีการห้ามไม่ให้ชาวบ้านไปวัด ทำบุญ และการทำมาหากินเป็นระบบทำรวมกันแล้วให้อาณาแบ่งกัน ทำได้มากได้น้อยก็กลายเป็นของส่วนรวมหมด ซึ่งไม่พอกิน หลังจากนั้นลุงได้แต่งงานกับสาวชาวลัวะเช่นเดียวกัน ต่อมาเมื่อรู้สึก

ทนการกดขี่ไม่ไหว

จึงได้อพยพครอบครัวมาอยู่ที่ดอยสามเต้าในหมู่บ้านของชนเผ่าลัวะ
เช่นเดียวกันอยู่ในเขตประเทศพม่า

“ใช้เวลาเดินทางทั้งหมด 3 วัน อยู่ได้ประมาณ 5 ปี รับจ้างหา
กิน ไปเรื่อยๆจากชาวบ้านที่เค้ามียูธนะอยู่บ้าง หลังจากที่ได้
ดอยสามเต้า แล้วได้เดินทางมาอยู่ที่เชียงตุง เดินทางข้ามป่า
ข้ามเขามาหลายวัน พร้อมกับครอบครัวใช้เวลาเดินทาง 2
วันอยู่ที่เชียงตุงกับคนรู้จักกัน อยู่ได้ประมาณ 1 ปี หากิน
ค่อนข้างลำบากได้ค่าจ้าง ไม่พอเลี้ยงครอบครัว จากเชียงตุงมา
ทำซีเหล็กนั่งรถมาใช้เวลา 2 วันเนื่องจากขณะนั้นถนนหนทาง
ยังลำบากอยู่เมื่อมาถึงทำซีเหล็กก็พัก อยู่ที่ทำซีเหล็กได้
ประมาณ 5 ปี ที่ทำซีเหล็กตอนนั้นมีพวกขโมยเยอะ เรียกว่า
“ตกไซ้” คือเป็นโจรอาศัยอยู่ในป่า อาศัยปล้นกินจึงตัดสินใจย้าย
ออกมาตรงมา ที่แม่แอบ เพราะได้ยินจากพวกทหารจีนแถวนั้น
แล้วทราบว่าที่หมู่บ้านนี้มีทหารคอยดูแลอยู่จึงอยากมาอยู่ที่บ้าน
แม่แอบ นี้ เพื่อความปลอดภัย”

กรณี พี่อุ้น (38 ปี) เผ่าลัวะ ถิ่นบัตรจีนฮ่ออิสระ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนจีน เข้ามาอยู่แม่แอบ ปี
2516 เนื่องจากน้องสาวแม่ มีสามีเป็นทหารจีน พี่อุ้นได้เล่าเกี่ยวกับการอพยพครอบครัวซึ่งเป็น
เหตุการณ์ที่แม่ได้เล่าให้ฟังว่า เห็นความลำบากมาจากประเทศจีนตอนใต้จังหวัดยูนนาน ชื่อบ้าน
อ้อ ตำบลปูลานซาน อำเภอมุงไซแสน เมืองสิบสองปันนา

“เนื่องจากปู่เป็นคนที่มีฐานะร่ำรวยมาก ทางรัฐได้ยึดทรัพย์สิน
สมบัติของปู่ไปหมด มีหน้าซำยังจับปู่ไปกักขังแล้วทุบตีจน
เสียชีวิต ส่วนบ้านของปู่รัฐยึดแล้วให้คนที่มีฐานะยากจนมาอยู่
แทน ส่วนลูกหลานของปู่ ต้องไปอยู่บ้านคนจน แม่เป็นคน
ฐานะปานกลาง ส่วนพ่อเป็นลูกคนรวย ทางรัฐบาลไม่ยอมให้
พ่อกับแม่แต่งงานกันทั้งๆ ที่พ่อกับแม่รักกันมาก แต่รัฐให้พ่อกับ
แม่อยู่กินกันแต่ไม่ให้จัดพิธีแต่งงานกัน เรื่องอาหารการกิน
รัฐบาลจะแบ่งให้แต่ละครอบครัวจำนวนที่จำกัดและน้อยนิด กิน
กันอย่างอดๆ อยากรๆ อิ่มบ้างไม่อิ่มบ้าง ก็ต้องทนกันไป สุดท้าย

ทนไม่ไหว ก็ต้องอพยพมาทางเมืองเชียงตุงเมื่อประมาณปี พ.ศ.2511 ในตอนนั้นการเดินทางไม่สะดวกสบายไม่มีพาหนะ จึงจำเป็นต้องเดินเท้าระยะทางไกลแสนไกล การเดินทางเต็มไปด้วยความยากลำบาก ค่าที่ไหนดั้นอนที่นั่น ขณะนั้นอายุ ประมาณ 1 ขวบ การเดินทางใช้เวลาประมาณ 10 วัน เเสบียง ที่มีอยู่ก็หมด จำเป็นต้องอาศัยกล้วยป่า ประทังชีวิตไปวันๆ”

“มาถึงเชียงตุง ได้อาศัยอยู่กับญาติห่างๆ ของพ่อและแม่ พ่อกับแม่มีอาชีพรับจ้างไปวันๆ เช่น หาบน้ำขาย ตัดพินขาย รับจ้างทำไร่ทำสวน จนกระทั่งน้องชายล้มป่วยเสียชีวิตลง พ่อกับแม่เสียใจมากทนความยากลำบากไม่ไหวก็เลยอพยพมาอยู่ที่แม่สลาย พ่อค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ถูกโจรปล้นและเสียชีวิตระหว่างเดินทางไปค้าขาย แม่เลยตัดสินใจย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่แอบเพราะน้องสาวของแม่มีสามีเป็นทหารจีน หวังเพียงว่าจะมีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่ดีกว่าที่ผ่านมา”

ประการที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาแต่งงานเป็นสะไก หรือลูกเขย เช่น เผ่าเย้า เผ่าลีซู เผ่าไทย เข้ามาอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2529 – 2536 ส่วนใหญ่มีบัตรประชาชนไทย

เขยเผ่าเมี่ยน: นายธารินทร์ งามทานตะวัน อายุ 47 ปี ได้สัญชาติไทยโดยกำเนิด

นายธารินทร์ มาจากบ้านใหม่พัฒนา ตำบลยางหอม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบเมื่อปี พ.ศ. 2529 ก่อนที่จะเข้ามาอยู่แม่แอบก็เคยไปทำงานเป็นช่างแอร์ ที่ประเทศอิรัก กลับมาจากประเทศอิรักก็มาประกอบอาชีพค้าขาย มีด จอบ ไปเรื่อยๆ จนมาพบภรรยา (เชื้อสายจีน) และแต่งงานกัน หลังจากแต่งงานประมาณ 1 ปี จึงทำงานเป็นล่ามที่ประเทศไต้หวัน เมื่อปี พ.ศ. 2536 และกลับมาเมื่อ ปี พ.ศ. 2538 ก่อนที่จะออกไปทำงานเป็นล่ามที่โรงงานฟอกหนังประเทศไต้หวันอีกครั้ง

การได้สัญชาติไทยทำให้ธารินทร์ถูกทาบทามให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงสมาชิก อบต.หลายครั้งแต่ก็ปฏิเสธมาโดยตลอด จนถึงปี 2549 จึงยอมสมัครเป็นสมาชิก อบต. ตำบลบ้านแซว และได้รับเลือกเป็นสมาชิก อบต.อย่างไร้คู่แข่ง ปัจจุบันอยู่บ้านแม่แอบมา 20 ปีแล้ว มีลูก 5 คน

สะใภ้เผ่าลี้ชู่: นางสมากา แซ่หยาง (41 ปี) ถือบัตรประชาชน จากการโอนสัญชาติ จากบุคคลพื้นที่สูง (เดิมถือบัตรสีฟ้า) เป็นชนเผ่าลี้ชู่เพียงคนเดียวในบ้านแม่แอบ และเข้ามาด้วยการแต่งงานเป็นสะใภ้คนจีน นางสมากา เกิดที่บ้านหัวแม่คำ ชายแดนไทย-พม่า ในเขตอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย อายุประมาณ 15-16 ปี (ประมาณปีพ.ศ. 2525) ก็ย้ายมาอยู่แม่สลอง อำเภอแม่จัน ทั้งครอบครัวตามการชักชวนของลุงที่เห็นว่าความเป็นอยู่ของครอบครัวลำบากเพราะไม่มีที่ดินทำกิน ต้องรับจ้าง เมื่อมาอาศัยอยู่กับลุง ลุงก็แบ่งที่ให้เขาทำไร่ประมาณ 20 ไร่ (1 ม่อนดอย) สำหรับปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ต่อมาซื้อที่ดินจากลุงในราคา 2,000-3,000 บาท ในปัจจุบันครอบครัวของสมากาก็ยังทำกินพื้นที่ดังกล่าว สมากาย้ายเข้ามาอยู่บ้านแม่แอบเมื่อปี พ.ศ. 2532 ด้วยการแต่งงานกับลูกชายทหารจีนเก่า ซึ่งเป็นไป ปัจจุบันมีอาชีพค้าขายของเล็ก ๆ น้อย หน้าโรงเรียนบ้านแม่แอบ และรายได้ส่วนหนึ่งมาจากการออกไปรับจ้างและการไผ่คา

เขยคนไทย (คนเมือง) : นายบุญขึ้น คำวัง (40 ปี) อ้ายขึ้นเป็นหนึ่งในครอบครัวคนไทย 5 ครอบครัวที่เข้าอยู่ที่บ้านแม่แอบ อ้ายขึ้นเป็นคนบ้านสันต้นดอก ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ก่อนที่จะเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่แอบทำงานอยู่ที่บริษัทห้วงฉิวเป็นบริษัทส่งเสริมการเกษตรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปี พ.ศ. 2534 ได้เข้ามาติดต่อขอเช่าที่สาธารณะของบ้านแม่แอบ และได้มาเป็นคนงานประจำ คอยดูแลคนงานอยู่ที่แม่แอบจนพบกับภรรยาชาวไทยใหญ่ และแต่งงานกัน ปี พ.ศ. 2536 การแต่งงานเข้ามาอยู่กับฝ่ายหญิงที่บ้านแม่แอบของอ้ายขึ้นในขณะนั้น ได้รับการรับรองจากพี่ชายของภรรยาให้เข้ามาอยู่ที่บ้านแม่แอบ เพราะคนแม่แอบขณะนั้นไม่ค่อยยอมรับคนนอก โดยเฉพาะ "คนเมือง" ที่กลัวว่าจะมาสร้างความเดือดร้อนให้หมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2537 งานที่แม่แอบถูกยุบอ้ายขึ้นจึงต้องย้ายไปดูแลงานที่บ้านพญาไพร (ดอยแม่สลอง) แต่ต่อมาไม่นานก็ลาออกเพราะบริษัทมีปัญหาเรื่องการเงินและภรรยาไม่สบาย จึงตัดสินใจลาออกและมาค้าขายของชำ ในหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2538 ได้ซื้อรถยนต์มือสอง มาวิ่งรับจ้างภายในหมู่บ้านเป็นอาชีพเสริม อ้ายขึ้นนั้นเข้ากับคนบ้านแม่แอบได้ง่ายเพราะอาศัยความสัมพันธ์ครั้งที่ทำงานเป็นคนคุมคนงานพาคนแม่แอบไปทำงานจึงทำให้เป็นที่รู้จักและไว้วางใจของชาวบ้าน ก่อนหน้านี้ อ้ายขึ้นไม่ย้ายสำเนาทะเบียนบ้านเข้ามาอยู่ที่แม่แอบ แต่ด้วยปัญหาเรื่องสุขภาพที่ต้องไปรับการรับบริการของรัฐตามตามเงื่อนไขบัตรทอง เมื่อย้ายสำเนาทะเบียนบ้านมาในหมู่บ้านแม่แอบ จึงถูกทาบทามให้เป็นสมาชิก อบต. หลังจากที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งคุณสมบัติไม่ผ่านเพราะได้สัญชาติไทยจากการโอนสัญชาติ ปัจจุบันจึงมีตำแหน่งสมาชิก อบต. ตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม 2548 เป็นต้นมา

ประการสุดท้าย **ชนเผ่าที่มาทำงานเป็นแรงงานรับจ้างอำเภอเชียงแสนและละแวกใกล้เคียงก่อนอพยพเข้าสู่บ้านแม่แอบ**

กลุ่มนี้ลักษณะการเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน จะเป็นในลักษณะหางานทำในแถบอำเภอเชียงแสน หรือใกล้เคียง เช่น ที่อำเภอแม่จัน ท่าเรือเชียงแสน เมื่อมีโอกาสก็อพยพเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแม่แอบ ซึ่งเข้ามาหลายช่วงเวลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 -2548 กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามา เช่น เผ่าลัวะ เผ่าไทใหญ่ และพม่า เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบ มีบางกลุ่มที่อาศัยความเครือข่ายชาติพันธุ์เดียวกัน คนหมู่บ้านเดียวกัน หรือบางกลุ่มก็ขอเข้ามาอาศัยเพื่อเป็นแรงงานรับจ้างโดยไม่รู้จักรใครเลยก็มี ส่วนใหญ่กลุ่มนี้ ถือบัตรเขียว ขอบแดง และแรงงานต่างด้าว

กรณีเผ่าลัวะ

นายสอง (ยี่) แซ่จาง (27 ปี) จากเมืองท่าเรือ ท่าซี้เหล็ก สองถือบัตรเขียวขอบแดง เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบในปี พ.ศ. 2536 หลังจากที่สองเคยเข้ามาทำงานสวนดอกกุหลาบที่ดอยแม่สลอง ในปี 2535 ขณะนั้นอายุ 14 ปี ได้ค่าแรงเดือนละ 600 บาท สองเป็นลูกคนโตของครอบครัว เกิดที่บ้านวันเป้า แต่ออกมาอยู่ท่าซี้เหล็กและอาศัยอยู่ที่เมืองท่าเรือหรือเมืองเลน ตั้งแต่ตอนเป็นเด็กเล็กๆ กับแม่ โดยพ่อกับแม่แยกทางกันก่อนที่จะมาอยู่เมืองเลน ในระหว่างที่อยู่เมืองเลน แม่ของสองแต่งงานใหม่และใช้ชีวิต ทำไร่ ทำนา สองสะท้อนว่า ชีวิตความเป็นอยู่ที่เมืองเลน มีความยากลำบาก มีปัญหาน้ำท่วมที่นา เพราะมีการสร้างถนน สร้างสะพาน ทำให้อดๆ อยากๆ ไม่พอกิน และยังพบกับความยากลำบากจากสงครามระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนเผ่า ที่มีการจับชาวบ้านไปแบกของให้ทหารพม่า เมื่อสองมีช่องทางเพราะมีคนรู้จักเป็นทหารจีนอยู่บ้านแม่แอบ จึงตัดสินใจอพยพเข้ามาอยู่บ้านแม่แอบทั้งครอบครัว

กรณีเผ่าไทใหญ่

ลุงยี่ หนานสาม (71 ปี) จากบ้านหล้าเมือง เมืองเชียงตุง ลุงยี่ถือบัตรเขียวขอบแดง เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบปี พ.ศ. 2537 หลังจากที่ลูกสาวและลูกชาย ได้อพยพเข้ามาอยู่ก่อนหน้านี้แล้วในปี พ.ศ. 2532 กลับไปรับมาอยู่ที่บ้านแม่แอบ โดยภรรยาของลุงยี่ได้เสียชีวิตก่อนที่จะย้ายเข้ามา ขณะที่ยังเหลือลูกชายอีกสองคนยังอยู่บ้านเดิม ลุงยี่ได้สาเหตุที่ตัดสินใจมาอยู่ที่บ้านแม่แอบ ว่าที่หมู่บ้านเดิม คือบ้านเมืองหล้า ตั้งอยู่ทางใต้ของจังหวัดเชียงตุง ในประเทศพม่า ชีวิตมีความทุกข์ยาก ลำบาก ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำแล้ว ยังต้องแบ่งผลผลิตที่ได้ให้กับทหารพม่าอีกด้วย ต้องเสียภาษีเป็นข้าว 10-20 ถังต่อปี ซึ่งตามปกติก็ไม่พอกินอยู่แล้ว โดยการเดินทางออกมาจากหล้าเมือง มาโดยรถยนต์โดยสารมาถึงท่าซี้เหล็ก ใช้เวลา 1 วัน รุ่งเช้าถัดมาก็เดินทางโดยรถยนต์โดยสารต่อที่แม่แอบ เมื่อมาถึงแม่แอบก็ได้มาอาศัยอยู่กับลูกชาย ยังไม่ได้ไปลูกบ้านเป็นของตัวเอง

ช่วยกันทำมาหากิน ปลุกข้าวในที่ของคนอื่นได้ข้าวมาแล้วก็แบ่งครึ่งกันซึ่งก็พอกินตลอดปี
นอกจากนี้ยังปลุกข้าวโพด เพื่อเป็นรายได้เสริม

เผ่าพม่า: ผู้มาไกลถึงมณฑลเลย

ลุงยี่ (51 ปี) ถือบัตรเขียวขอบแดง ลูกจ้างเฝ้าสวนในบ้านแม่แอบ ลุงยี่มาจากเมืองมณฑลเลย เดิม
ทำนา ทำสวน เมื่อแม่เสียชีวิตก็ออกจากบ้าน ขณะนั้นอายุ 40 ปี ออกมาตัวคนเดียว เพราะยังไม่มี
ครอบครัว สาเหตุที่ละทิ้งบ้านเดิมมาเพราะไม่มีงานทำและค่าจ้างแรงงานในพม่าก็ถูก ได้รับค่าจ้าง
เพียงวันละ 200-300 จ๊าด ซึ่งไม่พอกิน ลุงยี่ออกจากมณฑลเลยเมื่อปี 2540 ทำงานก่อสร้างอยู่ที่ท่า
ชีเหล็ก ได้ 1 ปี หลังจากนั้นไปทำงานก่อสร้างที่อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางอีก 1 ปี จากนั้นก็
กลับมาอยู่ท่าชีเหล็กประมาณ 5-6 เดือน ปี 2542 ได้มาเป็นคนเฝ้าสวนที่เชียงใหม่ เลี้ยงไก่ เลี้ยง
ปลา ก่อนที่จะไปเฝ้าสวนส้ม สวนลิ้นจี่ที่บ้านป่าไร่หลวง จากนั้นจึงมาเป็นคนเฝ้าสวนที่บ้านแม่แอบ
และพักอยู่ที่สวน โดยได้เงินเดือนตอนแรกได้ 1,500 บาท ปัจจุบันได้เดือนละ 2,500 บาท ลุงยี่อยู่
บ้านแม่แอบได้ 8 ปี และปัจจุบันยังไม่มีครอบครัว

วัน แซ่คำ (31 ปี) ถือบัตรเขียวขอบแดง มีอาชีพเป็นลูกจ้างโรงฆ่าสัตว์ที่บ้านแม่แอบ วันเป็นชาว
พม่าจากมณฑลเลย เช่นเดียวกับลุงยี่ เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2544 โดยก่อน
หน้านั้นประมาณปี พ.ศ. 2540 วันได้เข้ามาเที่ยวที่ท่าชีเหล็กกับเพื่อน ๆ แต่เอาเงินมาเที่ยวจนหมด
ไม่มีเงินกลับบ้าน จึงข้ามสะพานเข้ามาฝั่งไทย โดยเริ่มแรกรับจ้างแบกของอยู่ที่ท่าเรือเชียงใหม่
ก่อน ทำได้ประมาณ 4 ปี ก็เข้ามาอยู่แม่แอบ โดยอ้างว่ามาตามหาญาติที่เป็นทหารและได้รู้จักกับ
นายลือชัย (นายจ้างคนปัจจุบัน อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายผู้นำจีน) เมื่อรู้ว่าญาติที่ตามหาเสียชีวิต
แล้วจึงตัดสินใจทำงานเป็นลูกจ้าง ตามคำชักชวนนายลือชัยที่บ้านแม่แอบ โดยพักอาศัยกับ
นายจ้าง นายวันไม่คิดที่จะกลับไปประเทศพม่าอีก คิดว่าจะอยู่เป็นลูกจ้างอยู่ที่บ้านแม่แอบ
ตลอดไป เพราะที่แม่แอบมีความเป็นอิสระกว่าอยู่ที่มณฑลเลย ที่สำคัญก็ไม่คิดที่จะแต่งงานหรือมี
ครอบครัว

เผ่าลัวะ: จากบ้านกาตฟ้า เมืองเชียงคอง

นางหล้า (25 ปี) ถือบัตรแรงงานต่างด้าว เข้ามาอยู่ที่บ้านแม่แอบเมื่อปี พ.ศ. 2548 เพราะมา
ทำงานใกล้บ้านแม่แอบ พอทราบว่าญาติจากหมู่บ้านเดียวกันเป็นชาวเผ่าลัวะ อาศัยอยู่ในบ้าน
แม่แอบจึงติดต่อขอเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน นางหล้าได้เล่าถึงชีวิตของตนเอง ตั้งแต่วัยเด็ก เกิดและ
โตที่บ้านกาตฟ้า ครอบครัวทำนาปลูกข้าว ชีวิตตอนที่อยู่มากาตฟ้าโตขึ้นมาก็ช่วยพ่อแม่ทำนา ด้วย

ความที่ครอบครัวฐานะยากจนจึงไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเหมือนอย่างคนอื่น ตลอดระยะเวลาที่เติบโตอยู่ภาคฟ้าไม่ได้มีโอกาสออกไปท่องเที่ยวหรือทำงานที่ไหน นอกเสียจากรับจ้าง ทำนา เกี่ยวข้าวอยู่ในหมู่บ้านของตัวเองเท่านั้น บ้านมีที่นาประมาณ 5 เอเคอร์ (30ไร่) ช่วยกันทำกับพี่ชาย จุดเปลี่ยนของชีวิตเริ่มเมื่อตอนอายุ 20 ปี โดยมีพี่สาวคนโตที่แต่งงานกับตำรวจชาวพม่า แล้วย้ายมาอยู่ที่ท่าช้างเหล็ก ชายแดนไทยชวนให้มาหางานทำที่แม่สาย

“ตอนนั้นก็มาพักอยู่กับพี่สาวประมาณหนึ่งเดือนพี่สาวจึงสามารถติดต่องานร้านอาหารให้ได้อยู่ที่ตัวเมืองแม่สาย ตอนนั้นยังไม่มีบัตรอะไรเลย หลบข้ามน้ำแม่สายเข้ามาทำงาน ถึงจะกลัวโดนจับแต่ก็ต้องยอม มาทำงานที่ร้านก็มีเพื่อนเยอะ เริ่มจะไม่กลัวแต่ก็ต้องระวังตัว เข้าทำงานตั้งแต่หกโมงเย็น จนถึงตีหนึ่ง เจ้าของร้านก็ดีไม่รังแก ตอนนั้นได้เงินเดือนละ 2,500 บาท

ร้านอาหารที่อยู่เป็นร้านคาราโอเกะ จึงได้พบปะกับพี่สิงห์ พบกันและพูดคุยกันประมาณสามครั้ง จึงตัดสินใจลาออกจากการไปอยู่กินกับพี่สิงห์ที่บ้านแม่ข้าวต้มประมาณ 6 เดือน พอดีได้แก่เจ้าของสวนที่พี่สิงห์ทำงานด้วย ต้องการคนงานเพิ่มก็เลยเข้ามาทำงานที่สวนของเค้าแก่แถวบ้านป่าตึง ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน ด้วยความที่พี่สิงห์ต้องเป็นหัวหน้าคุมคนงานที่สวน เค้าแก่จึงให้อาศัยบ้านพักในสวนนั้นเลย ทำงานได้ค่าแรงวันละ 70 บาท ส่วนสามีได้เดือนละ 4,500 บาท หลังจากคลอดลูกคนที่สองต้องหยุดงานมาเลี้ยงลูก ด้วยความที่มีญาติมีศักดิ์เป็นลุง ชื่อลุงยอดและรู้จักกับพี่เอื้อยคนบ้านเดียวกัน จากบ้านภาคฟ้า เมืองเชียงตุง จึงขอเข้ามาอยู่บ้านแม่แอบ และทุกวันนี้ก็ได้มาอาศัยอยู่บ้านลุงยอดในเขตสองนี้ประมาณปีกว่าแล้ว และตั้งใจจะตั้งหลักปักฐาน ฝากชีวิตไว้อยู่ที่บ้านแม่แอบเพราะไม่ถูกรบกวนจากเจ้าหน้าที่เหมือนในพม่าที่เข้ามาขอให้จ่ายนั้นจ่ายนี้ แต่ที่นี่ อีสระ สะดวกสบาย น้ำไฟถนนหนทางก็สะดวกกว่าเชียงตุง ค่าแรงก็ได้มากกว่า ทุกวันนี้ก็ต้องฝากเงินไปให้แม่ที่บ้านนะสามถึงสี่เดือนก็ฝากไปประมาณสามถึงสี่พันบาท”

ผู้เขียนได้มีโอกาสไปสำรวจ เส้นทางสาย R3w จากเมืองท่าซี้เหล็กของพม่า ผ่านเข้าเชียงตุง ถึงเมืองลา ชายแดนพม่า-จีน ในช่วงกลางปี ปี พ.ศ. 2548 และกลางปี 2549 และได้เคยแวะเข้าไปเยือนหมู่บ้านกาดฟ้า โดยการช่วยเหลือของพี่เอื้อย ชาวละวะจากบ้านแม่แอบ แนะนำให้ไปเยี่ยมบ้านน้องสาวของเธอที่หมู่บ้านแห่งนี้ สภาพของหมู่บ้านกาดฟ้าเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ ทราบภายหลังว่าหมู่บ้านนี้เป็นบ้านระดับตำบล สภาพพื้นที่หมู่บ้านค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ราบทำนามีแม่น้ำไหลผ่าน การทำมาหากินไม่ขัดสน คือพอมีอยู่มีกิน สภาพการเมืองการปกครองแม้ไม่ได้ถูกกีดกันจากทหารพม่าเหมือนในอดีต ที่มีการเกณฑ์แรงงาน หรือชุดรีดภาษี แต่ก็ยังมีการเข้ามาขอซื้อข้าวในราคาถูกอยู่เนือง

กล่าวโดยสรุป ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์บ้านแม่แอบ จากการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น แยกได้เป็น 2 ช่วงเวลา ใหญ่ๆ กล่าวคือ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2513 -2528 ในช่วงที่มีสงครามตามแนวชายแดน ระหว่างทหารจีนคณะชาติกับทหารจีนคอมมิวนิสต์และทหารพม่า ซึ่งเป็นสาเหตุให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเขตชายแดนเข้าร่วมเป็นทหาร กับกลุ่มทหารจีนคณะชาติ และในระหว่างสงครามก็มีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ และญาติพี่น้องได้อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านแม่แอบ ดังรายละเอียดที่กล่าวมา

ช่วงที่ 2 ของการอพยพเข้าชุมชนในช่วงหลังสงคราม กล่าวคือ ระหว่างปี 2530 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทที่ประเทศไทยกำลังมีนโยบายพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ "เปิดสนามรบ เป็นสนามการค้า" ในสมัยนายพลชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ดังจะเห็นจากกรณีขอชาวเผ่าละวะเผ่าไทใหญ่ และเผ่าพม่า เดินทางเข้ามาเป็นระยะๆ โดยรูปแบบนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางเข้ามาในหมู่บ้านโดยตรง (ยกเว้นกรณีเผ่าไทใหญ่ ที่ถูกเดินทางเข้ามาอยู่หมู่บ้านก่อนกลับไปรับพ่อกับมาอยู่ด้วย) แต่เป็นการเข้ามาทำงานรับจ้างในที่อื่นๆ เมื่อมีช่องทางที่จะเข้ามาอาศัย ด้วยความกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน หรือเป็นคนมาจากประเทศเดียวกัน หมู่บ้านแม่แอบจึงเป็นชุมชนที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อพยพเข้ามาขออยู่อาศัยได้ง่าย เพราะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่ส่วนใหญ่มีภูมิหลังมาจากประเทศพม่า หมู่บ้านแม่แอบจึงเป็นชุมชนที่โอบอุ้มกลุ่มชาติพันธุ์ข้ามแดนเหล่านี้ไว้

ความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชน

ในหมู่บ้านแม่แอบกลุ่มที่มีพลังและอำนาจทางสังคมมากที่สุดได้แก่เผ่าจีน หรือกลุ่มทหารจีน รองลงมาคือเผ่าไทย กล่าวคือ จากประวัติศาสตร์และภูมิหลังของทหารจีนที่เป็นผู้ก่อตั้งชุมชน และสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เพื่อแลกกับการได้อยู่ในผืนแผ่นดินไทย เผ่าจีนจึงเผ่าที่เป็นผู้นำในชุมชนร่วมกันดูแลชุมชนร่วมกับทหารที่เป็นตัวแทนรัฐบาลไทย ต่อมาหลังจากทหารไทยได้ถอนกำลังออกจากพื้นที่ เผ่าจีนยังคงบริหารและจัดการภายในชุมชน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จึงให้ความสนใจและนับถือ เนื่องจากเป็นฝ่ายที่ได้มาพึ่งพิงอาศัยอยู่ในชุมชน ที่ทหารจีนต้องแลกมาด้วยเลือดเนื้อและชีวิต

ส่วนเผ่าไทยนั้น มีบทบาทจากการเป็นผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพราะหลังจากชุมชนเปลี่ยนจากหมู่บ้านทหารมาขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2538 และจัดให้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านตามระเบียบการปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2545 ถึงแม้ว่าผู้นำฝ่ายจีนไม่สามารถสมัครเป็นผู้นำทางการ ตามกฎหมายไทย เพราะกำหนดให้ผู้มีสิทธิเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่ให้ "คนไทย" ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการในหมู่บ้านและระดับตำบล แต่คนไทยที่เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบนั้นก็ยังอยู่ในฐานะ "ลูกสะใภ้" "ลูกเขย" ทหารจีน การปกครองในชุมชนยังต้องปรึกษาผู้อาวุโสในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเผ่าจีน การวางบทบาทของผู้นำทางการยังวางบทบาทเป็นผู้ประสานงานภายนอก เช่น การประสานงานกับทางราชการ เป็นต้น ขณะที่การประสานงานภายในชุมชนยังคงเป็นของผู้นำฝ่ายจีน

นอกจากนั้นการมีฐานทางเศรษฐกิจของเผ่าจีนที่ดีกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็เป็นที่มาของการมีอำนาจในชุมชนอีกประการหนึ่งด้วย การมีฐานเศรษฐกิจที่ดีมีสาเหตุจากหลายประการ ประการแรก การมีฐานทรัพยากรในชุมชน คือที่ดิน จากการจัดสรรของทหารในอดีต ทำให้เผ่าจีนเป็นเผ่าที่มีฐานการผลิตของตนเอง ประการที่ 2 การได้รับแปลงสัญชาติเป็นคนไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ทำให้ทหารจีนหลังจากการปลดอาวุธเป็นพลเรือนสามารถเดินทางออกทำงานนอกชุมชนได้อย่างเสรี ประการที่ 3 ความสามารถในการพูดภาษาจีน (กลาง) และการมีเครือข่ายกับประเทศไต้หวัน สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การเป็นล่ามให้กับบริษัทไต้หวัน หรือการเป็นไกด์นำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชาวจีน และในชุมชนยังมีโรงเรียนจีน เปิดสอนลูกหลานคนจีนและต่างเผ่าที่สนใจ มาเล่าเรียน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่ผลิตซ้ำทางภาษาจีน

การแสดงผลของความมีอำนาจของเผ่าจีนนั้น มีกรณีตัวอย่าง ที่แสดงผ่านการเสนอความคิดเห็นในการจัดการบที่จะนำมาพัฒนาชุมชน เช่น การใช้งบ เอส เอ็ม แอล (SML) จำนวน 300,000 บาท ที่ราชการมอบให้ชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนฝ่ายจีนได้เสนอโครงการเพื่อสร้างศาลเจ้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเผ่าจีน โดยไม่มีเสียงคัดค้านหรือแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งในชุมชน จึงเป็นตัวอย่างถึงการทรงอำนาจของเผ่าจีนในหมู่บ้านแม่แอบได้ชัดเจน

ส่วนที่ 4

วิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน

ในบทนี้จะกล่าวถึง วิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชน จากการศึกษาวิถีชีวิต ของคนในชุมชน ทำให้เห็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่าง วิถีชีวิตของอดีตเหล่าทหารจีนและลูกหลาน กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน สภาพหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนเป็น ตึกรูปทรงทันสมัย มุงหลังคากระเบื้องหลากสี กับบ้านไม้ชั้นเดียวสร้างติดพื้น หลังคาสังกะสีเก่าๆ หรือบ้านที่สร้างด้วยหญ้าคาทั้งหลังกระจายเป็นย่อมๆ ย่อมสะท้อนอะไรบางอย่าง จากการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่มๆ คือ กลุ่มแรกวิถีชีวิตและการทำมาหากินของอดีตทหารจีนและลูกหลานและกลุ่มที่สองวิถีชีวิตการทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ รายละเอียดดังนี้

วิถีชีวิตและการทำมาหากินของอดีตทหารจีนและลูกหลาน

เส้นทางชีวิตของทหารจีนหลังจากปลดอาวุธ เป็นไปในหลายรูปแบบมีทั้งที่ปักหลักทำมาหากินในชุมชน ทำไร่ ทำสวน รับจ้าง และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในชุมชน และเดินทางออกหาทำงานนอกชุมชน เพราะไม่คุ้นเคยกับการจับจอบ จับเสียม แบบชาวบ้านทั่วไป เช่น ทำงานโรงงานแป้งมัน ที่นครปฐม ทำงานโรงงานทอผ้าที่ได้หวัน เป็นลำนให้กับบริษัทจัดหางานที่ กรุงเทพมหานคร เป็นไกด์นำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชาวจีน หรือได้หวัน ที่กรุงเทพมหานคร และในบริบทใหม่ที่อำเภอเชียงแสนเปิดการค้าขายแดนกับประเทศจีน ทางท่าเรือเชียงแสน ลูกหลานทหารจีนบางส่วนยังทำงานเป็นลำนในบริษัทปิ๊ป และรับจ้างขับรถให้คนจีนที่ตะเวนขายของ เช่น ผ้าห่ม ผ้าตัดเสื้อ ในทัวภูมิภาค ตลอดจนเป็นครูสอนภาษาจีนที่กำลังเฟื่องฟูในปัจจุบัน

นายถวิล อองจักษ์อุตร¹⁴ (54 ปี) อดีตทหารพิการหนุนววก และมีร่องรอยบาดแผลตามใบหน้า จากการสู้รบที่สมรภูมิตาย่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เล่าถึงการปักหลักทำมาหากินในชุมชนของตนเองว่า

“ผมไม่เคยไปไหนเลยอยู่ที่บ้านแม่แอบตลอด ทำอะไรก็ทำหมด
เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ปลูกผัก ปลูกข้าว มีคนจ้างแบกน้ำ “น้ำห้วย”
เมื่อก่อนเขาหุงเหล้า น้ำประปาไม่มีก็แบกน้ำ ถ้าใกล้ๆ 50

สตางค์ ไกลๆ ก็ 1 บาท ผมเปิดร้านขายของ ร้านซ่อมจักรยาน มอเตอร์ไซด์ ผมอยู่ทางนี้ก็ต้องหาเงิน เพราะส่งลูกสาว ลูกชาย ไปเรียนที่ไต้หวัน พอลูกผมจบ ป. 6 ก็ส่งไปเรียนที่ห้วยซ้อ (เชียงของ) จบ ม. 6 หลังจากนั้นก็ไปไต้หวัน ผมเก็บเงินส่ง ให้ลูกกินน่ะ ครั้ง ส่งครั้งละ 40,000-50,000 บาท ลูกๆ ที่อยู่ ไต้หวันก็ทำงานไปด้วย ตอนเย็นหลังเลิกเรียน ได้ชั่วโมงละ 200 กว่าบาท วันหนึ่งทำ 3-4 ชั่วโมงก็ได้หลายร้อยลูกๆ เขาขยัน ตอนนั้นมีลูก 5 คน พอลูกๆ เรียนจบที่ไต้หวันก็ทำงานที่นั่น 1 ปี หลังจากนั้นก็กลับเมืองไทยตอนนี้ลูกคนเล็กเรียนที่มหาวิทยาลัย แม่ฟ้าหลวง ส่วนลูกสาวคนโต เปิดร้านขายรองเท้าแฟชั่น และ ชามุก ที่เชียงใหม่"

ส่วนทหารจีนท่านอื่นๆ เลือกเส้นทางที่จะไปทำงานต่างถิ่น จากโรงงานแป้งมัน ที่นครปฐม จนถึง ไต้หวัน ดังเช่น ผู้นำฝ่ายจีน นายพิชิต แดนเดือนเพ็ญ (ฉาง ยิว) และนายชาติรี เฒ่าวิชัยพนา (หลี่ เหยิน ต้า)

นายพิชิต แดนเดือนเพ็ญ (ฉาง ยิว)

"ปี 2524 พอปลดอาวุธ ไม่รู้จะไปทำอะไร ทำนา ทำไร่ ก็ ไม่เป็นเพราะเป็นทหาร เล่นแต่ปืน ไปไหนก็ไปเป็นกลุ่ม มีคน ออกค้าส่ง ตอนปลดอาวุธ ผมอายุ 36 ปี ผมพาทหาร 60 คน ไปหางานทำที่กรุงเทพฯ ตอนนั้นเรามีบัตรประชาชนแล้ว เจอด่านตรวจ ตำรวจว่าเราถือบัตรประชาชนปลอมเพราะพูด ไทยไม่ได้ เราก็ทำทำยังป็นให้ดู เราไปทำงานที่โรงงานแป้งมัน สำปะหลัง เจ้าของเป็นคนไต้หวัน ที่นครปฐม ทำงานที่นั่นก็ อยู่กันเหมือนทหารมีหัวหน้าคุม ที่โรงงานทำงาน มี 3 กะ ตลอด 24 ชั่วโมง ทำแป้งมันสำปะหลังน้ำหนักกระสอบละ 25 กิโล ส่งญี่ปุ่น ไต้หวัน ได้ค่าแรง 40 บาทต่อวัน ส่วนหัวหน้าได้ ค่าตอบแทนเป็นรายเดือน ผมเป็นหัวหน้าไม่ชอบที่มีการทำงาน 3 กะ เวลาเข้ากะดึก ออก 2 โมงเช้า อदनอนไม่ค่อยได้ ทำงาน ได้ 5 ปี ก็ลาออก เก็บเงินได้นิดหน่อย มาอยู่บ้าน 1-2 ปี ก็ไป หางานทำที่กรุงเทพ ในที่สุดทำงานที่โรงงานไม้ดัดกอล์ฟ ฝ้าดัก อยู่ 3 ปี ได้เงินเดือน 8,000 บาท หางานทำตอนกลางวัน ขับ

รถส่งของได้เงินเดือนละ 10,000 บาท เบี้ยเลี้ยงอีก 40 บาท ทำ
จนเบื่อก็กลับแม่แอบ อยู่ 1 ปี หลังจากนั้นก็ได้หวั่น

นายชาติรี เด่นวิทย์พนา หรือ หลี เหยิน ต้า (58 ปี)

“ผมไปอยู่ที่โรงแปงมันไปกับฉาง ยิว (นายพิชิต) ไปอยู่ 8 ปี
บางคนอยู่ถึง 20 ปี ผมพูดไทยไม่ชัด พอมีคนได้หวั่นมาหา
คนงาน ก็เลยไปได้หวั่น 2 ปี ทำงานในโรงงานทอผ้า ช่วยเขาใส่
สี ได้เงินเดือน 15,000-20,000 บาท แล้วก็กลับเมืองไทย ลูก
ผมโต ก็ไปได้หวั่น ลูกอีก 2 คนเรียนที่แม่ฮ่องสอน ต่อมาก็ไปอีก
กลับมาเขาก็สร้างบ้านให้ ลูกสาวคนที่สองได้สามีได้หวั่น
ตอนอยู่ได้หวั่นๆ ลูกทำงานโรงงาน เงินเดือน 10,000-30,000
บาท เดี่ยวนี้อยู่กรุงเทพฯ 4 คน คนเล็กอยู่ได้หวั่น ลูกสาวคน
ที่สองทำเสื้อผ้าส่งออก ไหมเอามาจากได้หวั่น ทำแล้วก็ส่งออก
โรงงานอยู่ที่สมุทรปราการ และเอามาขายที่ประตูน้ำอาทิตย์ละ
ครั้ง ส่งเงินให้พ่อแม่ใช้เดือนละ 7,000-8,000 บาท ตอนตรุษจีน
ให้ 10,000-20,000 บาท ผมอยู่บ้านเลี้ยงวัว ตอนนี้มี 50 ตัว”

ชีวิตของทหารกลุ่มนี้ค่อนข้างประสบความสำเร็จ สามารถสร้างฐานะในเวลาต่อมาสามารถสร้าง
บ้านตึกหลังใหญ่โตได้ ด้วยความสามารถที่สามารถพูดภาษาจีนได้ และการมีเครือข่ายกับประเทศ
ได้หวั่น และสืบทอดจนถึงรุ่นลูก จึงทำให้ทหารจีนส่วนใหญ่มิฐานะดีกว่าทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน

บ้านตึกของอดีตทหารจีนที่มีลูกหลานไปทำงานได้หวั่น

กลุ่มบ้านของอดีตทหารจีน ก่อสร้างบ้านใหม่

วิถีชีวิตและการทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ในชุมชนบ้านแม่แอบมีเพียง 4 ชนเผ่าในชุมชน ที่ได้บัตรประชาชนเกือบครบประชากร คือเผ่าจีน เผ่าไทย เผ่าเย้า และลื้อ ประมาณ 38 เปอร์เซ็นต์ ของคนในชุมชน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า กว่า 60 กว่าเปอร์เซ็นต์ของประชากรในหมู่บ้านแม่แอบไม่มีบัตรประชาชน เช่น เผ่าไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ ว่า ลาหู่ อาข่า ดังนั้นโอกาสในการหางาน และโอกาสของอาชีพก็จะแตกต่างจากกลุ่มชนเผ่าจีนอย่างเห็นได้ชัดเจน เพราะหากไม่ลี้ภัยไปทำงานต่างถิ่น ชาวบ้านก็ยังคงทำมาหากินในชุมชน โดยทำข้าวไร่ ปลูกข้าวโพด รวมทั้งการเก็บหญ้าคาเพื่อนำมาไผคา (ใช้มุงหลังคาบ้านหรือเพื่อขาย) เก็บดอกกิง (ทำไม้กวาด) และการรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างเกี่ยวข้าว รับจ้างพ่นยาฆ่าหญ้า รับจ้างตัดไม้ไผ่ค้ำส้ม เพื่อให้มีชีวิตรอด ชีวิตของผู้คนเหล่านี้เดินทางเข้าๆ ออกๆ ในชุมชน ซึ่งดูไม่แตกต่างกับคนชนบทในเมืองไทยแต่ประการใด หากจะยากกว่าก็เพราะการไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้ต้องหลบๆ ซ่อนๆ ตอนเดินทางไปทำงาน และขณะทำงาน รวมทั้งถูกกดค่าแรงงานด้วย

โดยสภาพวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นั้นส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงฐานทรัพยากรในชุมชน คือ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ปัจจุบันสภาพพื้นที่ทำกินในชุมชนเป็นภูเขาเตียนโล่ง มีสวนลิ้นจี่ สวนส้ม กระจายเป็นแห่งๆ ไม่มีป่าไม้มากนัก ชาวบ้านใช้พื้นที่บนเนินเขาสำหรับการปลูกข้าวไร่ และข้าวโพด ซึ่งการครอบครองที่ดินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์นั้น จะมีเฉพาะในกลุ่มคนที่เข้ามาแม่แอบในช่วงแรกก่อตั้งชุมชน ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จะบุกเบิกที่ดินทำกินของตนเอง ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาทีหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 นั้นไม่มีใครสามารถบุกเบิกที่ดินได้ จึงไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเพราะที่ดินได้ถูกจับจองไปหมดแล้ว

วิถีชีวิตของกลุ่มที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

ชีวิตของคนกลุ่มนี้จะทำมาหากินในชุมชน ทำการเกษตรและรับจ้างทั่วไป ฐานะพออยู่พอกิน มีบ้าน มีที่ดินเป็นของตนเอง เช่น ชาวเผ่าลัวะ ไทใหญ่ ไทลื้อ ว่า

กรณีตัวอย่าง เผ่าลัวะ พี่เอ้อย (40 ปี) จากบ้านกาดฟ้า เมืองเชียงตุง ได้เข้ามาอยู่ในชุมชนประมาณปี 2528 ถือบัตรทหารจีนคณะชาติ เนื่องจากเคยมีสามีเป็นทหารจีน ปัจจุบันได้เลิกกันไปแล้ว และมีสามีใหม่เป็นคนเผ่าว่า ถือบัตรเขียวขอบแดง พี่เอ้อยมีที่ดินเป็นของตนเองจากการจับจองประมาณ 3 ไร่ ได้เล่าถึงชีวิตตนเอง ว่ามีลูก 3 คน อยู่ในชุมชนบ้านแม่แอบตลอดไม่ได้ออกไปหางานทำที่ไหน ส่วนหนึ่งเพราะไม่มีบัตรเป็นคนไทย แต่ชีวิตก็พออยู่ได้ด้วยการทำข้าวไร่ ปลูกได้

พอกินไม่ได้ขาย ส่วนรายได้หลักมาจากการรับจ้างทั่วไปในชุมชน ที่เอื้อยได้เล่าถึงขั้นตอนการปลูกข้าวไร่ว่า เริ่มจากต้องถางหญ้า อาจจะมีการจ้างหรือเอามือเอาแรงกัน (ค่าจ้างอยู่ที่วันละ 120 บาท) ทำช่วงเดือน มกราคมถึงกุมภาพันธ์ ระหว่างที่ถางหญ้าก็เก็บกิ่งไปในตัว โดยเป็นรายได้เสริม ขายได้กิโลกรัมละ 10-12 บาท 1 ปี มีรายได้เฉลี่ยได้คนละ 3,000 บาท หลังจากนั้นจะทำการเผาไร่ ช่วงก่อนเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน หลังจากเผาไร่ก็พ่นยาฆ่าหญ้า (หญ้าคา) จากนั้นก็ไปถางและเผาอีกครั้ง (เก็บเศษไม้) ไล่ข้าว โดยทำเป็นคู่ ๆ คนหนึ่งเป็นคนขุดหลุม ในขณะที่อีกคนหนึ่งเป็นคนหยอดเมล็ดข้าว ซึ่งต้องทำให้เสร็จภายใน 1 วัน ในพื้นที่นั้นๆ ไม่เช่นนั้นต้องมาซ่อมข้าวหรือปลูกข้าวเพิ่มทำให้ข้าวส่วนนั้นไม่เจริญงอกงาม หลังจากไล่ข้าวแล้วก็ไม่ต้องดูแลมาก มีการไถปุ๋ยบ้าง (ปุ๋ยยูเรีย) แต่ไม่พ่นยาเพราะจะมีผลต่อข้าว จากนั้นประมาณ 3 เดือนก็สามารถเก็บเกี่ยวได้

การเก็บเกี่ยวนั้นอยู่ในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคมก่อนออกพรรษา การเกี่ยวข้าวนั้นอาจจะเป็นการจ้างหรือเอามือเอาแรง หลังเกี่ยวข้าวก็นำข้าวมาตีโดยใช้แรงงานคน เมื่อตีเสร็จก็ขนเป็นกระสอบลงมาหรืออาจจะจ้างรถกระบะไปเอามา ค่าจ้างรถประมาณ 300 บาทต่อเที่ยว ข้าวที่ได้ นั้นส่วนใหญ่เก็บไว้กิน หลังจากเสร็จจากการทำไร่ที่เอื้อยก็รับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะการรับจ้างพ่นยาฆ่าหญ้า ตามสวนต่างๆ ที่เอื้อยบอกว่า “เป็นชีวิตที่พออยู่ได้ ไม่อดอยากแต่ไม่รวย”

ชีวิตของคนกลุ่มนี้ยังมีรายได้จากลูกหลาน ที่ไปทำงานกรุงเทพฯ ส่งเงินมาให้ใช้ด้วยแต่จำนวนไม่มากนักเพราะลูกหลานส่วนใหญ่มีอาชีพทั่วไปตามโรงงาน ร้านอาหาร ซึ่งจะแตกต่างจากลูกหลานคนจีนที่สามารถพูดภาษาจีนได้ โอกาสในการหางานทำที่ดีและรายได้จึงมีมากกว่า

วิถีชีวิตของกลุ่มที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาหลังปี พ.ศ. 2530 เป็นชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนอยู่ตลอดเวลา ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องอาศัยขอทำหรือเช่าที่ดิน ของคนในหมู่บ้านทำกินส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินของคนเผ่าจีนที่ไม่ได้ทำกิน ชีวิตส่วนใหญ่จะเช่าๆ ออกๆ ชุมชน ทำงานรับจ้าง

กรณีตัวอย่าง เผ่าลัวะ นายสอง (ยี่) แซ่จาง

สอง (27 ปี) ได้เล่าชีวิต ช่วงแรกที่เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบนั้นสองอาศัยอยู่ในสวน โดยเป็นคนเฝ้าสวน ลั่นจี แม่ไม่ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทน แต่ก็มีสิทธิ์ในการใช้ที่ดินในบริเวณดังกล่าวในการทำไร่ ทำนา ซึ่งเจ้าของเป็นทหารจีนเก่าและเป็นผู้รับประกันว่าครอบครัวของสองมาอยู่ที่แอบในฐานะคนเฝ้าสวนของตนเอง ในตอนนั้นครอบครัวของสองมีสมาชิกทั้งหมด 5 คน ได้แก่ แม่ พ่อใหม่ น้องชาย

และน้องสาวที่เกิดกับพ่อใหม่ สองทำงานอยู่ที่สวนลื่นจีของนายจ้างคนจีนได้ประมาณ 2 ปี ก็ตัดสินใจไปทำงานที่กรุงเทพฯ โดยติดต่อกับนายหน้า (คนเฝ้า บ้านห้วยบง) และเสียค่านายหน้าประมาณ 3,000 บาท ซึ่งเงินในส่วนนี้จะหักจากการทำงานเป็นรายเดือนแทน

งานแรกที่เริ่มทำคือ เป็นเด็กล้างรถอยู่ที่แม่กลอง (สมุทรสงคราม) เป็นร้านล้าง อัด ฉีด ได้ค่าแรงเดือนละ 1,500 บาท ทำได้ประมาณ 1 ปีก็หาที่ทำงานใหม่ เพราะรู้สึกอึดอัดเหมือนถูกกลั่นแกล้ง ประกอบกับได้เบอร์โทรศัพท์ของลูกพี่ลูกน้องที่ทำงานอยู่ที่วัดคลองตันจากแม่ จึงตัดสินใจลาออก แต่เมื่อลาออกก็ไม่ได้ทำงานที่วัดคลองตันแต่มาทำงานที่สวนกล้วยไม้ แถวศาลาแดง ได้เงินเดือน 2,500 บาททำงานที่สวนกล้วยไม้ได้ 4-5 เดือน ก็หาทางขยับขยายเมื่อเห็นว่าที่ไหนมีรายได้ดีกว่าก็ทำงานนั้น ไม่ว่าจะเป็นงานพนักงานเสิร์ฟ แถวหลักสอง งานวางท่อประปา รวมไปถึงกระเป๋ารถเมล์ (ร่วมบริการ สาย 123) โดยมีคนรู้จักแนะนำให้ไปลองทำ ค่าแรงอยู่ที่ระดับ 1,500 – 3,000 บาท แล้วแต่เงื่อนไขว่าอยู่กินกับเจ้าแม่ทั้งหมดหรืออยู่ที่น้ำ-ไฟ ฟรี แต่หาข้าวกินเองแม้ว่ารายได้จากการทำงานจะน้อยแต่พอมีเงินเก็บ ส่งไปให้พ่อกับแม่ที่แม่แอบ และสามารถซื้อที่ดินสร้างบ้านมีเนื้อเล็กๆ แค่อพปลูกบ้าน ราคา 5,000 บาท แต่ต้องจ่ายจริง ๆ 6,000 บาทเพราะคนที่เคยตกลงกันว่าจะชื้อนั้นตายและไม่ได้ปักหลักไว้

ทำงานเป็นกระเป๋ารถเมล์ได้ 6 เดือนก็ลาออกไปทำงานที่สวนกล้วยไม้ ใกล้ ๆ วัดไร่ขิง แถว ๆ สามพรานกับแพน (เผ่าลัวะ) สำหรับแพนนั้นรู้จักกันที่แม่แอบรู้สึกถูกชะตา แต่ต้องไปทำงานที่กรุงเทพฯ จึงให้แม่เป็นคนติดต่อให้ และแพนก็ไปหาที่กรุงเทพฯ ดังนั้นหลังจากที่น้องลาออกจากการเป็นกระเป๋ารถเมล์ ทั้งสองจึงพากันไปทำงานที่สวนกล้วยไม้ที่จังหวัดนครปฐม โดยได้ค่าจ้างเป็นครอบครัว ๆ ละ 5,000 บาทอยู่ทำงานที่สวนกล้วยไม้จนได้เงินเดือน 6,000 บาท ก็ลาออกและเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ (เปลี่ยนเจ้านาย เปลี่ยนที่ทำงาน) ทำงานอยู่กับแพนได้ประมาณ 2-3 เดือนก็ลงมาแต่งงานทำพิธีที่บ้านแม่แอบ และไปอยู่บ้านภรรยาแต่ไม่มีรายได้จึงต้องกลับไปทำงานที่สวนกล้วยไม้อีกครั้ง ซึ่งเป็นช่วงที่ภรรยากำลังตั้งท้องเมื่อคลอดลูกแล้วก็ไม่มีเวลาเลี้ยงจึงต้องจ้างคนมาเลี้ยงเดือนละ 1,000 บาท แต่ไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายได้จึงต้องกลับมาอยู่บ้านแม่แอบถึงปัจจุบันซึ่งเป็นเวลากว่า 2 ปีแล้ว

ปัจจุบันสองสร้างบ้านหลังเล็กๆ วัสดุทำด้วยไม้ไผ่ และมุงด้วยหญ้าคา บนเนื้อที่ที่เคยซื้อไว้จากเงินเก็บครั้งไปทำงานที่กรุงเทพฯ อาชีพหลักในปัจจุบัน คือการปลูกข้าวไร่และรับจ้างทั่วไป มีรายได้เสริมจากการไผ่คาและเก็บกิ่ง สองบอกว่ารายได้เฉลี่ยจากการไผ่คาอยู่ที่ประมาณ 7,500 บาท

ต่อไป สำหรับพื้นที่ทำนาของพี่สองนั้นเป็นการขอทำในพื้นที่ว่างเปล่าที่มีเจ้าของแต่เจ้าของไม่ได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งการขอคำจะแตกต่างกับการเช่าตรงที่ การขอทำเป็นการตกลงกันระหว่างผู้ขอทำกับเจ้าของว่าจะให้อะไรเป็นการตอบแทน ส่วนมากผู้ขอทำจะแบ่งข้าวที่ทำได้ให้กับเจ้าของที่เป็นการแสดงน้ำใจ

สำหรับสองนั้นจะปลูกไว้กินที่เหลือจึงขาย การขายนั้นไม่ต้องออกไปขายข้างนอกเพราะจะมีคนในหมู่บ้านมาซื้อและนำไปขาย อย่างไรก็ตามสองเล่าให้ฟังว่าการดำเนินชีวิตที่แม่แอบสามารถอยู่ได้อย่างพอมีพอกิน แต่ไม่มีเงินเก็บ อีกทั้งยังมีรายจ่ายอื่น ๆ ตามมาอีกมากมายไม่ว่าจะเป็น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ากับข้าว นอกจากภาระเรื่องค่าใช้จ่ายแล้ว ปัญหาจากการทำนาระบบขอทำก็ส่งผลกระทบต่อคนที่ต้องขอทำนาในที่ของคนอื่น (ส่วนมากเป็นเผ่าละวะ) เพราะขึ้นอยู่กับเจ้าของที่ว่าจะให้ทำหรือไม่ อีกทั้งการเข้ามาของยางพาราในขณะนี้ก็สร้างความไม่มั่นคงแก่คนที่ต้องขอทำนาในที่ของคนอื่น เพราะหากเจ้าของที่ต้องการเอาที่ปลูกยางพาราก็ต้องยอม และยังส่งผลกระทบต่อการเก็บหญ้าคาหรือเก็บกิ่งเพราะหากปลูกยางพาราแล้วก็จะไม่มีที่ให้เก็บ สำหรับสองนั้นอนาคตอาจจะกลับไปทำงานที่กรุงเทพ โดยรอให้ลูกโตก่อน (แต่ภรรยาและน้องสาวได้ลงไปทำงานที่กรุงเทพฯ แล้ว) เพื่อเก็บเงินมาสร้างบ้านบนที่ดินในเขต 10 ที่ตนเองได้ซื้อเพิ่ม และจะยกบ้านหลังปัจจุบันให้แม่ยายมาอยู่

กรณีเผ่าลิสู สமாகา แซ่ยาง

เริ่มแรกเมื่อสมากา (41 ปี) เข้ามาอยู่แม่แอบ เมื่อปี 2532 สமாகาเข้ามาเป็นสะใภ้คนจีน แต่พ่อแม่ของสามีตายหมดแล้ว ส่วนสามีก็เป็นใบ้ ทรัพย์สินสมบัติที่มีก็เพียงที่ดินที่สร้างบ้านไม้ไผ่มุงหญ้าคาหลังเล็กๆ เท่านั้น ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องอาศัยการขอทำไร่ ทำสวน และปลูกข้าวไร่ในที่ของคนอื่น โดยการปลูกข้าวไร่ 1 ปีสามารถเก็บไว้กินได้ 2 ปี นอกจากนั้นก็รับจ้างและการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ (อาศัยการมีบ้านอยู่หน้าโรงเรียนชายชนมให้เด็กๆ) และการไผคา โดยมีรายได้จากการไผคาประมาณปีละ 6,000 บาท แต่เนื่องจากรายได้ที่ไม่แน่นอนทำให้สมากาต้องออกไปทำงานข้างนอก หลังจากแต่งงานได้ประมาณ 4-5 ปีและมีลูก 1 คน โดยให้สามีเป็นคนเลี้ยงดูลูก เริ่มแรกสมากาออกไปทำงานคัดแยกผลไม้ โรงงานผลไม้กระป๋องที่จังหวัดลำปางได้ 3 ปี (ตอนนั้นได้บัตรสีฟ้า) จากนั้นก็กลับมาบ้านแม่แอบประมาณ 2-3 ปี เพราะเป็นห่วงลูก จากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2542 ก็ออกไปทำงานเป็นแม่บ้านเลี้ยงเด็กที่กรุงเทพฯ ทำได้ 5-6 ปี (เปลี่ยนที่ทำงานหลายแห่ง โดยเฉลี่ยทำแห่งละ 1 ปี) จากนั้นก็ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย โดยไปอยู่สวน

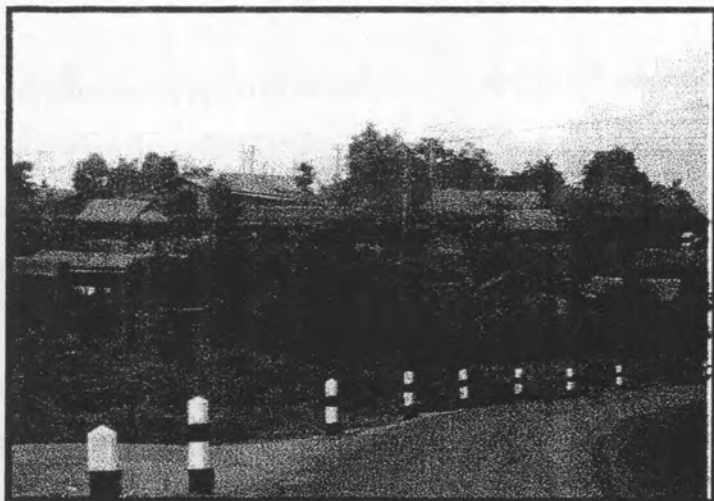
ผลไม้มีหน้าที่ตัดแต่งกิ่งไม้ ทำได้ประมาณ 3 เดือน ก็ลาออกจากนั้นก็ไปทำงานที่ชลบุรี ก่อนที่จะกลับบ้าน เมื่อต้นเดือนมกราคม 2549 ที่ผ่านมา

ปัจจุบันสมากามีลูก 2 คน เพิ่งได้บัตรประชาชนเมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา นับถือศาสนาคริสต์ (นิกายโรมันคาทอลิก) ตามฝ่ายสามี ในชีวิตประจำวันของสมากาก็ไม่ค่อยได้ปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากนัก เว้นแต่ครอบครัวทางฝ่ายสามีเท่านั้น เพราะไม่มีเพื่อนที่เป็นลี้ชูด้วยกัน และในอนาคตหากมีโอกาสสมากาก็อยากจะออกไปทำงานข้างนอกอีก เพราะอาศัยเพียงรายได้ที่ได้จากการรับจ้างการขายของและการไผ่คานั้นไม่พอและไม่เหลือเก็บที่จะสร้างอนาคตได้

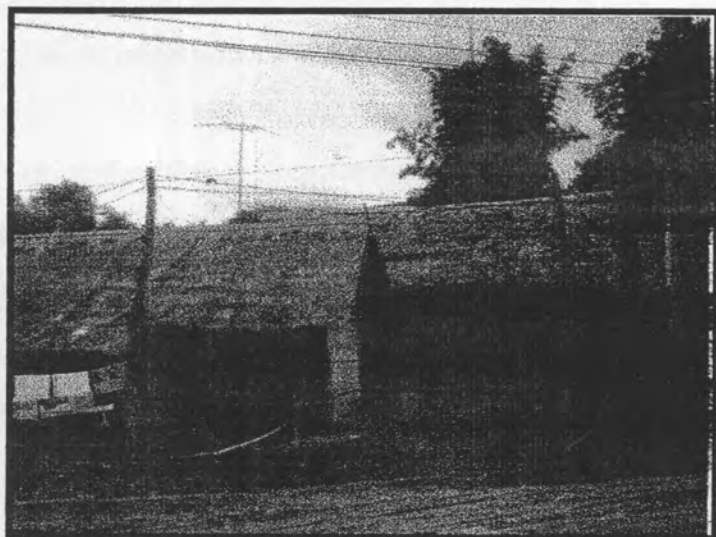
กรณีของ สอง เผ่าลัวะ และสมกา เผ่าลี้ชู เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่ การที่คนรุ่นใหม่เข้ามาอยู่ภายหลัง บางคนไม่มีแม้กระทั่งบ้านจะอยู่อาศัย และส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องขอเช่ากับคนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนจีนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของตนเอง นอกจากนั้นคนกลุ่มหลังที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนยังพึ่งพิงทรัพยากรจากธรรมชาติ เช่น ญ่าคานำมาไผ่ค และเก็บกังขายเป็นรายได้ในรอบปี แต่ยังไม่เพียงพอต้องออกไปหางานทำนอกชุมชนเพื่อให้มีชีวิตรอด

การเข้ามาของคนกลุ่มนี้เกิดในบริบทที่ชุมชนต้องการแรงงานประการหนึ่งด้วย เพราะในกลุ่มคนจีนที่มีฐานะบางคนใช้พื้นที่ทำสวนส้ม หรือเลี้ยงสัตว์ จึงต้องการแรงงานราคาถูกมาช่วยในการทำงาน จึงเป็นโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น เผ่าลัวะ ได้ขอเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนได้ง่ายกว่าในระยีก่อนๆ

กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ต่อสู้ ดิ้นรนทำงานทั้งภายในและนอกชุมชน เพราะอย่างน้อยที่สุดต้องให้มีบ้านอยู่อาศัย การเก็บเงินเพื่อซื้อที่ดินและปลูกบ้านอย่างง่าย ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะหมายถึงหลักประกันในชีวิตและเป็นการแสดงตัวตนของตนเองว่ามีที่อยู่ ที่ยืนในชุมชน ดังนั้นราคาที่ดินในชุมชนบ้านแม่แอบจึงมีราคาสูงมาก ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะมีพื้นที่ราบน้อย สาเหตุอีกประการเพราะมีการขยายชุมชนออกไปเรื่อยๆ ตามที่จำนวนประชากรที่อพยพเข้ามาอยู่เรื่อยๆ จึงมีความต้องการที่ดินสูง ราคาที่ดินที่ติดถนนพื้นที่ไม่ถึงไร่ ราคากว่า 200,000 บาท จึงมีกรณีชาวบ้านบุกรุก ล้ำพื้นที่เข้าไปในในสวนล้นจีแปลงรวมของทหาร เป็นดัชนีชี้วัดได้ชัดเจนถึงความต้องการเรื่องที่ดินอยู่อาศัย ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงยังต้องเข้าๆ ออกชุมชนต่อไป ดิ้นรนเพื่อชีวิตรอดและเพื่ออนาคตในวันข้างหน้า

กลุ่มบ้านในเขต 6 ชาวไทใหญ่ ชาวลัวะ

กลุ่มบ้านชาวลัวะ สร้างด้วยไม้ไผ่และมุงหญ้าคา

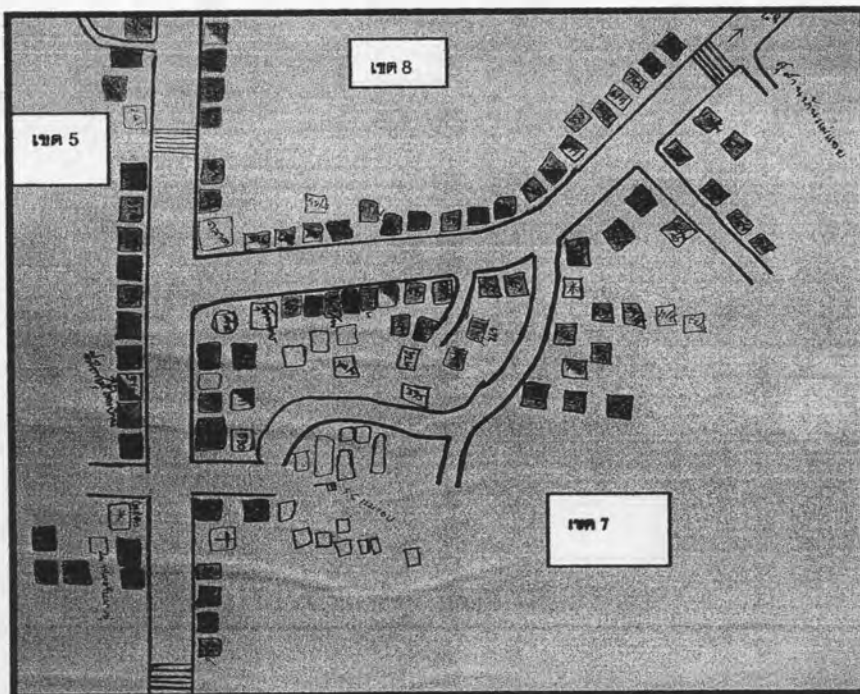
บ้านของชาวลัวะ ซึ่งมีส่วประกอบด้วย ดิน ไม้ และหญ้าคา

สภาพทางด้านสังคม ชีวิตของต่างเผ่าพันธุ์อยู่ร่วมกันอย่างไร

จากการลงศึกษาพื้นที่เพื่อสำรวจการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่บ้านแม่แอบ ซึ่งในส่วนนี้เป็นของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตใกล้โรงเรียนไทย เขต 5 เขต 7 เขต 8 จำนวน 88 ครอบครัว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการตั้งชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ในช่วงต้นๆ ของการก่อตั้งชุมชน เพื่อศึกษาถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยการกำหนดสีเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ข้อมูลที่พบสรุปได้ดังนี้

1. เผ่าจีนแต่งงานกับเผ่าจีน 18 ครอบครัว
2. เผ่าไทใหญ่แต่งงานกับเผ่าไทใหญ่ 16 ครอบครัว
3. เผ่าลัวะแต่งงานกับเผ่าลัวะ 18 ครอบครัว
4. เผ่าว้าแต่งงานกับเผ่าว้า 1 ครอบครัว
5. เผ่าจีนแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ 21 ครอบครัว
6. เผ่าต่างๆ แต่งงานกันเอง 10 ครอบครัว

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นการผสมผสานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านการแต่งงานซึ่งโดยส่วนใหญ่ในชุมชนจะเป็นลักษณะเช่นนี้ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยในยุคเริ่มก่อตั้งชุมชนจะอยู่ผสมผสานกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างในยุคปัจจุบัน เมื่อชุมชนขยายมากขึ้น มีผู้อพยพตามเครือข่ายชาติพันธุ์มากขึ้น การกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์จึงอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ เช่น ในเขต 6 ที่ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มลัวะที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่

หมายเหตุ สีแดง หมายถึงเผ่าจีน สีส้ม หมายถึง เผ่าไทใหญ่ ชมพู หมายถึงเผ่า ลัวะ สีเขียว หมายถึงเผ่าลาหู่ (มูเซอ) สีฟ้า หมายถึง เผ่าเย้า สีม่วง หมายถึง เผ่าลื้อ สีขาว หมายถึงเผ่าไทย

ดังมีรายละเอียดแต่ละครอบครัวดังนี้

ลำดับ	บ้านเลขที่	สามี	ภรรยา
1	344	จีน	จีน
2	320	จีน	จีน
3	*	ทหารจีน	-
4	362	จีน	จีน
5	685	ไทใหญ่	ไทใหญ่
6	-	ว้า	ว้า
7	361/1	จีน	ไทใหญ่
8	339	จีน	อาข่า
9	510	จีน	ไทย
10	336	จีน	มูเซอ
11	334	จีน	จีน
12	351	ไทใหญ่	ไทใหญ่
13	484	จีน	จีน
14	733	ไทใหญ่	ไทใหญ่
15	328	ไทใหญ่	ไทใหญ่
16	243	จีน	จีน
17	251	ไทใหญ่	ไทใหญ่
18	310	ไทใหญ่	ไทใหญ่
19	214 (ล่าง) ไกลโบสถ์	จีน (เสียชีวิตแล้ว)	ลื้อ
20	214 (บน)	จีน	ลื้อ
21	530	บ้านพักครู	
22	320	จีน	จีน
23	391	ไทใหญ่	ไทใหญ่
24		ว่าง	
25	355	จีน	มูเซอ
26	42/1	จีน	จีน
27	211	ไทย	จีน
28	451	ลัวะ	ลัวะ
29	317	จีน	ลื้อ
30	169/ พ	-	ไทใหญ่

31	500	จีน	จีน
32	100/พ	ไทใหญ่	ไทใหญ่
33	101	ไทย	ไทใหญ่
34	90/พ	ลัวะ	ลัวะ
35	326 (หลังแรก)	จีน	ว้า
36	475	ลัวะ	ลัวะ
37	329	ลัวะ	ลัวะ
38	708	-	ลัวะ
39	122/ข เปลี่ยนเลขที่เป็น 672	ลัวะ	ลัวะ
40	351	ลัวะ	ลัวะ
41	326(หลังที่ 2)	ไทย	ลัวะ
42	683 (ป่าแก้ว)	ไทย	ลัวะ
43	708 (พื๋อ)	ไทย	ลัวะ
44	265	จีน	จีน
45	115/พ	ลัวะ	ลัวะ
46	321	จีน	ลัวะ
47	214	จีน	จีน
48	349	ลัวะ	ลัวะ
49	303	จีน	จีน
50	674	จีน	ลัวะ
51	676	ไทใหญ่	ไทใหญ่
52	492	จีน	ลัวะ
53	479	ไทย	ไทใหญ่
54	493	ลัวะ	ลัวะ
55	483	จีน	ไทใหญ่
56	340	จีย	ไทใหญ่
57	76/พ	ลัวะ	ลัวะ
58	414	ไทย	ลัวะ
59	343	ไทใหญ่	ไทใหญ่
60	137/พ	ไทใหญ่	ลัวะ
61	677	ไทใหญ่	ไทใหญ่
62	338	จีน	เย้า
63	80/พ	ฝรั่ง	ไทใหญ่
64	244	จีน	จีน

65	426	จีน	จีน
66	333	จีน	อาซา
67	88/พ (ลูกเขยฝรั่ง)	ไทใหญ่	ไทใหญ่
68	4/	ไทใหญ่	ไทใหญ่
69	114/พ	ลัวะ	ลัวะ
70	706	ไทย	ลัวะ
71	91/พ	ไทใหญ่	ไทใหญ่
72	696	ลัวะ	ลัวะ
73	433	ไทใหญ่	ไทใหญ่
74	59	ลัวะ	ลัวะ
75	11	ลัวะ	ลัวะ
76	52/พ	จีน	ไทใหญ่
77	433	ลัวะ	ลัวะ
78	105	ลัวะ	ลัวะ
79	113	ลัวะ	ลัวะ
80	245	จีน	จีน
81	223	จีน	จีน
82	315	จีน	จีน
83	-	ไทย	ไทใหญ่
84	-	ไทใหญ่	ไทใหญ่
85	327	จีน	ลัวะ
86	379	จีน	ลีซอ
87	310	ว้า	ไทใหญ่
88	401	จีน	ไทใหญ่

หมายเหตุ บ้านเลขที่ที่มีเครื่องหมาย (/พ) หมายความว่า บ้านหลังดังกล่าวเป็นบ้านที่ใช้บัตรคนบนพื้นที่สูง

ความเป็นชาติพันธุ์ในชุมชน

เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากชุมชนทั่วไป ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่สูง จากภูมิหลังชีวิตที่คล้ายคลึงกันจากการหนีภัยสงครามและความลำบาก ยากแค้น ในการทำมาหากินที่บ้านเกิด ความไม่ปลอดภัยในชีวิต ทำให้ต้องระหกระเหินจากถิ่นฐานบ้านเกิด เมืองนอนจากชายแดนจีน และพม่าเข้าสู่ชายแดนไทยในลำดับต่อมา สิ่งในแต่ละเผ่าสามารถนำติดตัวมาได้ขณะเคลื่อนย้ายที่ง่ายที่สุด คือ เรื่องภาษา และความเชื่อ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ความเป็นชนเผ่าของแต่ละชนเผ่า

บ้านแม่แอบ มีภาษาที่ใช้สื่อสารกันถึง 11 ภาษา เป็นภาษาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีความหลากหลาย เช่น ภาษาจีน (กลาง) ภาษาลาหู่ ภาษาอาข่า ภาษาลัวะ ภาษาว้า ภาษาเย้า ภาษาลีซู ภาษาไทใหญ่ ภาษาไทลื้อ ภาษาไทย (ภาษาคำเมืองซึ่งเป็นภาษาถิ่นในภาคเหนือ) แต่ภาษาที่ใช้เป็นทางกลางในหมู่บ้านคือ ภาษาไทย ในระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยต้องใช้ล่ามท้องถิ่น ในการแปลภาษาให้ฟังในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น อาข่า ลาหู่ ลัวะ ว้า และเผ่าจีน โดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่สื่อสารภาษาไทยได้เล็กน้อย นอกจากภาษาไทยจะเป็นภาษากลางที่ใช้สื่อสารระหว่างกัน ภาษาจีน ก็เป็นอีกภาษาที่มีผู้ใช้กันมาก เนื่องจากมีบางส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสามีเป็นคนจีน และภาษาจีนยังที่โดดเด่นในชุมชนมาก เพราะมีการตั้งโรงเรียนจีน สอนอย่างเป็นทางการในชุมชน

พื้นที่ทางสังคม “โรงเรียนจีน” สถาบันในชุมชนที่ผลิตซ้ำทางภาษา “ภาษาที่ทรงพลัง”

โรงเรียนจีนบ้านแม่แอบ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2532 ก่อสร้างในค่ายทหารเก่า ด้วยเหตุผลที่ว่าในชุมชนไม่มีโรงเรียนที่จะสอนภาษาจีนให้กับลูกหลานของทหารจีน หากต้องการเรียนต้องไปเรียนไกลถึงดอยแม่สลอง คณะกรรมการหมู่บ้านจึงมีการประชุมและประสานงานไปยังประเทศไต้หวัน เพื่อขอสนับสนุนทุนมาสร้างโรงเรียน ในขณะนั้นได้รับการสนับสนุนเป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท จึงได้ก่อสร้างโรงเรียนตั้งแต่นั้นมา เริ่มแรกมีทหารเก่าอาสาเป็นครูช่วยสอนเด็กนักเรียน ในสมัยก่อนจะไม่มีค่าตอบแทนให้กับครู แต่หลังจากก่อตั้งโรงเรียนได้ประมาณ 1 ปี ก็เริ่มมีค่าตอบแทนให้กับครูเป็นจำนวน 800 บาท ต่อมาก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนปัจจุบันนี้ครูสอนได้รับค่าตอบแทน เป็นจำนวน 3,000-4,000 บาทต่อเดือน ต่อมาเมื่อปี 2548 เนื่องจากไม่มีงบประมาณเพียงพอในการบริหารโรงเรียน จึงได้โอนการบริหารให้โบสถ์คริสต์ที่มีผู้ดูแลมาจากไต้หวัน

ปัจจุบันโรงเรียนจีนที่บ้านแม่แอบเปิดสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูสอนทั้งหมด 7 คน นักเรียน 260 คน ค่าเล่าเรียนจะแบ่งตามระดับชั้น คือ อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เสียค่าเทอม 300 บาท ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เสียค่าเทอม 400 บาท ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เสียค่าเล่าเรียน 500 บาท เปิดสอนวิชา 6 วิชาด้วยกัน คือ วิชาภาษาจีนกลาง วิชาคณิตศาสตร์ (บัญชี) วิชาพระคัมภีร์ วิชาสังคม ต่อไปมีโครงการเปิดสอนภาษาอังกฤษกับวิชาคอมพิวเตอร์

โรงเรียนแบ่งการเรียนการสอนเป็น 2 ช่วง คือช่วงภาคเช้าและภาคค่ำ โดยภาคเช้าตั้งแต่เวลา 5 นาฬิกา ถึง 7 โมงเช้า จะเป็นเด็กนักเรียนโต ชั้นประถมปีที่ 5,6 ที่มาเรียนก่อนเข้าเรียนตามปกติในโรงเรียนไทย ส่วนภาคค่ำเปิดสอนตั้งแต่ 6 โมงเย็น ถึง 2 ทุ่มครึ่ง เป็นชั้นเรียนของเด็กเล็ก ซึ่งจะมาเรียนหลังจากที่เลิกเรียนที่โรงเรียนไทยตามปกติแล้ว นอกจากนี้ยังเปิดเรียนวันเสาร์อีกครั้งวันเด็ก ๆ ที่นี้ทุกคนจะมาเข้าเรียนที่โรงเรียนจีนเป็นโรงเรียนที่สอง

กิจวัตรของเด็ก ๆ ที่บ้านแม่แอบ ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ถ้าเป็นเด็กโตจะต้องตื่นแต่เช้าเตรียมตัวไปเข้าชั้นเรียนที่โรงเรียนจีน และเมื่อเรียนเสร็จก็ต้องกลับไปเข้าชั้นเรียนที่โรงเรียนไทยต่อ ส่วนเด็กเล็กเมื่อเลิกเรียนที่โรงเรียนไทยแล้วก็จะรับใช้เวลาก่อนเข้าเรียน 1-2 ชั่วโมง รับอาบน้ำทำการบ้านที่ครูให้มา แล้วเมื่อเวลาเดินทางไปเข้าชั้นเรียนที่โรงเรียนจีน นอกจากเด็กชนเผ่าที่บ้านแม่แอบแล้วยังมีเด็กนักเรียนที่มาจากต่างบ้านในละแวกใกล้เคียงบ้านแม่แอบ ที่เดินทางมาเรียนด้วย เช่น เด็ก ๆ ชนเผ่าเมี่ยน (เย้า) อาข่า ลาหู่ (มูเซอ) จากบ้านห้วยน้ำเย็น ป่าไร่หลวง และบ้านห้วยข่อยหล่อย

จากการสัมภาษณ์คุณครูฉวี งามใจรักษุบุตร ครูใหญ่โรงเรียนจีน เล่าว่าเหตุผลที่ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานมาเรียนภาษาจีนเพราะจะเป็นโอกาสในการหางานทำได้ง่ายขึ้น

“ที่บ้านแม่แอบ เด็กที่นี่จะเข้าเรียนทั้งสองระบบ ทั้งระบบการศึกษาตามข้อกำหนดของประเทศไทย และก็จะเข้าเรียนตามระบบการศึกษาของโรงเรียนจีนด้วย ขณะนี้ เด็กนักเรียนที่โรงเรียนจีนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 283 คน ครูฉวีกล่าวว่า ในสมัยก่อน การที่พ่อแม่ส่งลูกเข้าเรียนที่โรงเรียนจีนนั้นเป็นเพราะว่ามีครูเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันนี้เป็นเหตุผลเรื่องของการเรียนภาษาจีน น่าจะเป็นเรื่อง

ที่สำคัญและทางเลือกที่ดีอีกทางหนึ่งให้กับเด็กๆ ที่จะเดินทางไปยังนอกหมู่บ้าน เพื่อหางานทำ การรู้ภาษาจีน ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน เป็นการได้เปรียบทำให้หางานง่าย ลูกศิษย์ของ ครูที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ออกไป สามารถทำงานเป็นล่าม แปลภาษาจีน เป็นไกด์นำเที่ยว ส่วนคนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถ้าต้องการเรียนต่อก็จะไปเรียนต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนสันติคีรี ที่ดอยแม่สะลอง และอาจได้รับทุนไปเรียนต่อที่ประเทศไต้หวัน จบออกมาก็สามารถทำงานในบริษัทที่ประเทศไต้หวัน"

ดังนั้นเผ่าจีนได้ใช้พื้นที่ทางสังคม โดยผ่านโรงเรียนจีนเป็นสถาบันที่ผลิตซ้ำทางทางภาษาจีน เป็นภาษาที่มีอำนาจและมีพลังในยุคปัจจุบัน และทำให้เผ่าจีนคงความเป็นเอกลักษณ์ เป็นชาติพันธุ์ได้ในด้านภาษาอย่างเหนียวแน่น

พื้นที่ทางวัฒนธรรม (ความเชื่อและประเพณี)

• พิธีกรรมของเผ่าไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชนบ้านแม่แอบมีความอิสระและแสดงตัวตนได้อย่างเปิดเผย ในการแสดงออกทางวัฒนธรรม และความเชื่อ เมื่อเทียบสัดส่วนจำนวนประชากรที่รองลงมาจากเผ่าจีน คือ เผ่าลัวะ เผ่าไทใหญ่ เผ่าว่า ที่นับถือศาสนาพุทธ และเนื่องจากที่บ้านแม่แอบมีวัด ที่รัฐบาลไทยช่วยก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2517 เผ่าที่นับถือศาสนาพุทธ จึงเป็นเผ่าที่สืบทอดความเชื่อประเพณีตามหลักศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังมีประเพณีพิธีกรรมที่สำคัญ 3 ประเพณี จัดขึ้นในวันเข้าพรรษา คือ 1.ประเพณีทำบุญทานพระเจ้าดินเหนียว 2.ประเพณีทานทราย 108 กอง 3.ประเพณีตักบาตร 108 ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมดังกล่าวนี้ด้วย ในงานบุญนี้ชาวบ้านเข้าร่วมจำนวนมากรวมทั้งภรรยาเผ่าจีนที่เป็นชนเผ่าไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ และว่า ด้วย

1. ประเพณีการทำบุญทานพระเจ้าดินเหนียว

ชาวบ้านจะมาร่วมทำบุญที่วัด ซึ่งไม่เฉพาะกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน แต่รวมถึงลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นบางส่วนจะกลับบ้านเพื่อมาร่วมทำบุญในวันนี้ด้วย ในวันงานชาวบ้านแต่งตัวสวยงามและนำอาหารมาถวายพระ ไส้บาตรและร่วมฟังเทศน์ทั้งวัน ในครั้งนี้มีการนิมนต์พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน คือท่านพระครูวัดพระธาตุผาเงา มาร่วมงานครั้งนี้ด้วย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า

ประเพณีนี้เป็นประเพณีการจำลองปั้นพระพุทธรูปจากดินเหนียว มีด้วยกันทั้งหมด 5 องค์ด้วยกัน ซึ่งหมายถึงเป็นตัวแทนของปัญจคติทั้ง 5 องค์ ที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ สำหรับตำนานการทำบุญ พระเจ้าดินเหนียว ตามคำบอกเล่าของพ่ออุ้ยแสน อินทร์บุญ ชาวไทใหญ่ มีอยู่ว่า

“อดีตกาลมีเจ้าเมืองแห่งหนึ่งจะจัดงานทำบุญครั้งใหญ่ (ปอย) มีการเตรียมงานอย่างใหญ่โต ขณะเดียวกันนั้นตึกตะชายผู้ยากไร้ก็อยากจะได้เข้าไปร่วมงานบุญครั้งนี้ด้วย จึงขออนุญาตเจ้าเมืองแต่ก็ได้รับการปฏิเสธเพราะตึกตะเป็นคนยาก แต่งตัวไม่สะอาด แลดูสกปรกไม่สมเกียรติ ที่จะเข้าร่วมงานทำบุญของเจ้าเมือง หลังจากที่ถูกตึกตะปฏิเสธ ก็หาทางที่จะทำทานจึงได้นำดินเหนียวมาปั้นพระพุทธรูป ตึกตะพยายามอยู่ถึงสามครั้งก็ยังไม่สำเร็จ เมื่อเห็นเป็นเช่นนั้นจึงคิดว่าต้องมีการทำพิธีให้ครูก่อน จึงไปขอข้าวขออาหารจากชาวบ้านมาทำพิธีให้ครูก่อน จากนั้นเมื่อตึกตะพยายามปั้นพระพุทธรูปใหม่อีกครั้งจึงประสบความสำเร็จและมีความงดงามมาก ทำให้บรรดาพระอินทร์ พระพรหม เทวดา ยักษ์ ภูตผี ปีศาจ ต่างก็มาร่วมงานบุญของตึกตะ นำความแปลกใจแก่เจ้าเมืองเป็นอย่างมาก พระอินทร์ก็ได้สอบถามถึงเหตุผลการจัดงานของตึกตะ เมื่อทราบเหตุผลจึงได้ไปต่อว่าเจ้าเมืองว่าคนที่เกิดมามีความผิดตรงไหนถึงไม่สามารถเข้าร่วมงานบุญได้ เมื่อเจ้าเมืองรู้ว่าตนมีความผิดจึงร้องขอต่อพระอินทร์ไม่ให้ลงโทษและกล่าวว่าการอะไรก็จะยกให้ขอเพียงไว้ชีวิตตนเองได้ยืนดังนั้นพระอินทร์จึงยกทรัพย์สมบัติทั้งหมดของเจ้าเมืองรวมทั้งยศถาบรรดาศักดิ์ให้กับตึกตะผู้ยากไร้แต่มีจิตใจงดงาม และใฝ่ในการทำบุญ”

จากตำนานเรื่องเล่านี้ จึงเกิดประเพณีทานพระเจ้าดินเหนียวเพื่อเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลให้กับตนเอง อย่างไรก็ตามการทำบุญพระเจ้าดินเหนียวในปีนี้ (พ.ศ.2549) จะทำเป็นครั้งสุดท้ายแล้ว เพราะเหตุผลที่ว่าพระเจ้าที่ปั้นจากดินเหนียวนั้นไม่คงทน

เป็นประเพณีที่ทุกคนจะมาช่วยกันก่อกองทรายให้ได้ 108 กอง โดยแปดกองหลักทาง คณะกรรมการจะทำได้ก่อนแล้ว ส่วนที่เหลือก็จะแบ่งเฉลี่ยให้ชาวบ้านในแต่ละเขตมาช่วยกันทำ โดยจะนำธงเล็ก ๆ ดอกไม้ เทียน มาปักกองทราย เป็นการเสริมสิริมงคลให้กับชีวิต บัดเป่าภัยพิบัติ ต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นกับชุมชน เช่น พายุฝนต่าง ๆ ที่รุนแรง น้ำป่าไหลหลาก ฝนแล้ง เป็นต้น

3. ประเพณีตักบาตร 108

เป็นประเพณีการทำบุญตักบาตรให้ครบจำนวนบาตรที่กำหนด 108 บาตร เมื่อก่อนนั้นจะเป็นการใส่บาตรด้วยอาหาร แต่ปัจจุบันนี้เปลี่ยนจากอาหารมาเป็นเงินเหรียญที่มีความสะดวกกว่า แทน อย่างไรก็ตามไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องใส่บาตรให้ครบ 108 บาตร

พิธีกรรมทั้งสามอย่างนี้ เป็นการนำเอารูปแบบการทำบุญสามรูปแบบมาไว้ด้วยกัน โดยหัวใจของงานอยู่ที่พระสงฆ์จะมานั่งเทศน์ธรรมในกัณฑ์ต่างๆ ตามรูปแบบที่เคยปฏิบัติกันมาเพื่อเป็นการอธิบายถึงพระบารมี พระธรรม พระวินัย อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตจากงานบุญดังกล่าวนั้นจะเห็นว่ากลุ่มคนที่มาร่วมงานจะเป็นเผ่าไทใหญ่ เผ่าไทลื้อ เผ่าลัวะ เผ่าไทย โดยที่คนเผ่าจีนจะไม่เข้าร่วมพิธีมากนัก

ในพื้นที่ทางศาสนาดังกล่าว ในปีนี้ชนเผ่าลัวะได้มีการฟื้นฟูศิลปะการฟ้อนรำของเผ่าลัวะ เพื่อเป็นการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าเอาไว้ มีการรื้อฟื้นศิลปะการแสดงฟ้อนรำประกอบเพลง ในวันวิสาขบูชาต่อจากวันเข้าพรรษา โดยการนำของฟ้อนและอ้ายสองจากเผ่าลัวะ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยบ้านแม่แอบเป็นที่ปรึกษา การแสดงมี 2 ชุด คือชุดฟ้อนดำข้าว และฟ้อนรำดาบ มีเพลงประกอบเนื้อหาของเพลงนั้นบอกถึงบรรยากาศของหนุ่มสาวพูดคุยกันถึงเรื่องความรักที่มีต่อกัน (หนุ่มสาวจีบกัน) ใช้เครื่องดนตรีง่าย ๆ เช่น พิณ กระบอกไม้ไผ่ ขาม กระเบื้อง เคาะเป็นจังหวะ การแสดงใช้ดนตรีสดและขับร้องเพลงสด โดยผู้หญิงเผ่าลัวะ หลังจากการแสดงแต่ละครั้งจะได้เงินสนับสนุนจากท่านผู้ชม จำนวนเล็กน้อย ที่ช่างฟ้อนสาว และเด็กสาวจะเก็บนำไปซื้อเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ ในการแสดงครั้งต่อไป เพื่อให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น

การแสดงชุดฟ้อนรำ จึงไม่เพียงแต่ให้ความสนุกและเพลิดเพลินในงานบุญประเพณี แต่เป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมการละเล่น การแต่งกาย การขับร้อง และเครื่องดนตรีของชาวลัวะ ตลอดจนเป็นการสืบทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้สืบทอดวัฒนธรรมของเผ่าตนเองด้วย

การฟื้นฟูศิลปะฟ้อนรำในครั้งนี้เกิดขึ้นในเงื่อนไข ที่ยังมีผู้ที่จดจำการแสดงและสามารถถ่ายทอดรื้อฟื้นขึ้นมาได้ ซึ่งอาจจะเนื่องจากชาวลัวะมีจำนวนมากในชุมชนทำให้กล้าแสดงออก ตลอดจน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแซว ส่งเสริมให้หมู่บ้านแม่แอบเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชนเผ่า โดยการจัดงานประเพณีชนเผ่าที่บ้านแม่แอบในปี 2549 และปี 2550 ถึงแม้ว่าปัจจุบันยังไม่มีผู้นิยมขึ้นไปท่องเที่ยวมากเท่าใดนัก แต่ชนเผ่าต่างๆ ได้เริ่มรื้อฟื้นวัฒนธรรมของตนเองอย่างเช่นเผ่าลัวะ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า การรื้อฟื้นการแต่งกาย เป็นลักษณะการประยุกต์ เป็นการจดจำจากความทรงจำสมัยที่ยังอยู่บ้านเกิด ประเทศมา ในหมู่บ้านแม่แอบมีช่างทอผ้าเพียงหนึ่งคนที่ยังคงทอผ้าเป็นชาวไทใหญ่ ผ้าทอที่เป็นผ้าถุงของเธอนั้น ใช้ร่วมกันในหมู่บ้านหญิง ชาวเผ่า ไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ ว่า

พิธีเลี้ยงใจบ้านหรือหลักบ้าน เป็นความเชื่อของกลุ่มไทใหญ่ ลัวะ และคนไทย (เมือง) ที่แม่แอบที่ตั้งของใจบ้านบริเวณสามแยกกลางหมู่บ้าน โดยจะมีประเพณีเลี้ยงทานวันปากปีหรือวันที่ 16 เมษายนของทุกปี (ถือปฏิบัติตามประเพณีปีใหม่เมือง) มีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์ธรรม ให้ศีลให้พร มีการทำบุญเลี้ยงภัตตาหารแด่พระสงฆ์ กลุ่มคนที่ร่วมในพิธีนี้ที่ใจบ้านจะมีเกือบทุกเผ่า จึงเป็นพิธีกรรมที่ร้อยเอากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ไว้ด้วยกัน

● พิธีกรรมของเผ่าจีน

พิธีไหว้ศาลเจ้า “ศาลเจ้า” เป็นชื่อเรียกในกลุ่มคนจีน สำหรับคนไทใหญ่ และคนลัวะ จะเรียกว่า “ศาลเจ้าเมือง” ศาลเจ้าที่บ้านแม่แอบตั้งขึ้นโดยเริ่มจากกลุ่มทหารจีนที่ลงมาจากดอยแม่สลอง เพื่อตั้งฐานอยู่ที่แม่แอบ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนจีนที่เมื่อไปตั้งรกรากอยู่ที่ไหน ก็ต้องมีศาลเจ้าสำหรับประกอบพิธีตามความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ศาลเจ้าที่แม่แอบแห่งนี้จึงถูกสร้างขึ้นตามธรรมเนียมประเพณีของคนจีน (ทหารจีน) ที่เข้ามาอยู่รุ่นแรก ๆ ที่ตั้งปัจจุบันของศาลเจ้างตั้งอยู่บนกองบัญชาการทหารเก่า ใกล้บริเวณที่ตั้งโรงเรียนจีนในปัจจุบัน หลังจากที่มีการย้ายที่ตั้งมา 3 ครั้ง เพราะที่ตั้งเดิมไม่เหมาะสมตามฮวงจุ้ย และมีพื้นที่คับแคบเกินไป โดยงบประมาณในการก่อสร้างมาจากเงินพัฒนาชุมชนของรัฐบาล เอส เอ็ม แอล (SML) จำนวน 300,000 บาท และเงินบริจาคของชาวบ้านเพิ่มเติม

กลุ่มคนที่นับถือนอกจากคนจีนแล้วก็มีเผ่าอื่นด้วย ซึ่งโดยมากจะเข้ามาเป็นส่วยไ้คนจีน รวมไปถึงญาติพี่น้องทางฝ่ายภรรยา และคนทั่วไปที่มีความเชื่อในเรื่องนี้ ยกเว้นกลุ่มคนที่นับถือศาสนาคริสต์ที่จะไม่เข้าร่วมพิธีกรรมที่ศาลเจ้าแห่งนี้ การประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าแห่งนี้จะทำเป็นประจำ ในวันไหว้เจ้าของเทศกาลตรุษจีนของทุกปี โดยมีผู้นำฝ่ายจีนเป็นผู้นำในการประกอบ

พิธีกรรม นอกจากพิธีประจำปีแล้วที่ศาลเจ้าแห่งนี้ก็มักจะมีคนที่นับถือมาบนบานให้ประสบความสำเร็จก่อนจะออกเดินทางไปทำงานต่างถิ่น ให้ไม่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมระหว่างทาง เป็นต้น

สำหรับพิธีกรรมในศาสนาคริสต์ กลุ่มที่นับถือยังเป็นคนกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน จำนวนไม่มากแต่มีหลากหลายเผ่าพันธุ์เช่นกัน เช่น เผ่าลาหู่ วัว โดยในกลุ่มที่นับถือศาสนาจะเป็นกลุ่มผู้ที่ยากจนในชุมชนต้องการการสงเคราะห์ช่วยเหลือด้านความเป็นอยู่ หรือเรื่องการบำบัดยาเสพติด ดังนั้นพิธีกรรมจะมีเฉพาะการเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์เท่านั้น และคนกลุ่มนี้จะไม่ร่วมกิจกรรมทางศาสนากับกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากนับถือพระเจ้าองค์เดียว

อาจจะเห็นได้ว่าสิ่งที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ได้ชัดเจนมากที่สุดคือ เรื่อง “ภาษา” เป็น ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ใช้สื่อสารในกลุ่มของตนเอง สำหรับภาษาจีนนั้นการสืบสานทางภาษาค่อนข้างจะโดดเด่นกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะให้ความสำคัญมาก จนก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในชุมชน จึงกลายเป็นสถาบันที่ผลิตข้าทางภาษา และรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของเผ่าจีนได้อย่างเหนียวแน่น หากแต่การเข้ามาอยู่ในประเทศไทย หลีกเลียงไม่ได้ที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทย ทั้งชาวบ้านธรรมดาหรือเจ้าหน้าที่ราชการ ภาษาไทยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการปรับตัวในการฝึกพูดภาษาไทย ซึ่งรัฐไทยได้เปิดโอกาสทางการศึกษา โดยได้ตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนให้สำหรับผู้ที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ที่บ้านห้วยซ้อยหล่อย ซึ่งอยู่ติดชุมชนบ้านแม่แอบจากการสังเกตมีกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่างๆ วัยกลางคน ไปเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก

ในพื้นที่ทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แสดงตัวตนของตนเองได้อย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดกั้นดังจะเป็นจากศาสนา ความเชื่อที่หลากหลายในชุมชน ทั้งพุทธ คริสต์ และศาลเจ้า แต่ละกลุ่มจะยึดติดตามหลักศาสนาของตน ซึ่งมีบางกลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อที่หลากหลาย ดังตัวอย่าง ภรรยาทหารจีน ที่ถึงแม้จะมีความเชื่อตามสามี คือการไหว้ศาลเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ แต่ก็เข้าร่วมบุญประเพณีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของตน ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นการเลือนไหล ปรับตัวเข้าหากันได้ตามเงื่อนไขของแต่ละบุคคลในชุมชน

สรุปอาจจะกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ต้องมาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ใหม่ ที่ไม่ใช่ชุมชนดั้งเดิมของแต่ละกลุ่ม การอยู่ร่วมกันไม่ได้แยกกันอยู่อย่างโดดเดี่ยวมีผลผสมผสาน มีการปรับตัวเข้าหากัน ยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันอยู่ อาจจะด้วยเพราะผ่านความยากลำบากด้วยกันมาก่อนสมัยหนึ่งภัยสงคราม จึงมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันจึงทำให้อยู่ร่วมกันได้

ส่วนที่ 5

สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณี บ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีคำถามหลักในการศึกษาอยู่ 2 คำถามด้วยกันคือ เหตุใดหมู่บ้านแม่แอบจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และ หมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้อยู่ร่วมกันอย่างไร รักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างไร

จากคำถามข้อที่ 1 เหตุใดหมู่บ้านแม่แอบจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้บ้านแม่แอบมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีสาเหตุหลายประการกล่าวคือ ประการแรก กลุ่มคนที่มาตั้งชุมชนกลุ่มแรกเป็นทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) ซึ่งมีหลากหลายชาติพันธุ์ ทหารเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่มาจากทหารก๊กมินตั๋ง ของนายพลเจียงไคเช็ค ที่รบแพ้ทหารจีนคอมมิวนิสต์ของ เหมา เจ๋อตง และถอยร่นมาจากแผ่นดินจีนเข้ามาตั้งกองกำลังกู้ชาติ หรือมีชื่อเรียกว่าทหารจีนคณะชาติในประเทศพม่า ทหารเหล่านี้ประกอบด้วย ทหารจีนประจำการ อาสาสมัครชาวจีนยูนนานและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตามแนวชายแดนที่ถูกทหารจีนและทหารพม่ากดขี่ จึงเข้าร่วมสมัครเป็นทหารกับกองทัพเป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของทหารหลากหลายชาติพันธุ์ ดังนั้นคำว่าทหารจีนนั้น จึงไม่มีเฉพาะเผ่าจีน แต่ยังประกอบด้วย ทหารจีนชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ว้า ไทลื้อ ไทใหญ่ ลahu ลัวะ เป็นต้น

ทหารเหล่านี้จัดตั้งกองทัพนั้ใหม่ใน รัฐบาล ประเทศพม่า มีฐานที่มั่นอยู่ที่เมืองสาต และเมืองเชียงลับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 - 2503 แต่หลังจากที่ถูกทหารพม่าบุกตีฐานที่มั่นแห่งสุดท้ายแตกที่เมืองเชียงลับ ทหารจีนบางส่วนหนีเข้า สปป.ลาว และบางส่วนหนีเข้าสู่ชายแดนประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ทหารจีนที่อพยพหนีเข้าไทย มีผู้นำคนสำคัญ 2 ท่านคือ นายพล หลี่ เหวิน ผาน หนีไปตั้งฐานทัพที่บ้านถ้ำออบ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และนายพล ต้วน ซี เหวิน หนีไปตั้งฐานทัพที่ดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ต่อมาทหาร 2 กลุ่มนี้ ได้ถูกได้ทหารไทยผลักดันให้ออกจากนอกประเทศ จึงได้มีการตกลงเจรจากันระหว่างรัฐบาลไทยและทหารจีน ผู้นำทั้งสองได้ยื่นข้อเสนอที่สำคัญหลายประการ เพื่อขออพยพลี้ภัยในแผ่นดินไทยต่อไป ข้อเสนอที่สำคัญที่สุดคือของทหารเหล่านี้คือ จะเลิกค้ายาเสพติดและยินดีที่จะต่อสู้ปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย รัฐบาลไทยรับข้อเสนอ ดังนั้นทหารหลากหลายชาติพันธุ์ ของนายพล ต้วน ซี เหวิน แห่งกองทัพที่ 5 จำนวน 200 นาย ได้ย้ายจากดอยแม่สลองมาก่อตั้งชุมชนใหม่ที่ บ้านแม่แอบ เมื่อปี 2513 เป็นต้นมา นับถึงขณะนี้ชุมชนนี้ตั้งมานาน 38 ปีแล้ว

ประการที่สอง ทหารจีนเหล่านี้แต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ระหว่างกันในช่วงที่สู้รบในประเทศพม่า เพราะโอกาสที่ทหารเหล่านี้จะพบคู่ครอง มีเฉพาะในชุมชนที่ตั้งอยู่ตามหมู่บ้าน ตามแนวชายแดน ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น เผ่าลาหู่ อาข่า ไทใหญ่ ว้า ลัวะ เป็นต้น หลังจากที่ตั้งชุมชนแม่แอบขึ้นมาแล้ว เหล่าทหารพร้อมครอบครัว และญาติพี่น้องต่างๆ ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยโดยทยอยกันเข้ามาหลายระลอก ด้วยแรงกดดันจากภาวะไม่สงบและปลอดภัยจากถิ่นฐานบ้านเดิมในประเทศพม่า โดยเหตุผลนี้ทำให้มีผู้อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนจำนวนมาก โดยการเข้ามาขออยู่อาศัยกับญาติพี่น้อง

ประการที่สาม ลูกหลานของคนในชุมชนแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน ซึ่งกลุ่มนี้คิดเป็นสัดส่วนแล้วมีจำนวนไม่มาก แต่ก็ทำให้เพิ่มความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น เผ่าไทย เมียน (เย้า) ลีซู เป็นต้น

ประการสุดท้าย เครือข่ายชาติพันธุ์ข้ามแดนหรือแรงงานข้ามชาติเข้ามาขออยู่อาศัย ในบริบทท้องถิ่นและชุมชนต้องการแรงงาน ซึ่งสัมพันธ์กับช่วงที่รัฐไทยมีนโยบายพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจตามแนวชายแดน หรือที่รู้จักกันดี “นโยบายเปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี และปัจจุบันพัฒนาขยายความร่วมมือเป็น นโยบายหกเหลี่ยมเศรษฐกิจในประเทศลุ่มน้ำโขง

ในช่วงนี้มีผู้เข้ามาอยู่อาศัยจำนวนมาก โดยเราจะเห็นได้จากมีกลุ่มชาติพันธุ์พม่า ที่มาเป็นแรงงานรับจ้างแบกของที่ทำเรือเชียงแสน หรือเผ่าสวณลินจี สวณลัม ขอเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านโดยกลุ่มนี้จะเข้ามาขออาศัยกับผู้นำหรือผู้มีบารมีในชุมชน รวมทั้งเครือข่ายชาติพันธุ์ลัวะ ที่เข้ามาขออาศัยโดยผ่านความสัมพันธ์ที่เป็น “กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน” “คนหมู่บ้านเดียวกัน” โดยคนกลุ่มหลังนี้จะเข้ามาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงไม่มีบัตรอะไรเลย จนกว่าจะมีการสำรวจและได้ขึ้นทะเบียนในภายหลังเป็นบัตรเขียวขอบแดง และบัตรแรงต่างด้าว เป็นต้น

ปัจจุบันมีคนในชุมชนได้รับสัญชาติไทยเพียง 38 เปอร์เซ็นต์ ส่วน 60 กว่าเปอร์เซ็นต์ถือบัตรประเภทต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้อาศัยอยู่ในเฉพาะพื้นที่ ห้ามออกข้ามอำเภอ ข้ามจังหวัด จึงมีการลักลอบไปทำงานต่างถิ่น และถูกจับเสมอๆ ดังนั้นหมู่บ้านแม่แอบจึงเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องสัญชาติ และปัญหาการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว

คำถามข้อที่ 2 หมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันอย่างไร รักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างไร

ผลการศึกษาจากการศึกษาผ่านโครงสร้างหลักของชุมชน คือ ด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ หรือการทำมาหากิน และด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ พบว่า

ด้านการปกครอง เผ่าที่ทรงอำนาจในชุมชน คือ เผ่าจีนเป็นกลุ่มอำนาจเก่า จากสมัยที่เป็นหมู่บ้านทหารและยังคงมีอิทธิพลสูงในปัจจุบัน ซึ่งแสดงผ่านการมีอำนาจตัดสินใจเรื่องสำคัญในชุมชน ในกรณีการใช้งบ เอส เอ็ม แอล (SML) เพื่อสร้างศาลเจ้า แม้ว่าในยุคปัจจุบันที่รัฐไทยให้อำนาจกับคนสัญชาติไทยให้โอกาสคนไทยขึ้นมาเป็นผู้นำทางการ แต่คนไทยยังเป็นคนกลุ่มน้อยในชุมชน และเข้ามาอยู่ในฐานะสะเก้และเซยเท่านั้น ดังนั้นในการปกครองยังต้องพึ่งผู้นำเก่า โดยมีการแบ่งบทบาทการทำงาน และการเคารพผู้อาวุโส

ดังในกรณี ผู้นำทางการเมืองที่เป็นผู้ใหญ่นายฝ่ายไทยจะวางบทบาทตนเองในการประสานงานภายนอกกับผ่านราชการต่างๆ เท่านั้น ในขณะที่ผู้นำฝ่ายจีนซึ่งเป็นผู้นำไม่เป็นทางการ จะประสานงานภายในชุมชน และเครือข่ายคนจีนในและนอกประเทศ ซึ่งในอดีตเครือข่ายคนจีนมีบทบาทสูงในการพัฒนาชุมชน เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสะพาน การก่อสร้างโรงเรียน การสร้างบ้านให้คนจน ดังนั้นบทบาทผู้นำคนจีนจึงมีความสำคัญมากต่อชุมชน

ด้านเศรษฐกิจ หรือเรื่องการทำมาหากิน จากความได้เปรียบที่รู้ภาษาจีน การได้รับโอนสัญชาติไทย และมีเครือข่ายคนจีนในประเทศได้วัน กลุ่มคนจีนมีโอกาสมากกว่าทุกกลุ่มที่จะสร้างฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งคนจีนกลุ่มที่มีฐานะนี้ก็เกื้อหนุนช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยการให้เช่าที่ทำกิน หรือบางครั้งก็ให้ทำโดยไม่หวังอะไร ให้โดยในลักษณะการให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นจึงเป็นชุมชนที่มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่

ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา เป็นพื้นที่ที่ให้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์แสดงตัวตน และรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองได้มากที่สุด โดยผ่านพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งมีความต่างหลากหลาย แต่ละชนเผ่ามีอิสระที่จะเลือกนับถือศาสนา โดยไม่มีการบังคับ อย่างไรก็ตามในเรื่องความเชื่อนั้นในบางครั้งมีการเลื่อนไหล ปรับตัวเข้าหากัน โดยหลายเผ่าเข้าร่วมพิธีกรรมของกันและกัน อย่างเช่น คนในชุมชนส่วนใหญ่มักไปไหว้ศาลเจ้า เพื่อบนบานให้ประสบโชคดีในการทำงานหรือไม่ให้ถูกจับระหว่างการเดินทาง เป็นต้น ดังนั้นในความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ของบ้านแม่แอบ จึงไม่เป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันในชุมชน

อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนนั้นเกิดในเงื่อนไขและปัจจัยที่พอสามารถสรุปได้ดังนี้

เงื่อนไข/ปัจจัย ที่ทำให้คนหลากหลายชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกันได้ในชุมชน

1. การเป็นพวกเดียวกัน ไม่แบ่งแยก เนื่องจากชุมชนมีความเป็นเครือญาติทางชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการผสมกลมกลืนกันทางเผ่าพันธุ์ผ่านการแต่งงาน จึงเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นเครือญาติทางชาติพันธุ์สูง รวมทั้งการผ่านประสบการณ์ร่วม ผ่านความยากลำบากในช่วงสงครามสมัยที่อยู่ในประเทศพม่า และหนีตายมาด้วยกัน จึงเกิดความเห็นอกเห็นใจ ดังจะเห็นในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาขออาศัยอยู่ในชุมชนจะติดต่อผ่านเครือญาติ หรือเครือข่ายคนบ้านเดียวกัน ชุมชนจึงเกิดการยอมรับให้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนได้

ในขณะการที่รับคนไทยเข้ามาอยู่ โดยเฉพาะผู้ชาย จะยากกว่าในกรณีของนายจีน ซึ่งต้องมีผู้รับรองว่าจะไม่สร้างปัญหาในชุมชน เพราะผู้ชายคนไทยนั้นมาพร้อมกับสิทธิความเป็นพลเมืองไทยโดยกำเนิด มีสิทธิในการเข้าถึงตำแหน่งการปกครองอันเป็นที่มาของอำนาจที่เป็นทางการ สามารถสั่นคลอนอำนาจเดิมที่มีในชุมชนได้

2. การยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาอยู่ในประเทศไทยในฐานะ “คนพลัดถิ่น” กลุ่มคนกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาอยู่ คือ กลุ่มทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) มีสิทธิโดยชอบธรรมในการอยู่ในชุมชน ในฐานะที่ต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เพื่อแลกกับการได้อยู่ในประเทศไทย ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาอยู่ในช่วงหลังเข้ามาอยู่ในฐานะ “ผู้ขออาศัย” ดังนั้นจึงยอมรับอำนาจของผู้ปกครองชุมชนโดยเฉพาะเผ่าจีน คำว่า “ทหารจีนเก่า” ยังมีมนต์ขลังให้เกิดการยอมรับนับถือ และเชื่อฟัง
3. การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ทางวัฒนธรรมความเชื่อ/ประเพณีพิธีกรรมของเผ่าต่างๆ ในชุมชนโดยไม่มีการปิดกั้น เช่น การมีอิสระในการเลือกนับถือศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ หรือการนับถือบรรพบุรุษและไหว้ศาลเจ้า ซึ่งในบางครั้งมีการปรับเปลี่ยนไหลเข้าหากัน เช่น กรณีคนจีน ที่ได้ภรรยาเป็นเผ่าไทใหญ่ ฝ่ายหญิงจึงมีความเชื่อทั้ง 2 แบบ คือไหว้เจ้าตามอย่างสามี และไหว้พระร่วมทำบุญตามประเพณีตามความเชื่อดั้งเดิมตามความเชื่อของเผ่าตน

รวมทั้งชนเผ่าต่างๆ สามารถแสดงความเป็นชนเผ่าของตนเองผ่านการรื้อฟื้นเรื่องการแต่งกาย การละเล่น ในงานพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งการรื้อฟื้นการละเล่นต่างๆ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะเกิดขึ้นในบริบทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) ได้นำเสนอเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ให้เป็นจุดเด่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชนเผ่าของตำบลด้วย เช่น การจัดงานวันประเพณีชนเผ่าขึ้นในชุมชน ในปี 2550 และปี 2551 และประกาศประชาสัมพันธ์ให้เป็นงานใหญ่ระดับจังหวัด หรือกรณีงานวันสงกรานต์ อำเภอเชียงแสน ชนเผ่าต่างๆ ได้ร่วมเดินขบวนแห่ด้วยชุดประจำเผ่า แสดงการละเล่นของแต่ละชนเผ่าอย่างสวยงามและภาคภูมิใจ

4. การไม่ปิดกัน แต่เปิดโอกาส ดังในกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชน คือ เผ่าจีน เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้เรียนภาษาจีน โดยไม่มีการปิดกัน ดังจะเห็นว่าเผ่าต่างๆ ที่เห็นโอกาสของการรู้ภาษาจีนในการประกอบอาชีพในอนาคตส่งลูกมาเรียนจำนวนมากขึ้นทุกปี แต่อย่างไรก็ตามในทางกลับกัน เผ่าจีน ได้ผลิตข้าวและดอกย้า ความมีอำนาจของเผ่าจีน ผ่าน “ภาษา” ให้คงอยู่ในชุมชน
5. การมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน ในกรณีของที่ดินซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มของทหารเก่าเป็นคนจีนที่มีฐานะเนื่องจากลูกหลานไปทำงานประเทศไต้หวัน กลุ่มคนเหล่านี้จะแบ่งที่ดินให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาทำมาหากิน ทั้งในลักษณะการขอเช่า การให้เช่า เช่น กรณีของสอง เผ่าลัวะ อพยพทั้งครอบครัวเข้ามาอยู่ในสวนและดูแลสวน โดยไม่มีค่าตอบแทน เพียงแต่มีสิทธิทำกินในที่ดินที่ว่างเปล่าเท่านั้น จึงมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ และต่างตอบแทน ไม่เห็นภาพการเอารัดเอาเปรียบและกดขี่ ในชุมชนมากนัก

เงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เพราะสิ่งสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะถิ่นเหล่านี้ คือ การต่อสู้ ดันรนให้มีชีวิตรอดในบ้านหลังใหม่ เพื่อให้ดีขึ้นกว่าชีวิตที่เคยผ่านมาในบ้านเกิด

จากการศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกันช่วยให้เข้าใจอะไรได้บ้าง

- ความเป็นเมืองชายแดนคนข้ามไปข้ามมา จากอดีตถึงปัจจุบัน
จากอดีตที่ผู้คนตามชายแดนจะข้ามไปข้ามมาหาสุกันได้ง่ายๆ ด้วยรัฐยังไม่ได้เข้มงวดอะไรมาก ถึงปัจจุบันแม้ว่า รัฐจะเข้ามาจัดการและควบคุมพื้นที่ชายแดน แต่ผู้คนก็ยังข้ามไปมาหาสุกันอยู่แม้จะมีความเสี่ยงมากกว่าเดิม
- การข้ามไป ข้ามมา หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนตามเมืองชายแดน สัมพันธ์กับบริบททางการเมือง และทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก และปัจจัยดึงดูด ดังในกรณีคนกลุ่มแรกๆ จากพม่า ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นการเคลื่อนย้ายที่มีปัจจัยหลักทางการเมือง เช่น การหนีภัยสงคราม ปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ การทำมาหากิน และปัจจัยดึงดูด คือ ในช่วงที่ประเทศไทย กำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจ ต้องการแรงงาน ดังจะเห็นคนจะอพยพเข้ามาในช่วงนี้มาก

ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าไปศึกษาสภาพเศรษฐกิจเมืองเชียงตุง ในรัฐฉาน (ตะวันออก) ประเทศพม่า ส่วนมากเป็นชาวไทยใหญ่ ที่มีภาษาพูดคล้ายเคียงกับชาวไทยในภาคเหนือ จากการสัมภาษณ์ล่ามชาวไทยใหญ่ (เข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ) ถึงชีวิตความเป็นอยู่ พบว่าในกลุ่มคนที่อยู่ในเขตเมืองอย่างเชียงตุง โอกาสในการหางานทำและมีรายได้ดีนับว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก ในเชียงตุงไม่มีโรงงานหรือการลงทุนทางธุรกิจอะไรมากนัก เป็นเมืองเกษตร (เงินเดือนข้าราชการในพม่าต่ำมาก 1,000-2,000 บาทต่อเดือน) การทำงานต้องมีเส้นสายถึงจะได้ทำงานดีๆ เช่น การทำงานที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง และกลุ่มชาวไทยใหญ่ไม่ชอบทำงานกับคนพม่า

ดังกรณีตัวอย่าง นางสาวของล่ามชาวไทยใหญ่ ที่จบปริญญาตรีด้านคอมพิวเตอร์ เธออยากมาทำงานเย็บผ้าในเมืองไทย เพราะมีรายได้ที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานอยู่เชียงตุง หรือลูกขายร้านช่างเงิน ช่างทองในเชียงตุง ที่มีลูกขายจบปริญญาตรีถึง 2 คน แต่ต้องมาช่วยครอบครัวทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เพราะหางานทำไม่ได้ ถึงแม้ว่าชายแดนพม่า-จีน (เมืองลา-ต้าลั่ว) จะอยู่ห่างจากเชียงตุงเพียง 90 กิโลเมตร แต่คนไม่นิยมไปทำงานเพราะมีความแตกต่างด้านภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้นการเคลื่อนย้ายแรงงานยังจะคงมีอยู่ต่อไป ตราบใดที่เศรษฐกิจจะหว่ว 2 ประเทศ (ไทย-พม่า) ยังไม่เท่าเทียมกัน

- เห็นความเป็นชุมชนชายแดนแหล่งพึ่งพิงของกลุ่มชาติพันธุ์ข้ามแดน “บ้านหลังใหม่” โอกาสการแสวงหาชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเก่า อย่างเช่นหมู่บ้านแม่แอบ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาขออาศัยอยู่ได้ง่ายกว่าชุมชนทั่วไป
- เห็นการดิ้นรนต่อสู้ของชีวิตผู้คน ทั้งจากดินแดนบ้านเกิด และบ้านใหม่ในเมืองไทย ชีวิตยังต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตรอด และชีวิตที่ดีกว่าเดิม
- เห็นแนวโน้มที่จะได้เกิดผลกระทบต่องานทำมาหากินของคนพึ่งฐานทรัพยากรในชุมชน เช่น การเก็บกัก เก็บหญ้าคา คนเล็ก คนน้อย ที่พึ่งพิงสิ่งเหล่านี้อยู่อาศัยจะหมดไป เมื่อพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน เช่น การส่งเสริมการปลูกยางพาราเข้ามามากๆ ซึ่งเมื่อความเป็นอยู่ในชุมชนอยู่ลำบากมากขึ้นโอกาสในการขยับออกไปทำงานนอกชุมชนเช่น กรุงเทพฯ เพื่อความอยู่รอดจะมีสูงขึ้นกว่าที่ผ่านมา

จากการศึกษาข้อมูลชุมชนบ้านแม่แอบ ที่ผู้ศึกษาดำเนินการเบื้องต้น เพื่อเป็นประเด็นในการศึกษา เรื่องความหลากหลายและการอยู่ร่วมกันในชุมชน แต่ตอนท้ายนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ประเด็นหนึ่ง ในความที่บ้านแม่แอบเป็นหมู่บ้านที่มีหลากหลายทางชาติพันธุ์ กลุ่มคน กลุ่มต่างๆ ก็จะทำให้โอกาสและเครือข่ายอพยพเข้ามาอยู่เรื่อยๆ แล้วจัดการกับปัญหานี้อย่างไร ดันรับผู้มาใหม่เรื่อยๆ หรืออย่างไร แต่เราอาจจะถามต่อไปอีกว่า แล้วผู้ที่เข้ามาใหม่ ได้สร้างปัญหาอะไรให้กับสังคมไทยละ คำตอบในรายงานเล่มนี้คือ ผู้ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนก็เข้ามาอาศัยเพื่อทำมาหากินเลี้ยงชีวิตให้อยู่รอดเท่านั้น ตลอดจนออกไปเป็นแรงงานราคาถูก ตอบสนองภาคธุรกิจต่างๆ ในสังคมไทย เพราะฉะนั้นการจัดการคงต้องมีความรอบครอบ และมีมนุษยธรรมในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

บทที่ 6

สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการ การจัดการฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสน มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ 2 ประการ คือ 1. เพื่อสร้างกลไกท้องถิ่นอันประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ระบบติดตามข้อมูลสถานการณ์ และเครือข่ายการจัดการท้องถิ่น 2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

โดยมีภารกิจที่สำคัญคือ การสร้างนักวิจัยในท้องถิ่นผ่านการสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในประเด็นที่ท้องถิ่นสนใจ โดยในระยะดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถพัฒนาให้เกิดโครงการ 2 โครงการ

1. โครงการรูปแบบการจัดการที่ดินที่เหมาะสมของหมู่บ้านดอยสะโงะ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อนุมัติโครงการ 1 มกราคม 2550
2. โครงการศึกษาสถานการณ์การทำสวนยางและกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวของชาวสวนยางเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อนุมัติโครงการเมื่อ 1 มีนาคม 2550

และยังมีโครงการที่อยู่ในระหว่างพัฒนาอีก 1 โครงการ คือ โครงการฟื้นฟูความศรัทธาของพระธาตุดอยงูแก้ว ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โครงการนี้ผู้วิจัยไม่สามารถพัฒนาให้เสร็จสมบูรณ์เพราะติดภาระกิจการเข้าฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 7 เดือน จึงได้หยุดการทำงานเพื่อเข้ารับการอบรมตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550 เป็นต้นมา (โปรแกรม Mekong School, Earth Right International) หลังจากนั้นทราบว่าโครงการได้รับอนุมัติเมื่อ เดือนธันวาคม 2550

จะเห็นได้ว่า การสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีความล่าช้า (จะอธิบายสาเหตุในการสรุปบทเรียนการทำงาน) และการได้รับอนุมัติ อยู่ในระยะเวลาสิ้นสุดการดำเนินโครงการฯ ไปแล้ว โดยโครงการได้รับอนุมัติให้ดำเนินงานเมื่อ 1 มกราคม-ธันวาคม 2549 และขยายระยะเวลา ถึงมีนาคม 2550 ดังนั้นการเขียนสรุปรายงานวิจัยเพื่อเป็นฐานข้อมูลในประเด็นต่างๆ ของอำเภอเชียงแสนจึงไม่สามารถรวบรวมให้ครบประเด็นในรายงานเล่มนี้ได้ ในรายงานฉบับนี้จึงนำเสนอเฉพาะในส่วนข้อมูลสภาพทั่วไปอำเภอเชียงแสน ข้อมูลการศึกษาสถานการณ์และการพัฒนาความเคลื่อนไหวในพื้นที่ชายแดน และรายงานการวิจัย การศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ข้อสรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่อำเภอเชียงแสน และพื้นที่ใกล้เคียง ในปี 2549-2550

เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของอำเภอเชียงแสน มีความโดดเด่นในเชิงภูมิศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านได้ ถึง 3 ประเทศ อันได้แก่ พม่า ลาว และประเทศจีนตามลำน้ำโขง อำเภอเชียงแสนจึงถูกยกระดับให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเมืองชายแดน และรัฐบาลได้เชื่อมโยงกับโครงการการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS- Greater Mekong subregion) ซึ่งเป็นความร่วมมือ ใน 6 ประเทศลุ่มน้ำโขง รัฐบาลมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้เชียงแสนให้เป็นประตูการค้าชายแดน โครงการที่เป็นรูปธรรมของความร่วมมือมีอยู่ด้วยกันหลายโครงการ อาทิเช่น โครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือเชิงพาณิชย์ (ระเบิดแก่ง) เพื่อให้เรือสินค้าจากประเทศจีน (ตอนใต้) สามารถเดินเรือมาถึงเชียงแสน มีข้อตกลงเพื่อเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA) โครงการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงภูมิภาค ตามเส้นทางสาย R3A (เชื่อมโยงจีน-ลาว-ไทย) และ R3B (เชื่อมโยงจีน-พม่า-ไทย) โครงการร่วมมือด้านพลังงานในภูมิภาค (Mekong Power Grid) เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยและนักวิจัยในท้องถิ่นได้มีโอกาสเดินทางสำรวจเบื้องต้น ตามเส้นทางเหล่านี้ด้วย จึงขอนำมาสรุปรวมทั้งความเคลื่อนไหวของภาคธุรกิจเอกชนระหว่างประเทศและความเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นในอำเภอเชียงแสน

สรุปประเด็นสำคัญ

1. เรื่องการค้าชายแดนไทย-จีน ไทย ในปีนี้มีมูลค่าการค้ารวม 5,278.91 ล้านบาท มูลค่าในการส่งออก 4,189.14 ล้านบาท นำเข้า 1,089.77 ล้านบาท ได้ดุลการค้า 3,099.37 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2548 ดุลการค้ามีการขยายตัวลดลง -1.70 ล้านบาท แม้ว่าไทยจะได้เปรียบดุลการค้าฝ่ายจีนในรอบหลายปีที่ผ่านมาตั้งแต่เขตการค้าเสรี (FTA) แต่ฝ่ายไทยยังเสียเปรียบหลายประเด็นเช่น ภาษีสินค้าเกษตรที่ผู้ประกอบการไทยต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 13 % เมื่อสินค้าเข้าจีน ในขณะที่สินค้าจีนเข้าไทยภาษี 0 % และรัฐบาลไทยต้องจัดบ “ว่าจ้าง” เกษตรกรไทยให้เลิกปลูกสินค้าที่จีนผลิตส่งมาขายให้ไทยที่ราคาถูกกว่า เช่น กระเทียม,หอมใหญ่ ภายได้ความเสียเปรียบนี้ยังไม่มีแนวทางแก้ไข
2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) มีความก้าวหน้าโดยเฉพาะการเชื่อมโยงตามแนวถนน R3A เชื่อมโยงจีน-ลาว-ไทย ที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำให้เดินทางสะดวกรวดเร็วมากขึ้น เช่น จากห้วยทรายถึงชายแดนจีน (บ่อหาน) ใช้เวลาเพียง 3-4

ชั่วโมง จากเดิมที่ใช้เวลา 8-10 ชั่วโมง ตอนนี้การเชื่อมโยงสู่ไทยเหลือเพียงการสร้างสะพานเชื่อมโยง ลาว-ไทยที่คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2553

3. กลุ่มทุนจีนได้เริ่มบุกธุรกิจตามแนวชายแดนประเทศลาว และเข้ามาใช้ฐานในลาวบุกธุรกิจชายแดนลาว-ไทย โดยใช้เส้นทางสาย R3A เชื่อมโยงสู่ไทย เป็นการบุก "เชิงรุกและเร็ว" ที่จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นในอนาคตอย่างแน่นอน อาทิเช่น

- **กลุ่มทุนใหญ่จากจีนวางแผนการลงทุนขนาดใหญ่ ไม่น้อยกว่า 6 โครงการหลักๆ ในพื้นที่เขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจคือ เขตเศรษฐกิจที่เวียงจันทน์ เขตเศรษฐกิจชายแดน บ่อหาน (Mo han) ชายแดน จีน-ลาว การสัมปทานพัฒนาเขตเศรษฐกิจคูแฝดที่ชายแดนบ่อหาน ใน สปป.ลาว ตรงข้ามกับบ่อหาน กลุ่มทุนจีน คือ บริษัท Laos GN steels จำกัด ในเครือคุณหมิง สตีลกรุ๊ป ได้เข้ามาตั้งโรงงานรีดเหล็กเส้น กำลังผลิต 150,000 ตันต่อปี โครงการนิคมอุตสาหกรรมที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว เขตนิคมอุตสาหกรรมที่บ้านต้นผึ้ง เมืองห้วยทราย ตรงข้ามอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่นับหมื่นไร่ โดยขณะนี้กลุ่มบริษัทหงหยู (Hong yu) จำกัด จากจีนได้เสนอขอเช่าพื้นที่ จาก สปป.ลาว เพื่อลงทุนทำนิคมฯ-เขตปลอดภาษี นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทุนที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มหงหยูจีน เข้ามาลงทุนพัฒนาเกาะดอนขาว ชายแดนไทย-ลาว ตรงข้ามกับอ.เชียงแสน จ.เชียงราย ที่มีจะทั้งโรงแรม กาสีโน ฯลฯ**

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทุนใหญ่จากจีน เข้ามาร่วมทุนกับกลุ่มซีดีคอมเพล็กซ์ สร้างโรงแรมบริเวณใกล้ ๆ กับจุดก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 และได้วางศิลาฤกษ์ไปเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2550 และที่เมืองห้วยทราย ตรงข้าม อ.เชียงของ มีกลุ่มทุนจีนเข้ามาสร้าง "ตลาดอินโดจีน" ขึ้นที่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 5 ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าจากจีนทุกชนิดเกือบ 100 ยูนิต และยังคงมีการก่อสร้างเพิ่มเติมอยู่ตลอด

- **กลุ่มทุนจากเกาหลี เข้ามาเช่าพื้นที่แถบบ้านดอนขึ้นก เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว (ใกล้กับจุดก่อสร้างสะพานข้ามน้ำโขง) เพื่อพัฒนาเป็นสนามกอล์ฟรองรับนักท่องเที่ยว**

4. การพัฒนาของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในลุ่มน้ำโขง เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา มีความเคลื่อนไหวตอบรับกระแสการพัฒนาของภูมิภาคอย่างรวดเร็วมาก โดยเฉพาะความเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมในภูมิภาค โดยจีนเป็นกลุ่มทุนหลักและมีบทบาทสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคนี้
5. กลุ่มธุรกิจภาคเอกชนท้องถิ่น (เชียงราย) นำโดยหอการค้าจังหวัดและพาณิชย์จังหวัด มีความตื่นตัวสำหรับการเตรียมตัวรองรับการพัฒนาตามเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) ทั้งการตั้งรับทางการค้า และการท่องเที่ยว โดยการจัดอบรมหลักสูตรต่างๆ และสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาเปิดหลักสูตรรองรับธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น เรื่อง Logistic
6. ด้านการพัฒนาเมืองเชียงแสนสู่มรดกโลก มีความเป็นรูปธรรมขึ้นเรื่องการเข้ามาปรับปรุงโบราณสถานของกรมศิลปากร แต่ยังมีปัญหาเรื่องความร่วมมือและความเข้าใจของชุมชน กระแสไม่ตอบรับเรื่องการพัฒนาเป็นเมืองมรดกโลกยังคงมีอยู่อีกมาก ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเชียงแสนเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
7. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนา เช่น การสร้างท่าเรือเชียงแสนแห่งที่ 2 การสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่เชียงของ ยังไม่มีความคืบหน้ามาก สาเหตุสำคัญเพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อปลายปี (19 กันยายน 2549) ที่ผ่านมามาทำให้รัฐบาลไม่เสถียรภาพ โครงการต่างๆ ที่รอรัฐบาลอนุมัติงบประมาณอยู่ในภาวะล่าช้า

จากข้อมูลจะเห็นว่า โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยเฉพาะจากจีน ได้รุกเข้ามาประชิด อำเภอเชียงแสนใกล้เข้ามาทุกขณะและมีความเป็นรูปธรรมสูง ความเคลื่อนไหวตอบรับการพัฒนาท้องถิ่นมีในระดับจังหวัดที่เตรียมพร้อมสำหรับการตั้งรับ เรื่องการค้า การท่องเที่ยว และเตรียมคน โดยผลักดันให้สถานการศึกษาเปิดหลักสูตรที่จะรองรับธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันใกล้นี้ ส่วนในพื้นที่อำเภอเชียงแสน มีกลุ่มทุนบางกลุ่มที่เห็นโอกาส เริ่มมีการลงทุนเรื่องท่าเรือ โดยมีเครื่องมือที่ทันสมัยและมีการลงทุนที่จะสร้างศูนย์สินค้าโอท็อปเพื่อต้อนรับการท่องเที่ยว สำหรับคนในท้องถิ่นยังเป็นผู้เฝ้ามองการพัฒนาที่กำลังจะเกิดในพื้นที่ต่อไป

การศึกษาประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่
แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ในงานเรื่องนี้ได้ออกถึงสาเหตุถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน
บ้านแม่แอบ ซึ่งสาเหตุของความหลากหลายที่ค้นพบมี 4 ประการกล่าวคือ ประการแรก กลุ่มคน
ที่มาตั้งชุมชนกลุ่มแรกเป็นทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) ทหารเหล่านี้ประกอบด้วย ทหารจีนและกลุ่ม
ชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ตามแนวชายแดน ถูกทหารจีน และทหารพม่ากดขี่ จึงเข้าร่วมเป็นทหารกับ
กองทัพจีนจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของทหารหลากหลายชาติพันธุ์ ดังนั้นคำว่าทหารจีนนั้น จึงไม่
มีเฉพาะเผ่าจีน แต่ยังประกอบด้วย ทหารจีนชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ว่า ไทลื้อ ไทใหญ่ ลาหู่ ลัวะ เป็น
ต้น

ประการที่สอง ทหารหลากหลายชนเผ่าเหล่านี้แต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ระหว่างกันในช่วงที่สู้รบใน
ประเทศพม่า เช่น เผ่าลาหู่ อาข่า ไทใหญ่ ว่า ลัวะ เป็นต้น หลังจากที่ตั้งชุมชนแม่แอบขึ้นมาแล้ว
เหล่าทหารพร้อมครอบครัวและญาติพี่น้อง ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัย ด้วยแรงกดดันจากภาวะไม่
สงบและปลอดภัยจากถิ่นฐานบ้านเดิมในประเทศพม่า โดยเหตุผลนี้ทำให้มีผู้อพยพเข้ามาอยู่ใน
ชุมชนจำนวนมาก

ประการที่สาม ลูกหลานของคนในชุมชนแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และย้ายเข้ามาอยู่ใน
ชุมชน ซึ่งกลุ่มนี้คิดเป็นสัดส่วนแล้วมีจำนวนไม่มาก แต่ก็ทำให้เพิ่มความหลากหลายทางชาติ
พันธุ์ เช่น เผ่าไทย เมียน (เย้า) ลีซู เป็นต้น

ประการสุดท้าย เครือข่ายชาติพันธุ์ข้ามแดนหรือแรงงานข้ามชาติเข้ามาอยู่อาศัย ในบริบท
ท้องถิ่นและชุมชนต้องการแรงงาน ซึ่งสัมพันธ์กับช่วงที่รัฐไทยมีนโยบายพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ
ตามแนวชายแดน ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี หรือ
ที่รู้จักกันดี “นโยบายเปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” และปัจจุบันได้พัฒนาความร่วมมือเป็น
นโยบายหกเหลี่ยมเศรษฐกิจในประเทศลุ่มน้ำโขง ในช่วงนี้มีผู้เข้ามาอยู่อาศัยจำนวนมากอีกกระลอก
หนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างชาวพม่าและชาวลัวะ โดยการขอเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านโดยจะ
ผ่านผู้มีบารมีในชุมชน และเครือข่ายชาติพันธุ์ลัวะ โดยคนกลุ่มหลังนี้จะเข้ามาโดยไม่ถูกต้องตาม
กฎหมาย จึงไม่มีบัตรอะไรเลย จนกว่าจะมีการสำรวจและได้ขึ้นทะเบียนในภายหลังเป็นบัตรเขียว
ขอบแดง และบัตรแรงต่างด้าว เป็นต้น

ปัจจุบันมีคนในชุมชนได้รับสัญชาติไทยเพียง 38 เปอร์เซนต์ ส่วน 60 กว่าเปอร์เซนต์ถือบัตรประเภทต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้อาศัยอยู่ในเฉพาะพื้นที่ ห้ามออกข้ามอำเภอ ข้ามจังหวัด จึงมีการลักลอบไปทำงานต่างถิ่น และถูกจับเสมอๆ ดังนั้นหมู่บ้านแม่แอบจึงเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องสัญชาติและปัญหาการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว

ส่วนการอยู่ร่วมกันของของผู้คนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และการรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง พบว่า ถึงแม้ว่าหมู่บ้านแม่แอบจะมีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เพราะส่วนใหญ่ของคนในชุมชนมีภูมิลำเนาเดิม ที่ผ่านประสบการณ์การร่วม จากการหนีภัยสงคราม การถูกกดขี่จากแผ่นดินเกิดในประเทศจีน และประเทศพม่า และหนีมาพึ่งแผ่นดินไทย ดังนั้นกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความเห็นอกเห็นใจกันอยู่มาก ส่วนการรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของแต่ละชนเผ่าชนนั้น จะแสดงออกทางวัฒนธรรม และความเชื่อ โดยผ่านพิธีกรรม และการละเล่นต่างๆ ซึ่งไม่มีการปิดกั้นในชุมชน

เงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่ร่วมด้วยกันได้ สามารถสรุปได้ 5 ประการดังนี้

ประการแรก การเป็นพวกเดียวกัน ไม่แบ่งแยก เนื่องจากชุมชนมีความเป็นเครือญาติทางชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการผสมกลมกลืนกันทางเผ่าพันธุ์ผ่านการแต่งงาน จึงเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นเครือญาติทางชาติพันธุ์สูง รวมทั้งการผ่านประสบการณ์ร่วม ผ่านความยากลำบากในช่วงสงครามสมัยที่อยู่ในประเทศพม่า และหนีตายมาด้วยกัน จึงเกิดความเห็นอกเห็นใจ ดังจะเห็นในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาขออาศัยอยู่ในชุมชนจะติดต่อผ่านเครือญาติ หรือเครือข่ายคนบ้านเดียวกัน ชุมชนจึงเกิดการยอมรับให้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนได้

ประการที่สอง การยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาอยู่ในประเทศไทยในฐานะ “คนพลัดถิ่น” กลุ่มคนกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาอยู่ คือ กลุ่มทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) มีสิทธิโดยชอบธรรมในการอยู่ในชุมชน ในฐานะที่ต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เพื่อแลกกับการได้อยู่ในประเทศไทย ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาอยู่ในช่วงหลังเข้ามาอยู่ในฐานะ “ผู้ขออาศัย” ดังนั้นจึงยอมรับอำนาจของผู้ปกครองชุมชนโดยเฉพาะเผ่าจีน คำว่า “ทหารจีนเก่า” ยังมีมนต์ขลังให้เกิดการยอมรับนับถือ และเชื่อฟัง

ประการที่สาม การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ทางวัฒนธรรมความเชื่อ/ประเพณี พิธีกรรมของเผ่าต่างๆ ในชุมชนโดยไม่มีการปิดกั้น เช่น การมีอิสระในการเลือกนับถือศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ หรือการนับถือบรรพบุรุษและไหว้ศาลเจ้า ซึ่งในบางครั้งมีการปรับเลี่ยนไหลเข้าหากัน เช่น กรณีคนจีน ที่ได้ภรรยาเป็นเผ่าไทใหญ่ ฝ่ายหญิง จึงมีความเชื่อทั้ง 2 แบบ คือไหว้เจ้าตามอย่างสามี และไหว้พระร่วมทำบุญตามประเพณีตาม ความเชื่อดั้งเดิมตามความเชื่อของเผ่าตน รวมทั้งชนเผ่าต่างๆ สามารถแสดงความเป็นชนเผ่า ของตนเองผ่านการรื้อฟื้นเรื่องการแต่งกาย การละเล่น ในงานพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่ง การรื้อฟื้นการละเล่นต่างๆ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เกิดขึ้นในบริบทที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น (อบต.) ได้นำเสนอเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ให้เป็นจุดเด่นเพื่อพัฒนาการ ท่องเที่ยวชนเผ่าของตำบลด้วย

ประการที่สี่ การไม่ปิดกั้น แต่เปิดโอกาส ดังในกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชน คือ เผ่าจีน เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้เรียนภาษาจีน โดยไม่มีการปิดกั้น ดังจะเห็น ว่าเผ่าต่างๆ ที่เห็นโอกาสของการรู้ภาษาจีนในการประกอบอาชีพในอนาคตส่งลูกมาเรียน แต่ ในทางกลับกัน เผ่าจีน ได้ผลิตซ้ำและตอกย้ำ ความมีอำนาจของเผ่าจีน ผ่าน "ภาษา" ให้คง อยู่ชุมชน

ประการสุดท้าย การมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรใน ชุมชน ในกรณีของที่ดินซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มของทหารเก่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่มี ฐานะเนื่องจากลูกหลานไปทำงานประเทศไต้หวัน กลุ่มคนเหล่านี้จะแบ่งที่ดินให้กลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆ เข้ามาทำมาหากิน ทั้งในลักษณะการขอทำ การให้เช่า เช่น กรณีของสอง เผ่าลัวะ อพยพทั้งครอบครัวเข้ามาอยู่ในสวนและดูแลสวน โดยไม่มีค่าตอบแทน เพียงแต่มีสิทธิทำกิน ในที่ดินที่ว่างเปล่าเท่านั้น จึงมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ และต่างตอบแทน ไม่เห็นภาพการ เคาริดเอาเปรียบและกดขี่ ในชุมชนมากนัก

จากการศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกันช่วยให้เข้าใจความเป็นเมือง
ชายแดน หลายประการเช่น

1. การเคลื่อนย้ายของผู้คนตามเมืองชายแดนสัมพันธ์กับบริบททางการเมือง และทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยดึงดูด ดังในกรณีในอดีตคนกลุ่มแรกๆ เข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นการเคลื่อนย้ายที่มีปัจจัยหลักทางการเมือง เช่น การหนีภัยสงคราม ความปลอดภัย ความอดอยาก ปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ การทำมาหากิน และปัจจัยดึงดูด คือในช่วงที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจต้องการแรงงาน ดังจะเห็นคนจะอพยพเข้ามาในช่วงนี้มาก ถึงแม้ว่าการเคลื่อนย้ายเข้ามาจะมีความเสี่ยงสูงต่อการถูกจับ เพราะเป็นลักลอบเข้าเมืองก็ตาม
2. ความเป็นชุมชนชายแดนแหล่งพึ่งพิงของกลุ่มชาติพันธุ์ข้ามแดน “บ้านหลังใหม่” โอกาสการแสวงหาชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเก่า อย่างเช่น หมู่บ้านแม่แอบ ที่เป็นหมู่บ้านรองรับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาขออาศัยอยู่ได้ง่ายกว่าชุมชนทั่วไป
3. เห็นการดิ้นรนต่อสู้ของชีวิตผู้คน ทั้งจากดินแดนบ้านเกิด และบ้านใหม่ในเมืองไทย ชีวิตยังต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตรอด และชีวิตที่ดีกว่าเดิม
4. เห็นแนวโน้มที่จะได้เกิดผลกระทบต่องานวิถีการทำมาหากินของคนที่พักฐานทรัพยากรในชุมชน เช่น การเก็บกัก เก็บหญ้าคา คนเล็ก คนน้อย ที่พึ่งพิงสิ่งเหล่านี้อยู่อาจจะหมดไปเมื่อพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน เช่น การส่งเสริมการปลูกยางพาราเข้ามามากๆ ซึ่งเมื่อความเป็นอยู่ในชุมชนอยู่ลำบากมากขึ้นโอกาสในการขยับออกไปทำงานนอกชุมชนเช่น กรุงเทพฯ เพื่อความอยู่รอดจะมีสูงขึ้นกว่าที่ผ่านมา

สรุปบทเรียนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น อำเภอเชียงแสน

โครงการการจัดการฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสน ระยะที่ 2 เป็นการทำงานต่อจากโครงการ ระยะที่ 1 โดยมีภารกิจที่สำคัญคือ 2 เรื่องคือ 1) การสร้างนักวิจัยในท้องถิ่นผ่านการสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในประเด็นที่ท้องถิ่นสนใจ จำนวน 5 โครงการ โดยมีเป้าหมาย เพื่อสร้างกลไกท้องถิ่นอันประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ระบบติดตามข้อมูลสถานการณ์ และเครือข่ายการจัดการท้องถิ่น และ 2) งานศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ดังนั้นหัวหน้าโครงการ การจัดการฐานข้อมูลเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสน มีหน้าที่ 2 บทบาท คือ บทบาทที่เลี้ยงโครงการวิจัย และบทบาทนักวิจัย โดยมีระยะเวลาการดำเนินงาน 1 ปี

ผลการทำงานที่ผ่านมาสามารถบรรลุภารกิจบางส่วน คือ งานศึกษาศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เดียวกัน กรณีบ้านแม่แอบ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย สรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่และการพัฒนาโครงการใหม่ในพื้นที่ 2 โครงการ จากที่ตั้งเป้าหมายไว้ 5 โครงการ โครงการที่เกิดขึ้น คือ โครงการศึกษารูปแบบการจัดการที่ดินบ้านดอยสะโงะ (เป็นโครงการย่อยเดิมจากโครงการระยะที่ 1 และพัฒนาโครงการใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ 1 โครงการ คือ โครงการศึกษาสถานการณ์ยางพารา ดังนั้นจึงขอสรุปบทเรียนการทำงานในบทบาทที่เลี้ยงและบทบาทนักวิจัย ดังนี้

สรุปบทเรียนการทำงานในบทบาทที่เลี้ยง

โดยที่เลี้ยงได้วางแผนการทำงานที่จะต่อยอดโครงการ จากโครงการย่อยเดิมในระยะที่ 1 จำนวน 3 โครงการ คือ 1.โครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นอำเภอเชียงแสน 2.โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำคำ 3.โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ดอยสะโงะ และโครงการใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ อีก 2 โครงการ รวมเป้าหมายในการพัฒนาโครงการ 5 โครงการ

ขั้นตอนการทำงานในการพัฒนาและติดตามโครงการย่อย

1. เคลียร์งานเก่า ในส่วนของรายงานโครงการในระยะที่ 1 และที่เลี้ยงใช้เวลาช่วยทีมวิจัยแก้ไขรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และรายงานการเงินอีก 2 โครงการ คือ โครงการศึกษา

ภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นอำเภอเชียงแสน 2. โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำคำ จนสามารถปิดโครงการได้ในเดือนมิถุนายน 2549 ซึ่งการแก้ไขรายงานใช้เวลาไปมาก

2. จัดประชุมที่มิจัยแต่ละทีมเพื่อเสนอหัวข้อโครงการวิจัย โดยเบื้องต้นโครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นอำเภอเชียงแสน หัวหน้าโครงการสนใจจะศึกษาวิจัยต่อเรื่องการค้าชายแดนไทย-ลาว ร่วมกับคณะครูเมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ซึ่งเป็นการค้าโดยเสรี (FTA) จริงๆ เพราะเป็นการค้าชายแดนที่ไม่เสียภาษี ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรเล็กๆ น้อยๆ และสินค้าอุปโภค-บริโภค และมีประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวชายแดน เนื่องจากโรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม มีนโยบายเรื่องการจัดการท่องเที่ยวชายแดน โดยให้เด็กนักเรียนได้ฝึกประสบการณ์ การเป็นไกด์นำเที่ยว ส่วนโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำคำ มีความสนใจ 2 เรื่อง คือ เรื่องการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน และโครงการการจัดการน้ำ และโครงการศึกษาประวัติศาสตร์คอยะงัว มีความสนใจเรื่อง การจัดการที่ดินในชุมชน

3. จัดศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นแนวทางในการทำวิจัย โดยที่เลี้ยงจัดกระบวนการให้ทีมวิจัยแต่ละทีมได้ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- โครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นอำเภอเชียงแสน (ครู 2 คน) ได้ร่วมกับแกนนำเรือท่องเที่ยวอำเภอเชียงแสน และพี่เลี้ยงล่องเรือสำรวจ เมืองสุวรรณโคฒคำ (ที่หายสาบสูญตามตำนาน) อยู่ในเขตเมืองต้นผึ้ง ที่มีซากหักพังของโบราณสถาน เช่นเดียวกันกับอำเภอเชียงแสน และทราบข้อมูลว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้รัฐบาลสปป.ลาวได้ให้สัมปทานแก่นักธุรกิจคนไทยเพื่อจัดเส้นทางท่องเที่ยวแล้ว บุคคลอื่นไม่สามารถจัดนักท่องเที่ยวนำเที่ยวชมได้ ต่อมาโครงการฯ ซึ่งทีมหลักเป็นครูท้องถิ่น พบเงื่อนไขใหม่เนื่องจากผู้บริหารเก่าได้ย้ายไปและมีผู้บริหารใหม่เข้ามาบริหารโรงเรียนไม่สนับสนุนให้ครูทำงานกับชุมชนมากนัก และต่อมาครูมีความสนใจทำวิจัยเพื่อผลงานทางวิชาการ (ครูผู้เชี่ยวชาญ) โดยผลงานต้องเป็นงานเดี่ยว ซึ่งไม่เข้ากับเงื่อนไขงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงขอยุติการทำโครงการนี้ไป

- โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำคำ มีความพยายามผลักดันโครงการนี้โดยได้จัดให้มีการศึกษาดูงานของทีมวิจัย โดยได้ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนอนุบาลเชียงราย (ซึ่งผ่านกระบวนการการทำวิจัยกับ สกว.ภาค มาแล้ว)

เพื่อผลักดันการวิจัยต่อเนื่องเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น แต่หัวหน้าโครงการวิจัยไม่มีความกระตือรือร้นเท่าที่ควร ประกอบกับในพื้นที่มีการสนับสนุนของโครงการแพลงนานาชาติ (Plan International) เรื่องหลักสูตรท้องถิ่นอยู่แล้ว จึงยุติการพัฒนาโครงการนี้ไป

ส่วนทีมวิจัยที่สนใจศึกษาเรื่องการจัดการน้ำในลุ่มน้ำคำ หลังจากกลุ่มครูไม่ทำวิจัยเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นต่อก็ไม่มีทีมทำงานต่อ ประกอบกับในพื้นที่ตำบลศรีดอนมูลประสบภัยน้ำท่วมเนื่องจากฝนตกติดต่อกันหลายวันทำให้ฝ่ายแตกและน้ำเอ่อท่วมไร่นาเสียหาย ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก ที่เลี้ยงจึงไม่ได้พัฒนาโครงการนี้ต่อ

- โครงการศึกษาประวัติศาสตร์คอยสะโง้ ได้พาทีมวิจัยไปแลกเปลี่ยนกับ ดร.อำนาจ คอวานิช ทีมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงความเป็นไปได้ในการวิจัย ที่จะใช้ระบบ GPS มาจับพิกัดที่ดิน เพื่อให้ได้ความชัดเจนเรื่องสถานการณ์ที่ดินในชุมชน โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ คือ ต้องมีเครื่องมือ คือ เครื่อง GPS และผู้ทำวิจัยต้องสามารถใช้เครื่องมือ และจดข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

4. ช่วยพัฒนาโครงการและเขียนโครงการ ส่ง สกว.ภาค เนื่องจากทีมวิจัยคอยสะโง้ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน เพราะเป็นปัญหาจริงในพื้นที่ ซึ่งที่ดินในชุมชนได้หลุดจากมือชาวบ้านเป็นของนายทุนจำนวนมาก นายทุนและชาวบ้านบางกลุ่มได้ตัดต้นไม้ในเขตป่าต้นน้ำ ส่งผลให้เกิดความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำในชุมชน หากไม่มีการกระตุ้นจิตสำนึก ให้ชุมชนเกิดความตระหนักจะเกิดปัญหาใหญ่ในอนาคต ที่เลี้ยงได้นำเรียนเรื่องโครงการนี้ต่อ ท่านนายอำเภอเชียงแสน ซึ่งท่านเห็นว่ามีประโยชน์และส่งผลดีต่ออาชีพการเกษตรของโครงการด้วย โครงการนี้สามารถพัฒนาโครงการมีการปรับแก้โครงการในเดือนพฤศจิกายน และได้รับอนุมัติจากสกว.ภาคในเดือนมกราคม 2550

5. ติดตามและสนับสนุนโครงการที่ได้รับการอนุมัติ ซึ่งที่เลี้ยงโครงการได้ช่วยเหลือในการประสานงานกับฝ่ายราชการ ในการร่างหนังสือ เช่น การติดต่อกับอำเภอ และป่าไม้เขตจังหวัดเชียงราย และในส่วนวิชาการ กับดร.อำนาจ คอวานิช และดร.ศักดิ์ จงแก้ววัฒนา ในการเข้าฝึกอบรมการใช้เครื่อง GPS และการแปลผลข้อมูล นอกจากนี้ยังจัดประชุมเพื่อ

ติดตามการทำงานและร่วมเก็บข้อมูลในพื้นที่เป็นระยะ และจัดเวทีรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยเพื่อให้ทีมวิจัยทำงานได้ตามแผน

นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้โครงการได้เผยแพร่กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อแก้ไข ปัญหาชุมชนในเวทีเสวนาเรื่อง“การบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐและภาคประชาชน ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยหัวหน้าโครงการวิจัยและที่ เลียงได้ร่วมเป็นวิทยากรในเวทีดังกล่าวด้วย ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 11-12 กันยายน 2549 โดย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ร่วมกับ สำนักงานศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. การปรับแก้ไขรายงานวิจัยใช้เวลามากจนทำให้ทีมวิจัยเกิดความรู้สึกเหนื่อยล้า ต่อ การทำวิจัย แม้ว่าพี่เลี้ยงจะช่วยอย่างเต็มที่ที่สุดแล้วก็ตาม
2. การทำงานกับกลุ่มครูเงื่อนไขสำคัญในการทำงานคือผู้บริหารหากผู้บริหารไม่ สนับสนุน การผลักดันให้เกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเกิดขึ้นยาก
3. การทำงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ กรณีพื้นที่ตำบลศรีดอนมูล ต้อง มีความระมัดระวังสูง ไม่คลี่ปมปัญหาที่อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะจะทำให้ ยากต่อการเข้าไปทำงานในพื้นที่

ขั้นตอนการทำงานในการพัฒนาและติดตามโครงการใหม่

โครงการได้วางเป้าหมายให้เกิดโครงการใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ จำนวน 2 โครงการ โดยตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาโครงการเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลมาจากเวที สัมมนาเรื่องทิศทางการพัฒนาเมืองเชียงแสนเมืองภายใต้เมืองการค้าและเมืองประวัติศาสตร์ ที่ จัดขึ้นในปลายเดือนมกราคม 2549 ซึ่งงานวิจัยการโครงการศึกษาภาพรวมเศรษฐกิจอำเภอเชียง แสน ชี้ให้เห็นว่าคนเชียงแสนได้ประโยชน์น้อยมากจากการค้าชายแดน เป็นเพียงประตูการค้าที่ คนผ่านไปมา ผลประโยชน์ที่แท้จริงตกอยู่ในกลุ่มของนายทุน ดังนั้นจึงมองเห็นศักยภาพของเมือง เชียงแสน ที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงน่าจะพัฒนา ศักยภาพด้านนี้ต่อ และพี่เลี้ยงได้วางขั้นตอนในการทำงานดังนี้

1. ทาบทามกลุ่มคนที่สนใจ เช่น กลุ่มรักษ์เชียงแสน แคนนำในท้องถิ่นตามคุ้มต่างๆ สภา วัฒนธรรมอำเภอเชียงแสน กลุ่มเชียงแสนเมืองน่าอยู่ เทศบาล เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ กลุ่ม คนขับเรือท่องเที่ยว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพิพิธภัณฑบ้านผื่น ตามเหลื่อมทองคำ เกษตร อำเภอเชียงแสน กลุ่มศิลปินเชียงแสน

2. คุยนอกรอบไม่เป็นทางการ โดยการนำสื่อ เช่น VCD และหนังสือเล่มเล็ก ของสกว. ภาคไปเผยแพร่ แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กับกลุ่มคนต่างๆ
3. จัดเวทีคุยเพื่อพัฒนาเป็นชุดโครงการอำเภอเชียงแสน 2 ครั้ง ที่สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงแสน โดยเชิญผู้สนใจ (มีทีมจาก ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน เข้าร่วมด้วยเนื่องจากมีความสนใจ) และวิทยากรจากทีมท่องเที่ยวโดยชุมชน จากเชียงใหม่เข้าร่วมเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนด้วย โดยได้นำเสนอสถานการณ์อำเภอเชียงแสน ซึ่งกำลังอยู่ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ซึ่งคนในท้องถิ่นต้องจัดการตนเอง เพื่อตั้งรับ-รุก กับสถานการณ์ที่กำลังเข้ามา รวมทั้งให้ทีมวิจัยย่อยเดิม 3 โครงการได้นำเสนอประสบการณ์การทำวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนกับผู้เข้าร่วมประชุมด้วย
4. จัดวงคุยกับคนกลุ่มเล็กที่สนใจทำวิจัย ซึ่งมีผู้สนใจ 3 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มแกนนำชุมชนในเวียงเชียงแสนสนใจเรื่องการศึกษาข้อมูลพิธีกรรมและข้อมูลความเป็นมาของโบราณสถานในเวียงเชียงแสน เพื่อกระตุ้นให้คนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน หรือเพื่อนำไปสู่เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2.โครงการศึกษาสถานการณ์ยางพารา 3.โครงการศึกษาประวัติศาสตร์คอกงั่ว ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน
5. พัฒนาและเขียนร่างข้อเสนอโครงการ
 - โครงการศึกษาข้อมูลพิธีกรรมฯ นอกเหนือจากการแลกเปลี่ยนกับแกนนำในชุมชนแล้ว พี่เลี้ยงโครงการได้ประสานงานพูดคุยกับผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 8 ซึ่งในขณะนั้นกรมศิลปากรได้เข้ามาบูรณะโบราณสถานในพื้นที่และจัดทำเพื่อทำแผนแม่บทในการอนุรักษ์เมืองเชียงแสน โดยได้แลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานของแต่ละส่วน และนำเสนอเรื่องท้องถิ่นมีความต้องการศึกษาเรื่องข้อมูลพิธีกรรมและประวัติของโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรน่าจะให้อีกทางนี้ ให้เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อศึกษาเรื่องนี้ด้วยกัน เนื่องจากที่ผ่านมามีช่องว่างของความไม่เข้าใจกันระหว่างกรมศิลปากรกับชาวบ้านในพื้นที่อยู่มาก จึงทำหน้าผู้อำนวยการเห็นด้วยและยินดีให้ความร่วมมือกับโครงการ

แต่ต่อมาแกนนำในท้องถิ่น มีความเห็นไม่ตรงกันเรื่องการทำกิจกรรม และเกรงว่ากิจกรรมนี้จะถูกใช้เป็นเครื่องมือหาเสียงในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมือง เชียงแสน จึงยุติการทำโครงการ

- โครงการยางพารา นักวิจัยมีความสนใจและกระตือรือร้นมาก แต่ขาดทีมในชุมชน ที่เลี้ยง ได้แนะนำพื้นที่ และเข้าร่วมประชุมกับชุมชนเพื่อหาทีมวิจัย จนได้ทีมครบ ทางโครงการได้เขียนโครงการเพื่อส่ง สกว.ภาค ซึ่งมีการปรับแก้และได้รับอนุมัติ ในเดือนมีนาคม 2550
- โครงการศึกษาประวัติศาสตร์คอยูกั่ว ตำบลจันจัว อำเภอแม่จัน ที่เลี้ยงได้เข้าไปพัฒนาโครงการ เพราะเห็นว่าเส้นแบ่งเขตอำเภอทางการ (ปกครอง) ไม่น่าจะ ปิดโอกาสให้กับกลุ่มผู้สนใจทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น และลักษณะ ประเด็นก็เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นอาณาจักรเดียวกันใน อดีต โครงการนี้เข้าไปพัฒนาโครงการกับกลุ่มครูและเด็กนักเรียนหลายครั้ง แต่ ไม่สามารถพัฒนาโครงการให้สำเร็จลุล่วง ที่เลี้ยงมีภาระกิจอื่นที่ต้องทำ และสกว. ภาค มารับช่วงในการทำงานต่อ

6. ติดตามและสนับสนุนโครงการที่ได้รับอนุมัติ ซึ่งมีเพียงหนึ่งโครงการคือ โครงการศึกษา สถานการณ์ยางพาราอำเภอเชียงแสน ที่เลี้ยงได้เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนที่โครงการเสนอ ในการเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านในพื้นที่หลายครั้งและร่วมเก็บข้อมูลกับทีมวิจัย ทั้งใน พื้นที่และที่กรมวิชาการเกษตร จังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ยังช่วยให้ข้อมูลที่พี่เลี้ยงเคย เก็บเรื่องยางพาราในพื้นที่อำเภอเชียงแสนและจากแหล่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อ โครงการ ซึ่งโครงการสามารถดำเนินงานได้ตามแผน หลังจากนั้น สกว.ภาค เข้ามารับช่วง การทำงานต่อ

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. คนที่สนใจทำวิจัยในหลายโครงการ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นปัจเจก ไม่มีกลุ่ม/องค์กร ดังนั้น “เรื่องทีม” จึงเป็นปัญหาในการขึ้นโครงการ เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนได้ ส่วน เสีย ในโครงการแรงขับเคลื่อนจึงมีน้อย
2. แหล่งทุนอื่นที่เข้ามาในพื้นที่ดึงความสนใจของชาวบ้านไปทำกิจกรรมมากกว่าการทำวิจัย ช่วงที่ผ่านมากกรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ได้เข้ามาจัดประชุมในพื้นที่และ เสนอบประมาณให้ท้องถิ่นผ่านทางเทศบาล จำนวน 2 ล้านบาทเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม ชุมชน ดูเหมือนกลุ่มองค์กรต่างๆ จะสนใจงบประมาณเรื่องนี้มากกว่าการทำวิจัย ดังนั้น

ในระยะเวลาที่ผ่านมาจึงไม่สามารถผลักดันการวิจัยในประเด็นการท่องเที่ยว ในอำเภอ เชียงแสนได้

สรุปบทเรียนจากการทำงานในบทบาท “นักวิจัย”

ขั้นตอนการทำงานในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลชุมชนในพื้นที่ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน ของโครงการในระยะที่ 1 นักวิจัยได้พบกับชุมชน ซึ่งชวนให้เกิดความสงสัยเพราะนักวิจัยไม่เคยพบเห็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันหลากหลายชาติพันธุ์เช่นนี้มาก่อน จึงเป็นที่มาของการศึกษา โดยนักวิจัยได้วางแผนงานในการเก็บข้อมูลชุมชนโดยใช้แนวทางการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และสืบค้นประวัติศาสตร์ ที่มาของความหลากหลายชาติพันธุ์ในชุมชน และการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นงานวิจัยเบื้องต้น ไม่ได้ใช้แนวทฤษฎีในการวิเคราะห์มากนัก

ทีมงาน เนื่องจากบ้านแม่แอบเป็นชุมชนขนาดใหญ่ นอกเหนือจากนักวิจัยแล้ว ยังมีอีกหลายท่าน มาร่วมงาน เช่น คุณอภิวันท์ บุญพันธ์ (โครงการระยะที่ 1) คุณปริญญาวัลย์ ใจปิ่นดา ในฐานะผู้ช่วย นักวิจัย และมีผู้ร่วมวิจัยอีกหลายท่านที่มาช่วยเป็นระยะคือ คุณ คุณไพฑิธิต มั่นสะเด คุณอาทิ สะไว้ คุณวัชรระ คอจือ และคุณเจียบ

กระบวนการเข้าพื้นที่ นักวิจัย ได้ประสานงานผ่านครู กศน. ที่ประจำในพื้นที่ซึ่งครู กศน. เป็นครู ของผู้นำชุมชน นักวิจัยและทีมงานจึงได้รับความไว้วางใจในการเข้าถึงข้อมูลในชุมชน และชุมชน รู้จักนักวิจัยในฐานะครู หรือ “เล่าซือ” ในภาษาจีน และหลายครั้งนักวิจัยได้พักค้างคืนในชุมชนในบ้านของผู้นำ และบ้านชาวบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงสร้างความคุ้นเคยได้ระดับหนึ่ง

กระบวนการเก็บข้อมูล นักวิจัยได้วางแผนและประเด็นในการเก็บข้อมูลก่อนเก็บข้อมูลในชุมชน และได้ประสานกับผู้นำฝ่ายไทย และผู้นำชุมชนได้พานักวิจัยไปแนะนำกับผู้นำฝ่ายจีนและแกนนำ ในชุมชนท่านอื่นๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี นักวิจัยไม่สามารถหาผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่ได้ แต่ผู้ช่วยนำทางที่เป็นผู้นำและชาวบ้านช่วยอำนวยความสะดวกในพื้นที่ให้ การเก็บข้อมูลพบอุปสรรคเรื่องการสื่อสาร เนื่องจากมีหลายชนเผ่า นักวิจัยต้องหาลำมในชุมชน เช่น การแปล ภาษาจีน เมื่อต้องสัมภาษณ์กับผู้อาวุโสชาวจีน และอีกหลายภาษาเช่น อาข่า มูเซอ ลัวะ ว้า ซึ่งส่วนใหญ่พูดภาษาไทยได้ไม่มาก จึงได้ล่ามชาวอาข่าจากคอยสะไว้มาช่วย ซึ่งสามารถแก้ไข ปัญหาได้ กระบวนการเก็บข้อมูลใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์ การกินเลี้ยงโต๊ะจีน การเข้า

ร่วมกิจกรรมกับชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวาดแผนที่เพื่อให้เข้าใจภาพรวมชุมชน และการหาภาพเก่าเล่าเรื่องในอดีตในชุมชน การประกวดเขียนเรียงความ ซึ่งได้รับความสนใจดีมาก

นอกจากนี้นักวิจัยร่วมกับผู้นำในชุมชนยังได้มีโอกาสย้อนรอยเส้นทางการเดินทางจากอดีตก่อนเข้ามาสู่บ้านแม่แอบ เช่น ที่คอยแม่สลอง ได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้นำในคอยแม่สลองที่ยังมีชีวิตอยู่ และได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในลักษณะการไปเยี่ยมญาติที่เมืองเชียงตุง รัฐฉาน ในประเทศพม่า ซึ่งได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี ทำให้นักวิจัยมีความเข้าใจหมู่บ้านมากขึ้น และเข้าใจคนกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ เช่นไทใหญ่ ลื้อ ว้า อาข่า ที่ไม่ใช่ชาวพม่า เพียงแต่อยู่ในประเทศพม่า ซึ่งกลุ่มต่างๆ มีชื่อเรียกของตนเอง แต่ในความเข้าใจของคนไทยจะคิดแบบเหมารวมว่ามาจากประเทศพม่าเป็นคนพม่าทั้งหมด

กระบวนการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากทีมนักวิจัยได้ข้อมูลจากการสรุปข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล และนำกลับไปตรวจสอบกับผู้นำชุมชนหลายครั้ง แต่พบอุปสรรคบ้างเนื่องจากผู้นำฝ่ายจีนอ่านหนังสือไทยไม่ได้เลย ต้องหาคนช่วยแปล ผู้วิจัยพบความอึดอัดใจหลายครั้งเพราะไม่สามารถคืนข้อมูลให้กลับชุมชนได้ทั้งหมด มีเพียงส่วนของประวัติศาสตร์ชุมชนและสภาพชุมชนในปัจจุบันเท่านั้นที่คืนกลับสู่ชุมชนเพื่อความภาคภูมิใจ ส่วนในการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาในหลายช่วงเวลา การลักลอบเข้าเมือง และการเปลี่ยนสถานะบุคคลของคนพลัดถิ่นเหล่านั้นนั้น เป็นประเด็นที่อ่อนไหว เพราะจะเป็นเรื่องเอาความลับของผู้คนมาเปิดเผยอาจส่งผลเสียหาย และประเด็นนี้อ่อนไหวมากในชุมชน

บทเรียนจากการทำวิจัย

1. เรื่องการสร้างควมไว้วางใจสำคัญมากในการเก็บข้อมูลชุมชน ซึ่งต้องใช้เวลา
2. การปฏิบัติตัวในชุมชนต้องให้ความเคารพต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายซึ่งเราอาจจะไม่คุ้นชิน แต่ต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง

ข้อค้นพบจากงานวิจัย

1. สถานการณ์การพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตามกรอบข้อตกลงการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ประเทศจีนเป็นประเทศเดียวที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเชิงรุก เร็ว และแรง เชื่อมโยงภูมิภาคทั้งทางน้ำและทางบก เพื่อมุ่งพัฒนาประเทศด้านตะวันตกที่ยังล้าหลัง โดยการเปิดประตูการค้าทางด่านนี้ รูปธรรมที่เกิดขึ้นคือการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และการลงทุนทางธุรกิจ เช่น การก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้ในประเทศและขายให้กับประเทศไทย ตามกรอบความร่วมมือด้านพลังงาน (Mekong Power Grid) การก่อสร้างถนน สะพาน เพื่อการค้า การลงทุน ซึ่งประเทศจีนจะได้ประโยชน์มากเพราะมีความพร้อมทางการค้ากว่าทุกประเทศ
2. ภาครัฐ ภาคเอกชนของจีนได้ขยายบทบาทเข้ามาในประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ สปป.ลาว ในลักษณะการสัมปทานพื้นที่เพื่อการค้าและการลงทุน เช่น การสัมปทานพื้นที่เพื่อลงทุนทางด้านการเกษตร การส่งเสริมปลูกยางพารา การสัมปทานที่ดินทำเขตนิคมอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การช่วยเหลือแบบให้เปล่า ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทที่ใหญ่ในประเทศลุ่มน้ำโขงยิ่งชัดเจนขึ้นทุกขณะ
3. ปัจจุบันประเทศไทยกำลังจะเผชิญกับลักษณะชายแดนแบบใหม่ คือ ชายแดนไทย-จีน บริเวณชายฝั่งแม่น้ำโขงเนื่องจาก ประเทศจีนสัมปทานที่ดินริมฝั่งโขงของประเทศ สปป.ลาว ตรงข้ามสามเหลี่ยมทองคำจนเกือบถึงที่ว่าการอำเภอเชียงแสนความยาวประมาณ 8 กิโลเมตร เพื่อทำธุรกิจบริการ เช่น กาสีโนระดับโลก มีสนามบิน และโรงแรมหรูระดับห้าดาว ความคึกคักจึงน่าจะเกิดขึ้นในบริเวณนี้ในอนาคต 4-5 ปี เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จ
4. สถานการณ์การอพยพโยกย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะจากประเทศพม่าเข้าสู่ชายแดนประเทศไทยยังมีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง จากปัจจัยหลักในประเทศพม่าและปัจจัยดูตของประเทศไทยที่ยังต้องการแรงงานราคาถูกมาตอบสนองภาคธุรกิจ ทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรม จึงไม่สามารถจะปิดกั้นการอพยพแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านได้ トラบโดที่สถานการณ์ยังคงเป็นอยู่เช่นนี้
5. บางส่วนของผู้อพยพโยกย้ายแรงงานได้อาศัยเครือข่ายชาติพันธุ์ข้ามแดนในการเข้าทำนักรตั้งหลักฐานอาศัยทำมาหากินในหมู่บ้านเครือข่ายชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนบนพื้นที่สูง

ซึ่งยังเปิดรับพวกเขาเหล่านั้นอยู่ ตราบใดที่พวกเขาสามารถทำมาหากินในชุมชนได้ การอพยพโยกย้ายไปทำมาหากินถิ่นอื่นจะมีน้อย แต่หากไม่สามารถทำมาหากินในหมู่บ้านได้ พอเพียง การอพยพออกไปทำงานต่างถิ่นจะมีมากขึ้น

6. เงื่อนไขของรัฐไทยต่อการจัดการผู้อพยพแรงงานต่างถิ่นบนพื้นที่สูงยังมีลักษณะไม่เข้มงวด มีการสำรวจและขึ้นทะเบียนทุกปี นำไปสู่การมีตัวตนและการมีสถานะบุคคลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บัตรสีฟ้า บัตรเขียวขอบแดง ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงนำมาสู่การอพยพของเครือข่ายชาติพันธุ์เข้ามาไม่ขาดระยะ
7. ปัจจัยและเงื่อนไขของการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายคือ การไม่กดขี่ ปิดกั้น หากแต่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และเกื้อกูล เมื่อนั้นการอยู่ร่วมกันแบบสันติจะเกิดขึ้นได้

ข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับการทำงานต่อไปในพื้นที่

1. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางที่ประเทศไทยและส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะเมืองชายแดนจะได้รับประโยชน์จากการเชื่อมโยงประเทศในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง เพื่อสามารถตั้งรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเข้ามาถึง
2. หน่วยงานในระดับท้องถิ่นควรมีการศึกษาสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นบริเวณชายแดนเพื่อติดตาม เฝ้าระวัง และมีข้อมูลในการวางแผนเชิงรุกและตั้งรับกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่ใกล้เข้ามาทุกขณะ
3. นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาเชียงแสนเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดนที่เชื่อมโยงกับประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย ควรมีหน่วยงานรับผิดชอบหลักและงบประมาณที่ต่อเนื่องทุกปีเพื่อให้เกิดรูปธรรม และคำนึงถึงคนท้องถิ่นที่จะต้องมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากนโยบายนี้ด้วย
4. หน่วยงานบริหารในระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะเทศบาลเวียงเชียงแสน สามารถนำร่องในการดึงศักยภาพเชียงแสนเพื่อพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ควรให้ความสำคัญเรื่องนี้อย่างจริงจัง

บรรณานุกรม

กรณีศึกษา เพชรแก้ว

- 2549 การค้าและการขนส่งทางเรือในแม่น้ำโขง: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทย.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กรวรรณ (ชีวลันต์) สังขกร สุพัฒน์ โตวิจักษ์ชัยกุล และคณะ

- 2546 ผลกระทบจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : เชียงใหม่
พริ้นท์ติ้ง จำกัด.

ดวงจันทร์ (อาภาณุวัชรุตม์) เจริญเมือง

- 2535 บทบาทเมืองขนาดกลางในการพัฒนาภูมิภาค: กรณีศึกษาเมืองเชียงราย.
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธเนศวร์ เจริญเมือง

- 2538 ไทย-พม่า-ลาว-จีน สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
คบไฟ.

ธวัช มณีผ่อง และคณะ

- 2547 รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการจัดการ
ทรัพยากรสาธารณะของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

นาถพิมล วาดสันทัด

- 2545 กลยุทธ์ทางการตลาดแหล่งท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน จังหวัด
เชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการ
ท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิภาวรรณ วิชัย และคณะ

- 2549 รายงานการวิจัยท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของ
อำเภอเชียงแสน กรณีศึกษา: พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียง
แสน จังหวัดเชียงราย. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

นุชนางค์ ชุมดี

- 2546 การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนโบราณในเขตเมืองเชียงแสนระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-24. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พ.อ. กาญจนะ ประกาศวุฒิสาร

- 2537 ทหารกองพล 93 ผู้อพยพทหารจีนคณะชาติบนดอยผาตั้ง. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สยามรัตน์.
- 2546 ทหารจีนคณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) ตกค้างทางภาคเหนือประเทศไทย. เชียงใหม่: สยามรัฐพริ้นติ้ง.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน

- 2547 สารานุกรมเศรษฐกิจจีน (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.

สุภาพ ขอมปวน และคณะ

- 2549 รายงานการวิจัยท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำคำ กรณีศึกษา : พื้นที่ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

- 2549 รายงานการประชุมสัมมนา ทิศทางการพัฒนาเมืองเชียงแสนภายใต้เมืองการค้าชายแดนและเมืองประวัติศาสตร์.

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

- 2539 เมืองเชียงแสน. กรุงเทพฯ: กราฟิคฟอร์เมท (ไทยแลนด์)

องอาจ สุขุมาลวรรณ

- 2548 การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ : กรณีศึกษาอำเภอแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกสารอื่น ๆ

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับมูลนิธิพัฒนาและคุ้มครองเด็ก

- 2548 การอบรมด้านการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมาย. (อัดสำเนา)

โครงการการจัดการฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสน

2548 เอกสารบทสรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่เชียงแสน และพื้นที่ใกล้เคียง ตั้งแต่เดือน ม.ค. -มิ.ย. 2548 และ ก.ค. -ธ.ค. 2548. (อัดสำเนา)

2549 เอกสารบทสรุปสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่เชียงแสน และพื้นที่ใกล้เคียง ตั้งแต่เดือน ม.ค. -มิ.ย. 2549 และ ก.ค. -ธ.ค. 2549. (อัดสำเนา)

โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2546 เอกสารประกอบการเสวนาอุษาคเนย์ ครั้งที่ 3 หัวข้อ "แม่น้ำโขงกับอนาคต อุษาคเนย์.7 กรกฎาคม (อัดสำเนา)

วาทนา ละอองปลิว

2546 "ปฏิสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ท่าเรือเชียงแสนในบริบทที่เหลื่อม เศรษฐกิจ" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 4 เรื่อง วัฒนธรรมไร้อคติ ชีวิตไร้ความรุนแรง 23-25 มีนาคม 2548. (อัดสำเนา)

สำนักพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2547 การจัดระบบเศรษฐกิจตามแนวชายแดน (ECONOMIC COOPERATION STRATEGY).(อัดสำเนา)

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแซว

ไม่ทราบปีพิมพ์ แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2548-2550) ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.(อัดสำเนา)

องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง

ไม่ทราบปีพิมพ์ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. (อัดสำเนา)

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอนมูล

2549 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. 2548-2552. (อัดสำเนา)

อักษรศรี พานิชสาส์น

2549 "การค้าไทย - มณฑลจีน: ข้อเท็จจริง โอกาส และอุปสรรค" ตอนที่1-5 ในมติชน สุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที 3-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 254 ปีที่ 26 ฉบับที่ 1329 ถึง ฉบับประจำวันที 3-9 มีนาคม พ.ศ. 2549 ปีที่ 26 ฉบับที่1333

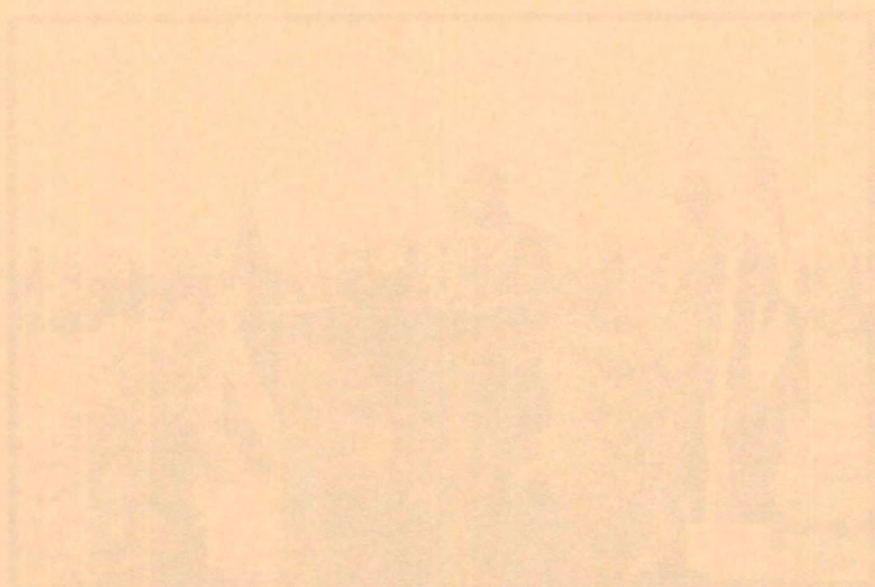
อัญชลี สินธุสอน

2548 ประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่เมืองเชียงแสน (โดยสังเขป) หนทางที่ต้องเลือก. (อัดสำเนา)

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นายบุญธรรม	แดนมนีรัตน์ หรือ จางเจินต้า (อดีตทหารจีน)	อายุ 74 ปี
2. นายโสภณ	ชมความสวย หรือ หลี่อ้ายพง (อดีตทหารจีนเผ่าไทใหญ่)	อายุ 53 ปี
3. นายพิชิต	แดนเดือนเพ็ญ หรือ ฉางยิว แซ่หวู่ (อดีตทหารจีน)	อายุ 57 ปี
4. นายชาติรี	เด่นวิทย์วนา หรือ หลี่เหียนต้า (อดีตทหารจีน)	อายุ 58 ปี
5. นายฉลาด	งามบุษบงล้ำเลิศ (อดีตทหารจีน)	อายุ 73 ปี
6. นายถวิล	องอาจรักษ์อุดร (อดีตทหารจีน)	อายุ 54 ปี
7. นายประชัน	แดนไพโรจน์ หรือ โหจซาน (อดีตทหารจีนประจำการ)	อายุ 74 ปี
8. นายสุวิทย์	ผดุงเศรษฐกิจ หรือ จางจ้วนหมิง (อดีตทหารจีน)	อายุ 74 ปี
9. นายสนิท	แดนพนาไพร (อดีตทหารจีน)	อายุ 65 ปี
10. นายเฉลิม	เด่นวิทย์เลิศล้ำ หรือชื่อเจี๋ยนจาง (อดีตทหารจีนเผ่าไทใหญ่)	อายุ 66 ปี
11. นายสันติ	ดวงระวีร์ หรือ ชุ่นหย่งเหยียน (อดีตทหารจีน)	อายุ 58 ปี
12. นายมงคล	แดนบุเหลง (อดีตทหารจีน)	อายุ 53 ปี
13. นายสาคร	แดนลินจงเด่น หรือ วูชิง (อดีตทหารจีนเผ่าว้า)	อายุ 63 ปี
14. นายทองดี	รวยเพชรเมธี (เผ่าลัวะ)	อายุ 63 ปี
15. นางเอื้อย	(ไม่ทราบนามสกุล) (เผ่าลัวะ)	อายุ 40 ปี
16. นางชัชฎา	แซ่ฮุ่ย (เผ่าลัวะ)	อายุ 39 ปี
17. นายสอง (ยี่)	แซ่จาง (เผ่าลัวะ)	อายุ 27 ปี
18. นางหล้า	(ไม่ทราบนามสกุล) (เผ่าลัวะ)	อายุ 25 ปี
19. นายลีอรัย	เด่นวิทย์เลิศ (เผ่าไทใหญ่)	อายุ 41 ปี
20. นางนวลจันทร์	แดนแก้วรัตน์ (เผ่าไทใหญ่)	(ไม่ทราบอายุ)
21. นายยี่	หนานสาม (เผ่าไทใหญ่)	อายุ 71 ปี
22. นางพิมพ์	ยอดแย้มพราย (เผ่าลาหู่)	อายุ 66 ปี
23. นางชื่อหยิน	แซ่ไต้ (เผ่าลาหู่)	อายุ 41 ปี
24. นางโซเคอะ	จ้อบอ (เผ่าอาข่า)	(ไม่ทราบอายุ)
25. นางหมีลี	อาจ้อ (เผ่าอาข่า)	(ไม่ทราบอายุ)
26. นางดาซุม	อาจ้อ (เผ่าอาข่า)	(ไม่ทราบอายุ)
27. นางอ้าบา	ใหญ่เซ (เผ่าอาข่า)	(ไม่ทราบอายุ)
28. นายไล	แซ่หยะ (เผ่าไทลื้อ)	อายุ 59 ปี
29. นายสะอาด	แดนทรงกลด (เผ่าว้า)	อายุ 58 ปี

30. นางสาวภา	แช่ยาง	(เผ่าลีซุ)	อายุ 41 ปี
31. นายธารินทร์	งามพานตะวัน	(เผ่าเมี่ยน)	อายุ 48 ปี
32. นายวัน	แช่คำ	(พม่า)	อายุ 31 ปี
33. นายยี	(ไม่ทราบนามสกุล)	(พม่า)	อายุ 51 ปี
34. นายบุญขึ้น	คำวัง	(คนไทย)	อายุ 40 ปี
35. นางทองวรรณ	แอบศิริบรรพต	(คนไทย)	อายุ 52 ปี
36. นางพรทิพย์	ผาติเกษมสันต์	(คนไทย)	อายุ 37 ปี

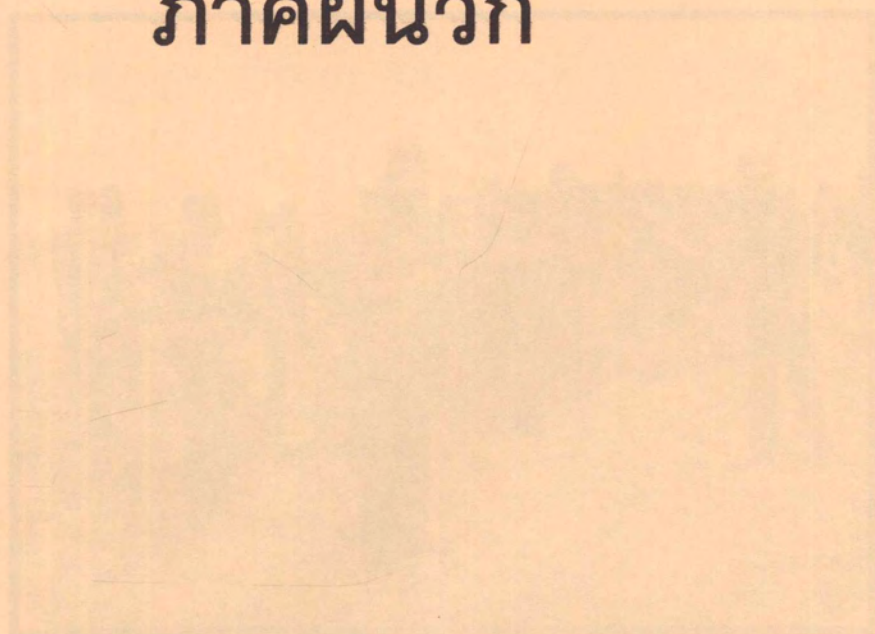

ภาพที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงประทับบนราชอาสน์

พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เมื่อครั้งทรงสร้างกรุงเทพมหานครขึ้นใหม่

ภาคผนวก

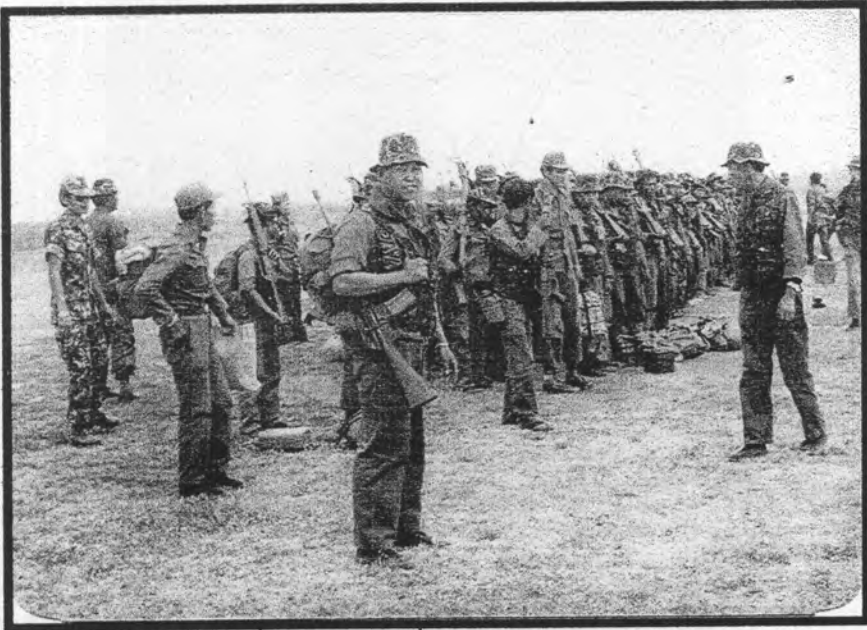

ภาพที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงประทับบนราชอาสน์

พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ภาพที่ 1 พ.อ. พรประเสริฐ จุลเสวก หัวหน้านายทหารยุทธการ ทก.ยว.บก.04
และผู้นำกองร้อย ทจช.ท.3 และ ท.5 ที่สนามบินเชียงราย
(เอื้อเฟื้อภาพจากอดีตทหารจีน บ้านแม่แอบ)

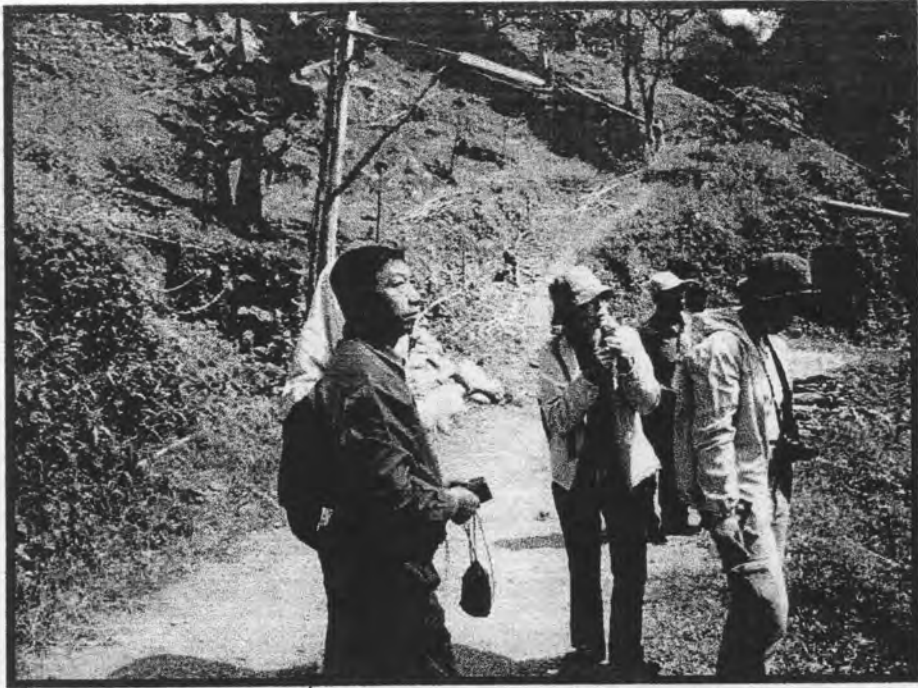
ภาพที่ 2 ทจช. ท.5 ที่สนามบินเชียงราย ปี 2524
(เอื้อเฟื้อภาพจากอดีตทหารจีน บ้านแม่แอบ)

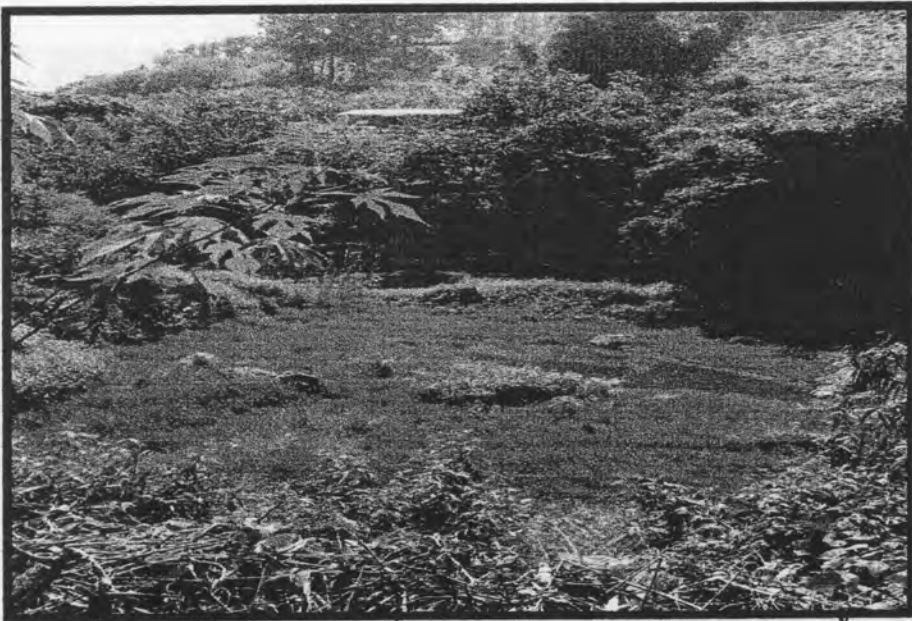
ภาพที่ 3 พล.ต. ปรีชา สุวรรณชัย ผบ.ศอปป.25 (บก.04) และเสธเงิน (นายเจริญ
ปรีดีพจน์) ตรวจเยี่ยมทหารที่บ้านแม่แอบ (เอื้อเพื่อภาพจากอดีตทหารจีน บ้านแม่แอบ)

ภาพที่ 4 ทหารจีนคนชาติบ้านแม่แอบในชุดพร้อมรบ
(เอื้อเพื่อภาพจากอดีตทหารจีน บ้านแม่แอบ)

ภาพที่ 5 ผู้นำจีนคนปัจจุบัน ฉาง ยิว หรือ พิชิต แดนเดือนเพ็ญ นำคณะวิจัย "ย้อนรอยคอยแม่สลอง"

ภาพที่ 6 สถานที่ที่เคยเป็นโกดังเก็บฝิ่นบนคอยแม่สลอง ปัจจุบันมีสภาพเป็นแอ่งน้ำ

ภาพที่ 7 โกดังเก็บข้าวธบนดอยแม่สลอง ในสภาพปัจจุบันเสื่อมโทรมตามกาลเวลา

ภาพที่ 8 บ้านพักนายพลด้วน ซี เหวิน ผู้นำกองทัพที่ 5 บนดอยแม่สลอง ที่ยังมีลูกหลานอาศัยอยู่

ภาพที่ 9 อนุสรณ์สถานอดีตทหารจีนคณะชาติ บندوقแม่สลอง

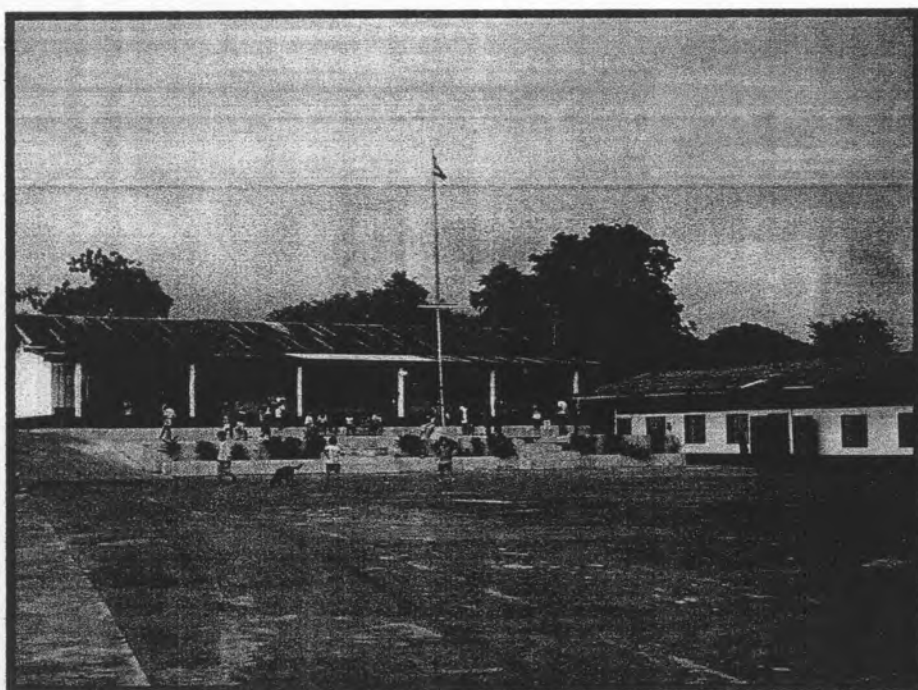
ภาพที่ 10 คณะวิจัยและอดีตทหารจีนคณะชาติ (คนที่ 3 หลี อ้าย พง และ 4นาง ยิว จากซ้ายมือ)
ถ่ายรูปร่วมกันหน้าอนุสรณ์สถานอดีตทหารจีนคณะชาติ บندوقแม่สลอง

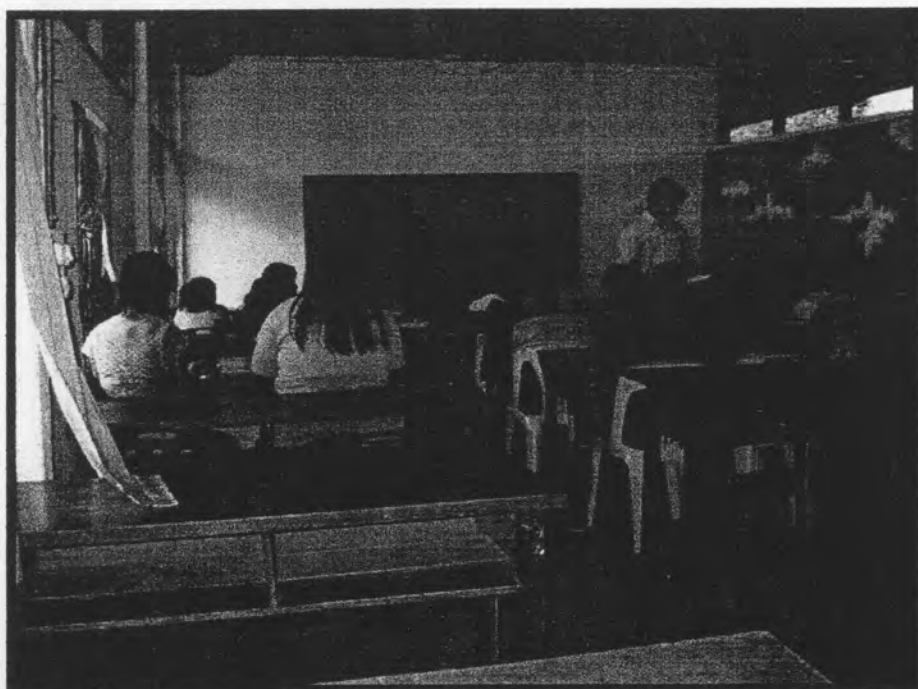
ภาพที่ 11 ผู้วิจัยและอดีตทหารจีนคณะชาติขณะสนทนากลุ่มย่อยที่บ้านแม่แอบ

ภาพที่ 12 จาง เจิ้ง ต่ำ อดีตผู้กองกองร้อย 5 ขณะเสวนาเรื่องความเป็นมาของอดีตทหารจีนคณะชาติ

ภาพที่ 13 โรงเรียนจีน ที่บ้านแม่แอบ ในเวลาเย็นที่เด็กๆทยอยเข้าห้องเรียนอีกครั้ง

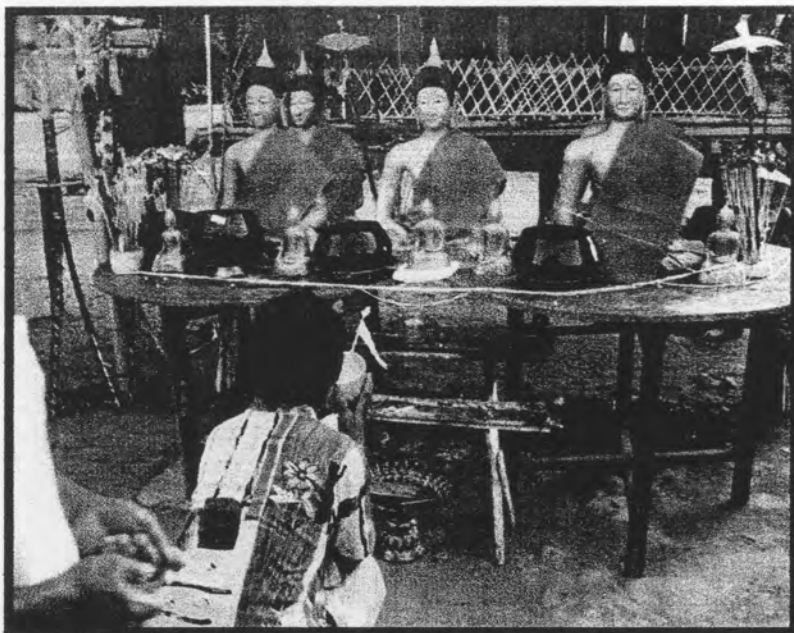
ภาพที่ 14 สภาพบรรยากาศ การเรียนการสอนในโรงเรียนจีน บ้านแม่แอบ

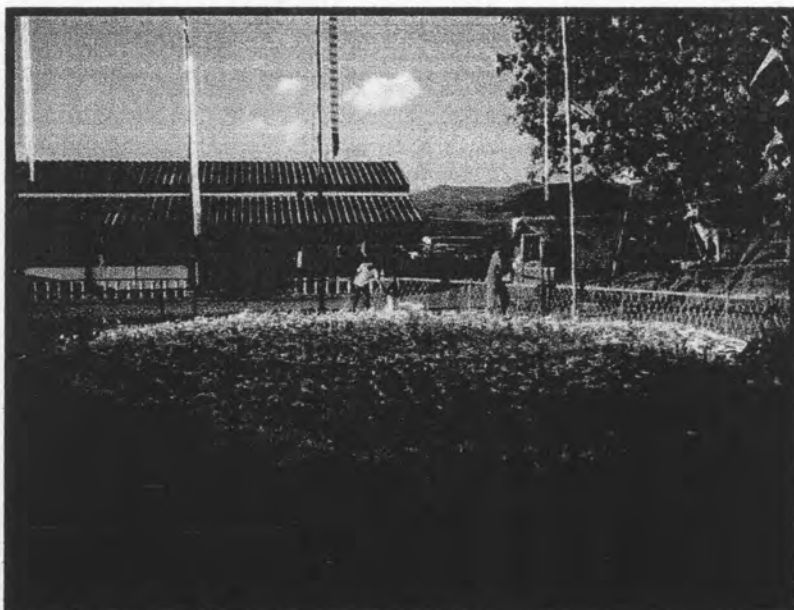
ภาพที่ 15 การแสดงชุดดำข้าว ของชนเผ่าลัวะ บ้านแม่แอบ ในวันวิสาขบูชา

ภาพที่ 16 ผู้แสดงส่วนใหญ่เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ ลูกหลานชาวเผ่าลัวะ

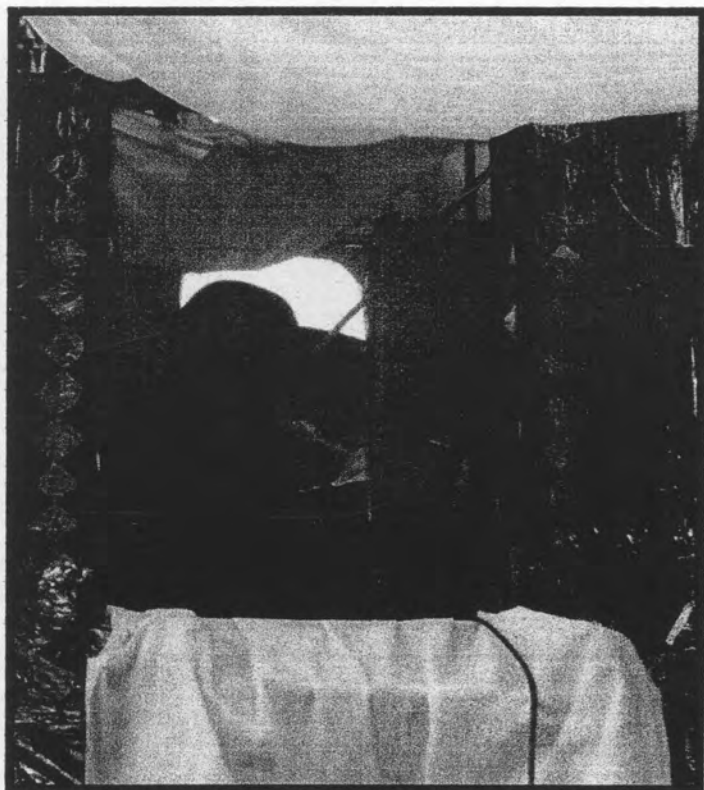
ภาพที่ 17 การทำบุญทานพระเจ้าดินเหนียว ในวันเข้าพรรษา
(พระพุทธรูปที่เห็นในภาพนั้นปั้นด้วยดินเหนียวและลงสีทองสวยงาม)

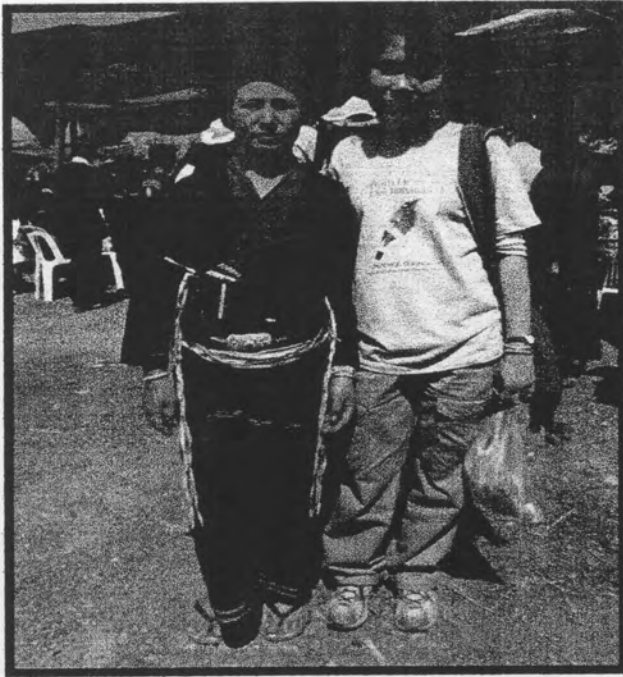
ภาพที่ 18 ประเพณีทานทราย 108 กอง ในวัดบ้านแม่แอบ

ภาพที่ 19 ประเพณีตักบาตร 108

ภาพที่ 20 พระสงฆ์จีนเตศน์ ในวันเข้าพรรษา

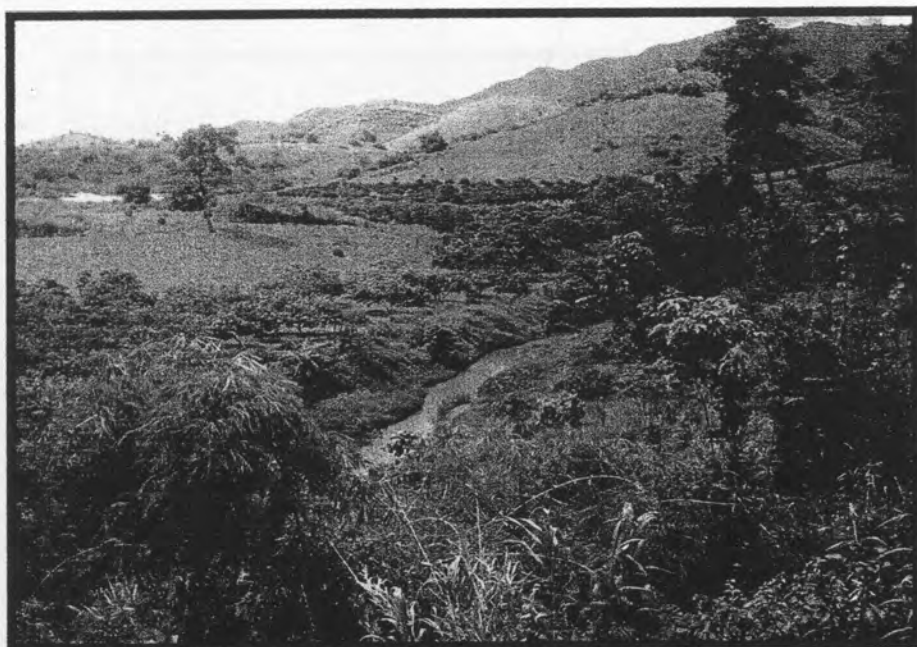
ภาพที่ 21 พี่เอื้อย ชนเผ่าลัวะ ถ่ายภาพร่วมกับผู้วิจัยในวันประเพณีชนเผ่า

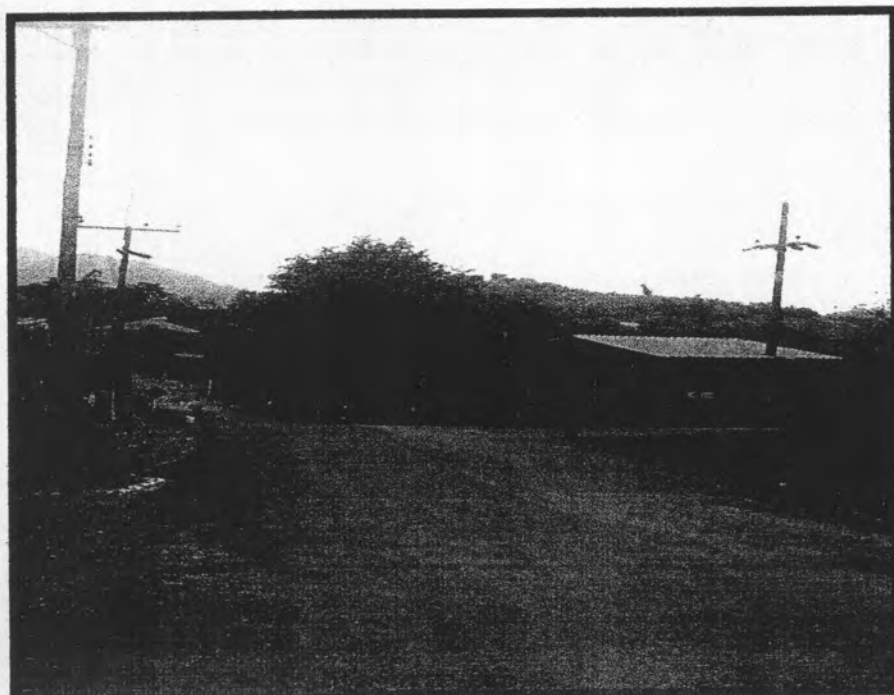
ภาพที่ 22 ชนเผ่าลัวะ แต่ตัวสวยงามในวันประเพณีชนเผ่า ที่จัดขึ้นในเดือนมกราคม 2550

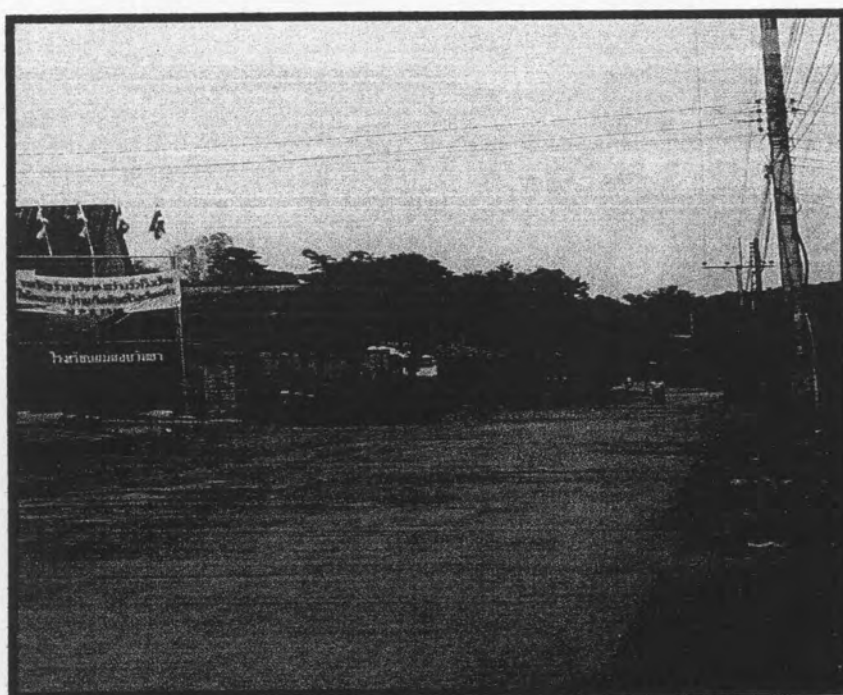
ภาพที่ 23 สวนลีนจีส่วนกลางของชุมชน

ภาพที่ 24 สภาพพื้นที่ทำมาหากินในชุมชน มีแม่น้ำแอบ ซึ่งเป็นลำน้ำเล็กๆ ไหลผ่านชุมชน

ภาพที่ 25 สภาพภายในชุมชน มีถนนเส้นหลักเพียงเส้นเดียวที่ผ่านกลางชุมชน

ภาพที่ 26 สภาพถนนภายในชุมชน ปัจจุบันถนนเหล่านี้ลาดยางเรียบร้อยแล้ว

บันทึกการเดินทาง เชียงแสน-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-เมืองลา
วันที่ 27 เมษายน-3 พฤษภาคม 2549

บันทึกการเดินทาง เชียงแสน-ท่าซี้เหล็ก-เชียงตุง-เมืองลา
วันที่ 27 เมษายน-3 พฤษภาคม 2549

คณะผู้ร่วมเดินทาง

1. คุณศิริพร โคตะวินนท
2. คุณปริญาวัลย์ ใจปิ่นตา
3. คุณนัยนา หวายคำ
4. คุณไพฑิธิดา มั่นสะเค (คนขับรถขนสัตว์)
5. คุณทูนรัตน์ แสงสุริยะ (ล่ามและคนนำทาง)

27 เมษายน 2549

ออกจากบ้านเวลา 8.10 น. เริ่มกิโลเมตรที่ 2804 เดินทางไปแม่สายบนทางหลวงหมายเลข 2590 จากเส้นทางนี้ถึงแม่สายใช้ระยะเวลาทั้งหมด 36 กม. สภาพถนนค่อนข้างดี ผ่านบ้านสบรวก วังลาว ศรีดอนมูล บ้านเวียงแก้ว บ้านแม่มะ ถูกตรวจที่ด่านแม่มะประมาณ 5 นาที จากนั้นเดินทางต่อผ่านบ้านทุ่งเกลี้ยง ต.ศรีเมืองชุม บ้านสันธาตุ บ้านสันถนน บ้านใหม่พัฒนา บ้านปายางใหม่ สิ้นสุดระยะทางตามทางหลวงหมายเลข 1290 ออกสู่ถนนสายหลักไปแม่สาย

9.20 น. ทำหนังสือผ่านแดนที่แม่สาย

9.25 น. แวะเติมน้ำมันที่ปั๊มเชลล์ แม่สาย เติมน้ำมันเต็มถัง และซื้ออีก 60 ลิตร

9.45 น. ถึงด่านท่าซี้เหล็ก ใช้เวลาเกือบครึ่งชั่วโมง ในตรวจเอกสาร ถูกให้เปิดกระโปรงหน้ารถเพื่อตรวจค้น หลังจากทำเรื่องขอเข้าประเทศแล้วเจ้าหน้าที่จะให้กระดาษแผ่นเล็ก (ครึ่งกระดาษ A4) เพื่อให้ติดไว้ที่กระจกหน้ารถด้านในเพื่อให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นได้ชัดในการผ่านจุดตรวจต่าง ๆ และเพื่อให้ทราบว่าเป็นรถของชาวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศ

10.20 น. เข้าเขตประเทศพม่าหลังจากข้ามสะพานที่ท่าซี้เหล็ก สภาพการจราจรค่อนข้างวุ่นวาย การขับรถเลนส์ขวาค่อนข้างเป็นอุปสรรคเพราะยังไม่คุ้นเคย รถมอเตอร์ไซด์ที่วิ่งพลุกพล่านทำให้ต้องระมัดระวังเป็น 2 เท่า

10.25 น. ทานอาหารเช้า ถึงแม้จะเป็นร้านอาหารพม่าแต่ก็ใช้เงินไทย ทราบมาบริเวณที่ติดกับชายแดนไทยอย่างท่าซี้เหล็กนั้นจะใช้เงินไทย

รวมระยะทางจากเชียงแสนถึงท่าซี้เหล็ก 43 กม.

10.50 น. ออกเดินทางจากท่าซี้เหล็กไปเชียงตุง เริ่มที่ 2847 กม. ความวุ่นวายจากการจราจร ผู้คนที่เดินทางเท้าและความหนาแน่นของจำนวนบ้านเรือน ภาพของผู้คนที่เดินขวักไขว่ จับจ่ายใช้สอย เริ่มบางตาไปบ้างเมื่อเข้าสู่ถนนที่จะไปเชียงตุง สภาพถนนค่อนข้างอยู่ในสภาพดี จากถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อตลอดทางจากสะพานที่ท่าซี้เหล็กมาถึงทางแยกเข้าถนนที่ไปเชียงตุงก็เริ่มดีขึ้น ห่างจากตึกรวมบ้านช่องและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ สองข้างทางก็เป็นทุ่งนาสลับกับบ้านเรือน ข้ามสะพานแม่น้ำโฮก หลังจากจ่ายเงินที่ Tachilek Toll Gate หลังจากนั้นอีกสักพักก็ถึงจุดตรวจเอกสาร

11.13 น. ถึงด่านตรวจคนเข้าเมือง ตรวจเอกสารเพื่อเดินทางสู่เชียงตุง ใช้เวลาไม่ถึง 3 นาที แล้วเดินทางต่อเข้าสู่บริเวณชุมชน สลับกับทุ่งนา สภาพถนนค่อนข้างดี ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ แต่ผิวถนนไม่ค่อยเรียบ

ถนนคอนกรีตไม่มีรอยตึง ส่วนมากเป็นจักรยาน ตลอด 2 ข้างทางมีต้นไม้ขึ้นเต็ม หลักลายของที่นี่เป็นสีเหลืองสลับกับสีดำ เดินทางผ่านบ้านหมากยาง ซึ่งเป็นด่านสุดท้ายของท่าซี้เหล็ก จากนั้นผ่านเตาตั้งลัง (คอยสามลูก) เข้าเมืองท่าเรือ (Taday) สภาพถนนคอนกรีตดี ข้ามสะพานข้ามแม่น้ำลำ

11.51 น. ตรวจเอกสาร (ด่านตำรวจลับ)

11.53 น. เดินทางต่อ หลังจากผ่าน Tar Lay Toll Gate ก็เข้าสู่หมู่บ้านทรายขาว

11.27 น. ตรวจเอกสารที่เมืองพยาก จุดนี้ใช้เวลาเกือบ 5 นาทีในการตรวจเอกสาร ตรวจเอกสารเสร็จ

เดินทางอีกสักพักก็ถึงจุดตรวจเอกสารอีกจุดหนึ่ง ใช้เวลาประมาณ 2 นาที เดินทางผ่านบ้านสบเล้า ข้ามสะพานที่สร้างแบบจีน คือ ข้างล่างมีลักษณะเป็นโค้ง หลังจากข้ามสะพานทางก็เริ่มแคบลงและคดเคี้ยวตามลักษณะของถนนที่ตัดผ่านภูเขา แต่ถนนเส้นนี้ไม่มีที่กั้นในด้านที่เป็นเหว มีเพียงบางจุดที่ใช้รีเมนต์ ก่อเป็นกำแพงเล็ก ๆ สูงไม่เกิน 4 นิ้ว กั้นตรงของทางที่เป็นเหว นอกจากนั้นก็ใช้ก้อนหินวางไว้เพื่อกั้นรถ อีกฟากหนึ่งของถนนก็เป็นหน้าผาที่มีก้อนหินหล่นอยู่เต็มไปหมด นับว่าอันตรายมากสำหรับผู้เดินทาง ระหว่างทางบนภูเขานี้ มีเจดีย์/อนุสาวรีย์ ที่มีพระอยู่ เล่ากันว่าคนไทยที่มาสร้างถนนสายนี้ เป็นผู้พบพระในบริเวณจุดดังกล่าวจึงได้มีการสร้างเจดีย์ไว้เพื่อให้เป็นอนุสรณ์

ผ่านหมู่บ้าน 31 ไมล์ ซึ่งมีความหมายว่าจากหมู่บ้านนี้ไปอีก 31 ไมล์จะถึงเชียงตุง ผ่านสบย้อย บ้านอย่างคำ ที่หมู่บ้านนี้เริ่มสังเกตเห็นแต่ละบ้านจะแขวนธงน้ำ ดุงทราย ไว้หน้าบ้าน (เป็นเคล็ดให้ไฟไหม้บ้าน) จากนั้นเข้าสู่หมู่บ้าน 28 ไมล์ (ชาวแปดหลัก) มีความหมายเหมือนกับหมู่บ้าน 31 ไมล์ เข้าหมู่บ้าน 28 ไมล์ได้สักพักฝนก็เริ่มตกแต่ไม่หนักมาก การเดินทางก็ยังคงราบรื่น เพราะถนนคอนกรีตดี ผ่านตลาดบ้านปากก้าย (ปางควาย) ผ่านหมู่บ้านปางล้อได้และปางล้อเหนือ ซึ่งหมู่บ้านนี้เองที่เป็นหมู่บ้านสุดท้ายก่อนถึงเชียงตุง เราสามารถสังเกตหมู่บ้านในเชียงตุงได้จากต้นไม้ที่ปลูกไว้รอบ ๆ บ้าน (การเห็นต้นไม้ที่ปลูกรอบ ๆ บ้านแสดงว่าเข้าเขตเชียงตุง)

13.53 น. ถึงด่าน Kyaing Tong Toll Gate จากจุดนี้ไปยังต้องเสียเงินอีก 200 จ๊าด (เป็นด่านลอยที่ตั้งขึ้นเอง) พร้อมกับแวะตรวจเอกสารเป็นจุดสุดท้าย เข้าเขตเมืองเชียงตุง รอบ ๆ เมืองเป็นหน่วยต่าง ๆ ของทหาร เช่นหน่วยเสบียง สภาพถนนในตัวเมืองเชียงตุงคอนกรีตขรุขระ ผิวถนนไม่เรียบ เป็นหลุมเป็นบ่อ ไหล่ทางชำรุด ผ่านวัดพระเจ้าหลวง ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ใจกลางเมือง ผ่านประตูเมือง

14.10 น. ทานอาหารกลางวัน เป็นร้านขายอาหารไทใหญ่ เหมือนร้านขายข้างลาดแกงที่สามารถทานที่ร้านหรือซื้อกลับไปก็ได้

14.36 น. เดินทางไปที่พัก สภาพถนนเกือบดีแต่เป็นโคลนและไหล่ทางชำรุด เป็นหลุมเป็นบ่อเล็กน้อย เข้าประตูเมืองแห่งที่ 2

14.45 น. แวะบ้านที่ทุนรัตน์ ที่บ้านหนองผา นอกกำแพงเมืองบริเวณประตูหนองผา

15.15 ออกจากบ้านที่ทุนรัตน์ ไปที่พักซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก ใช้เวลาไม่ถึง 5 นาที

สิ้นสุดระยะทาง 3013 กม.

รวมระยะทางทั้งหมดจากเชียงแสนถึงเชียงตุง 209 กม. ใช้เวลา 7 ชั่วโมง 10 นาที

28 เมษายน 2549

มีตลาดเช้าเล็ก ๆ หน้าที่พัก (Harry Trekking Guesthouse) เป็นตลาดที่ไม่มีแผงให้วางขายแต่แม่ค้าจะมาตั้งแผงด้วยตัวเองอาจจะมิได้ะหรือวางกับพื้น ของที่นำมาขายส่วนมากเป็นของสด เช่น ผัก ปลา มีร้านขายเสื้อผ้าและของใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ประมาณ 2-3 ร้าน นอกจากนี้ก็ยังมีร้านขายน้ำเต้าหู้ ข้าวซอย ที่มีที่สำหรับให้นั่งกิน นอกจากอาหารสด แล้วยังมีขนมพื้นบ้านเช่น ข้าวแดง ชาโมชา (เป็นรูปสามเหลี่ยม มีไส้รสชาติเหมือนกะหรี่ปั๊บลูก แต่ไม่มีเนื้อไส้ตัว) หรือแม้กระทั่งโรตีสาน้ำชาที่อยู่ใกล้กันก็เปิดแต่เช้าเช่นกัน ตลาดที่นี่เล็กประมาณ 9 โมงเช้า

8.45 น. ออกจากที่พัก เริ่มที่ 3028 กม. เดินทางไปบ้านกาดผั่ว (กาดฟ้า) สภาพถนนค่อนข้างดี ช้ามสะพานข้ามแม่น้ำหลาบ วันนั้นฝนตกปรอย ๆ แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการเดินทาง ตลอด 2 ชั่วโมงไปบ้านกาดผั่ว เป็นทุ่งนาบนพื้นที่ราบลุ่ม การทำนาที่นี่ใช้แม่น้ำหลาบ ซึ่งน้ำหลาบนั้นจะไหลไปรวมกับน้ำชี ระหว่างทางยังพบกับโรงงานทำอิฐ (อิฐมอญ) ผ่านวัดที่กำลังมีงานบุญ โดยก่อนถึงวัดจะสังเกตเห็นธงที่ปักไว้ เป็นธงสีเหลี่ยมผืนผ้ามีสี ขาว เหลือง แดง น้ำเงิน เย็บสลักกัน เป็นสัญลักษณ์ให้รู้ว่าข้างหน้ามีวัด นอกจากทุ่งนาแล้ว 2 ชั่วโมงยังเห็นหมูตัวสีดำ ทั้งแม่หมูและลูกหมูจำนวนหนึ่งซึ่งถูกเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเอง

9.10 น. ถึงบ้านกาดผั่ว กาดผั่วจะมีตลาดเล็ก ๆ ประจำหมู่บ้านและทุก ๆ 3-5 วันจะมีคนจากที่ต่าง ๆ เช่น คนหลอย (ดอย) อาข่า ไทจีน เอาของมาขายที่ตลาดนี้ ทราบมาว่าตลาดที่นี่เช้าพอสมควรคือประมาณ 5 โมงเช้าและประมาณ 8 โมงก็เลิกตลาด (กาดวาย) ฝนตกบางตาเมื่อมาถึงกาดผั่ว แต่ทางเข้าบ้านที่ยี่ก็เฉอะแฉะมีน้ำขัง เพราะเป็นถนนดินแดง นอกจากรอยล้อรถ ก็เต็มไปด้วยรอยเท้าหมูและไก่ที่ถูกเลี้ยงแบบปล่อยเช่นกัน บ้านส่วนใหญ่ที่นี่เป็นบ้านไม้ แบบโบราณ บ้านไม้สลักกับอิฐมอญ (สีแดง) รวมทั้งบ้านแบบใหม่ที่ทำจากปูน บ้านกาดผั่ว (กาดฟ้า) มีวัดในหมู่บ้าน 1 วัด เป็นวัดไทจีน เพราะป้ายวัดเป็นภาษาไทจีน และภายในวัดมีการขายอาหารเล็ก ๆ น้อย อยู่ 2 แผง แผงหนึ่งขายข้าวแรมพิน และอีกแผงหนึ่งขาย ไส้กรอกปิ้ง จากการเดินสำรวจภายในหมู่บ้านได้เห็นการใช้รถไถเดินตามในการทำนา แสดงให้เห็นว่ามีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการทำนาที่นี่แล้ว

11.50 น. ออกจากกาดผั่ว (กาดฟ้า) ฝนเริ่มตกปรอย ๆ ระหว่างทางก่อนกลับที่ที่พักแวะวัด?? ซื้อแสตมป์ Post card ร้านเครื่องเงิน บ้านที่ทุนรัตน์

15.50 น. ถึงที่พัก

18.05 น. ออกจากที่พักไปทานอาหารเย็น ตระเวนหาร้านอาหารเกือบ 1 ชั่วโมง

19.15 น. เข้าร้านอาหารจีน ลีอดแทนหลง คนส่วนมากคนที่มาทานที่นี่จะมานั่งดื่มกัน และร้านนี้ก็เป็นที่นิยมของคนเชียงตุงที่ต้องการมาฉลองในวันแต่งงาน ถึงที่พักประมาณ 3 ทุ่มกว่า

29 เมษายน 2549

10.50 น. ออกจากที่พัก ไปบ้านกาดผ้า เริ่มที่ 3077 กม. ผ่านทุ่งหุดตก ระหว่างทางไปบ้านกาดผ้า กำลังมีการซ่อมแซมถนน โดยให้ยางมะตอย (ซึ่งต่างจากในเชียงตุงที่ใช้ก้อนหิน โดยให้คนมานั่งเรียงก้อนหิน ก่อนที่จะลงยางมะตอย

11.15 น. ถึงกาดผ้า เดินสำรวจรอบหมู่บ้านอีกครั้ง เพื่อดูร่องรอยของคูเมืองที่น้ำไหลผ่าน การเดินสำรวจรอบหมู่บ้านเห็นความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ พืช ต้นไม้ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านกาดผ้าจะมีสถานที่สำหรับมานั่งดื่ม นั่งกิน กันมีลักษณะเป็นขุ้มรอบ ๆ บ่อน้ำ และลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่น ผ่านที่ตกลงมาปรอย ๆ ค่อนข้างเป็นอุปสรรคสำหรับการเดินสำรวจเล็กน้อย แม้ว่าถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านจะเป็นถนนลาดยาง มะตอย แต่ว่าถนนภายในหมู่บ้านเป็นดิน ค่อนข้างแคบ เหมาะสำหรับเป็นทางเดินเท้า รถจักรยาน และรถจักรยานยนต์เท่านั้น สำหรับรถยนต์ก็ไม่สามารถสวนทางกันได้ และเนื่องจากฝนตกถนนภายในหมู่บ้านจึงจะแฉะและอีกทั้งการเลี้ยงหมูแบบปล่อยทำให้ทางเดินเต็มไปด้วยขี้หมู

บ้านกาดผ้ามีทั้งหมดประมาณ 70 กว่าหลังคาเรือน บ้านเรือนจะสร้างติด ๆ กัน และมีการสร้างรั้วกันแต่ละบ้านเช่นกัน

วันนี้รับประทานอาหารเช้าที่บ้านที่นี้เป็นครั้งที่ 2 อาหารที่ทำเป็นอาหารที่มีวิธีการทำแบบคนไทใหญ่ เช่นการ “อุบ” คือการนำเนื้อและเครื่องปรุงมาผัดกับน้ำมันให้เข้ากันจากนั้นก็เติมน้ำลงไปนิดหน่อย ปิดฝาหม้อ รอจนกว่าเนื้อจะสุก และจะเหลือน้ำขลุกขลิก สำหรับอาหารอื่น ๆ ก็ใช้วัตถุดิบภายในหมู่บ้าน เช่นผัก ปลา ทั้งที่ปลูกเองและซื้อจากตลาด ยกเว้นเครื่องปรุงบางอย่างที่ต้องซื้อมาจากตลาดในเชียงตุง

14.30 น. กินข้าวเที่ยงเสร็จ ออกเดินทางไปหมู่บ้านคนหลอย (มีผู้ร่วมเดินทางเป็นชาวบ้านกาดผ้าอีกจำนวนหนึ่ง) ไปตามถนนที่เชื่อมไปทางเมืองลา เป็นถนนลาดยางมะตอย สภาพถนนดี หลังจากเลี้ยวเข้าถนนที่จะเข้าสู่หมู่บ้านคนหลอยจริง ๆ เป็นถนนดินแดง แม้จะไม่แฉะแฉะมากนักเพราะฝนหยุดตกแล้ว แต่ถนนค่อนข้างลื่น เป็นหลุมเป็นบ่อ นอกจากถนนลื่นแล้วทางขึ้นก็ค่อนข้างลาดชันและแคบ ตลอด 2 ข้างทาง จะพบการทำนา ทำไร่ข้าวโพด อากาศค่อนข้างเย็นเพราะฝนหยุดตก แต่ท้องฟ้าก็ยังมีดอรั้ม

14.40 น. ถึงหมู่บ้านคนหลอย พบว่าที่วัดกำลังมีงานบุญ “ปะเวณิดังธรรม” วัดเป็นวัดเล็ก ๆ ที่ชาวบ้านที่มี 10 กว่าหลังคาเรือน ช่วยกันสร้าง หลังคาวัดมีทั้งมุงดินขอและสังกะสี ภายในอุโบสถจะมีพระนั่งอ่านพระธรรม คล้ายการสวดชาดก อยู่ในประรำพิธี ในอุโบสถมีชาวบ้านส่วนหนึ่งนั่งฟังอยู่ ข้างนอกก็มีผู้หญิงจำนวนหนึ่งกำลังใช้มีดสับกิ่งไม้ใบไม้ขณะที่มีการสวด

สำหรับบ้านของคนหลอยที่นี้ส่วนมากมุงคาและดินขอ แต่ละหลังจะไม่สร้างติดกัน และไม่สร้างบ้านติดพื้นดิน แต่จะยกพื้นขึ้น จากนั้นเดินทางต่อไปหมู่บ้านอาช่าอีกแห่งหนึ่ง

14.45 น. ถึงหมู่บ้านชาวอาช่า อีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านกาดผ้า ประมาณ 1 กิโลเมตร ฝนหยุดตกทำให้การเดินทางค่อนข้างสะดวก แม้ว่าถนนเข้าหมู่บ้านจะไม่ใช่ถนนลาดยางมะตอยก็ตาม สำหรับหมู่บ้านอาช่าที่นี้จะต่างออกไปจากหมู่บ้านก่อนหน้านี้ เพราะหมู่บ้านนี้มีประชากรหนาแน่นกว่าจึงสร้างบ้านติดกัน แต่ก็ยังมีการสร้างรั้ว ส่วนบ้านก็ยังใช้ไม้ หลังคามุงคา และดินขอ มีทั้งยกสูงขึ้นจากพื้น และสร้างติดพื้น ภายในหมู่บ้านมีโบสถ์คริสต์ (คาธอลิก) อยู่ น่าสังเกตว่าที่หมู่บ้านอาช่าที่นี้ไม่มีการสร้างขุ้มประตู่เข้าหมู่บ้าน หมู่บ้านอาช่าที่นี้ใช้น้ำบาดาลโดยมีที่สูบน้ำบาดาลสาธารณะให้

นอกจากนี้พบว่าส่วนมากผู้หญิงจะอยู่บ้านทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ปักผ้า เลี้ยงลูก หลาน และยังมีเด็ก ๆ ผู้ชายที่อยู่บ้านเป็นส่วนน้อย (อาจเป็นเพราะวันนี้ฝนตกเลยไม่ออกทำงาน) จากการสอบถามทราบว่าชาวบ้านที่นี่ไม่ค่อยมีรายได้มาจุนเจือมากนัก อาจด้วยสาเหตุนี้ทำให้เวลาที่ไปของดำยรูป ชุดประจำเผ่า) ที่เขาใส่อยู่ จะต้องซื้อชุดแลกเปลี่ยนคือจะต้องจ่ายเงิน เราใช้เวลาเกือบ 1 ชั่วโมงในการสำรวจรอบ ๆ หมู่บ้านจากนั้นเดินทางกลับที่พัก ก่อนกลับที่พักเราพบคนอาช้ำที่มาอาศัยอยู่เชียงราย กลับมาเยี่ยมญาติ เป็นเด็กหนุ่ม 2 คน เราชวนกลับด้วยกัน แต่เด็กหนุ่มยังไม่กลับเลยให้เบอร์โทรไว้ ถ้าสนใจก็ติดต่อได้ จากนั้นจึงแยกย้ายกันกลับที่พัก

16.50 น. ถึงที่พัก

19.05 น. ออกไปรับประทานอาหารเย็น

21.25 น. ถึงที่พัก

30 เมษายน 2549

11.00 น. เดินทางไปกาตผ้า วันนี้ฝนยังคงตกปรอย ๆ ไปกาตผ้าวันนี้เพื่อไปลาชาวบ้านที่นั่น และเป็น การไปกินอาหารเที่ยงร่วมกัน

11.25 น. ถึงกาตผ้า หลังจากกินอาหารเสร็จก็เดินทางกลับเชียงตุง ขากลับคราวนี้มีพี่ ๆ น้ำ ๆ บ้านกาต 3 คน ขอติดรถไปร่วมงานบุญ (งานบวช) ของแม่เสี้ยว (คนที่ไม่ได้เป็นญาติแต่นับถือกันญาติกัน) ที่เชียงตุง ออกจากกาตผ้าประมาณ 10 นาที ฝนก็เริ่มตกมาและเริ่มตกหนักขึ้นเรื่อย ๆ ฝนเริ่มซาลงเมื่อมาถึงงานบวช ทราบมาว่างานบวชของคนที่นี่จะมีการกินเลี้ยงกันหลายวันก่อนถึงวันบวชจริง ให้กับคนที่มาช่วยงานบวช หรือแขกที่มาร่วมงาน

กลับมาถึงเชียงตุงประมาณ 2 โมงกว่า ๆ แวะที่บ้านของวันไล สามีอีกคนหนึ่ง เพื่อให้อ่านและแปลประวัติของเมืองเชียงตุงให้ฟัง ซึ่งหนังสือดังกล่าวเป็นหนังสือที่มีคนรวบรวมขึ้น เป็นภาษาไทชิน และแปลเป็นภาษาพม่าอีกทีหนึ่ง บ้านของวันไลขายปาตองโกกับน้ำเต้าหู้ คนเชียงตุงจะทานน้ำเต้าหู้กับปาตองโกตั้งแต่ตอนเย็น (ปลายสี่โมงเย็น)

16.20 น. กลับถึงที่พัก

19.00 น. ออกไปทานอาหารเย็น ที่ร้าน ปางกะปะ (โลกของดอกไม้) เป็นร้านอาหารของคนเชียงตุงที่เคยเป็นภักที่แม่สาย อาหารที่ร้านนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นอาหารไทย เมนูมีทั้งภาษาไทยและภาษาพม่า ร้านปางกะปะเป็นร้านอาหารที่ค่อนข้างใหญ่มีหลายโซน เสน่ห์ของร้านนี้คือการตั้งติดกับแม่น้ำหลาย

20.45 น. กลับที่พัก

1 พฤษภาคม 2549

7.15 น. ออกเดินทางจากที่พัก ไปเมืองลา เริ่มที่ 3163 กม. ก่อนออกจากเชียงตุงต้องไปยื่นเอกสารที่ ตม. ก่อน

7.20 น. ถึง ตม. เพื่อตรวจเอกสาร ตม. อยู่ในซอยเล็ก ๆ ทางเข้าแคบและขรุขระ แม้ว่าจะเป็นถนนลาดยางสลับกับดินแดงก็ตามแต่สภาพถนนแย่มาก สภาพ ตม. เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวสภาพทรุดโทรมไม่

เหมือนสถานที่ราชการ (ทราบภายหลังว่าเป็นโรงพยาบาลเก่าและดัดแปลงเป็นที่ทำการ ตม.) น่าสังเกตว่าสถานที่ราชการของที่นี่จะอยู่สภาพเดียวกันหมดคือ จะเก่า ๆ โทรม ๆ โดยมากเป็นอาคารไม้ที่เหมือนว่าสร้างมาหลายปีและไม่ค่อยได้รับการดูแล ไม่ค่อยนำเข้าไปใช้บริการ หรือไปติดต่ออะไร เพราะดูน่ากลัว เสียเวลาที่ตามเก็บครึ่งชั่วโมง สภาพอากาศในวันนี้ ดีมาก ฝนไม่ตก มีแดดออกเป็นครั้งแรกตั้งแต่มาเชียงใหม่ คงเป็นเพราะพายุมาลาที่เข้าประเทศพม่าและทางภาคเหนือของไทยได้ออกไปแล้ว

7.45 น. เสร็จขั้นตอนการตรวจเอกสารที่ ตม. ออกเดินทางไปภาคผ้า (ภาคฟ้า) ผ่านตม. ปรอย ๆ ระหว่างเดินทางไปภาคผ้า

8.15 น. แวะตลาดเช้าที่ภาคผ้า เพื่อจะได้ดูว่าสินค้าที่นำมาขายที่นี่มีอะไรบ้างและคนที่นำมาขายเป็นชนเผ่าอะไรบ้าง แต่ว่ามาสายเกินไป ภาควายแล้ว (ตลาดเลิกแล้ว) แต่ยังเห็นสินค้าจีนประปราย เช่น เสื้อผ้า รองเท้า และเครื่องประดับ

8.25 น. ออกเดินทางต่อ ตอนนี้อยู่หยุดตกแล้ว ถนนไปเมืองลาที่ผ่านบ้านภาคผ้าเป็นถนนลาดยางมะตอย สภาพเกือบดี แต่ได้รับการซ่อมแซมตลอดทาง ระหว่าง 2 ข้างทางเป็นทุ่งนา ระหว่างทางแวะรับแม่ค้ามาด้วย 5 คน มีทั้งคนไทจีน ไทใหญ่ เป็นแม่ค้า (คนแก่) ที่เขาของมาขายที่ตลาดภาคผ้า มีการซ่อมแซมไหล่ถนน ถึงปากทางเข้าบ้านท่าฮอย ส่งแม่ค้า 5 คนลงตรงปากทางเข้าบ้านท่าฮอยซึ่งอยู่ในบ้านท่าเกียง เดินทางมาไกลมาก แต่เพิ่งเห็นหลักกิโลเป็นครั้งแรก ตำบลยางเกียงเป็นหมู่บ้านสุดท้ายของเชียงใหม่ เดินทางเลียบน้ำขึ้น พบคนงานจีนกำลังซ่อมแซมไหล่ถนน ผ่านช่วงที่มีการซ่อมถนนไป สภาพถนนก็เริ่มดีขึ้น และเริ่มเข้าสู่ถนนที่คดเคี้ยวในหุบเขา ถนนค่อนข้างแคบ พบวัวที่ถูกเลี้ยงแบบปล่อยลอดเส้นทาง ขับรถขึ้นเขาไปเรื่อย ๆ ผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ 2 หมู่บ้าน ตลอดทางจะพบกับคนที่ออกมาหาปลาหรือเลี้ยงวัว

9.00 น. ขับรถลงเขา

9.15 น. ถึงด่านตรวจ แจ้งออกจากเชียงใหม่

9.20 น. ออกเดินทางเลียบน้ำปิง ข้ามสะพานน้ำปิง ถนนค่อนข้างขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อมีหินหล่นตามข้างทาง ทั้งซ้ายและขวาเต็มไปด้วยต้นไม้และภูเขาหลาย ๆ ลูก (อยู่บนจุดที่สูงมากจนสามารถมองเห็นภูเขาลูกอื่น ๆ ได้) พบรถที่วิ่งบนถนนเส้นนี้จำนวนหนึ่ง ส่วนมากเป็นรถขนส่งสินค้า

9.45 เข้าเขตการปกครองของว้า สังเกตจากป้ายทะเบียนรถที่วิ่งบนถนน เช่น SW มาจาก South West แต่ผิวถนนยังเป็นโคลน จากนั้นผ่านหมู่บ้านจีนฮ่อและถนนก็ยังมีสภาพขรุขระเหมือนเดิม

9.50 น. ถึงด่านเข้าเมืองของเมืองลา ตรวจเอกสาร ต้องเสียค่าธรรมเนียมเข้าเมืองโดยใช้เงินหยวน

9.05 น. ผ่านบ้านไถลื้อ แวะบ้านเมืองม้า หมู่บ้านไถลื้อ ที่มีสภาพชุมชนแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะบ้านเรือนที่มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินขอ ดูสวยงาม มีเสน่ห์ ระหว่างทางเห็นสาวไถลื้อผมยาว ชักผ้าริมลำธาร ตื่น ๆ ที่ไหลผ่าน เป็นภาพที่น่าตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก

10.35 น. ถึง ตม. เมืองลา ระยะทาง 3262 กม. รวมระยะทาง 99 กม. ใช้เวลา 3 ชั่วโมง 20 นาที อากาศค่อนข้างร้อน ถึงร้อนมาก ถึงเมืองลา ถนนมีสภาพดี กว้างขวาง เห็นตึกร้างต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งที่เป็นโรงแรม หรือร้านขายของ เข้าไปดูที่พักซึ่งเป็นคนรู้จักของพี่ทุนรัตน์ ทำให้ได้ที่พักราคาถูกในราคาคืนละ 10 หยวน หลังจากดูที่พักแล้วก็เลี้ยวเมืองออกไปดูพิพิธภัณฑ์

11.00 ถึงพิพิธภัณฑ์เมืองลา พิพิธภัณฑ์นี้มี 2 ชั้น ชั้นแรกแสดงให้เห็นถึงลักษณะภูมิประเทศของเมืองลา (แบบแปลนจำลอง) ชั้นสอง มีการให้ความรู้เกี่ยวกับผืน การแสดงรูปภาพการทำลายผืนตลอดถึงการร่วมมือกับ

ประเทศเพื่อนบ้านทั้งในระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ในการปราบปรามและแก้ไขปัญหาเรื่องฝิ่น ขึ้นสอง ยังมีห้องเล็ก ๆ ที่มีอุปกรณ์ในการทำเฮโรอีน

กินอาหารเที่ยงบริเวณหน้าโรงพยาบาลเมืองลา ซึ่งเป็นย่านชุมชนดั้งเดิมของเมืองลา

หลังจากกินอาหารเสร็จก็เดินทางไปสำรวจหมู่บ้านอาซาแต่หาไม่เจอ ระหว่างทางที่จะไปหาหมู่บ้านอาซา เห็นโรงงานยางพาราและสองข้างทาง มีการปลูกยางพาราเต็มไปหมด หากมองจากที่สูงจะเห็นสวนยางพารา มีเป็นภูเขาหลาย ๆ ลูก ก่อนเข้าที่หัก แวะดูตลาดเมืองลาตอนเย็น ของที่เอามาขายค่อนข้างมีน้อย ส่วนมากจะเป็นพวกผัก ผลไม้ และมีการนำของป่ามาขาย เช่นงู ลิง เขากวาง ฯลฯ หากใช้ตัวตลาดเป็นศูนย์กลาง แล้ว รอบ ๆ ตลาดจะมีการจัดเป็นโซน ๆ ด้านหนึ่งจะเป็นตึกแถวสำหรับขายเสื้อผ้า ของใช้ทั่วไป ในขณะที่เดียวกันก็มีโซนที่ขายของจำพวกซีดี เทปเพลง ของใช้ต่าง และเสื้อผ้าซึ่งส่วนใหญ่มาจากจีน นอกจากนี้ก็มีโซนอาหารอยู่ตรงทางเข้าอีกด้านหนึ่งมีทั้งอาหาร และจำพวกน้ำปั่น ส้มตำ ร้านน้ำปั่นจะมีประมาณ 4 ร้าน และมีที่ให้นั่งอย่างดี ลูกค้าส่วนมากเป็นคนจีน และมักจะมานั่งเล่นพบปะพูดคุยกัน หรือเป็นสถานที่นัดเล่นไพ่กัน

18.20 เข้าที่พัก

19.00 ออกจากที่พักไปทานอาหารเย็น โดยนัดกับพี่เล็กและภรรยาไว้ (พี่เล็กเป็นคนอีสาน-สุรินทร์ ที่ได้แฟนเป็นคนไทใหญ่ที่เชียงใหม่แล้วมาเปิดร้านซ่อมรถที่เมืองลา) ไปทานที่ตลาดอีกครั้งแต่คราวนี้ร้านอาหารที่ตอนเย็นไม่เปิดก็เปิดกันทุกร้าน ถือเป็นโซนอาหารเย็นคล้าย ๆ ตลาดได้รุ่ง ร้านอาหารที่มีลักษณะที่ต่างออกไปคือ สำหรับร้านที่ขายกับข้าวจะมีการนำผักสดใส่ตะกร้ามาวางไว้เพื่อให้ลูกค้าเลือกได้ตามใจชอบว่าจะเอาผักอะไร และต้องการให้ทำเป็นอาหารชนิดใด หรือจะส่งไปเลยก็ได้ (แต่ไม่มีเมนู) เราต้องไปเลือกเอง นอกจากนี้ยังมีร้านที่ขายของปิ้งย่าง ก็จะนำมาเสียบเสียบไม้ให้ลูกค้าเลือกเอง แล้วจึงปิ้ง จะไม่ปิ้งรอไว้ให้ลูกค้ามาซื้อ

21.00 กลับที่พัก

2 พฤษภาคม 2549

7.00 น. ออกจากที่พักไปตลาดเช้าตลาดเช้าแตกต่างจากตลาดเย็นมาก มีคนเยอะ ส่วนใหญ่เป็นไทลื้อ ไทจีน อาซา ที่นำของมาขาย ส่วนมากก็ยังเป็นผลผลิตทางการเกษตร มีบ้างที่เป็นผลไม้ซึ่งส่วนใหญ่นำเข้าจากไทย แต่ละร้านจะขายผักชนิดเดียวกัน นอกจากผักสด ก็มีเนื้อหมู ไก่ สำหรับไก่ก็นำมันทั้งที่ผ่าแล้วและแบบเป็น ๆ ส่วนมากคนจะนิยมซื้อแบบเป็น ๆ ไปทำเอง นอกจากนี้ยังมีร้านขายข้าวซอยให้คนนั่งกิน แหล่งขายของป่าในตลาดตอนเย็นย้ายไปอยู่อีกด้านหนึ่ง นอกตัวตลาดจะมีโซนอาหารเช้าจำพวก ก๋วยเตี๋ยว น้ำเต้าหู้ ปาท่องโก๋ ชาลาเป่า หนมจีบ

เมืองลามีระบบขนส่งผู้โดยสารรอบเมือง ที่ตลาดก็มีรถโดยสารประจำทางมาจอดบริการอยู่

8.15 น. ออกจากตลาดเข้าไปดูโรงงานยางพารา ซึ่งเป็นโรงงานเดียวในเมืองลา เป็นโรงงานขนาดเล็กมีคนงานประมาณ 20 คน รับน้ำยางจากยางที่ปลูกในเมืองลา ด้านนอกของโรงงานเป็นที่รีดน้ำออกจากยางพารา มีเตาเย็บ และข้างในเป็นโกดังเก็บยางที่รมควันแล้ว ใช้เวลาเกือบครึ่งชั่วโมง แล้วออกเดินทางไปดูชุมชนไทลื้อถือ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของเมืองลา ชุมชนไทลื้อตั้งหลบอยู่ในบริเวณเล็ก ๆ ของเมืองที่เต็มไปด้วยตึกรวมบ้านของ สภาพบ้านของชุมชนไทลื้อยังคงลักษณะความเป็นไทลื้ออยู่บ้าง ไม่ได้สร้างเป็นตึกหรืออาคารปูนซีเมนต์ทั้งหมด คือยังคงสร้างด้วยไม้และหลังคาดินขอ มีเพียงการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวบางอย่างคือ

ชั้นล่างของบ้านจะทำเป็นห้องเช่าเล็ก ๆ แล้วแต่พื้นที่ของบ้านจะอำนวย มีเลขติดไว้หน้าประตูแต่ละห้อง สอบถามได้ความว่าครั้งเมื่อเมืองลาวยังคึกคักเต็มไปด้วยผู้คนนั้น ชาวไทลื้อมีรายได้จากการทำห้องให้เช่า

10.57 น. เดินทางกลับเชียงตุง

13.30 น. ทานอาหารเที่ยงที่ ปางกะปายอีกครั้ง

14.45 น. แวะดูชุมชนบ้านเวียงใหม่ ในเชียงตุง บ้านเวียงใหม่เป็นพื้นที่ที่รัฐบาลจัดสรรให้กับคนที่อยู่ในพื้นที่ที่รัฐบาลต้องการสร้างสนามบิน (การเวนคืน) เมื่อไปถึงบ้านเวียงใหม่จะเห็นผู้คนส่วนใหญ่กำลังสร้างบ้าน นั่นก็เป็นเพราะมาตรการของรัฐบาลที่ออกมาว่าหากไม่มีใครยอมสร้างบ้านในพื้นที่ที่จัดหาให้ (ครอบครัวละ 60×40 ตาราง...) นี่แล้วจะยึดคืน ทุกคนจึงต้องรีบสร้างบ้าน ที่สำคัญทุกบ้านต้องมีการสร้างกำแพงบ้าน

เดินทางจากบ้านเวียงใหม่ ไปหมู่บ้านอาฮาในเชียงตุง แม้ว่าจะไม่ได้อยู่บนภูเขาแต่ชาวอาฮาที่นี่ยังอยู่บนพื้นที่สูง ชุมชนอาฮาที่นี้อยู่ในซอกเล็ก ๆ ในเชียงตุง ทำงานหัตถกรรมปักผ้า ทำกระโปรงอาฮาอีคกลับ ชายที่แม่สาย

18.10 น. กลับเข้าที่พัก (Harry trekking Guesthouse)

3 พฤษภาคม 2549

เช้า สรุปลาน เรื่องการเก็บข้อมูลที่เชียงตุง- เมืองลา

13.30 น. สรุปลานเสร็จเดินทางออกจากเชียงตุง กลับประเทศไทย ระยะทาง 3474 กม. การเดินทางกลับครั้งนี้พา พี่หล้า (บ้านกาดผ้า เชียงตุง) กับลูกอีกสองคนกลับมาด้วย การเดินทางกลับยังคงต้องตรวจเอกสาร ขั้นตอนเหมือนกันทุกอย่างกับตอนมา ระหว่างทางที่เมืองพายากเจอฝนตกหนักเกือบ 10 นาที รถค่อนข้างเบียดเสียดโดยเฉพาะด้านหลังเรา มาส่ง พี่หล้าที่บ้านพี่สาวที่อยู่บริเวณเจดีย์ชเวดากองจำลอง หลังจากนั้นรับมาที่ด่านก่อนด่านปิด

18.50 น. ถึงด่านท่าซี้เหล็ก แจ้งออกนอกประเทศพม่า หลังจากนั้นมุ่งหน้ากลับเชียงแสน

สรุป

การเดินทางไปเชียงตุงครั้งนี้ในด้านการเดินทางเพื่อติดต่อกับส่วนราชการ เรื่องเอกสาร ราบรื่นดี การเดินทางทั้งขาไปและขากลับ แม้จะเจอฝนตกซึ่งถือว่าค่อนข้างอันตราย เพราะนอกจากถนนลื่นและแคบแล้ว ยังเสี่ยงต่อดินถล่ม และหินหล่น การขับรถเลนส์ขวาไม่ค่อยเป็นอุปสรรคเท่าไรนักเพราะส่วนใหญ่ผู้ชำนาญทางเป็นคนขับ (พี่ทุนรัตน์)

สภาพอากาศ ตลอดเวลาที่อยู่ที่เชียงตุงเจอกับฝนตกตลอด 3 วันเพราะเป็นช่วงที่พายุมาลาเข้า หลังจากนั้นจึงจะกลับสู่สภาพปกติคือ อากาศร้อน ส่วนในด้านที่พักอยู่ในระดับดี ค่อนข้างสะอาด มีโทรทัศน์ และน้ำอุ่นให้ แม้ว่าน้ำและไฟจะไม่มีให้ตลอดก็ตามแต่เจ้าของร้านก็มีอัธยาศัยดี สำหรับที่พักที่เมืองลา ก็อยู่ในระดับดีในราคา 10 หยวนต่อ 1 คืน

สภาพถนนตลอดการเดินทาง (R3w) ไม่อยู่ในสภาพแย่มากแต่ก็ไม่ถือว่าดี เพราะมักจะพบกับปัญหา พื้นผิวถนนไม่เรียบ โหลทางชำรุด ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ มีสิ่งกีดขวางการจราจร วัว ควาย และก้อนหิน และมีส่วนที่ถนนเป็นถนนดินแดง ที่แฉะแฉะ และสิ้น รถที่ใช้ถนน นอกจากรถประจำทางแล้ว รถอื่นๆ มีจำนวนไม่มากนัก ทั้งเส้นจากท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง และเชียงตุง-เมืองลา ทราบมาว่า ประเทศพม่าเก็บค่าภาษีในการขนส่งสินค้าแพงมาจึงไม่มีผู้ให้บริการ ถนนเส้นนี้ ดูค่อนข้างจะเงียบเหงา ทั้งๆ ที่ถนนก่อสร้างเสร็จตั้งแต่ปี 2546

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในเชียงตุงกับคนที่อยู่ในหมู่บ้าน รอบ ๆ ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก การทำการเกษตรยังคงเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพที่เลี้ยงปากท้องของคนเชียงตุง เนื่องจากที่นี่จะไม่มีการใช้ไฟฟ้าให้ใช้ตลอด 24 ชั่วโมง วิถีชีวิตของผู้คนในเวลากลางคืนจึงมักสิ้นสุดลงเมื่อไฟดับ แต่มีบางส่วนที่ปั่นไฟใช้เอง สำหรับวัยรุ่นของที่นี่มักจะเดินออกมาเที่ยวเล่นในเวลากลางคืน แม้จะไม่มีไฟก็ตาม และร้านน้ำชารอบ ๆ หนองตุงก็เป็นศูนย์รวมวัยรุ่นในยามค่ำคืน หากไม่นับตลาดสดที่เป็นตลาดใหญ่ที่สุดในเชียงตุงแล้ว ตลาดหน้าที่พักก็ถือเป็นที่จับจ่ายใช้สอยของผู้คนอีกที่หนึ่ง เช่นเดียวกับที่กาดผ้า

สำหรับเมืองลานั้น เมื่อเดินทางเข้าเขตของเมืองลา จะรู้สึกได้ถึง ความผ่อนคลาย และอิสระมากกว่าที่ อยู่ในเชียงตุง แต่ภาพของตึกร้างต่างๆ และผู้ค่อยที่ไม่ค่อยขยับเขยื้อนเท่าไรก็รู้สึกถึงภาวะเศรษฐกิจ และการเป็นอยู่ของที่นี่ว่ามีการชะลอตัวอยู่ เนื่องจากเมืองจีนมีนโยบายให้คนจีนกลับประเทศ จึงเริ่มชวนเขามาได้ 3-4 ปีแล้ว

เมืองเชียงตุง

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบสลับเนินเขา มีภูเขาล้อมรอบเมือง มีหนองตุงเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งได้รับการขุดลอกและทำพรางป้องกันตลิ่ง และปรับภูมิทัศน์ให้เป็นสถานที่ออกกำลังกาย และพักผ่อนของคนในตัวเมืองเชียงตุง นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำหลาบ ไหลผ่านซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ใช้ในการเกษตรกรรม

โครงสร้างพื้นฐาน/ระบบสาธารณูปโภค

- ระบบไฟฟ้า เป็นไฟฟ้าพลังน้ำที่กำลังการผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนค่อนข้างจำกัดการใช้ และไม่มีเวลาที่แน่นอนว่าจะให้ใช้ได้ตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง แม้แต่ในเขตตัวเมืองเองก็ตาม ส่วนใหญ่ประชาชนต้องปั่นไฟฟ้าใช้เอง หรือใช้ไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ขนาด 12 โวลต์
- ระบบน้ำประป่านั้นยังไม่มีใช้ ประชาชนต้องขุดบ่อน้ำ หรือเจาะบาดาลใช้เอง
- ถนน สภาพถนนภายในตัวเมืองเชียงตุง ค่อนข้างแคบและผิวจราจรขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ ตามตรอกซอกซอย เป็นถนนดินธรรมดา ซึ่งสภาพถนนในตัวเมืองเชียงตุงนั้นต่างกับถนนจากเชียงตุงไปท่าขี้เหล็ก หรือไปเมืองลา ที่สภาพถนนค่อนข้างดี แม้ว่าถนนที่ไปเมืองลาจะค่อนข้างแคบก็ตาม
- ศูนย์ราชการ เป็นสถานที่ติดต่องานราชการต่าง ๆ เช่น การทำบัตรประชาชน ยื่นเรื่องในการของก่อสร้างบ้าน การติดต่องานราชการนั้นค่อนข้างลำบากหากไม่รู้จักคนภายใน
- สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สภาพค่อนข้างทรุดโทรม เป็นสถานที่สำหรับคนที่เข้าออกในเมืองเชียงตุง รวมถึงการออกเอกสารให้คนเชียงตุงออกไปที่อื่นด้วย
- ที่ทำการไปรษณีย์ มีแห่งเดียวในการติดต่อสื่อสารทางจดหมาย โทรเลข พัสดุ
- โรงพยาบาล มีข้อจำกัดในเรื่องของ เครื่องมือทางการแพทย์ ทำให้บางครั้งคนเชียงตุงก็เลือกที่จะเลือกไปรักษาในเมืองไทย เช่นที่ อ.แม่สาย หรือใน ตัว อ.เมือง จ.เชียงราย
- สถานศึกษา มี 9 แห่งสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน คือ ตั้งแต่เกรด 1-10 (ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป) การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 1 แห่ง
- สนามพลาญชัยภายในประเทศ 1 แห่ง

ประชากร /ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ประชากรทั้งหมดมีประมาณ 2.5 ล้านคน (ข้อมูลจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2545) ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองอื่น แล้วมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เชียงตุง หรือ บางกลุ่มก็ใช้เชียงตุงเป็นจุดพักก่อนเดินทางมุ่งหน้าไปยังเมืองอื่น ๆ (เช่น เข้าประเทศไทย) กลุ่มคนที่อพยพมาอยู่เชียงตุง เช่น กลุ่มอาข่า จากคอยสามแก้ว , ไทลื้อ จากสิบสองปันนา และกลุ่มไทเหนือ จากสิบสองปันนา การอพยพเข้ามาของคนหลายกลุ่ม และจากหลากหลายที่ ทำให้เชียงตุงเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ กล่าวคือประกอบไปด้วยกลุ่ม ไทขิ่น ไทลื้อ พม่า ไทใหญ่ แรม จีน ปะหล่อง มูเซอ อาข่า ลัวะ และว้า โดยกลุ่มที่อยู่ดั้งเดิมคือ ไทขิ่น ซึ่งอยู่รอบ ๆ เมือง กลุ่มไทใหญ่จะอยู่ในตัวเมือง กลุ่มอื่น ๆ เช่น แรม ปะหล่อง คนหลอย (หรือคนคอย ซึ่งหมายถึง

กลุ่ม ไทจีน ไทลื้อ พม่า ไทใหญ่ แรม จีน ปะหล่อง มูเซอ อาข่า ลัวะ และว้า โดยกลุ่มที่อยู่ดั้งเดิมคือ ไทจีน ซึ่งอยู่รอบ ๆ เมือง กลุ่มไทใหญ่จะอยู่ในตัวเมือง กลุ่มอื่น ๆ เช่น แรม ปะหล่อง คนหลอย (หรือคนดอย ซึ่งหมายถึง ลัวะและปะหล่อง) จะอยู่บนดอยสูง การอยู่ร่วมกันระหว่างคนหลายชาติพันธุ์จะเป็นการอยู่แบบ รวมกลุ่ม กลุ่มใครกลุ่มมัน แต่ก็มีการทำงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์กัน กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพม่า จะได้สัญชาติพม่า ส่วนเชื้อชาติขึ้นอยู่กับชาติพันธุ์ของตนเอง ทุกคนจะถือบัตรเหมือนกัน ที่รัฐบาลเป็นผู้ออกให้ โดยครั้งแรกเมื่อตอนอายุ 10 ขวบ และเปลี่ยนบัตรอีกครั้งเมื่อ อายุ 18 ปี ,25 ปี และ 45 ปี ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบจำนวนประชากรในแต่ละช่วง

การปกครอง

ปกครองโดยรัฐบาลทหารพม่า เชียงตุงเป็นศูนย์กลางของการปกครองในเขตรัฐฉานตะวันออก รองจากเมืองหลวงปิ่นมะนา ผู้ปกครองเชียงตุง เรียกว่า โปะซก ทุกเมืองทางตะวันออกต้องติดต่อประสานงานผ่านโปะซกก่อนที่จะติดต่อกับพม่า สำหรับเมืองที่มีการปกครองพิเศษ เช่น เมืองลา ปางซาง เปาะ และซือลือ จะให้กะเหรี่ยงปกครองกันเอง

ในระดับชุมชน (ตัวอย่างบ้านกาดผ้า อยู่ห่างจากเชียงตุงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ 10 กม.) จะมีเจ้าแควดูแลอีกชั้นหนึ่ง แต่ไม่มีคำตอบแทนจากรัฐ ทำให้หลายชุมชนต้องใช้วิธีการหมุนเวียนกันเป็นผู้ใหญ่บ้าน (2 คนต่อ 15 วัน) กล่าวคือ ในช่วงระยะเวลา 15 วัน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบถ้ามีกิจกรรมต่างเกิดขึ้นในชุมชน สาเหตุที่ต้องมีการบริหารการปกครองเฉพาะกิจดังกล่าวก็เพราะตำแหน่งนี้ ไม่มีคำตอบแทน ทั้งยังต้องทำงานหนัก เวลามีปัญหาเกี่ยวกับทหารพม่าชาวบ้านไม่ค่อยช่วยเหลือ ที่สำคัญคือทุกคนต้องทำมาหากิน จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับตำแหน่งนี้ แต่ชุมชนอื่นนั้นกลับตรงข้ามคือ มีการติดสินบนเจ้าหน้าที่เพื่อแลกกับตำแหน่งดังกล่าว

เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจพื้นฐานของเชียงตุงอยู่ที่ภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่รอบ ๆ ตัวเมืองเชียงตุง ทั้งการปลูกข้าวและทำสวน การปลูกข้าวจะเป็นการปลูกข้าวนาปี บางส่วนทำนาปรัง (รัฐบาลพม่ามีนโยบายให้ปลูกข้าวเจ้าปีละ 2 ครั้ง แต่ชาวบ้านไม่ยอมทำ เพราะต้องการปลูกพืชอื่นมากกว่า เช่น ถั่วลิสง ข้าวโพด แต่ว่าหากไม่ปลูกข้าว ทหารจะเป็นผู้เข้ามาปลูกเอง และเก็บข้าวที่ปลูกได้ทั้งหมดไว้เอง แต่หากทำเองก็แบ่งเพียงบางส่วนเท่านั้น ทำให้ชาวบ้านบางคนไม่มีทางเลือก จึงต้องยอมปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง) ข้าวที่ปลูกมีทั้งข้าวเจ้า และข้าวเหนียว โดยมีราคาอยู่ที่ ข้าวเจ้า 450 จั๊ต ต่อ 1 กอก และข้าวเหนียว 550 จั๊ต ต่อ 1 กอก

นอกจากภาคเกษตรกรรมก็มีภาคธุรกิจ การบริการ ซึ่งจะกระจุกตัวอยู่ในเมืองเชียงตุง ไม่ว่าจะเป็นร้านขายของอุปโภค บริโภครายใหญ่ เช่นร้านขายอุปกรณ์การเกษตร วัสดุก่อสร้าง และร้านขายของชำเล็ก ๆ รวมไปถึงร้านขายเทป/ซีดีเพลง ร้านขายเครื่องประดับ ร้านเช่าชุดแต่งงาน ร้านถ่ายภาพ ภาคบริการได้แก่ โรงแรม เกสต์เฮาส์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่มักจะเป็นคนไทยและชาวต่างชาติ และการมีรถมอเตอร์ไซด์ สามล้อเครื่องรับจ้าง (เรียกรวม ๆ ว่า แท็กซี่) การประกอบธุรกิจที่เชียงตุงนั้นต้องอาศัยความสัมพันธ์กับกลุ่มทหาร เพื่อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างราบรื่น กลุ่มผู้กุมเศรษฐกิจหลัก ๆ ในเชียงตุงจะเป็นกลุ่มไทใหญ่ จีน ลัวะ ซึ่ง

ประกอบกิจการ ค้าวัสดุก่อสร้าง, น้ำมัน, ไม้แปรรูปสำหรับสร้างบ้าน และร้านขายยา(แผนปัจจุบัน) อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ใช่คนในตัวของเมืองเชียงตุงทั้งหมดที่ค้าขายเป็นหลัก มีบางส่วนที่ยึดอาชีพทำนา ทำสวน เลี้ยงหมู ไก่ เพื่อบริโภคเอง ถ้าหากเหลือจึงขาย

อาชีพรับราชการก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพของคนเชียงตุงแต่ไม่ค่อยได้รับความนิยม เพราะเป็นอาชีพที่มีรายได้ต่ำต่างจากอาชีพทนายความ เจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ที่มีรายได้ดี คนส่วนมากต้องการประกอบอาชีพดังกล่าวจึงทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูง เพราะคิดเฉพาะคนที่เก่งและมีความสามารถจริง (ด้วยการสอบ) แต่เส้นสายก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน

แม้ว่าการผลิตขั้นพื้นฐานเพื่อบริโภคเองในเชียงตุงจะค่อนข้างเพียงพอ ไม่ต้องพึ่งการนำเข้ามาก แต่พบว่า สินค้าฟุ่มเฟือย รวมไปถึงสินค้าอุปโภค บริโภคส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงภายนอกอยู่มาก กล่าวคือ สินค้าประเภท น้ำมันพืช อาหาร ผลไม้ ยาสมุนไพร ผงซักฟอก น้ำอัดลม เป็นสินค้าที่นำเข้าจากประเทศไทย สินค้าที่มาจากจีนเป็นสินค้าประเภท เครื่องใช้ไฟฟ้า และของอุปโภคบางอย่าง (แต่มักจะนิยมใช้ของที่มาจากประเทศไทย เพราะคุณภาพดีกว่า แม้ว่าจะมีราคาสูงก็ตาม) เสื้อผ้า และอาหาร ส่วนสินค้าที่สามารถผลิตได้ในประเทศ เช่น ผงซักฟอก และสบู่ รวมไปถึงจนถึงน้ำมันพืช และน้ำตาลทราย ซึ่งรัฐบาลพม่ามีโรงงานอยู่ 2 แห่ง คือโรงงานผลิตน้ำมันพืช และน้ำตาลทราย สำหรับสินค้าที่ห้ามนำออกประเทศ คือ ข้าว ข้าวที่ผลิตในประเทศนอกเหนือจากจะเก็บไว้กินเองแล้วต้องส่งให้กับรัฐบาลทหารพม่าเพื่อนำไปเลี้ยงกองทัพ

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ระหว่างคนหลากหลายชาติพันธุ์

ความสัมพันธ์ระหว่างคน “ไต” (ไทลื้อ ไทชิน ไทใหญ่) ด้วยกันนั้น จะมีพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อม โดยจะมีประเพณีร่วมกัน คือ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ส่วนคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ “ไต” เช่นชาวเขาบางส่วนจะนับถือคริสต์ศาสนา นอกจากนี้ยังมีการนับถือศาสนาอิสลาม และบางส่วนก็ยังนับถือผีบรรพบุรุษ ตามความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา

การศึกษา

รัฐบาลพม่าไม่บังคับให้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานมีทั้งหมด 10 เกรด คือ เกรด 1-10 นักเรียนที่จะเข้าเรียนในเกรด 1 มีอายุประมาณ 5-6 ขวบ โดยมากนักเรียนที่จบเกรด 10 จะมีอายุประมาณ 16 ปี หลังจากจบ เกรด 10 แล้วคนที่ต้องการเรียนต่อ หรือ “ขึ้นปริญญา” ก็ต้องสอบเข้า ใช้เวลาเรียนจนกว่าจะจบหลักสูตร ซึ่งใช้เวลาศึกษา 3 ปี ในสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ส่วนสาขาแพทยศาสตร์และพยาบาลศาสตร์จะใช้เวลาศึกษา 5 ปีและ 4 ปีตามลำดับ โดยส่วนมากนักเรียนที่ต้องการ “ขึ้นปริญญา” จะใช้เวลากวาดวิชา หรือติวเพื่อสอบเข้าในสาขาวิชาที่ตนต้องการประมาณ 1 ปี ก่อนขึ้นปริญญา

นอกจากการศึกษาในโรงเรียนก็มีการศึกษาในวัด (จำกัดเฉพาะเด็กผู้ชาย) ที่ต้องบวชเรียน โดยบางวัดจะมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับวัดในประเทศไทย ฉะนั้นการบวชเรียนจะนำมาสู่การขยับตนเองเข้าสู่ระบบการศึกษาในวัดในประเทศไทย วัดยังเป็นสถานที่สำคัญในการศึกษามหาษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาราชการ (พม่า) เช่นภาษาไทชิน สำหรับคนรุ่นใหม่ยังให้ความสนใจในการเรียนภาษาไทยและภาษาจีนเพิ่มเติม เช่นกรณีของน้องวันไล ที่เรียนทั้งภาษาไทยและภาษาจีนเพื่อสร้างข้อได้เปรียบให้กับตนเองและเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับการหา

ความก้าวหน้าในชีวิต เพราะหลังจากเรียนจบแล้วก็ตั้งใจว่าจะไปทำงานที่ประเทศไทยหรือไม่ก็ประเทศจีนเพราะจากเคยไปทำงานที่ทำซีเหล็กก็รู้สึกว่าจะควรที่จะเรียนภาษาไทย เมื่อว่าในอนาคตอาจจะมาทำงานในประเทศไทย หรืออาจจะไปทำงานที่ประเทศจีน จึงต้องเรียนไว้ทั้งสองภาษาเตรียมไว้เพื่อจะได้เปรียบเวลาไปทำงาน

อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าการศึกษามีสาขาวิชาให้เลือกเรียนค่อนข้างน้อย ประกอบกับตลาดแรงงานที่รองรับมีน้อย การศึกษาของคนเชียงตุงส่วนหนึ่งจึงดูเหมือนเป็นการสร้างเกียรติยศ และ/หรือ สร้างชื่อเสียงให้กับครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวใดที่สามารถส่งลูกหลานเข้าเรียนจนจบระดับปริญญาย่อมแสดงถึงฐานะทางครอบครัวที่ค่อนข้างดี ทว่าคนที่จบปริญญาบางส่วนกลับไม่ได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนมาประกอบอาชีพ แต่จะสืบทอดกิจการของครอบครัว หรือไม่ก็ออกไปหาความก้าวหน้าข้างนอก(ประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่) เช่นครอบครัวของช่างทำเครื่องเงิน ที่มีลูกชาย 2 คน ทั้ง 2 คนเรียนจบในระดับปริญญา สาขาคอมพิวเตอร์ แต่กลับมาทำงานเป็นช่างทำเครื่องเงินสืบทอดกิจการของครอบครัว โดยที่อาชีพที่กำลังทำอยู่นั้นไม่ได้สัมพันธ์กับการเรียนคอมพิวเตอร์แต่อย่างใด

กลุ่มคนรุ่นใหม่

เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษา และเป็นกลุ่มที่ออกไปแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิตมากที่สุด โดยเฉพาะในประเทศไทย แรงผลักดันที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดแรงงานสำหรับผู้ที่ยังการศึกษาในเชียงตุงหรือแม้กระทั่งในประเทศพม่าเองนั้นมีน้อย หรือมีก็ไม่พอใจกับค่าตอบแทนที่ได้รับ อาชีพที่มีรายได้ดีก็จำกัดเฉพาะคนเก่งและมีเส้นสายเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นตัวกระตุ้นที่ดีให้คนหนุ่มสาวอยากออกไปแสวงโชคข้างนอก ถึงแม้ว่าความเป็นอยู่ในเชียงตุงไม่ได้ลำบากมากนักแต่ก็ไม่ได้ทำให้ตนเองและครอบครัวมีฐานะที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นเมื่อเห็นคนอื่นไปทำงานในประเทศไทยหรือที่อื่น ๆ กลับมาแล้วมีเงินสร้างบ้านใหม่หรือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงอยากไปบ้าง ประกอบกับอิทธิพลสื่อทางโทรทัศน์จากประเทศไทย ก็มีส่วนสำคัญที่จูงใจให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสได้สัมผัส การกระตุ้นการบริโภคทางโทรทัศน์มีส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่เข้าสู่การบริโภคที่ไม่มีที่สิ้นสุด และปัจจัยสำคัญที่จะนำมาสู่การบริโภคได้ก็คือ เงิน ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดคือกรณี ของน้องสาวที่ทุนรัตน์ ที่จะจบการศึกษาปริญญาตรีสาขาคอมพิวเตอร์ในปีนี้ แต่หลังจากที่เรียนจบแล้วก็จะมาทำงานเย็บผ้าในเมืองไทย และอยู่กับพี่ชาย แม้ว่าจะเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้าง หรือเป็นแรงงานต่างด้าว ทั้ง ๆ ที่จบการศึกษาระดับสูงสุดในเชียงตุงก็ตาม เพราะค่าแรงในประเทศไทยสูงกว่า

การดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของคนรุ่นใหม่คือ การรับวัฒนธรรมการกิน เช่นการกินข้าวนอกบ้าน ดื่มนม ดื่มน้ำชา (รอบหนองตุง) วัฒนธรรมการฟังเพลง วัฒนธรรมการแต่งกาย รวมไปถึงการพูดที่ส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการบริโภคสื่อจากประเทศไทยทั้งสิ้น

นอกจากนี้คนรุ่นใหม่ยังมีทัศนคติเกี่ยวกับคู่ครองที่ว่าต้องเป็นคนชนชั้นทำมาหากิน ไม่ทำร้ายหรือทุบตี ซึ่งแสดงออกถึงความต้องการเรื่องความมั่นคง และความก้าวหน้าในชีวิต

ความสัมพันธ์กับเมืองอื่น ๆ

นอกจากเป็นศูนย์กลางการปกครองในรัฐฉานตะวันออกแล้วเชียงตุงนับว่าเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าและบริการให้กับเมืองที่อยู่รอบนอก เช่น กาดฟ้า (กาดผ้า) พยาก กาดไท กาดเต่า เป็นต้น ทั้งโดยคนเชียงตุงที่ออกไปค้าขายในเมืองต่าง ๆ และการเข้ามาซื้อขายในเชียงตุงของคนรอบนอก

เมืองลา "สองกง 2"

สภาพภูมิศาสตร์

เป็นเมืองในหุบเขา มีแม่น้ำเป็งเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านกลางเมือง ทรัพยากรธรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

กลุ่มคนดั้งเดิม คือ ไทลื้อ และยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น อาข่า ว้า คนหลอย (ดำ,ขาว) และกลุ่มคนจีนที่ทั้งเข้ามาใหม่และมีอยู่เดิมแล้ว

การปกครอง

เมืองลา ในอดีตนั้น เป็นเพียงชุมชนเล็กๆ พื้นที่โดยรอบเป็นทุ่งนา พ่อเฒ่าจายฮุ่น วัย 50 ปี ผู้นำชุมชนไทลื้อ เล่าให้ฟังว่า แต่เดิมนั้นมีบ้านเรือนแค่ 50 หลังคาเรือน แต่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 153 หลังคาเรือน ชุมชนเริ่มขยายตั้งแต่ยุคครบกันเมื่อปี ค.ศ. 1986 (พ.ศ. 2529) หลังจากนั้นก็เริ่มมีการเปิดบ่อน บ้านเมืองก็เจริญขึ้นมาเรื่อยๆ ปัจจุบันเป็นเขตปกครองพิเศษที่ 4 อยู่ภายใต้การปกครองของทหารว่า ที่รัฐบาลทหารพม่า ไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น 3 เขต ได้แก่ สามเต้า ปางซัง และเมืองลา เมืองลามีสมญานามสองกง 2 คือประชาชนมีความเป็นอยู่ค่อนข้างจะอิสระ สามารถทำอะไรก็ได้ภายใต้กฎผู้นำ "ชาวอาข่า" และยังเป็นเมืองที่อาชญากรหรือผู้ทำผิดกฎหมายต่าง ๆ มาอยู่ เพราะไม่มีใครตาม ไม่มีใครสนใจ ต่างคนต่างอยู่ มีการเสียภาษีเป็นรายเดือน ขึ้นอยู่กับลักษณะของธุรกิจ

เศรษฐกิจ

ฐานการผลิตของเมืองลาคือ ภาคเกษตรกรรม นอกจากภาคเกษตรกรรมแล้วก็ไม่มีการผลิตเป็นของตนเอง ดังนั้นเกือบ 80% จึงต้องอาศัยสินค้าจากจีนและไทย โดยสินค้าที่มาจากจีน จะเข้ามาทางเชียงรุ่ง ทำล้อ และเข้ามาเมืองลาโดยสินค้าจะเป็น ของใช้ทุกอย่าง ขนม เสื้อผ้า ส่วนสินค้าที่มาจากไทยมาจากทางเรือ โดยมาจากเชียงแสน มาเชียงรุ่ง ทำล้อ และเข้าเมืองลา สินค้าที่เข้ามาเช่น น้ำมันพืช เครื่องดื่มบำรุงกำลัง เช่น Red Bull Sponsor และ M150

ภายในเมืองลามีตลาดใหญ่อยู่ 1 แห่งจากกล่าวได้ว่าเป็นตลาดเลี้ยงเมือง เพื่อตอบสนองกลุ่มลูกค้า 2 กลุ่มได้แก่ 1. ชาวบ้านเพื่อมาจับจ่ายใช้สอยทั่วไป และ 2. นักท่องเที่ยว ได้แก่สินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เงินหมุนเวียนในภาคเศรษฐกิจส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยวและบ่อนกาสิโน จนได้รับสมญานามว่าเป็น "สองกง 2"

สาเหตุที่เมืองลาได้รับสมญานามว่าเป็นสองกง 2 เพราะ เป็นเขตการปกครองพิเศษเหมือนสองกง เนื่องจากนโยบายของรัฐที่ตกลงร่วมกับจีนให้มีการเปิดบ่อนในเมืองลา เพราะเชื่อว่าจะทำให้เมืองลา มีความ

เจริญและมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น มีการเปิดบ่อนกาสิโนโดยถูกต้องตามกฎหมาย จึงเป็นแหล่งการพนัน ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2540 เป็นช่วงที่เมืองลาเพื่องฟูมาก มีธุรกิจภาคบริการต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเช่น ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร หรือบาร์ดิสโก้ มีการจัดแสดงโชว์ของสาวประเภทสอง (จากไทย) การแสดง สถานบันเทิง และภาคบริการ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาเล่นการพนัน ทำให้เมืองลาเป็นเมืองที่มีเงินสะพัดค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่พี่เล็ก ดอกยี่สุ่น คนไทย วัย 30 ปี (หนุ่มสุรินทร์) เข้ามาเมืองลาพร้อมกับคณะโชว์ช้าง ที่จะเข้ามาแสดงที่เมืองลา จนได้แต่งงานกับไกด์สาวชาวไทยใหญ่ นอกจากนี้การท่องเที่ยวอันเกิดจากการเปิดบ่อนกาสิโน ทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ เช่น ไกด์นำเที่ยว ร้านขายของฝาก

อย่างไรก็ตามการลงทุนในภาคบริการขนาดใหญ่ก็กระจุกตัวอยู่กับคนจีนที่เข้ามาลงทุนไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่ หรือร้านอาหาร จากการมีบ่อน ทำให้เมืองลาเป็นแหล่งโสเภณี และยาเสพติดเข้ามาด้วย ระบบการพนันของเมืองลามีเครือข่ายกับโรงแรม เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มาเล่นการพนัน เช่น หากมีเงินจำนวนมากมาเล่นการพนัน ก็จะได้พักในโรงแรม(ที่มีเครือข่ายกับบ่อนที่ไปเล่น) ฟรี มีบริการอื่น ๆ ฟรีด้วย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม เป็นต้น ในเมืองลามีโรงแรมประมาณ 20 แห่ง โรงแรมที่ใหญ่สุดมีจำนวนห้องเฉลี่ย 200 ห้อง และนอกจากนั้นก็มีขนาด 70-80 ห้อง ขนาด 40-50 ห้อง ลดหลั่นกันไป

แต่หลังเปิดบ่อนกาสิโนในด้านหนึ่งสร้างความเฟื่องฟูให้กับเมืองลา แต่อีกด้านหนึ่งกลับเกิดปัญหาเมื่อปรากฏว่าชาวจีนจำนวนมากนำเงินมาเล่นการพนันที่เมืองลา แม้แต่รัฐมนตรีของจีน (จากคำบอกเล่าของคนในท้องถิ่น) ก็นำเงินมาเล่นการพนันที่นี่ เมื่อจีนเห็นว่าไม่เป็นผลดีต่อประเทศตนเองจึงสั่งให้ปิดบ่อน ส่งผลให้โรงแรมขนาดใหญ่ ธุรกิจภาคบริการอื่น ๆ เช่น สถานบันเทิง หรือร้านค้าขนาดใหญ่ต้องปิดตัวลง ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากแก่นักลงทุนที่เข้ามาลงทุนซึ่งส่วนมากเป็นชาวจีน แต่คนเมืองลาที่ได้รับผลกระทบ เช่น รายได้จากการเก็บค่าเช่าลดลง (ดังจะกล่าวต่อไป) แต่ก็มีได้รับผลกระทบโดยตรงเพราะกลุ่มคนดั้งเดิมเหล่านี้ก็ยังคงดำเนินชีวิตแบบพอเพียง คือ ยังอยู่ที่ภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก

หลังจากบ่อนถูกสั่งปิด ประมาณ 2 ปีที่ผ่านมา ก็มีการถอนการลงทุนจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นบ่อน หรือภาคบริการและการท่องเที่ยว แต่ ก็ยังมีบ่อนเล็ก ๆ ที่ยังคงเปิด โดยอยู่แถบชานเมือง เช่น ระหว่างทางไปเมืองม้าวราว 13 กม. จากเมืองลา และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นพนันแบบออนไลน์มากขึ้น โอกาสของการฟื้นตัวของเศรษฐกิจเมืองลา จึงขึ้นอยู่กับผู้นำที่ปกครองเมืองว่าจะตกลงกันอย่างไร

การปรับตัวของชุมชน

ในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมานั้นเมืองลาเป็นศูนย์กลางในการรองรับผู้คนที่หลากหลายตั้งแต่พนักงานรายได้น้อยไปจนถึงพนักงาน ลูกจ้างในบ่อนกาสิโน ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่กลุ่มคนดั้งเดิม (ไทลื้อ) ได้มีการปรับที่พักอาศัยขึ้นล่างเป็นห้องพัก ขนาดเล็ก ๆ (ในอัตราคิละ 30 หยวน) หรือหากบางคนที่มีเงินมากพอก็จะสร้างตึก/ห้องแถว ให้เช่า บางส่วนก็มีการปรับเปลี่ยนรูปทรงของบ้าน คือจากเดิมเป็นบ้านแบบไทลื้อก็สร้างใหม่เป็นบ้านปูนเพื่ออำนวยความสะดวกให้เช่า โดยที่ตนเองก็อยู่คูหาหนึ่งเป็นบ้านไปเลย ที่เหลือก็ให้เช่า เป็นต้น

พ่อเฒ่าขายอู้น ผู้นำชาวไทลื้อ ได้เล่าถึงความรุ่งเรืองในอดีตให้ฟังว่า ได้เงินมากถึง 3,000- 4,000 หยวน หรือบางที 5,000 หยวน ต่อเดือน คนที่มาเช่าส่วนใหญ่จะเป็นคนจีนแผ่นดินใหญ่ สิงคโปร์ ฮองกง โดยมาอนต่อนกลางวัน และออกไปตอนกลางคืน เรียกได้ว่าเป็นนักพนันอาชีพได้เลย บางคนมาอยู่นาน ถึง 3-4 เดือน บางคนเดือนเดียว หมุนเปลี่ยนกันไป ทำให้พ่อเฒ่ามีรายได้จากการเก็บค่าเช่ามากพอที่จะนำมาลงทุนสร้างตึกแถวให้เช่าในปัจจุบัน

หลังจากบ่อนพนันถูกสั่งปิดกลุ่มคนจีน คนไทย ไทใหญ่ (จากเชียงตุง) ที่เข้ามาลงทุนทำธุรกิจในเมืองลา ก็ได้ย้ายแหล่งการลงทุนไปที่ใหม่ ที่เป็นเขตปกครองพิเศษอื่น ๆ เช่น ในลาว (ชายแดนบ่อหาน-บ่อเต็น) เป็นต้น อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าแม้จะมีการปิดบ่อนส่งผลให้เศรษฐกิจของเมืองลาซบเซาลงอย่างมาก เหลือไว้เพียงแต่ตึกร้าง และส่งผลให้รายได้ของคนท้องถิ่นลดลง (เหลือคินละ 10 หยวน) ก็ตามแต่ก็ไม่ค่อยได้รับผลกระทบมากนักหากเปรียบเทียบกับผู้มาลงทุนเป็นจำนวนมาก เพราะพื้นฐานการผลิตหรือรายได้หลักยังคงอยู่ที่ภาคเกษตรกรรม

ขณะนี้พืชตัวใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจและปลูกกันมากคือ ยางพารา เนื่องมาจากการทดแทนการปลูกยาเสพติด เมื่อ 7 ปีก่อน ในขณะนี้มีการปลูกกันมาก อาจปลูกในพื้นที่คอย 1 ลูกก็ทำได้หากสามารถไปบุกเบิกเป็นของตนเองได้ ยางพาราที่ปลูกในเมืองลา จากการสัมภาษณ์คนจีนที่เป็นเจ้าของกิจการรับซื้อน้ำยางจากคนในเมืองลาคือที่เมืองลาปลูก 2 สายพันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ GT1 และ พันธุ์ 7710 ซึ่งให้น้ำยางดี ราคาน้ำยางสด ณ วันที่เราไปเยือนเมืองลานั้น ราคา กิโลกรัมละ 17 หยวน (85 บาท) จึงทำให้มีการปลูกยางพาราในเมืองลานั้นเป็นไปอย่างแพร่หลาย

วิถีชีวิต การทำมาหากินชุมชนบ้านกาดฟ้า เมืองเชียงตุง

ผู้ร่วมสนทนา - พี่อ๋ , พี่อี , หนานสาม

ล่ามโดย - คุณทูนรัตน์

คณะผู้วิจัยได้เลือกศึกษาหมู่บ้านกาดฟ้า เป็นกรณีศึกษาเพื่อมาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวชนบทของคนในเชียงตุง โดยอาศัยเครือข่ายคนบ้านแม่แอบ (พี่เอื้อย) อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่มีถิ่นฐานอยู่บ้านกาดฟ้า เมืองเชียงตุง โดยได้มาศึกษาชุมชน เหมือนการมาเยี่ยมญาติ ซึ่งในครั้งนี้เป็นรอบที่ 2 ที่คณะผู้วิจัยได้มาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้ โดยมาที่บ้านพี่อี ซึ่งได้สร้างความคุ้นเคยกันไว้แล้วในคราวก่อน (น้องสาวพี่เอื้อย) เพื่อเป็นจุดเริ่มในการศึกษาสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งได้รับความสะดวกเป็นอย่างดี เราใช้เวลาช่วงกลางวัน (3 วัน) ในการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและเดินสำรวจในหมู่บ้าน และหมู่บ้านข้างเคียง เพื่อทำความเข้าใจซึ่งได้ข้อมูลเบื้องต้นดังนี้

หมู่บ้านกาดฟ้า (ชาวบ้านเรียก กาดผ้า) ตำบลกาดฟ้า เมืองเชียงตุง มีชุมชนในเขตปกครองประมาณ 30 - 40 หมู่บ้าน มีทั้งอยู่บนดอยและที่ราบ ชุมชนกาดฟ้ามีจำนวนครัวเรือนประมาณ 70 หลังคาเรือน อดีตเคยมีการปกครองในระดับหมู่บ้านโดยเจ้าแก้ว (ผู้ใหญ่บ้าน) เมื่อประมาณ 2 ปีแล้วที่มีการเปลี่ยนระบบผู้ที่มาดำรงตำแหน่งเจ้าแก้ว จะใช้วิธีหมุนเวียนกันทุกหลังคาเรือน รับผิดชอบร่วมกัน ภายใน 15 วันรับผิดชอบ 2 คนหรือสองหลังคาเรือน หมายความว่าในช่วงระยะเวลาสิบห้าวันที่รับผิดชอบอยู่ถ้ามีกิจการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชนต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าแก้ว ซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบ / เป็นผู้นำและตัดสินใจดำเนินงาน พอผ่านพ้นสิบห้าวันไปแล้วสองหลังคาต่อไปก็มารับผิดชอบต่อหมุนเวียนกันจนครบทุกหลังคาแล้วมาเริ่มต้นใหม่อีกรอบไปเรื่อย ๆ

สาเหตุที่หลายชุมชนในเมืองเชียงตุงต้องมีการบริหารการปกครองเฉพาะกิจแบบนี้ เพราะว่าตำแหน่งเจ้าแก้วนี้ไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ยังต้องทำงานหนักเวลามีปัญหาเกี่ยวกับพวกทหารพม่าชาวบ้านก็ไม่ค่อยช่วยเหลือด้วย ประเด็นที่สำคัญทุกคนต้องทำมาหากินดูแลครอบครัวตัวเอง จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับตำแหน่งดังกล่าว แต่ชุมชนอื่นได้ยินว่ามีการเลี้ยงดูปู่เสื่อเจ้าหน้าที่เพื่อแลกกับตำแหน่งนี้ก็มี

เขตการปกครองของตำบลกาดฟ้าแบ่งกับเชียงตุงตั้งแต่หมู่บ้านถัดจากที่ตั้งมหาวิทยาลัยเลยไปถึงเขตด้านน้ำปิง (บ้านท่าปิงเขตเมืองลา) ตามถนนสายเชียงตุง - เมืองลา

ในวันที่คณะผู้วิจัยไปถึงหมู่บ้านกาดฟ้า (29 เม.ย.49) ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าเมื่อวานที่วัดมีการฉลองกองผ้าป่าจากจังหวัดลำพูน คณะผ้าป่าศรัทธาญาติโยมมากันเยอะเป็นปีที่สองแล้ว เนื่องจากขึ้นขอบการต้อนรับของชาวบ้านที่กาดฟ้า ชาวบ้านเล่าต่อไปอีกว่า เมื่อวานนี้มีการร้องเพลงและประกวดนางงามในหมู่บ้านด้วย ลูกสาวคนบ้านตรงข้ามบ้านพี่อีได้หนึ่งไปครอง ในงานบุญแม่บ้านแต่ละหลังคาเรือนในหมู่บ้านผลัดเวรกันไปช่วยทำกับข้าวตอนรับแขก

คณะที่นำผ้าป่ามาทอดในครั้งนี้ เป็นพระที่ท่านบวชแล้วไปเรียนต่อที่ลำพูน ด้วยความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาที่เชิญชวนศรัทธาญาติโยมผู้มีจิตศรัทธามาร่วมแสงบุญทำนุบำรุงพุทธศาสนา กิจกรรมการ

ทอดผ้าระหว่งคนสองประเทศถ้ามองโดยส่วนลึกแล้วก็เป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระดับชุมชนของคนสองประเทศ โดยไม่ได้ยึดติดระหว่างเส้นแบ่งพรมแดนและระบบการปกครองของประเทศ กิจกรรมเล็ก ๆ ที่มีพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้คนเชียงตุงและคนไทยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน รักเคารพกันเป็นบ้านพี่เมืองน้อง กิจกรรมฝ่ายสงฆ์ของเมืองไทยคงมีโอกาสเข้ามาสานสัมพันธ์พร้อมกับพัฒนาทางการศึกษาให้กับพระสงฆ์ในเขตเชียงตุงไปมากเลยทีเดียว (ช่วงที่คณะอยู่ในพื้นที่ก็ได้พบญาติโยมและพระสงฆ์จากไทยมาตามดูงานสร้างวัดที่ค้างไว้ หรือแม้กระทั่งมาฉลองวัดที่สร้างเสร็จแล้วก็มี)

อาชีพหลักของคนภาคพื้นาคั้งแต่อดีตก็คือทำนาปลูกข้าว เกียวข้าวเสร็จก็ปลูกแตง ทำไร่ปลูกถั่วดิน ปลูกถั่วเหลือง (ทำถั่วเน่า) เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด ส่วนการเลี้ยงวัว เลี้ยงควายทุกวันนี้ไม่ได้เลี้ยงเพื่อใช้แรงงานเหมือนแต่ก่อนจะเลี้ยงเพื่อขายเป็นรายได้ การไถนาทุกวันนี้ใช้รถจักร (รถไถนาเดินตาม) เข้ามาช่วยเริ่มนำมาใช้ได้ประมาณสองปี ซึ่งเป็นรถนำมาจากประเทศจีน ชาวบ้านว่างจากการทำนาถ้าขยันก็ไปรับจ้างสร้างบ้าน สร้างวัด ส่วนใหญ่คนที่บ้านภาคพื้นาคั้งจะมีที่นาเป็นของตัวเอง พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำหลายไหลผ่าน ถึงจะเป็นน้ำฝนแต่ก็สามารถนำน้ำจากแม่น้ำหลายขึ้นมาใช้โดยผ่านระบบเหมืองได้ ถึงฤดูน้ำหลากท่วมข้าวก็ไม่เสียหาย ดังนั้นผลผลิตข้าวของที่นี่จึงค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์

การทำนาเริ่มไถครั้งแรกประมาณเดือนเจ็ด หลังจากนั้นก็ไถครั้งที่สองเพื่อหว่านกล้า พออายุต้นกล้าครบ 45 วัน ก็สามารถถอนต้นกล้าไปปลูกในแปลงนาที่เตรียมไว้ การปลูกนาที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานผู้หญิง ผู้ชายจะเป็นคนไถเตรียมดินพร้อมกับถอนกล้า จะเป็นการว่าจ้างกันเป็นรายวันปีทีแล้วคิดวันละ 2,500 จั๊ด (72 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ในขณะนั้น 1 บาท ต่อ 35 จั๊ด) ส่วนปีนี้ขอขึ้นเป็น 3,000 จั๊ด (86 บาท) โดยเจ้าของนาจะคำนวณว่าที่ดินของตัวเองมีจำนวนเท่านี้ต้องใช้แรงงานในการปักดำจำนวนกี่คน จากนั้นก็ทำการไถเตรียมดินพร้อมกับถอนต้นกล้าเตรียมไว้ ถึงวันก็จ้างแรงงานมาปักดำวันเดียวก็เสร็จเรียบร้อย ฤดูการปลูกนาแรงงานผู้หญิงก็จะหมุนเวียนกันไปเรื่อย ๆ ช่วงเกี่ยวข้าวอาจจะมียางแฉกเขาแรงกันบ้างแต่ไม่มาก การทำนาที่นี้ยังไม่นิยมนำปุ๋ย (ปุ๋ยเคมี) มาใส่ในข้าวมากนัก ยังนิยมปลูกกันแบบธรรมชาติใช้ปุ๋ยจากวัว - ควายเพราะว่าดินแถบนี้ยังอุดมสมบูรณ์ดี ส่วนใหญ่ที่นี้จะปลูกข้าวเจ้าและก๊ากินข้าวเจ้าด้วย สองปีที่ผ่านมามีทหารพม่าไม่มาเก็บภาษี แต่ปีนี้เห็นบอกว่าจะมาเก็บ โดยคิดจากจำนวนที่ดินที่เราถืออยู่ สมมุติว่ามีที่ดิน 1 เอเคอร์ (เอเคอร์) ชาวบ้านเรียกเอกะ (1 เอเคอร์ มีพื้นที่ประมาณ 6.25 ไร่) ก็จะเก็บข้าว 3 ติน (หนึ่งตินเท่ากับ 32 กิโลกรัม) ปัจจุบันภาษีลดลงแต่ก่อนคิดเอกะละห้าติน ความจริงการเก็บภาษีของทหารพม่าก็คือมาซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้านในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาดนั่นเอง ถ้าพ่อค้าคนกลางซื้อดินละ 3,200 จั๊ด ทหารก็จะซื้อในราคา 3,180 จั๊ด ซึ่งจะต่างกันอยู่ประมาณยี่สิบจั๊ดนั่นเอง เติบียงเหล่านี้ต้องเก็บเข้าคลังเพื่อดูแลกำลังพล ทหารพม่าจะซื้อเฉพาะข้าวเจ้า หลังจากจ่ายภาษีเรียบร้อยแล้วเราก็สามารถขายให้พ่อค้าคนกลางได้ หลังจากนั้นพ่อค้าก็จะขายต่อที่เมืองลาโดยมีพ่อค้าคนจีนมารับซื้อต่ออีกทอดหนึ่ง แต่ถ้าทหารพม่ายังซื้อข้าวเก็บไว้ไม่พอก็มีการห้ามนำข้าวไปขายนอกพื้นที่ ถ้าจับได้ก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมาย (อย่างเช่น กรณีพ่อ ของทูนรัตน์ แอบนำข้าวไปขายเมืองลา ถูกตัดสินจำคุกในปีนี้) ในกรณีเช่นคนอื่นทำก็แบ่งข้าวในอัตราส่วนเจ็ดต่อสาม เจ้าของนาเอาเจ็ดส่วนคนทำเอาสามส่วน

ที่บ้านกาตฟ้า เยาวชนรุ่นใหม่ทำใหม่พูดภาษาไทยได้ชัดมาก??? เป็นเพราะติดตามดูทีวีจากประเทศไทยทุกวัน การติดตามดาวเทียมถ้าเป็นจานใหญ่ไม่ต้องจ่ายรายเดือน แต่ถ้าเป็นยูบิรีระบบเคเบิลทีวีต้องจ่ายรายเดือน ๆ ละ 3,000 จิต จะมีบริษัทที่สัมปทานได้ก็ดูแลกิจการตรงนี้อยู่ ในหมู่บ้านใช้ไฟฟ้าจากเครื่องปั่นไฟ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เหล่านี้ เป็นสินค้ามาจากประเทศจีน ที่ชาวบ้านไปซื้อจากเมืองลาหรือบางอย่างก็มีพ่อค้าที่เชียงตุงนำมาจำหน่าย สินค้าจากจีนจะราคาถูกกว่าสินค้าจากไทย แต่ก็ไม่ใช่ยี่ห้อดีจะให้เลือกก็อยากเลือกใช้สินค้าจากไทยจะคุ้มค่ากว่า แต่ก็ต้องดูที่เงินก่อนว่ามีพอที่จะจ่ายหรือเปล่า? สินค้าจากจีนเช่น เสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า ภาชนะเครื่องใช้แก้วน้ำ เครื่องจักร รถจักรยานยนต์ การออกป้ายทะเบียนรถที่พม่าห้าปีจะออกให้ครั้งหนึ่ง ถ้ารถซื้อมายังไม่มีป้ายทะเบียนวิ่งเข้าในเมืองเจด้าตรวจจับอาจจะต้องถูกยึด ดังนั้นต้องใช้งานในรอนนอกก่อนรอให้ทางรัฐเปิดทำทะเบียนแล้วค่อยไปขอ

ถามว่าทุกวันนี้อยู่ได้รับความกดดันจากทหารพม่าไหม?? ก็ไม่มีอะไรอยู่แบบสบายทำมาหากินของเราไป ไม่สนใจการบ้านการเมือง ไม่รับรู้เรื่องราวของรัฐบาล แม้แต่การย้ายและสร้างเมืองหลวงใหม่ก็ยังไม่ทราบ นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันก็ไม่ทราบ เพราะเราเป็นชาวบ้านก็เลยไม่ได้มีส่วนเข้าไปยุ่งเรื่องตรงนี้ ในอดีตอาจจะมีความกดดันอยู่บ้างเช่นต้องถูกเกณฑ์ไปเป็นลูกหาบให้ทหารพม่า เกณฑ์ไปใช้แรงงานสร้างถนน ทุกวันเช้าจะเอาคนที่มีความคิดไปทำงานในสภาพที่กล่าวมา

สมัยก่อนคนที่กาตฟ้าจะข้ามไปทำงานที่เมืองไทยมาก อยู่ในช่วงยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมามีเห็นจะได้ซึ่งจะติดตามไปกับคนที่รู้จักที่เคยไปทำมาก่อน กลุ่มคนลี้ภัยจะไปอยู่ที่สวนดอก (สวนกล้วยไม้) เยอะ คนที่ไปก็จะเป็นคนที่อยู่ที่บ้านไม่ค่อยมีอะไรหรือไม่อยากทำนา ไปไกลถึงพม่าก็มีอยู่ในกรุงเทพฯ และบริเวณทลิ่งเยอะ ส่วนใหญ่จะหลบหนีเข้าประเทศข้ามไปทางแม่น้ำสาย แล้วนั่งรถโดยสาร (รถสองแถว) ระยะสั้นต่อเป็นช่วงๆ ไป หลบไปเส้นลำปางหรือเชียงใหม่ก็เดินทางสะดวก ก็ต้องใจกล้าและมีไหวพริบปฏิภาณเวลาโดนเจ้าหน้าที่ตรวจค้น จะเลือกวันเดินทางในวันสำคัญเพราะจะมีคนมากเจ้าหน้าที่ก็ไม่ตรวจ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันวิสาขบูชา มีเพื่อนบางคนเคยแต่งชุดพลทหารเต็มยศและเลือกมาในช่วงวันหยุดคือวันเสาร์วันอาทิตย์ ปัจจุบันนี้คนที่กาตฟ้าไม่นิยมไปทำงานเมืองไทยมากเหมือนแต่ก่อน คงเป็นเพราะมีที่นาที่สมบูรณ์ ไปทำงานก็ต้องไปเป็นลูกน้องคนอื่นอีกสู้อานอยู่ที่บ้านเราดีกว่า มีข้าวไว้ในฉางแล้วยากทำงานอย่างอื่นก็ทำขี้เกียจก็ไม่ต้องทำ

(สำหรับคนที่มีความรู้และปฏิบัติ) แต่อีกหลายคนคงต้องคิดที่แตกต่างกันออกไปอื่นๆ อีกมากมาย

ความจริงแล้วกาตฟ้าก็เหมือนน้ำมันหล่อลื่น (ผสมผสานอยู่ด้วยกันหลายเผ่า) นับถือศาสนาพุทธ ทำพิธีเหมือนกันหมด อยู่ที่นี่ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าที่มาของชื่อหมู่บ้านคืออะไรมาจากไหน?? แต่กาตเต้ามีคนบอกว่าบริเวณนั้นมีเต้าเยอะก็เรียกชื่อตามนั้น กลุ่มคนที่มีภาษาเขียนเช่น ลัวะ อาข่า ไทจีน ไทเหนือ ไทใหญ่ นอกจากภาษาที่แตกต่างกันแล้วยังมีการแต่งกาย ประเพณีแต่ละเผ่าด้วย

แม่น้ำเจินนั้นจะไหลทวนขึ้นไปทางเหนือไปรวมกับน้ำห้วยแล้วไหลลงน้ำของ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของชื่อแม่น้ำที่บ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่นคือ - แม่น้ำเจิน - ประชากรที่อาศัยตั้งรกรากมาตั้งแต่ในอดีตกาลบริเวณนี้จึงเรียกตัวเองว่าไทจีนตามชื่อของแม่น้ำ ที่หล่อเลี้ยงชีวิตให้ความอุดมสมบูรณ์แก่การทำกิจกรรม สร้างบ้านแปลงเมืองให้เจริญรุ่งเรืองตามยุคสมัยแห่งเมืองเชียงตุง พื้นที่บริเวณนั้นนอกจากจะมีแหล่งน้ำที่ดีถึงสองสาย

หลักแล้ว (น้ำขึ้น, น้ำลง) ยังมีทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า ของป่าอื่นๆ หยก ดังจะเห็นได้จากเส้นทางค้าขายของกลุ่มพ่อค้าไทใหญ่ ได้รวบรวมสินค้าต่างๆจากเชียงตุงเดินทางผ่านท่าขี้เหล็ก เข้าเชียงรายแล้วเข้าไปถึงเชียงใหม่ เพื่อทำมาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่อกัน จะเห็นได้ว่าเส้นทางค้าขายระหว่างรัฐเชียงตุงกับรัฐไทยล้านนามีมาตั้งแต่อดีตแล้ว จากการไปมาหาสู่กันทำให้เกิดการไหลของวัฒนธรรมต่อกันโดยธรรมชาติ มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นสื่อสารด้วยสำเนียงหรือภาษาที่คล้ายกัน จนถึงปัจจุบันผู้คนของเมืองเชียงตุงก็ยังมีความคิดที่จะข้ามไปมาหาสู่กับรัฐไทยเหมือนอย่างเช่นในอดีต แต่ด้วยความแตกต่างของสถานการณ์การเมืองการปกครองระหว่างประเทศ จึงทำให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนทั้งสองต้องพลอยสะดุดกลายเป็นเรื่องยากที่ภาคประชาชนจะเข้าใจ และไม่มีวันทราบเลยว่าเมื่อไหร่เหตุการณ์ความตึงเครียดที่ดูเหมือนเงียบสงบไม่มีอะไรเกิดขึ้นนั้นจะมีความปรองดองกันจริง ๆ โดยไม่มีเงื่อนไขอันใดแอบแฝงซ่อนเร้นกับนโยบายทางการเมืองของรัฐ

จากเชียงตุง - (เชียงแสน) ประเทศไทย

การอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทยของชาวพม่า และ ชนเผ่าต่างๆ ในประเทศพม่า เป็นสิ่งที่ไทยประสบตลอดมาเนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกัน การอพยพเข้ามาส่วนมากจะเป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย มีบางส่วนที่อพยพเข้ามาเพื่อตั้งรกรากในประเทศไทย โดยส่วนที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยจะเป็นคนรุ่นก่อนอันเนื่องมาจากปัญหาการเมืองภายในประเทศพม่าเป็นแรงผลักดันที่สำคัญสู่การอพยพเพื่อหลีกเลี่ยงสงครามหรือการกดขี่ภายในประเทศ แต่ในปัจจุบันนี้ยังคงมีการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยอย่างไม่ขาดสาย แม้ว่าปัญหาการเมืองภายในประเทศพม่าจะไม่ได้ยุติลง ก็มีได้หมายความว่า การกดขี่หรือการเอารัดเอาเปรียบ การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าจะลดลง แต่ก็ดูเหมือนว่าทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นจะไม่เพียงพอต่อการอธิบายการอพยพ และเคลื่อนย้ายตนเองเข้าสู่การเป็นแรงงานในประเทศไทยของชาวพม่าในปัจจุบัน ทั้งที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย

การอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นจะพิจารณาภายใต้บริบทของเมืองเชียงตุง และคนจากเชียงตุงที่อพยพเข้ามา เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ เป็นต้นว่า เชียงตุงเป็นศูนย์กลางการปกครองในเขตรัฐฉาน ตะวันออกของประเทศพม่า เชียงตุงเป็นเสมือนจุดแวะพักของชาวพม่าที่ต้องการข้ามมายังฝั่งไทยก่อนที่จะเข้ามาทางท่าขี้เหล็กและเข้าประเทศไทยทางชายแดนอำเภอแม่สาย และคนเชียงตุงที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยอย่างไม่ขาดสายในปัจจุบันนี้ล้วนมีเครือข่าย (เครือข่ายในที่นี้ มีทั้งเครือข่ายคนบ้านเดียวกัน และเครือข่ายที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน) ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก่อนหน้าแล้วไม่ว่าจะเป็นที่สวนกล้วยไม้ จ. นครปฐม หรือที่บ้านแม่แอบ ต.บ้านแวง อ.เชียงแสน เป็นต้น

“เชียงตุง” เป็นศูนย์กลางการปกครองในเขตรัฐฉานตะวันออก ภายใต้การปกครองของพม่า กล่าวคือเมืองทุกเมืองในเขตรัฐฉานตะวันออกหากต้องการทำการติดต่อกับพม่านั้นต้องติดต่อผ่านเชียงตุง โดยมีผู้ปกครองที่เรียกว่า “โปะชาก” อย่างไรก็ตามการเป็นศูนย์กลางการปกครองดังกล่าวก็ได้ทำให้เชียงตุงมีความพร้อมทั้งระบบสาธารณูปโภคหรือโครงสร้างพื้นฐานเบื้องต้นก็ได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

อย่างเพียงพอ ไฟฟ้าที่มีให้ใช้อย่างจำกัดและมีเวลาให้ใช้ไม่แน่นอน ทำให้ประชาชนต้องปั่นไฟฟ้าใช้เอง ระบบน้ำที่ต้องอาศัยการขุดบ่อน้ำ หรือเจาะบาดาลใช้เอง การดำเนินชีวิตประจำวันก็ถือว่าได้รับการอำนวยความสะดวกจากรัฐน้อยมากหากไม่นับโรงเรียน โรงพยาบาลที่มีข้อจำกัดในเรื่องความพร้อมของเครื่องมือทางการแพทย์ ที่ทำการไปรษณีย์ หรือสถานที่ราชการต่างๆ แล้ว ก็ดูเหมือนว่าชีวิตของคนเชียงใหม่ต้องพึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่

การผลิตขั้นพื้นฐานของเชียงใหม่อยู่ที่ภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่รอบ ๆ ตัวเมืองเชียงใหม่ ทั้งการปลูกข้าวและทำสวน การปลูกข้าวจะเป็นข้าวนาปี บางส่วนทำข้าวนาปรัง (รัฐบาลพม่ามีนโยบายให้ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง แม้ว่าชาวบ้านจะอยากปลูกพืช เช่น ถั่วลิสง ข้าวโพด มากกว่าก็ตามแต่ก็ต้องยอมทำเพราะหากไม่ทำทหารพม่าจะผู้เข้ามาปลูกและเก็บผลผลิตทั้งหมด แต่ถ้าหากทำเองก็แบ่งให้เพียงบางส่วนเท่านั้น) นอกจากภาคเกษตรกรรมแล้วยังมีภาคธุรกิจ ภาคบริการ ที่กระจุกตัวอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ไม่ว่าจะเป็นร้านขายของอุปโภคบริโภคขนาดใหญ่ เช่น ซูเปอร์มาร์เก็ต วัสดุก่อสร้าง รวมไปถึงร้านขายของชำเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่ทั้งในตัวเมืองและรอบ ๆ ตัวเมือง นอกจากนี้ก็มีร้านขายเครื่องประดับ ร้านขายเทป/ซีดี ร้านเช่าชุดแต่งงาน ร้านถ่ายภาพ โดยมีเพียงอย่างละไม่กี่ร้าน ภาคบริการก็ได้แก่ โรงแรม เกสต์เฮาส์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ และการมีรถรับจ้างทั้งมอเตอร์ไซด์และสามล้อเครื่อง เรียกรวม ๆ ว่า แท็กซี่

แม้จะดูเหมือนว่าอาชีพที่กระจุกตัวอยู่ในตัวเมืองจะอยู่ในภาคบริการและการค้าขาย แต่ผู้ที่จะทำการค้าขายหรือการประกอบกิจการที่มีขนาดใหญ่ ได้นั้นส่วนหนึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับทหารเพื่อการค้าขายหรือการประกอบกิจการดำเนินไปด้วยความสะดวก นอกเหนือจากอาชีพที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีอีกอาชีพหนึ่งที่ไม่ค่อยเป็นที่นิยม คืออาชีพรับราชการ เพราะอาชีวดังกล่าวมีรายได้น้อย ที่สำคัญคือคนเชียงใหม่ส่วนใหญ่ที่เป็นไทใหญ่จะรู้สึกว่าจะไม่ชอบทำงานให้กับพม่า (รัฐบาลพม่า) ต่างกับอาชีพ ทนายความ เจ้าที่ตรวจคนเข้าเมือง หรือเจ้าหน้าที่ศุลกากร ที่มีรายได้สูง คนส่วนมากต้องการประกอบอาชีพดังกล่าวจึงทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงและมักจะคิดเฉพาะคนเก่งและมีความสามารถจริง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามเส้นสายก็ยังมีผลสำคัญ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทางเลือกของคนเชียงใหม่ในการประกอบอาชีพนั้นไม่มากนัก เช่น การทำเกษตรกรรม การทำธุรกิจส่วนตัว เช่น การค้าขายหรือทำธุรกิจด้านบริการอื่น ๆ หรือไม่ก็รับราชการ สำหรับงานเฉพาะทางที่ต้องใช้ความรู้สูงเช่น แพทย์ พยาบาล วิศวกร ก็มีกลุ่มหนึ่งเท่านั้นที่มีโอกาสเข้าถึง การศึกษาระดับดังกล่าว กล่าวคือระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานรัฐบาลพม่าจะไม่บังคับให้ทุกคนต้องเรียนหนังสือ โดยการศึกษาขั้นพื้นฐานมีทั้งหมด 10 เกรด คือตั้งแต่เกรด 1-10 นักเรียนที่เริ่มเรียนในเกรดหนึ่งนั้น ปกติแล้วจะอายุ 5-6 ขวบ เมื่อจบเกรด 10 แล้วส่วนมากจะมีอายุประมาณ 16 ปี หลังจากจบเกรด 10 แล้ว คนที่ต้องการเรียนต่อหรือ “ขึ้นปริญญา” ต้องสอบเข้าและใช้เวลาศึกษาจนกว่าจะจบหลักสูตร 3 ปี ในสาขาคอมพิวเตอร์และ วิศวกรรมศาสตร์ ส่วนสาขาพยาบาลศาสตร์และแพทยศาสตร์จะใช้เวลาศึกษา 4 และ 5 ปี ตามลำดับ โดยทั่วไปแล้วนักเรียนที่ต้องการ “ขึ้นปริญญา” จะใช้เวลากวาดวิชา หรือติว เพื่อสอบเข้าในสาขาวิชาที่ตนเองต้องการเข้า ประมาณ 1 ปี เรียกว่า “ติว ก่อนขึ้นปริญญา”

นอกจากการศึกษาในโรงเรียนก็มีการศึกษาในวัด (จำกัดเฉพาะเด็กผู้ชาย) ที่ต้องการบวชเรียน โดยที่วัดจะมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับวัดในประเทศไทย เช่นวัดในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง เป็นต้น ฉะนั้นการบวชเรียนจะนำมาสู่การขยับตนเองเข้าสู่ระบบการศึกษาในวัด ในประเทศไทย และวัดในเชียงตุงยังเป็นสถานที่สำคัญในการศึกษาภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาราชการ (พม่า) เช่น ภาษาไทจีน เป็นต้น

การศึกษาที่มีสาขาวิชาให้เลือกเรียนค่อนข้างน้อยและการมีตลาดแรงงานรองรับน้อยทำให้การศึกษาในระดับ “ปริญญา” ของคนเชียงตุงเป็นเพียงแค่การสร้างชื่อเสียง เกียรติยศให้กับครอบครัว กล่าวคือการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับ “ปริญญา” ย่อมแสดงถึงฐานะของครอบครัวที่ค่อนข้างดี เพราะคนที่จบปริญญาบางส่วนไม่ได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนมาประกอบอาชีพ แต่มักจะกลับมาสืบทอดกิจการของครอบครัว เช่นครอบครัวร้านทำเครื่องเงินแห่งหนึ่งในเชียงตุงที่มีลูกชาย 2 คน ทั้งสองคนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (สังเกตจากรูปภาพที่แขวนไว้บนผนัง) แต่ลูกชายทั้งสองคน ทำงานเป็นช่างเงินอยู่กับครอบครัวไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพอื่น เป็นต้น และมีนักศึกษาที่จบปริญญาบางส่วนที่ไม่มีกิจการของครอบครัวให้สืบทอด และไม่ยอมทำนาทำสวน ก็จะออกไปทำงานข้างนอก (ประเทศไทย) เป็นต้น

ไม่เพียงแต่ทางเลือกของอาชีพที่มีอยู่ไม่ตรงกับความต้องการ และไม่สัมพันธ์กับความรู้ที่ได้เรียนมาแล้ว ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความคิดและทัศนคติของคนรุ่นใหม่ ที่เป็นกลุ่มหลักในการอพยพออกไปทำงานข้างนอก (ประเทศไทย) ก็คือสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อทางโทรทัศน์ ที่มีผลต่อการจูงใจ กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกที่อยากจะมีชีวิตอย่างที่ดีในโทรทัศน์ เพราะลำพังเพียงแค่ตัวกระตุ้นจากปัจจัยภายในที่เกิดจากการเห็นตัวอย่างของคนที่ออกไปทำงานข้างนอกแล้วกลับมามีความอยู่ที่ดีขึ้น มีเงินกลับมาสร้างบ้านให้พ่อแม่ผู้นั้นก็มีอิทธิพลส่วนหนึ่ง แต่สื่อทางโทรทัศน์ การโฆษณา หรือภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ผ่านละครทางโทรทัศน์ (ที่ถูกจำลองขึ้น) ย่อมเป็นสิ่งที่กระตุ้นและจูงใจให้กลุ่มคนดังกล่าวอยากมีโอกาสได้สัมผัส เมื่อเกิดความต้องการอยากที่จะมี และอยากจะเป็นตามที่ได้รับรู้มานั้น การเข้าถึงสิ่งเหล่านั้นได้ก็คือการมี เงิน เหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ผลักดันให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ในเชียงตุงออกไปแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าข้างนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยที่เป็นต้นกำเนิดของสื่อ และเป็นแหล่งงานหรือเป้าหมายหลักของคนเชียงตุง แม้ว่าจะต้องเข้ามาเป็นแรงงานราคาถูกตาม เช่น ในกรณีตัวอย่างของ คำทวย น้องสาวของทูนรัตน์ ที่จะเรียนจบระดับปริญญาสาขาคอมพิวเตอร์ในปีนี้ และหลังจากที่เรียนจบแล้วก็จะเข้ามาทำงานเย็บผ้าในเมืองไทย (ที่ชายทำงานอยู่ในประเทศไทยอยู่ก่อนแล้ว) เพราะถึงอย่างไรค่าแรงในประเทศไทยก็สูงกว่าเชียงตุงอยู่นั่นเอง หรือในกรณีของวันโลกเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่แสวงหาความก้าวหน้าในชีวิตให้กับตนเอง โดยในขณะที่เรียนปริญญาสาขาคอมพิวเตอร์ด้วยนั้นก็ชวนขายเรียนภาษาไทย และภาษาจีน เพื่อให้เกิดความได้เปรียบ และได้ใช้ประโยชน์หลังจากที่เรียนจบและเข้าไปทำงานในประเทศไทย หรือประเทศจีน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่สำคัญอันนำมาสู่การเคลื่อนย้ายตนเองเข้าสู่ภาคแรงงานในประเทศไทยอย่างไม่ขาดสาย และมีรายได้พอพหพอและสามารถเข้ามาดำรงรกรากในประเทศไทยนั้น ล้วนมาจากหลายสาเหตุที่สัมพันธ์กัน กล่าวคือแม้ว่าการปกครองของรัฐบาลทหารพม่าจะไม่ได้ก่อปัญหาต่อการดำเนินชีวิตของคนเชียงตุงมากเช่นในอดีต แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามีความมีโอกาสในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง การประกอบกิจการบางอย่าง ก็ยังคงต้องอาศัยสายสัมพันธ์กับทหาร หรือแม้แต่การทำกรนาก็ต้องแบ่งผลผลิตให้กับทหารส่วนหนึ่ง แต่หากต้องการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายไม่ต้องการความสุขสบายหรือเงินทองมากมายแล้ว

นั้นก็สามารรถอยู่ในเชียงตุงได้ แต่ทว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีส่วนใหญ่นับได้รับการศึกษามากจะไม่หวนกลับมาทำนา ทำไร่
อีก และเมื่อจะไปทำอาชีพอื่นก็มีทางเลือกให้น้อย ทั้งยังได้ค่าตอบแทนไม่เพียงพอที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่
ของตนเองและครอบครัวดีขึ้น เมื่อมีตัวอย่างคนที่ประสบความสำเร็จจากการออกไปทำงานข้างนอกให้เห็น
ประกอบกับการได้รับอิทธิพลจากสื่อในประเทศไทย เหล่านี้ล้วนเป็นตัวเร่งและผลักดันให้กลุ่มคนดังกล่าวออกมา
ทำงานข้างนอกมากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยสำหรับคนเชียงตุงแล้วจึงเป็นเหมือนแหล่งงาน แหล่งเงินทุน และบ้าน
หลังใหม่นั้นเอง

แกะรอยครอบครัวนางหล้า จากบ้านกาตฟ้าเมืองเชียงตุง.... ถึงแม่แอบ เมืองเชียงแสน

นับว่าเป็นช่วงที่สบจังหวะ คณะวิจัยได้มาพบนางหล้า ที่เพิ่งมาจากบ้านแม่แอบ อำเภอเชียงแสน เพื่อ
มาเยี่ยมแม่ที่ไม่สบาย ได้สักอาทิตย์แล้ว เราได้มีโอกาสพูดคุยกับเธอ ถึงเส้นทางชีวิตจากบ้านกาตฟ้า ถึงบ้าน
แม่แอบว่ามีความเป็นมาอย่างไร เธอเล่าให้ฟังว่า เป็นลูกคนที่ 12 จากทั้ง 13 คน เกิดที่บ้านกาตฟ้า ตำบล
กาตฟ้า เมืองเชียงตุง เมื่อ พ.ศ. 2524 ปัจจุบันอายุ 24 ปี แต่งงานกับสิงห์ ลาหู่ (ชาวเผ่าลาหู่) คนบ้านแม่
ข้าวต้ม อ. แม่จัน จ. เชียงราย มีลูกด้วยกัน 2 คน คนโตเป็นชายอายุ 6 ปี คนที่สองเป็นหญิงอายุ 8
เดือน ปัจจุบันนี้อาศัยอยู่บ้านลุงยอศที่บ้านแม่แอบ เขต 2 เป็นการเฝ้าบ้านให้ลุงด้วยเพราะลุงไปทำงานที่
กรุงเทพฯ แต่ครอบครัวของเธอได้ซื้อที่ดินไว้ 1 แปลงอยู่ในพื้นที่ติดกับวัดประจำหมู่บ้าน ตั้งใจจะปลูกบ้าน
สร้างอนาคตให้กับครอบครัวอยู่ที่แม่แอบ ตัวเธอเองใช้บัตรแรงงานต่างด้าวโดยมีเจ้าแม่คนจีนเป็นผู้
ลงทะเบียนให้ ส่วนสามีมีบัตรเป็นคนไทยแล้วและลูกทั้งสองก็เป็นไทยแล้ว

ก่อนจะมาอยู่แม่แอบ

เธอเล่าว่าเกิดและโตที่กาตฟ้าครอบครัวทำนาปลูกข้าว ชีวิตตอนที่อยู่กาตฟ้าโตขึ้นมาก็ช่วยพ่อแม่ทำ
นา ด้วยความที่ครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีจึงไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเหมือนอย่างคนอื่น
ตลอดระยะเวลาที่เติบโตอยู่กาตฟ้าไม่ได้มีโอกาออกไปท่องเที่ยวหรือทำงานที่ไหนเลย นอกเสียจากรับจ้าง
ปลูกนา เกี่ยวข้าวอยู่ในชุมชนของตัวเองเท่านั้น ที่บ้านมีที่นาเป็นของตัวเองประมาณ 5 เอเคอร์ (30 กว่าไร่)
ก็ช่วยกันทำกับพวกพี่ชาย จุดเปลี่ยนของชีวิตเมื่อตอนอายุ 20 ปี โดยมีพี่สาวคนโตที่แต่งงานกับตำรวจแล้ว
ย้ายมาอยู่ที่ท่าซึกเหล็ก ขวนให้มาหางานทำที่แม่สลาย เลยตัดสินใจมาตอนนั้นก็มาพักอยู่กับพี่สาวประมาณหนึ่ง
เดือนพี่สาวจึงสามารถติดต่องานร้านอาหารให้ได้อยู่ที่ตัวเมืองแม่สลาย

“ตอนนั้นยังไม่มีบัตรแรงงานต่างด้าวนะ คือหลบข้ามน้ำแม่สลาย
เข้ามาทำงาน ถึงจะกลัวโดนจับแต่ก็ต้องยอม มาทำงานที่
ร้านก็มีเพื่อนเยอะเริ่มจะไม่กลัวแต่ก็ต้องระวังตัว เข้าทำงาน
ตั้งแต่หกโมงเย็นจนถึงตีหนึ่ง เจ้าของร้านก็ตีไม่รั้งแถมตอนนั้น
ได้เงินเดือนละ 2,500 บาท”

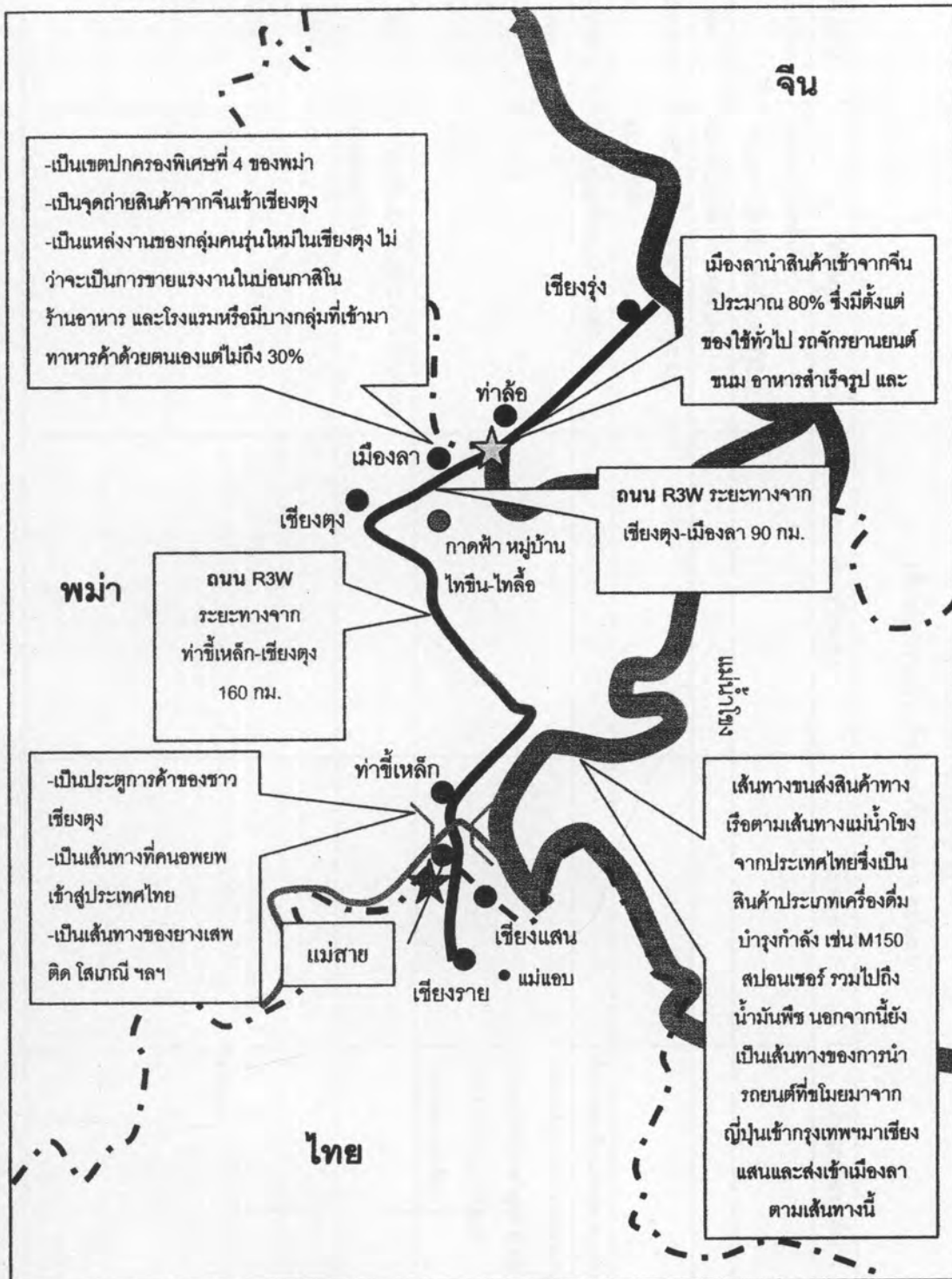
ร้านอาหารที่อยู่เป็นร้านคาราโอเกะ จึงได้พบปะกับแขกผู้มาเยือนอยู่เสมอ แต่บุคคลที่สำคัญนั้นคือ “พี่สิงห์” เธอได้พบกันและพูดคุยกันประมาณสามครั้ง ก็ตัดสินใจลาออกจากงานไปอยู่กับพี่สิงห์ที่บ้านแม่ข้าวต้ม ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านอยู่นานถึงหกเดือน พอดีเก่าแก่ของสามีต้องการคนงานเพิ่มก็เลยเข้ามาทำงานที่สวนของเก่าแก่แถวบ้านป่าตึง ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน (ห่างจากบ้านแม่แอบประมาณ กิโลเมตร) ด้วยความที่สามีต้องเป็นหัวหน้าคุมคนงานที่สวนเก่าแก่จึงให้อาศัยบ้านพักในสวนนั้นเลย ตัวเธอเองได้ค่าแรงวันละ 70 บาท ส่วนสามีได้เดือนละ 4,500 บาท ตั้งแต่คลอดลูกคนที่สองก็ไม่ได้ไปทำงานที่สวนเพราะต้องเลี้ยงลูกเอง

ด้วยความที่มีลุงและรู้จักกับพี่เอื้อยจึงประสานเข้ามาเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านแม่แอบ (อาศัยเครือข่ายคนบ้านเดียวกัน) และทุกวันนี้ก็ได้มาอาศัยอยู่บ้านลุงยอดในเขตสองนี้ประมาณปีกว่าแล้ว ก็คงจะตั้งหลักปักฐานฝากชีวิตไว้อยู่ที่แม่แอบ ประเทศไทย เพราะไม่ชอบเลยอยู่ที่ภาคใต้ต้องจ่ายโนนจ่ายนี่ให้เจ้าหน้าที่พม่า เธอสะท้อนภาพเมืองไทยว่า

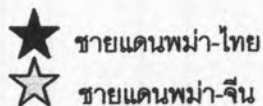
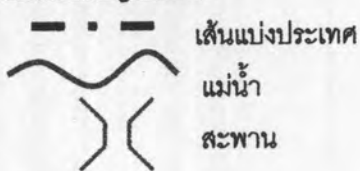
“อยู่เมืองไทยไม่ต้องจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ อีตระตะดวกสบาย
น้ำไฟถนนหนทางก็สะดวกกว่าเชียงตุง ค่าแรงก็ได้มากกว่า
ทุกวันนี้ก็ต้องฝากเงินไปให้แม่ที่บ้านระยะสามถึงสี่เดือนก็ฝากไป
ประมาณสามถึงสี่พันบาท”

หล้าจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของคนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยในยุคปัจจุบัน เพื่อแสวงหาทางเลือกของชีวิตที่ดีกว่าบ้านเกิด

แผนผังแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างเชียงแสน-แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-เมืองลา

คำอธิบายสัญลักษณ์ :

ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ
เชียงตุง-ภาคฝ้า-เมืองสา-เชียงแสน-แม่แอบ

พ.ศ./เมือง	เชียงตุง	ภาคฝ้า (เชียงตุง)	เมืองสา	ไทย/เชียงแสน	บ้านแม่แอบ
2484-2488	- สงครามโลกครั้งที่ 2 - จอมพลป. ปิยะเชียงตุงเป็นของประเทศไทย				
2491	พม่าได้รับอิสรภาพจากอังกฤษ				
2492-2496	ก๊กมินตั๋ง หนีข้ามเข้ามาในเขตรัฐฉาน ประเทศพม่า				
2499-2500	เชียงตุงปลุกปั่นเป็นอาชืพหลัก			ตั้งอำเภอเชียงแสน(พ.ศ.2500)	
2504				กองทหารจีนคณะชาติถอยร่นเข้า ชายแดนประเทศไทยที่บ้านถ้ำ จ๊อบ อ.ฝาง และบ้านดอย แม่ฮ่อง อ.แม่จัน	
2505	พม่ายึดเชียงตุง โดยที่ก่อนหน้าเป็นปกครอง โดยระบอบเจ้าฟ้า				
2513					- ทหารจีนคณะชาติเข้ามาอยู่ บ้านแม่แอบ "หมู่บ้านกันชน" - ตั้งบ้านแม่แอบ - อุดสะฮาด(ฝ้าว้า) เข้ามาอยู่แม่ แอบ เพราะเป็นทหารจีน - ฝ้าลัวะเข้ามาอยู่แม่แอบ พร้อม กับทหารจีน

พ.ศ./เมือง	เสียงสูง	ภาคผ้า	เมืองสา	ไทย	แม่แอบ
2514					พี่เลี้ยงหมั้นมาจากเสียงสูง
2516			สงครามระหว่างพม่ากับหัว คนเมือง ตาถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารในการรบ ครั้งนี้	สัทธิศอมภวนิสต์เผยแพร่ใน ประเทศไทย มีการปราบปราม อย่างหนัก	กองทหารจีนคนและชาติร่วมกับ รัฐบาลไทยทำสงครามกับ คอมมิวนิสต์
2519	ตกใจไปสิ้นประชาชน				
2520					ลุงทองคำ (เผ่าสัวะ) เข้ามาอยู่ แม่แอบ
2524					- สมบูรณ์รบที่เขาค้อ-เขายา ได้รับ ชัยชนะ - ทหารจีนได้สัญชาติเป็นพล เมืองไทย (ได้บัตรประชาชน) - เผ่าอาวเข้ามากอยู่แม่แอบ พร้อมกับทหารจีน
2528					เผ่าลาผู้ทยอยเข้ามาอยู่แม่แอบ เป็นระยะ ๆ
2529			คนเริ่มอพยพออกไปทำงานข้างนอกมาก โดยเฉพาะประเทศไทย		ข้าวยาวริมพร งามทานตะวัน (เผ่าเย้า) แต่งงานเข้าบ้านแม่ แอบ
2530				เริ่มมีการเปิดบ่อนกาสิโน	พี่เลี้ยงเข้ามาอยู่เลี้ยงคน
2531	พม่าเข้ามาในภาคนี้			เริ่มมีนโยบายให้เลี้ยงเศรษฐกิจ มีการกว้านซื้อที่ดินตามเมือง ชายแดน และรอบๆ เพื่อตั้งทำไร่ "ยุคนะเรื่องซื้อ-ขายที่ดิน"	ป่าทองวรรณ แอบศิริบรรพต (คนไทย) แต่งงานเข้ามาอยู่ บ้านแม่แอบ

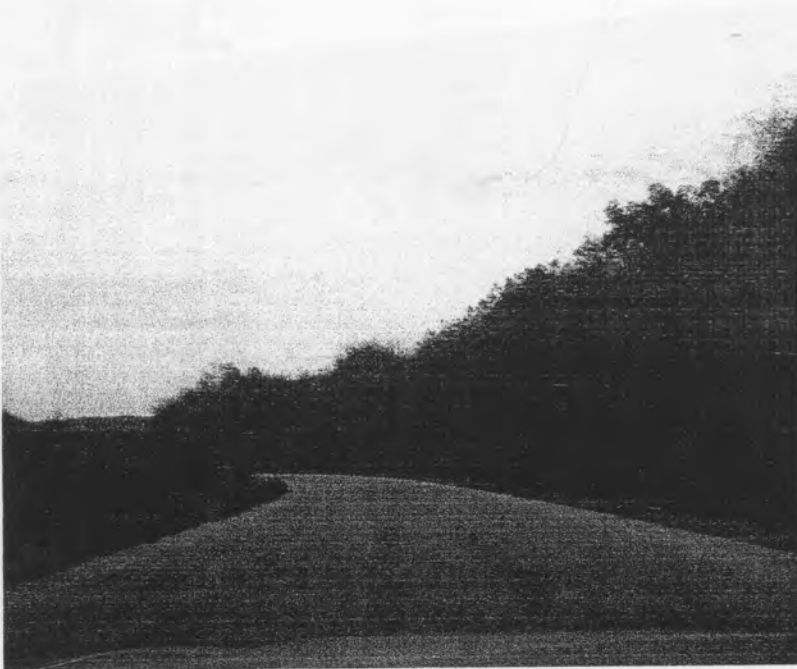
พ.ศ./เมือง	เชียงตุง	ภาคผ้า	เมืองสา	ไทย	แม่แอบ
2532				- เรือขึ้นเข้ามาเชียงแสน - เก็บค่ากับขึ้น - มีการกวักท่าเรือเชียงแสน	- ฝ่าไทใหญ่เข้ามาอยู่ (ลูกของลุงยี่ หนานสม) - พัดลมกา (ฝ่าลิซู) แต่งงานเข้าบ้านแม่แอบ
2533	ตกใหล่างป็น				- นายโต แซ่ยะ (ฝ่าไทลือ) เข้ามาอยู่บ้านแม่แอบ - พี่ตอง แซ่จาง (ฝ่าลิวะ) เข้ามาอยู่แม่แอบ
2535	พม่าเริ่มเปิดประเทศ เปิดเชียงตุงให้ค้าขายเที่ยวชมได้			นโยบายยกเลิกมหรสพ (GMS)	- ย้ายบุญขึ้น คำวัง (คนเมือง) แต่งงานเข้าบ้านแม่แอบ - ลุงยี่ หนานสม (ฝ่าไทใหญ่) ตามลูกสาวมาอยู่แม่แอบ
2536					
2537			1. มีการเข้ามาของใช้ต่าง ๆ เช่น ใช้ไฟฟ้า สภาพแวดล้อมจากพัฒนา 2. มีการเข้ามาลงทุนในธุรกิจนาตใหญ่ เช่น โรงนม โรงนมมันคิง 3. การเข้ามาของยางพารา ถือเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ 4. พี่เล็กเข้ามาอยู่เมืองสา พร้อมกับคณะใช้ต่างจาก จ.สุรินทร์		
2539				ไทยลดความเข้มงวดในการข้ามแดน	

พ.ศ./เมือง	เสียงสูง	ภาคผ้า	เมืองตา	ไทย/เสียงแสน	แม่แอน
2540	พม่าสร้างถนนเข้าเสียงสูง		ธุรกิจ โรงแรม ใช้บริการแสดงต่างๆ ได้รับความนิยม คนท้องถิ่นนิยม นักท่องเที่ยว/นักท่องเที่ยวเข้า	เกาะและวังการสร้างนิคมที่ ตำบล ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน บุบเร่หรือฮอยทีดิน บริเวณ ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม	- ชัยวัฒน์ (พม่า) เข้ามาแม่แอนที่ ท่าเรือเชียงแสน
2541	บริษัทหนึ่งเข้ามาสัมปทานสร้างถนน ทำขึ้นเล็ก-เสียงสูง			มีเรือสินค้าเข้ามาเชียงแสนมาก	ชัยยี่ (พม่า) เข้ามาอยู่แม่แอน
2542				มีแรงงานต่างด้าวที่เชียงแสนมาก	
2543			ปอณาสิริเริ่มได้รับความนิยม และเริ่มขยายตัว	รัฐบาลทักษิณ 1 พร้อมกับการ ดำเนินนโยบายปราบปราม ยาเสพติด	ชัยวัฒน์ (พม่า) เข้ามาอยู่บ้านแม่ แอน
2544	เศรษฐกิจของเสียงสูงขบเซาเนื่องจาก นโยบายปราบปรามยาเสพติดของไทย				ที่หน้าเข้า มาทำงาน ที่ท่าขึ้นเล็ก
2545					
2546	ถนน R3W สร้างเสร็จโดยบริษัทหนึ่ง การทำให้เล็ก		- ถนน R3W สร้างเสร็จ การตั้งศูนย์ในเล็ก เนื่องจากค่าภาษีผ่านด่าน แพง	จีน สั่งให้ ปิด ปอน	- ไทยเริ่มเข้มงวดในการข้ามแดน - เข้มงวดเรื่องแรงงานต่างด้าว - FTA ไทย-จีน - ปิดใช้ท่าเรือเชียงแสน
2547-8					ยกเลิกการก่อสร้างนิคม อุตสาหกรรมที่ ต.ศรีดอนมูล
2549			1. โรงแรมจำนวนมากปิดตัว 2. นักลงทุนย้ายการลงทุนไปเขต ปกครองพิเศษอื่น ๆ เช่นในเขต ชายแดนลาว (R3E) 3. ยังมีปอนเล็ก ๆ ที่แอบเปิดใน เมืองตา		

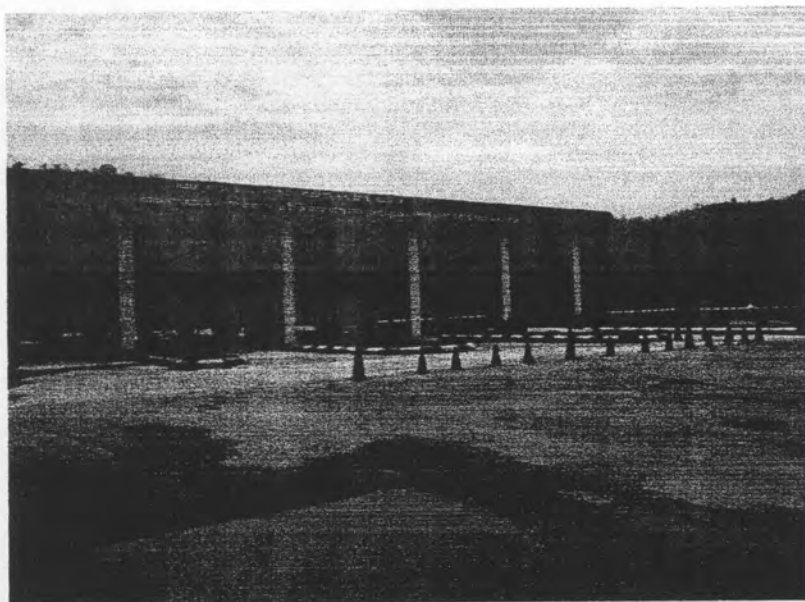
... ภาพการเดินทางจากท่าซึ่เหล็ก- เชียงตุง ...

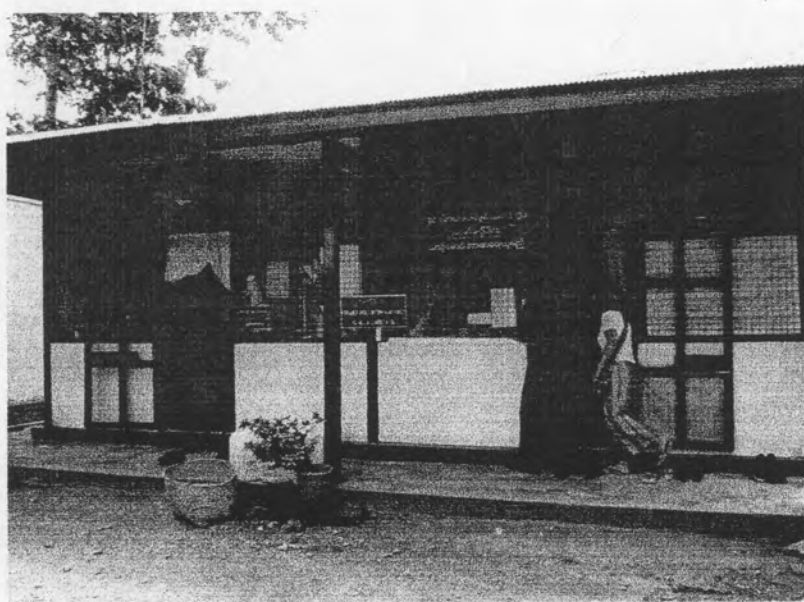
ภาพที่ 1 ถนนเส้น R3W จากท่าซึ่เหล็ก-เชียงตุง ถนนลาดยางในท่าซึ่เหล็กค่อนข้างเป็นหลุมเป็นบ่อ และสภาพ
จราจรค่อนข้างวุ่นวาย สองข้างทางเต็มไปด้วยอาคารพาณิชย์ และร้านค้า

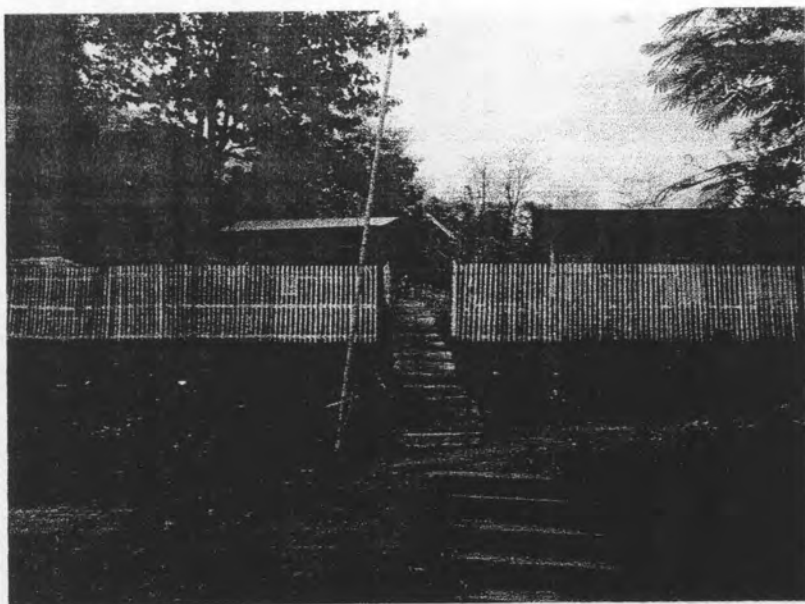
ภาพที่ 2 เส้นทาง R3W จากท่าซึ่เหล็ก-เชียงตุง พ้นจากสภาพจราจรที่วุ่นวายในท่าซึ่เหล็ก บ้านเรือนและร้านค้า
บางตาลง ถนนลาดยางมีสภาพดีขึ้น

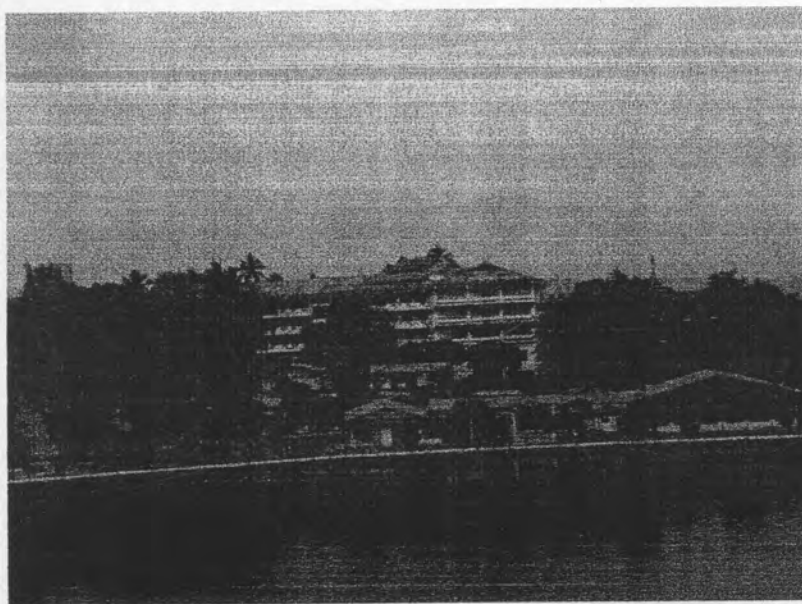
ภาพที่ 3 ด้านเก็บค่าผ่านทางของบริษัทหังปิงซึ่งมีทั้งหมด 3 ด้าน ก่อนเข้าเชียงตุง

ภาพที่ 4 ด้านตรวจคนเข้าเมืองซึ่งจะต้องแจ้งตลอดทางที่จะเข้าเมืองเชียงตุง

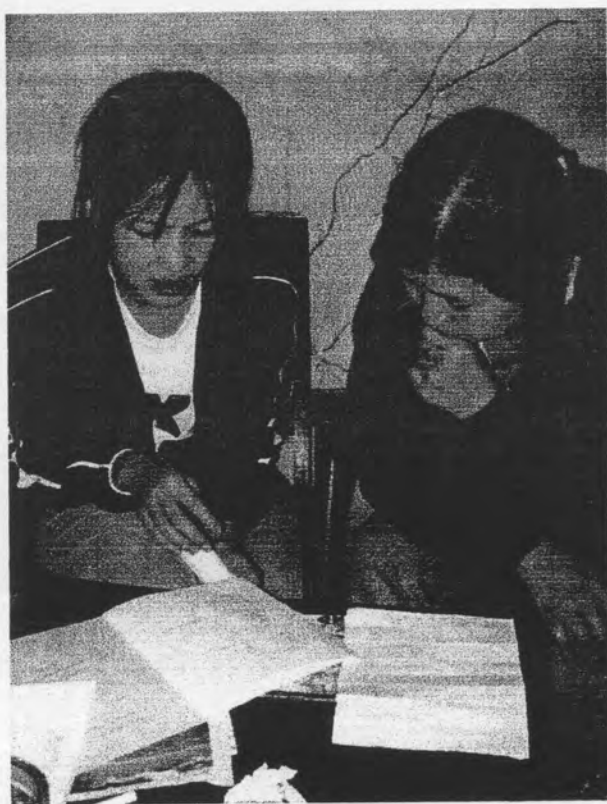
ภาพที่ 5 ตำรวจลับที่ต้องแจ้งก่อนเข้าเมืองเชียงตุง เพื่อความปลอดภัยของผู้มาเยือน

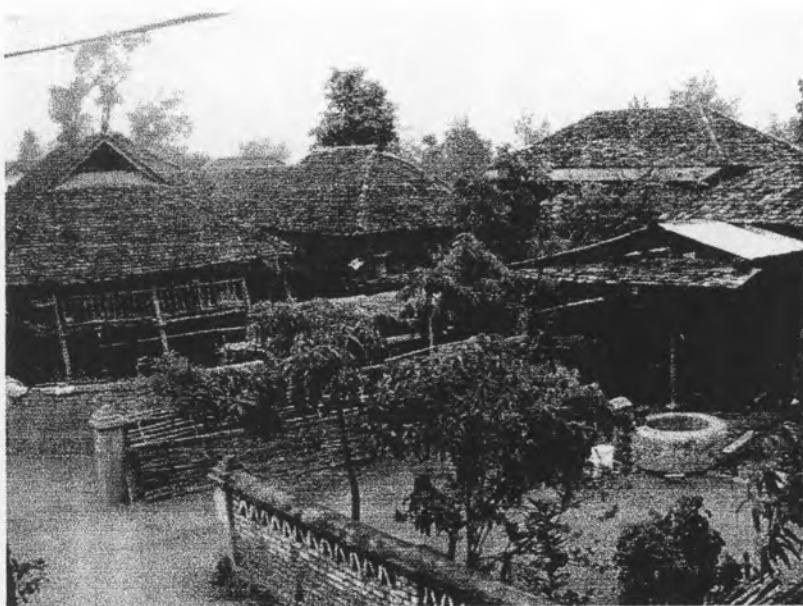
ภาพที่ 6 วังเก่าของเจ้าเมืองเชียงตุงที่ถูกทุบทิ้งและแปรสภาพมาเป็นโรงแรม ตั้งอยู่บริเวณหนองตุงซึ่งเป็นสถานที่สำคัญที่เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและสัญลักษณ์ของเมืองเชียงตุง

ภาพที่ 7 สัมภาษณ์พ่อ-แม่ ของทุนรัตน์ (ล่ามชาวไทใหญ่) ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงตุง
ที่บ้านทุนรัตน์ บ้านหนองผา เมืองเชียงตุง

ภาพที่ 8 คำทวยและวันไล ล่ามชาวไทใหญ่ กำลังอ่านและช่วยแปลตำนานเมืองเชียงตุง
จากภาษาพม่าเป็นภาษาไทย

ภาพที่ 9 หมู่บ้านกาดฟ้า ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงสภาพบ้านที่สร้างด้วยกระเบื้องดินขอ และยกพื้นบ้านสูง

ภาพที่ 10 ตลาดนัดวันศุกร์ที่บ้านกาดฟ้า มีคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์นำของมาขาย รวมทั้งสินค้าที่รับมาจากจีน

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายที่ระลึกหลังการสัมภาษณ์ ของคณะเดินทาง (สองคนแรกและคนที่สี่ แถวบนนับจากซ้ายและคนแรกแถวล่างนับจากซ้าย) กับพี่อ้อ (คนที่สี่แถวล่างนับจากซ้าย) ที่บ้านกาดฟ้า เมืองเชียงตุง

ภาพที่ 12 คนหลอย บ้านกาดฟ้า ที่มาเข้าร่วมประเพณีตั้งธรรมของหมู่บ้าน

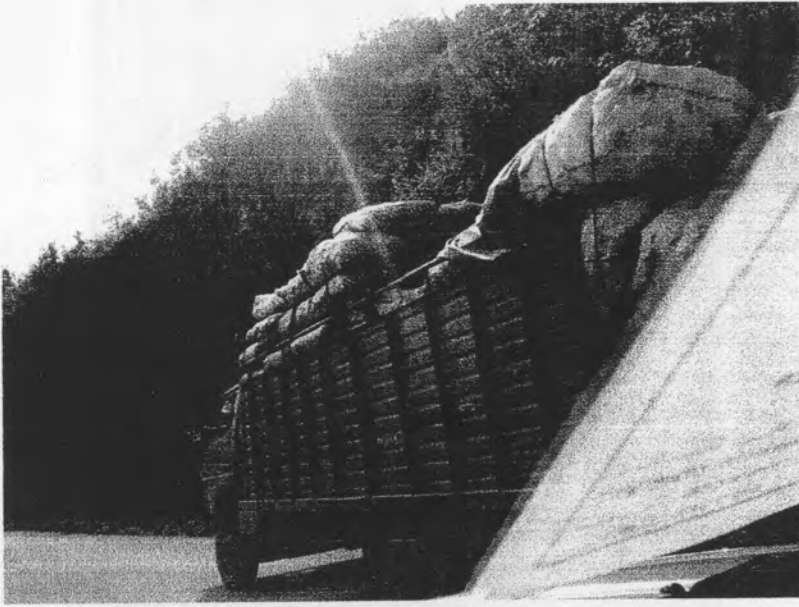

ภาพที่ 13 สัมภาษณ์อาช่า ที่อาศัยอยู่ในชอกเล็ก ๆ ในเมืองเชียงตุง

ภาพที่ 14 ชาวอาช่าในชุมชนบ้านเวียงใหม่ที่ถูกอพยพมาในพื้นที่ที่รัฐบาลจัดสรรให้
เนื่องจากที่อยู่เดิมอยู่ในเขตที่รัฐบาลจะสร้างสนามบิน

...ภาพการเดินทางจากเชียงตุง-เมืองลา...

ภาพที่ 1 เส้นทาง R3W จากเชียงตุง-เมืองลา สร้างโดยจีน
ทำให้สภาพถนนค่อนข้างดี แต่ของจรรยาจรรค่อนข้างแคบ

ภาพที่ 2 ร้านค้าริมทางที่เมืองม้า มีทั้งสินค้าจากไทยและจีน

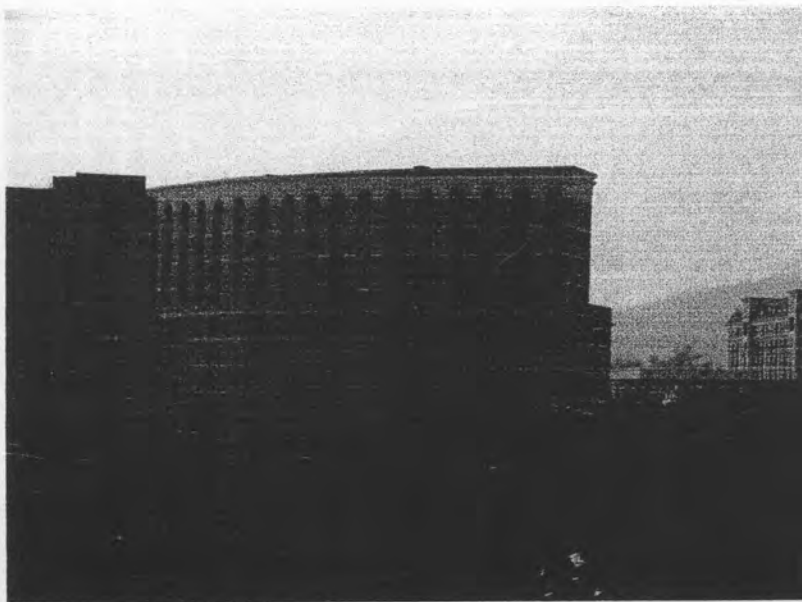
ภาพที่ 3 ชาวไทลื้อในเมืองม้า ซึ่งเป็นหมู่บ้านระหว่างทางจากเชียงใหม่ไปเมืองลา

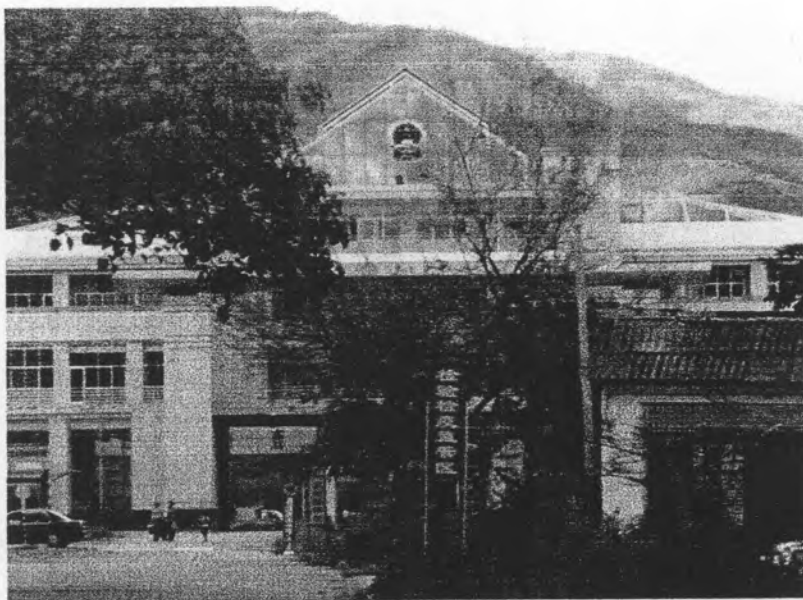
ภาพที่ 4 บ้านชาวไทลื้อ ระหว่างทางไปเมืองลา ที่มีเอกลักษณ์
คือ ยกพื้นบ้านสูงและมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินขอ

ภาพที่ 5 สภาพของเมืองลา ที่เต็มไปด้วยตึก โรงแรมจำนวนมาก สะท้อนอดีตที่เคยเจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 6 สภาพของโรงแรมร้างที่พบเห็นได้ทั่วไปในเมืองลาล้างจากได้รับผลกระทบจากนโยบายปิดบ่อนกาสิโน

ภาพที่ 7 สุดเขตเมืองลา เมื่อผ่านด่านนี้ไปอีกฝากหนึ่งก็เป็นประเทศจีน
ที่ด่านนี้ก็พบร้านค้าที่เลิกกิจการหลังจากบ่อนถูกปิด

ภาพที่ 8 ตลาดสดยามเช้าในเมืองลา ที่จะมีคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์นำของมาขาย
สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าท้องถิ่น สินค้าอุปโภค บริโภค บางส่วนรวมทั้งผลไม้มาจากประเทศไทย

ภาพที่ 9 สัมภาษณ์พี่เล็ก (คนที่สองจากขวา) หนุ่มสุรินทร์ที่ตลาดได้รุ่งในเมืองลา
โดยพี่เล็กมีกิจการซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ในเมืองลา

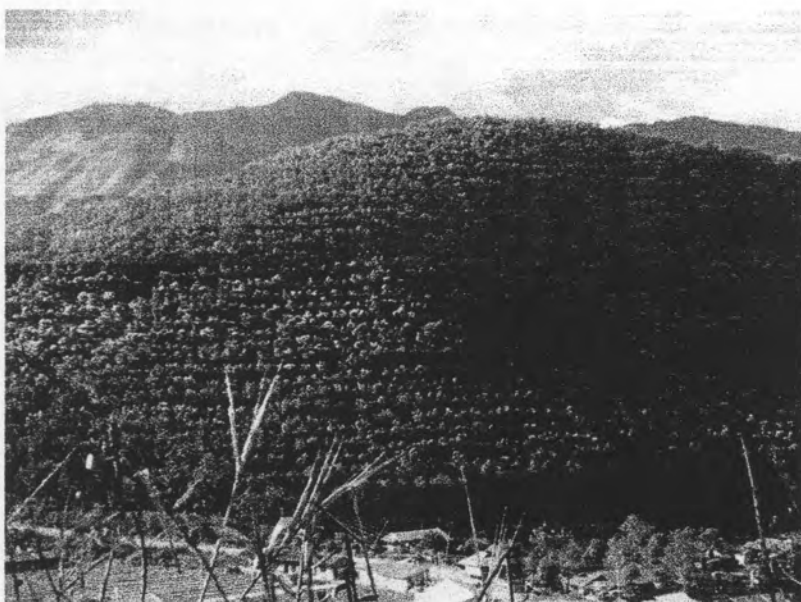
ภาพที่ 10 สัมภาษณ์พ่อเผ่าไทลื้อ และครอบครัว (ที่กำลังอุ้มเด็ก ๆ ทั้งสามคน) ที่ถือเป็นกลุ่มคนดั้งเดิม
ในเมืองลาก่อนที่จะมีนักธุรกิจจากต่างชาติเข้ามาอาศัย โดยเฉพาะชาวจีน

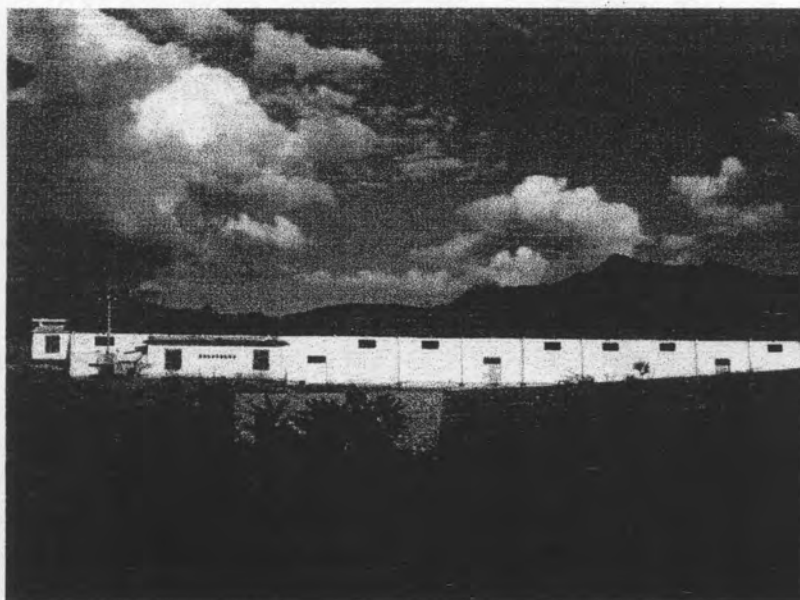
ภาพที่ 11 สัมภาษณ์เจ้าของห้องเช่าชาวไทลื้อ ที่ได้รับชั้นล่างของบ้านให้เป็นห้องเช่า
เพื่อรองรับพนักงานในบ่อนกาสิโน เมื่อ 2 ปี ก่อน หลังบ่อนปิดกิจการค่อนข้างชบเรา

ภาพที่ 12 สภาพห้องเช่าที่แสดงถึงการปรับตัวของชาวไทลื้อ

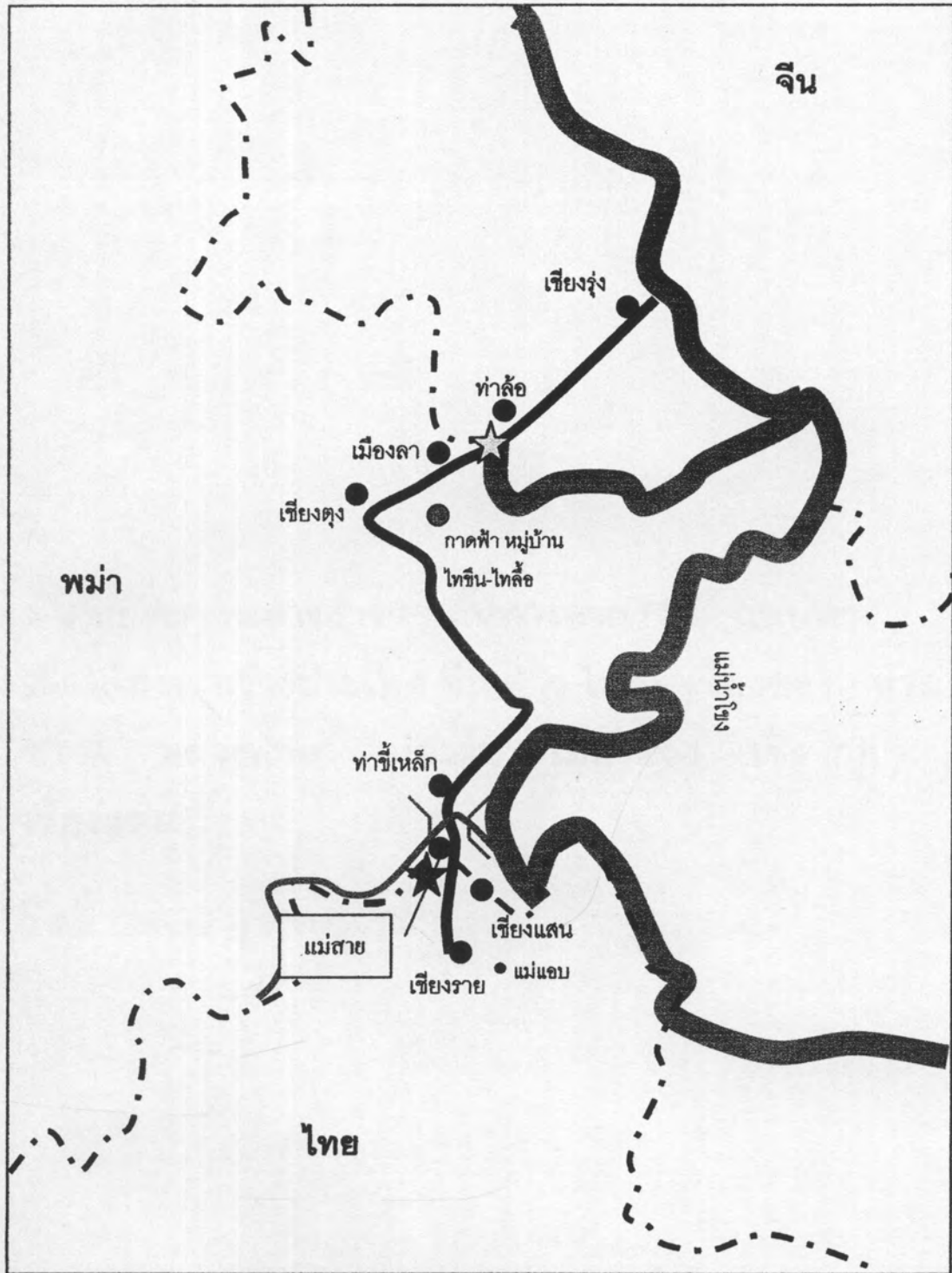

ภาพที่ 13 ส่วนหนึ่งของพื้นที่จำนวนมากในเมืองลาที่เปลี่ยนพื้นที่ภูเขาหัวโล้นมาเป็นปลูกยางพารา

ภาพที่ 14 โรงรมควันยางพาราแห่งเดียวในเมืองลา เป็นโรงรมขนาดกลาง เจ้าของกิจการเป็นคนจีน
รับน้ำยางจากจากสวนที่ปลูกในเมืองลา มีคนงานทั้งหมดประมาณ 20 คน

แผนผังแสดงถนน R3w -แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-เมืองลา

คำอธิบายสัญลักษณ์ :

เส้นแบ่งประเทศ

แม่น้ำ

สะพาน

ชายแดนพม่า-ไทย

ชายแดนพม่า-จีน

บันทึกการเดินทางสำรวจเส้นทางสาย R3a (เส้นทาง
เชื่อมโยงระหว่างประเทศ จีน-ลาว-ไทย) เชียงของ - ห้วย
ทราย - หลวงน้ำทา - บ่อเต็น - เมืองลอง - เชียงกก -
เชียงแสน

วันที่ 28-30 ตุลาคม 2549

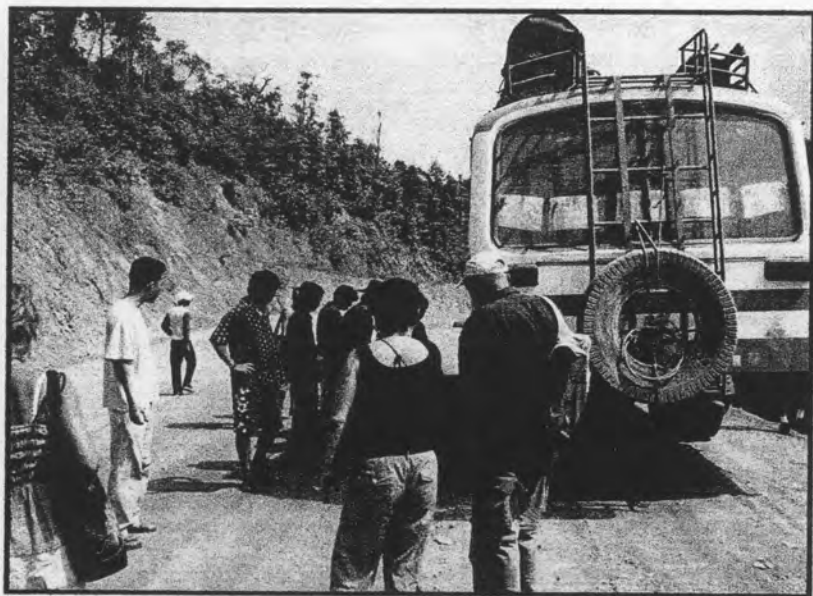
บันทึกการเดินทางสำรวจเส้นทางสาย R3a (เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างประเทศ จีน-ลาว-ไทย) เชียงของ - ห้วยทราย - หลวงน้ำทา - บ่อเต็น - เมืองลอง - เชียงกก - เชียงแสน

28-30 ต.ค. 49

ช่วงแรก ห้วยทราย - หลวงน้ำทา ตรวจสอบเส้นทาง R3a (R3e)

ช่วงเช้าข้ามเรือที่ด่านเชียงของ ถึงด่านห้วยทรายแสดมบีเข้าประเทศ สปป.ลาว หลังจากนั้นเรียกรถสองแถวไปท่ารถหลวงน้ำทา คนละ 50 บาท รถบัสไปหลวงน้ำทา ระยะทาง 195 กม. ออกสิบโมงเป็นรถบัสมัคกรรมดาขนาด 40 ที่นั่ง ไม่มีแอร์ สภาพค่อนข้างใช้งานมานาน ผู้โดยสารส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวฝรั่ง มีคนจีน (มาค้าขายที่ห้วยทราย) และคนท้องถิ่น รถนี้มีวันละเที่ยวเท่านั้น ห้ามพลาด ประมาณการเดินทาง 8 ชม. ถึง แขวงหลวงน้ำทา ประมาณหกโมงครึ่ง

เส้นทางครั้งแรก (ก่อนพักกินข้าว และเข้าห้องน้ำที่บ้านน้ำเงิน เวียงภูคา) รถออกจริง 10.20 น. ทางส่วนใหญ่เป็นทางขึ้นเขา เป็นถนนดินลูกรังรถวิ่งไปฝุ่นคลุ้ง บ้านที่ปลูกริมทางตัวบ้านเต็มไปด้วยฝุ่น มีหมู่บ้านกระจายอยู่เป็นระยะ ส่วนใหญ่หลังคามุงหญ้าคา หลังเล็ก ๆ ตั้งบ้านเรือนอยู่กระจุกกันตามริมถนนที่กำลังก่อสร้าง ส่วนใหญ่หมู่บ้านยังไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่มีบ้างที่ทางดีที่ลาดยางเสร็จเรียบร้อยแล้วแต่น้อยมากเป็นช่วงสั้นๆ รถเคลื่อนไปอย่างช้า เพราะเส้นทางนี้กำลังสร้าง โดยบริษัทคนไทย (บริษัทแพร่ธารวิทย) แต่คนงานลาวทั้งหมด สภาพถนนยังไม่สะดวกสำหรับการเดินทาง รถที่วิ่งสวนทางมาจึงเห็นแต่รถที่มาก่อสร้างทาง สภาพสองข้างทางที่ถนนตัดผ่านบางช่วงเป็นป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ มีพื้นที่เกษตรให้เห็นอยู่บ้าง ช่วงแรกนี้รถยางรั่ว แต่ก็มียางอะไหล่ และคนรถเที่ยวชาญแก้ปัญหาได้สบายมาก

เส้นทางครึ่งหลัง (จากบ้านน้ำเงิน เวียงญาคา ถึงแขวงหลวงน้ำทา) ชาวบ้านบอกว่าลำบากกว่าช่วงแรกและเป็นเช่นนั้นจริงๆ มีทางบางส่วนที่ตัดใหม่เหมือนตัดเข้าไปในป่าตัดทีละเลน เพราะฉะนั้นรถสวนกันอันตรายมาก มีอุบัติเหตุที่รถชนกันบริเวณทางโค้งซึ่งถนนแคบมาก ตัวรถด้านหน้าพังยับเยินมาก บางช่วงทางชัน ช่วงที่ผ่านป่า ผู้โดยสารต้องลงมาเดินเพื่อให้รถมีน้ำหนักเบาและไปรอเราที่ไกลออกไป (เป็นประสบการณ์การเดินทางที่เพื่อนร่วมทางชาวต่างชาติบางท่านบอกว่าไม่สามารถลืมได้) ระหว่างทางผ่านเหมืองถ่านหินลึกในดงที่สัมปทานโดยคนไทย มาแล้ว 12 ปี ที่เวียงญาคา คนขับรถบัสเล่าให้ฟังว่า บริษัทคนไทยขอสัมปทานต่ออีก (ไม่ทราบว่าเป็นกี่ปี) ถ่านหินที่ขุดได้จากเหมืองถ่านหินที่เวียงญาคานี้จะถูกขนส่งไปข้ามแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของ ก่อนที่จะขนส่งต่อไปที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สปป.ลาว เป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญในแถบภูมิภาคนี้เลยทีเดียว ก่อนถึงหลวงน้ำทา ก็เป็นเส้นทางที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว (โดย จีน) เป็นประมาณ 20 กม. นำเราเข้าสู่เมืองหลวงน้ำทา ท้องฟ้าก็เริ่มมีดอคำแล้ว

เข้าเมืองหาที่พัก มีหลายแห่ง เรียกเฮือนพัก เราพักที่ เฮือนพักคิวด (อยู่ใกล้สุด) ราคา 180 บาท / 45,000 กีบ ต่อคืน เท่าที่สอบถามดู ราคาของห้องพัก จะอยู่ในช่วง 120 – 250 บาท ต่อคืน ตามสภาพห้องและเครื่องอำนวยความสะดวก แล้วไปกินข้าวเย็นที่ร้านอาหารไต้ลื้อ อาหารค่อนข้างดี แต่ไม่ใช่จีน เป็นไต้ลื้อ คล้ายๆ อาหารไทย ราคาพอๆ กับเมืองไทย ร้านอาหารที่นี่มีไม่มาก มีอาหารลาว (ประเภทเผือก/กล้วยเดี่ยว กับ ประเภทลาบ ต้ม อะไรทำนองนั้น) และ อาหารจีน

• สิ่งที่น่าสนใจในวันนี้คือ

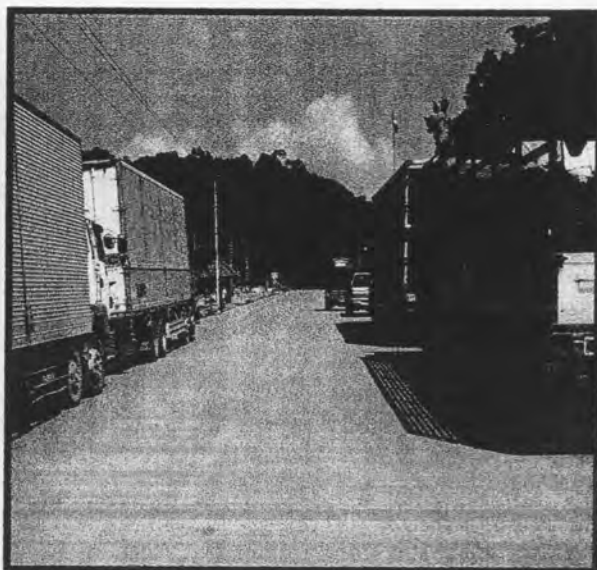
1. เส้นทางถนนยังต้องทำอีกมาก โดยข้อตกลงการก่อสร้างถนน R3a ระยะทาง 245 กิโลเมตร แบ่งการก่อสร้างออกเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 จากบ่อหาน-หลวงน้ำทา รับผิดชอบโดยรัฐบาลจีน ซึ่งก่อสร้างเสร็จแล้ว ช่วงที่ 2 จากหลวงน้ำทา-เวียงภูคา รับผิดชอบโดยรัฐบาลลาว แต่ให้บริษัทไทยสัมปทานก่อสร้าง ช่วงที่ 3 จากเวียงภูคา – ห้วยทราย รับผิดชอบโดยรัฐบาลไทย ตามกำหนดการว่าจะเสร็จปี 2550 คงไม่เสร็จจริง ฝรั่งเศสฮอลแลนด์ท่านหนึ่งประเมินว่าอาจต้องอีก 5 ปี ถึงจะเรียบร้อย แต่เท่าที่ดู สัก 2 ปี ก็น่าจะเดินทางได้สะดวกสบายมากขึ้น ตอนนี้คงต้องเร่งทำเป็นพิเศษ
2. ทางช่วงหลัง ตัดทางใหม่ผ่านป่าสมบูรณ์มีความชุ่มชื้น ถ้าเป็นบ้านเราคงไม่ได้ทำง่าย ๆ เพราะต้องทำ EIA และมีเสียงค้านมากมาย ประเด็นค้านน่าจะเป็นการทำลายระบบนิเวศเดิม การกระทบต่อหมู่บ้านที่อยู่เดิม และการหาผลประโยชน์จากการเข้าถึงป่าและทรัพยากรได้ง่าย เช่น ป่าไม้ และสัตว์ป่า
3. การเดินทางที่ไม่สะดวกสบายนี้ อาจถูกตีความเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวในลักษณะผจญภัยท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือท่องเที่ยวหมู่บ้านก็เป็นได้ แต่ในความหมายนี้ ระยะทางอาจจะค่อนข้างไกลไปสักหน่อยหนึ่ง

ช่วงสอง หลวงน้ำทา – บ่อเต็น ตรวจสอบเส้นทาง และด่านชายแดนลาว-จีน

เช้าวันที่สองในลาว กินข้าวเช้าบริเวณคิวด ร้านอาหารส่วนใหญ่มีอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวฝรั่ง ได้แก่ ชุดอาหารฝรั่ง (ขนมปัง (ข้าวจี) + ไช้ดาว + แยม และอื่นๆ) กาแฟ (ลาว / สำเร็จรูป โสณมชั้นหวาน) และเผือก หลังจากนั้นหารถไปบ่อเต็น ห่างไปสัก 50 กม. มีรถสองแถวไปหลายเวลา ค่ารถคนละ 16,000 กีบ / 64 บาท แต่เราขี่หลัง เนื่องจากต้องการสำรวจเส้นทาง และคิดว่าทางยังไม่เรียบร้อยดี จึงเช่ารถสองแถว (ราคาแพง เพราะมีนายหน้าจากขนส่งมากินค่าหัวคิวไป ตรงนี้ข้อแนะนำคือ คิดต่ออะไรก็ตาม คิดต่อตรงกับเจ้าของเลยจะได้ราคาที่ยุติธรรมมากขึ้น) เส้นทางไปบ่อเต็นดีมาก ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วโดยจีน มีบางช่วงที่ทางชำรุด ก็ซ่อมกันไป ผ่านหมู่บ้านชนเผ่าหลายหมู่บ้าน เช่น แลนแตน ทราบมาว่าทางลาวตอนเหนือมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูงมาก ประมาณ 50 กว่าชนเผ่า

เดินทางถึงด่านบ่อเต็น(ด่านสากลแห่งเดียวในลาวตอนบน) ด้านจีนนั้นห่างไปอีก 2 กม. มีรถบัสจาก เมือง
ลา - บ่อเต็น - หลวงน้ำทา ให้คนลงมาแสดมปีพาสสปอร์ต มีรถส่วนบุคคลผ่านด่านนี้ นอกจากนั้น ก็จะมีคิวรถ
สองแถว รับคนที่มาโดยรถโดยสารถึงแค่บ่อเต็นเข้าหลวงน้ำทา ออกเป็นเวลา

คนผ่านด่านนี้ไปไหนบ้าง คนลาว ไปซื้อของที่บ่อหาน (Mohan) คนจีนเข้าออกเพื่อค้าขาย และไปถึงเมือง
ลา คนฝรั่ง-คนไทย ไปเที่ยวเป็นทางผ่านไปจีนตอนใต้ (บ่อหาน เมืองลา สิบสองปันนาหรือเชียงรุ่ง ยูนาน)

ที่ด่านดูเหมือนจะวางให้มีความคึกคักในอนาคต เพราะแม่ค้าสาวไต้หวันและชายคนขับรถบอกว่า ลาวได้
อพยพ หมู่บ้านคนลาว ออกไปประมาณ 5-10 กม. และให้ที่ชาวจีนเช่า (น่าจะเกี่ยวกับการขนส่งสินค้า และการ
ค้าขาย) มีการดำเนินการมาแล้วกว่า 3 ปี แต่ก็ยังไม่คึกคักเท่าที่ควร มีการก่อสร้างตึกแถวอยู่
พอสมควร นอกจากนี้ ที่ด่านยังมีกาสิโน อาคารสี่เหลี่ยม สวยงาม (คาดว่าจะเปิดบริการในปีหน้า) กม.ลาว ระบุ
ว่าการเล่นการพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่การเปิดกาสิโนในบริเวณนี้ (no-man land) น่าจะเป็นข้อตกลงร่วมกัน
ระหว่าง ลาว - จีน และเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก มีข้อน่าสังเกตว่า เมืองชายแดนส่วนใหญ่มักจะ
เปิดบ่อนกาสิโน ไม่ว่าจะเป็นที่สามเหลี่ยมทองคำ ท่าลี่เหล็ก เมืองลา และล่าสุดที่จะเปิดเร็วๆ นี้คือ ที่เมือง
สุวรรณเขต ของ สปป.ลาว ที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว เชื่อมต่อกับบริเวณ จ.มุกดาหาร กำลังจะแล้วเสร็จใน
ปลายปีนี้

เราอยู่แถวด่านไม่มีอะไรให้ศึกษามากนัก จึงเดินทางกลับระหว่างทางชายคนขับรถชี้ให้ดูสถานที่ที่กำลังจะ
ก่อสร้างเป็นโรงแรมโดยนายทุนคนไทย เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองชายแดนแถบนี้ รวมทั้งชะลอรถดู
บ้านที่ถูกอพยพ เช่น บ้านบ่อเต็น เป็นต้น บ้านที่ถูกย้าย ค่อนข้างลำบาก เพราะไม่ได้รับการจัดสรรที่ทำกินให้
ด้วย ได้แต่ที่บ้าน ถ้าไม่ได้ซื้อที่ใหม่ทำนาทำไร่ ก็ต้องไปขายแรงงานในเมือง ขับรถรับจ้าง หรือรับจ้างทำทาง
(ค่าแรง 20,000 - 25,000 กีบต่อวัน) ชายคนขับรถยังเล่าต่อไปอีกว่า ถึงจะอยู่ใกล้ชายแดนจีน แต่คนลาวไม่นิยม
ไปทำงานในจีน เพราะไม่รู้ค่า (ภาษา) กัน รวมทั้งไม่มาทำงานในไทยเพราะอยู่ไกล นอกจากนั้นสิ่งที่ชายเเพอร์

ย้าคือ การสูญเสียที่ดินของบรรพบุรุษเป็นเรื่องใหญ่ (น่าจะกระทบด้านจิตใจสูง) จากการพัฒนาดิน R3E ในครั้งนี้ ระหว่างทางกลับ แวะชมผ้าไหมไทดำ ไหมที่นำมาทอเป็นไหมเลี้ยงเอง และ ไหมโรงงาน แม่ค้าบอกว่า คนไทยมาสอน ลวดลายจึงคล้ายๆ กับทางอีสานฝั่งไทย มีคนพยายามหาลวดลายเฉพาะไทดำ แต่ก็ปนกันไปหมด ผ้าที่ซื้อมาเป็นของฝาก (หน้ากว้างใช้ห่มได้) ราคา 220 บาท ผ้าอื่นๆ ราคาใกล้เคียงกับฝั่งไทย

เข้าเมืองแต่ยังไม่เข้าที่พัก โซเฟอรพาไปท่าเรือ แม่น้ำทา มีเฮือนพัก The Boat Landing Guest House ตั้งอยู่ริมน้ำ ทำเลดีมาก ห้องพักดีมาก ราคาค่อนข้างสูง คืนละ 25 ดอลลาร์เป็นต้นไป ห้องพักมีหลายลักษณะ พักเป็นหลังสำหรับครอบครัวก็มี ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากอเมริกา เพราะเจ้าของเป็นต่างชาติทำธุรกิจร่วมกับคนท้องถิ่น ช่วงนี้เป็นต้นไปจะเป็นช่วงไฮซีซั่นของการท่องเที่ยวที่นี่ อากาศจะเย็นลงเรื่อยๆ อีกประมาณ 3 เดือน อีกหนึ่งความเข้าใจ ก็คือ นั่งรถในเมืองพบวัดเพียงแห่งเดียว ได้รับความกระจ่างว่า คนส่วนใหญ่ในหลวงน้ำทา เป็นคนไทดำ (ในแผนที่จะมีหมู่บ้านไทดำรอบๆ เมืองมากที่สุด) ซึ่งนับถือบรรพบุรุษ ไม่เข้าวัด อีกหนึ่งข้อมูลจาก waiter ร้างเล็ก เรือนพักริมน้ำทา ว่า การศึกษาที่เมืองนี้ (เมืองใหญ่ทางเหนือ) มีเพียง ม.3 ม.6 และ วิทยาลัยสร้างครู ซึ่งเน้นสอนภาษาอังกฤษ เท่านั้น จะเรียนมากกว่านี้ ต้องไปหลวงพระบาง หรือ เวียงจันทน์ และต้องใช้เงินมาก

สุดท้ายกลับมาที่ หลวงน้ำทา ได้เดินชมเมืองอีกรอบหาที่พักใหม่ บ้านพักหะวีไซ ดีมาก ราคา 6,5000 กีบ/ 250 บาทต่อคืน ถามคนดูแลเรื่องเรือนพัก พบว่า น่าจะมีเฮือนพักในเมืองประมาณกว่า 10 แห่ง และดูเหมือนจะมีการลงทุนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากคนลาว และคนจีน เมืองนี้น่าจะถูกพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวแน่ๆ เพราะเป็นฮับของการเดินทางต่อ เป็นที่พัก มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าเขา และชนเผ่าชาติพันธุ์ถึง 54 กลุ่ม เหมาะสำหรับผู้ชมชอบการท่องเที่ยวแนวผจญภัย และวิถีชีวิตวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เราได้ไปแวะที่ สำนักงานการท่องเที่ยว ได้ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวหลายแบบ จัดทำเป็นเอกสารสวยงาม การท่องเที่ยวมีทั้ง 3 วัน 2 คืน , 2 วัน 1 คืน และ one day trip เสียค่าที่ไม่ทราบปริมาณการท่องเที่ยว แต่คงไม่มากเพราะถูกจำกัดด้วยลักษณะการเดินทาง ขณะนี้สนามบินหลวงน้ำทา กำลังปิดซ่อม เป็นสนามบินขนาดเล็ก บินภายในประเทศ ขนาด 12 ที่นั่ง อนาคตมีความเป็นไปได้ ที่จะพัฒนาเป็น สนามบินนานาชาติ

สินค้าที่ขายในหลวงน้ำทา จะมีของจีน ประเภท เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า เครื่องใช้อื่นๆ และ ของไทย จะเด่นของกินของใช้ เขาว่าคุณภาพดี และคนหลวงน้ำทาบอกว่าใกล้ชิดประเทศไทยมากกว่า มีจานดาวเทียมจีน (ราคาประมาณ 2,700 บาท) ติดกันเกือบทุกบ้านไว้ดูละครและข่าวสารจากไทย คือฟังกันรู้เรื่อง ทำให้รู้สึกใกล้ชิดกัน แต่ไทยไม่ได้มีบทบาทเข้าไปร่วมพัฒนาบ้านเมืองมากนัก จีนจะอีกที่เข้าไปมีบทบาทมาก ทำตัวเป็นพี่ใหญ่ น้องลาวต้องเกรงใจในบุญคุณที่มาช่วยพัฒนาถนนหนทางให้ ช่วงเย็น สอบถามทางกลับเมืองไทยทางน้ำจากเชียงกก สู่เมืองเชียงแสน

● สิ่งที่น่าสนใจวันนี้คือ

1. ณ วันนี้ แม้เส้นทางจากจีน เข้ามาถึงหลวงน้ำทาเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ก็ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนามากนัก เป็นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป น่าจะช้ากว่าแผนที่วางไว้ เส้นทางส่วนที่ไม่ถึงบ่อแก้ว - ห้วยทรายยังไม่เสร็จ หากเสร็จแล้วไม่แน่ว่า อาจมีการเดินทางขนส่งสินค้ามากขึ้น แต่เป็นการค้าระหว่าง จีน กับ ไทย และ จีน กับ ประเทศอื่นๆ (ผ่านทาง ไทย) มากขึ้น เช่นกันกับไทยที่จะสามารถเข้ามาค้าขายกับลาว และจีนได้สะดวกมากขึ้น (จากการเดินทางทางน้ำในแม่น้ำโขงอย่างเดียว) ลาวคงต้องเล่นบทของเจ้าของพื้นที่ ให้ดี ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด
2. เรื่องการท่องเที่ยวในหลวงน้ำทา มีศักยภาพมากดังที่กล่าวแล้ว แต่ต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการท่องเที่ยวอีกมาก โดยเฉพาะถนนหนทางและการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และจากประสบการณ์เมืองไทย การกำหนดวิสัยทัศน์-วิถีกการท่องเที่ยว ซึ่งน่าจะเน้นการท่องเที่ยวขนาดเล็กท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่นว่า ในลักษณะกลมกลืนกับเอกลักษณ์ของเมืองลาว มีใช้ท่องเที่ยวลักษณะ mass tourism อย่างไทยในช่วงแรกๆ
3. ข้อมูลเรื่องยางพาราพบค่อนข้างมากในบริเวณชายแดน มีทั้งเจ้าของเป็นคนจีนมาเช่าที่ และคนลาวทำเอง ที่ที่เอามาทำก็คือป่า ป่าที่ถูกจัดสรรแบ่งกันจากคนในหมู่บ้าน ถ้าปลูกยางพารากันมากๆ ป่าจะกลายเป็นสวนยางกันหมด ลักษณะการปลูกยางก็น่าสนใจ เพราะเป็นการเพาะต้นกล้าในแปลงเลย ไม่เพาะในถุงเหมือนที่เห็นทางเหนือของไทย นื่องนี้คนไทยที่เจอระหว่างทาง บ้านอยู่ระยะเคยเพาะกล้ายางขาย อธิบายว่า ก็เป็นวิธีหนึ่งในการเพาะยาง คือ ปลูกยางจากเมล็ดให้ได้ลำต้นขนาดนิ้วชี้ แล้วตัดตายางพันธุ์ดี นำใส่ถุงเตรียมไปปลูกในพื้นที่จริง จากการสังเกตต้นยางพาราที่ปลูกในหลวงน้ำทามีขนาดลำต้นดูแล้วน่าจะพอๆ กับที่ปลูกในเชียงใหม่ จึงน่าเป็นห่วงว่าเมื่อรายได้เวลากวักพร้อมๆ กัน ราคาอาจจะตกต่ำหรือไม่
4. บทบาทของจีนในหลวงน้ำทา มีมากเหลือเกิน ตั้งแต่ระดับการทำมาหากินเหมือนชาวลาวทั่วไป การพูดภาษาจีน และการทำสวนยาง จนถึงการพัฒนาเมืองเป็นส่วนประกอบหนึ่งของ GMS น่าสนใจถึงแนวคิดและแนวทางทั้งหมดของจีนในการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคนี้เพื่อการรับมือ

ช่วงสาม หลวงน้ำทา – เมืองลง - เวียงกก ตรวจสอบเส้นทางกลับเวียงแสน (ทางแม่น้ำโขง)

เวลา 08.30 น. เราออกจากหลวงน้ำทาด้วยรถสองแถว ไปยัง เมืองลง ราคา 36,000 กีบ/140 บาท ก่อนต่อรถไปเวียงกก กว่าไปถึงเมืองลง ใช้เวลา 4 ชม. เส้นทางไม่ดีนัก มีทางแยกไปเมืองสิงห์ ตลอดทางมีคนขึ้นลงไม่มากนัก เส้นทางนี้เป็นเส้นทางระหว่างอำเภอ มีหมู่บ้านอยู่ตลอดเส้นทาง กระจายกันห่างๆ ชาวบ้านที่ใช้บริการส่วนใหญ่ จะมีของเช่น ข้าวสาร และของใช้ โดยสารไปด้วย (โยนขึ้นหลังรถ) คนที่หลวงน้ำทาบรรยายว่า เส้นทางนี้เป็นเส้นทางกินฝุ่น รถหยุดเมื่อไหร่ฝุ่นตลบอบอวล ตลอดทางมีด่านตรวจหนึ่งด่าน ผู้โดยสารห้ามโดนต้องเข้าไปในรถให้หมด ตำรวจจะตรวจของที่บรรทุกมา (แต่ไม่ละเอียดนัก) ทราบภายหลังว่าเส้นทางนี้เป็น

เส้นทางขนยาเสพติดที่สำคัญเส้นหนึ่งเพราะสามารถเชื่อมไปถึงลำน้ำโขง และขนส่งเข้าประเทศไทยได้ ในขณะที่ที่ตำรวจตรวจค้นหาสิ่งผิดกฎหมายอยู่นั้น ผู้โดยสารทั้งคนท้องถิ่น คนต่างถิ่นก็ได้โอกาสพากันเข้าป่าเป็นห้องน้ำธรรมชาติ สองข้างทางของถนนเส้นนี้เป็นป่าที่มากกว่าเส้นทางไปบ่อเต็น สังเกตเห็นเป็นหมู่บ้านไทลื้อและอาข่า และมีแม่น้ำไหลผ่านหลายสายอุดมสมบูรณ์ ตลอดเส้นทางนี้เรายังพบแปลงเพาะต้นกล้ายางพาราดูหนาตาว่าเส้นทางเมื่อวาน และเห็นสวนกล้วยขนาดใหญ่ที่คนจีนมาเช่าปลูก ครูสาวชาวไทดำที่นั่งรถมาด้วยกันเล่าว่าการปลูกกล้วยของคนจีนใช้สารเคมีมาก ถ้าเข้าไปใกล้จะเกิดอาการเวียน เป็นหวัดมากด้วยเพราะปลูกใกล้แม่น้ำสารเคมีไหลลงสู่แม่น้ำอีกด้วย

ถึงเมืองลองต่อรถคันที่ไปเชียงกก ราคา 10,000 กีบ / 40 บาท มีรถบัสนี้มาจากเมืองสิงห์ เข้าเทียบเวลาเดียวกับเรา และมีฝรั่งจะไปเชียงกกพร้อมกับอีก 2 คน บอกว่าจะไปห้วยทรายทางแม่น้ำโขง แต่เป็นห่วงเรื่องเรือเร็วอยู่เหมือนกัน ที่คิวรถเมืองลอง มีรถสองแถวรออยู่หลายคัน ระหว่างรอไซเฟอร์ทั้งหลายก็เล่นสนุกเกอร์สนุกสนานในเพิงใกล้ๆ ถึงคิวใครก็ต้องรีบมาดูแล ไม่จั้นก็ปิว แสดงว่าที่เมืองลองมีรถผ่านมาบ่อยจากหลายที่ ที่รู้จักมี หลวงน้ำทา และเมืองสิงห์ สำหรับเมืองสิงห์ ทำทางเป็นเมืองน่าสนใจ เพราะฝรั่งที่ไปกับเราก็ไปเที่ยวมาสิงห์มา ส่วนฝรั่งอีกคณะที่ขึ้นเรือเร็วที่เชียงกก ก็บอกว่าจะไปเมืองสิงห์ ที่นี้มีวัดมากกว่าหลวงน้ำทา เขาวางกันอย่างนั้น

ถึงท่าเรือเชียงกก ว่ากันว่าเป็นจุดพักจุดหนึ่งของชาวเกาหลีเหนือ ก่อนนั่งเรือมาเมืองมอม เพื่อลักลอบเข้าประเทศไทยบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ แต่วันที่เราไปไม่เห็นชาวเกาหลีเหนือสักคนไม่รู้ไปหลบอยู่ที่ไหน ที่ท่าเรือแห่งนี้มีแต่เรือเร็ว (speed boat) เรือใหญ่จากจีนไม่จอดทำนี่ โดยรวมเวลาที่เราไปถึงไม่ค่อยคึกคัก สงสัยนานๆ จะมีนักท่องเที่ยวมานั่งเรือสักคณะ แต่มีร้านอาหารอยู่หลายร้าน มีร้านอาหารจีน 1 ร้าน ที่เหลือเป็นร้านอาหารลาว ด้านที่เป็นด่านท้องถิ่น แสตมป์ออกเฉพาะ border pass เป็นความรู้ใหม่ของเรา และเป็นความยุ่งยากใหม่เพราะเราต้องไปแสดงบัตรที่ด่านสากล นั่นคือ ห้วยทราย (ที่เราเข้ามานั่นเอง) แต่วันนี้ก็ต้องเข้าเชียงแสนก่อน ค่าเรือเร็วเหมาลำ 3,500 บาท หรือ 100 ดอลลาร์ สำหรับฝรั่ง นั่งได้เต็มที่ 5 คน คณะเราคนไทย 4 คน (อีก 2 คนเพิ่มมาจากเจตที่บ่อเต็นและติดรถเราเข้าเมือง แล้วตัดสินใจตามเราจะเข้าเมืองไทยทางเชียงแสน) มีฝรั่งตัวใหญ่ 2 คนที่เจตที่เมืองลอง ต้องแยกกันไป ทีมฝรั่งไปห้วยทรายไม่ได้เพราะเรือเร็วไปถึงแค่ท่าต้นผึ้ง ต้องต่อรถบัสนี้ต่อไป (ก่อน 4 โมงเย็น) สำหรับทีมเราไปท่าเชียงแสนเลย ใช้เวลา 2 ชม.เต็ม ขึ้นเดินกันทุกคน เรือเร็ววิ่งบนผิวน้ำ โดยเฉพาะช่วงผ่านแก่งหินกลางแม่น้ำโขง มีน้ำวน จะกระเทือนเป็นพิเศษ เรียกว่าการขึ้นเรือในแม่น้ำโขงนี้ต้องการการเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ หรืออาจบอกว่า ผ่าชีวิตไว้กับอ้ายคนขับเรือก็ได้ (อ้ายคนขับเรือเก่งมาก) เรือเร็วลำนี้มีหมวกกันน็อคเพียงใบเดียวจริงๆควรมีหมวกกันน็อคสำหรับทุกคน ไม่ใช่แค่กันอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น แต่กันลมที่แรงมากและแสงแดดจัดได้ ทำให้ผมวิวสองฝั่งโขง (ลาว และพม่า) ได้เต็มตามากยิ่งขึ้น

ริมโขงสองข้างทาง (ลาว-พม่า) ช่วงแรกไม่มีอะไรมาก เป็นป่าไผ่เป็นส่วนใหญ่ บางช่วงแม่น้ำกว้างมาก บางช่วงก็แคบเข้า ช่วงก่อนจะถึงสามเหลี่ยมทองคำนั้น ก็เริ่มมีบ้านเรือนริมโขง มีการจับปลา มีการทำเกษตรริมโขงบ้าง นอกจากนั้นไม่ค่อยสังเกตเห็นมากนัก (เพราะยังหาวๆ กลัวๆ อยู่) ถึงเชียงแสนด้วยความปลอดภัยเวลาประมาณ 5 โมงกว่าๆ

• สิ่งที่น่าสนใจ คือ

1. ถนนหนทางระหว่างอำเภอยังอยู่ในสภาพที่ต้องพัฒนาอีกมาก
2. ระหว่างทางมีการปลูกยางพารากันมากแสดงว่าอากาศและดินในหลวงน้ำทา น่าจะปลูกยางพาราได้เกือบทุกพื้นที่
3. การนั่งเรือเร็วในแม่น้ำโขง ระหว่าง เชียงแสน – เชียงกก น่าสนใจที่จะพัฒนาเป็นเส้นทาง การเดินทางได้ และใช้เรือที่ปลอดภัยกว่านี้ (ใหญ่กว่า แต่ไม่มาก) ข้อดีคือ ไปถึงหลวงน้ำทาได้ในเวลา 2 ชม. + 0.5 ชม. + 4 ชม. รวม 6.5 ชม. เร็วกว่าไปทางห้วยทราย มีแม่ค้าที่หลวงน้ำทาบอกว่าเคยนั่งเรือมาซื้อของที่เชียงแสน ไปและกลับในเส้นทางนี้ ดูๆไปเส้นทางนี้น่าจะเหมาะกับนักท่องเที่ยว หากมีจุดจอดให้ได้เที่ยวชมบ้าง

โดยรวมเป็นการเดินทางที่เหนื่อยแต่สนุก น่าตื่นเต้น และน่าแปลกใจ รวมๆ กัน ภาพรวมของลาว ระหว่างเส้นทางหมายเลข R3E นอกเหนือจากการก่อสร้างถนน ส่วนอื่นๆก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่เราเห็นผลกระทบกับหมู่บ้านชาวลาวในบริเวณชายแดนที่ต้องย้ายหมู่บ้าน ย้ายที่ทำกิน (ที่รัฐบาลไม่ได้จัดหาให้ใหม่ และสามารถเรียกร้องอะไรได้จากรัฐบาล) เพื่อให้คนจีนเช่าที่ทำมาค้าขายตามแนวชายแดน เป็นภาพที่สะกิดใจที่เห็นๆ กันอยู่โดยทั่วไป ทั้งในไทยและลาว เมื่อมีการพัฒนาเข้ามาคนส่วนน้อยต้องเสียสละเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ (ซึ่งจริงๆ แล้วไม่รู้ว่ามีใครได้ประโยชน์กันแน่) แต่ถ้ามองถนนสายนี้เป็นโอกาส ดูเหมือนมีชาวลาวส่วนหนึ่งก็รออยู่ว่าจะมีโอกาสทำมาหากินกับคนต่างถิ่นที่จะเข้าไปในบ้านเมืองมากขึ้น ดูจาก Guest House ในหลวงน้ำทาที่ก่อสร้างขึ้นใหม่เรื่อยๆ แต่ดูเหมือนว่าชาวจีนจะรุกเข้ามาทำมาค้าขายมากกว่า ทั้งเปิดบ่อนคาสิโน ทำสวนยางก็มากขึ้นเรื่อยๆ เช่นกัน ต้องรอดูอีกสัก 2-3 ปี ทางเสร็จแล้วจริงๆ น่าจะมีอะไรให้เห็นชัดเจนมากขึ้น ไม่ทราบทางฝั่งไทยมีแผนจะเข้าไปค้าขายอะไรในลาวผ่านเส้นทางนี้บ้าง แต่ ณ ขณะนี้ยังไม่เห็นกิจการอื่นๆ ของไทย นอกจากแผนการสร้างโรงแรมบริเวณชายแดนปอนเติน และการสัมปทานทำทางเท่านั้นเอง

คณะผู้เดินทาง

คุณศิริพร โคตะวินนัท

คุณพีรพัฒน์ โกศลศักดิ์สกุล

6 November 2008

บันทึกบางส่วนของทางหลวงหลวง หลวงน้ำทา และ
สิบสองปันนา (จังหวัด และตำบล)

**บันทึกบางส่วนของทางหลวงหลวง หลวงน้ำทา และ
สิบสองปันนา (จังหวัด และตำบล)**

วันที่ 28 มกราคม.- 5 กุมภาพันธ์ 2550

บันทึกบางส่วนจากการเดินทาง ห้วยทราย หลวงน้ำทา และสิบสองปันนา (จังหวัด
และคำขวัญ) 28 มค.- 5 กพ. 2550

เบื้องต้นก่อนไปลาวและจีนตอนใต้ มีความคิดมากมายหลายอย่างประการที่อยากรู้ อยากไปค้นหา เช่น เส้นทางหรือถนนที่ก่อสร้างจะมาถึงเชียงรายได้ไปถึงไหนแล้ว ตามแผนหรือไม่ ส่งผลกระทบอย่างไร การทำ
ยางพาราเหมือนหรือต่างจากเราอย่างไร มีมากน้อยเพียงใด ด้านชนเผ่าต่างๆ มีอะไรบ้าง เชื่อมโยง ไปมาหาสู่กับ
บ้านเราอย่างไร และอยากรู้ว่า ในเส้นทางการพัฒนานี้ (R3E-ลาว/จีน แม่น้ำโขง-ท่าเรือซือเหมา/เชียงแสน/หลวง
พระบาง และ R3W-พม่า/จีน) บ้านเขาเมืองเขาใดบ้างอยู่บนเส้นทางนี้ เป็นอยู่อย่างไร และเตรียมพัฒนานักัน
อย่างไรบ้าง

นอกจากนี้ เรื่องการเชื่อมโยงและผลกระทบซึ่งมายังฝั่งไทย โดยเฉพาะเชียงแสน ก็สนใจเช่นกัน เช่น ระหว่าง
การเดินทาง พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพรมแดนนั้น มีหลายระดับ ตั้งแต่ ระดับชนเผ่า เช่น การเดินทางของ
กลุ่มชนเผ่าไปมาหาสู่เพื่อการตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน และขายแรงงาน ระดับเมือง เช่น การไปมาหาสู่ของ
ญาติมิตร การจับจ่ายสินค้าเพื่อบริโภคในระดับเมือง เช่น สินค้าบริโภค-อุปโภค ของไทย ที่ได้รับความนิยมใน
ลาว และ การเป็นเส้นทางของนักท่องเที่ยว เช่น เชียงใหม่ เชียงราย-เชียงแสน-เชียงของ-ห้วยทราย-หลวงพระ
บาง / หลวงน้ำทา-เมืองสิง-พงสาลี เป็นต้น และระดับประเทศ เช่น การขนส่งสินค้าผ่านทางท่าเรือเชียงแสน-จิง
หง (สิบสองปันนา) เช่น ยางพารา ข้าว ผลไม้ รองเท้าแตะ ผลิตภัณฑ์เกษตร เป็นต้น สุดท้ายในบริบทของการ
พัฒนาร่วมกันในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบนนี้ มีประเด็นใดที่เราจะได้ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาต่อเนื่องในพื้นที่
ฝั่งไทย หรือในประเทศเพื่อนบ้าน หรือ ทำงานร่วมกัน

เป้าหมายในความคิดเหล่านี้ คณะที่ไปต่างคนต่างสนใจ และหลายเรื่องก็ได้เรื่องมาก บางเรื่องได้น้อย
และบางเรื่องเข้าไม่ถึงเลย แต่ในระหว่างเส้นทางก็พบสิ่งใหม่ๆ ไม่ได้คาดคิดให้ได้เรียนรู้มากมายเช่นกัน ก็ขอแยก
เรื่องในการเล่าต่างๆ ว่าเป็นเรื่องในลาว และ เรื่องในจีน นอกเหนือจากนี้อาจอ่านได้จากบันทึกของท่านอื่นๆ
ท้ายสุดขอขอบคุณทุกท่านที่ให้อนุเคราะห์อำนวยความสะดวกและให้ความรู้ตลอดการเดินทาง ทั้งในฝั่งไทย (มา
รับ-ส่ง ทำจดหมายติดต่อกับ) ฝั่งลาว และ ในจีน

ลาว (ห้วยทราย เวียงคุก หลวงน้ำทา เมืองสิง)

การเดินทางในลาวคราวนี้ พยายามพัฒนาขึ้นจากคราวที่แล้ว (ประมาณเดือนตุลาคม 2548) เริ่มด้วยการเร่ง
ออกจากเดินทางจากเชียงแสนตั้งแต่ 7 โมงเช้า เพื่อไปขึ้นเรือข้ามฝั่งไปลาวที่เชียงของ และ ขึ้นรถบัสไปหลวงน้ำ
ทา ในเวลา 10 โมง แต่ก็มีเหตุในลำช้าบ้าง เช่น การผ่านด่านฝั่งลาว และการแลกเงินกับ ซึ่งมีได้มีอะไรติดขัด
เพียงแต่มีคิวของชาวต่างชาติจำนวนมากเท่านั้นเอง ชาวต่างชาติส่วนใหญ่จะมุ่งหน้าลงเรือไปหลวงพระบาง
มากกว่าขึ้นเหนือไปหลวงน้ำทาเช่นพวกเรา ทั้งคัมมีต่างชาติ 3 คน เกาหลี 1 คน และอเมริกา 2 คน ส่วนที่มากัน
มากคือ คนจีน แต่งตัวดี น่าจะมาค้าขาย ต่างจากคราวที่แล้ว ชาวต่างชาติมากขึ้นแต่มีรถเลยที่เดียว ค่ารถถูกๆ
จากท่าห้วยทรายไปท่ารถหลวงน้ำทา ยังคงคิดต่อหัวคนละ 50 บาท ระยะทางประมาณ 2 กม. ส่วนค่ารถไป
หลวงน้ำทาคนละประมาณ 250 บาท คณะเรานึกว่ามาไม่ทันรถแต่ปรากฏว่ารถไม่ออกสักทีเพราะคนน้อย กว่า
จะออกก็เกือบ 11 โมง คนรถบอกว่าจะไปถึงประมาณ 3-4 โมงเย็น นับว่าเร็วกว่าเดิมมาก

ข้อสังเกตอันหนึ่ง คือ เรามักลืมที่จะสำรวจเมืองห้วยทราย เมืองเพื่อนบ้านกับเชียงของ เพราะต้องรีบไปให้ทันรถอย่างทีบอก แต่เมืองนี้นับว่าสำคัญไม่น้อยเพราะเส้นทาง R3E ต้องผ่านมาเมืองนี้ และต้องมีการสร้างสะพานแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ขึ้นที่นี่ การสำรวจเมืองห้วยทรายอาจไม่ได้ศึกษาในครั้งนี้ แต่อาจจัดขึ้นเป็นพิเศษ เพราะเดินทางมาได้ง่าย

เส้นทางไปหลวงน้ำทาคราวนี้แตกต่างไปจากเดิมค่อนข้างมาก คือดีขึ้นมากอย่างผิดหูผิดตา แม้ตลอดเส้นทางยังคงมีการก่อสร้างอยู่ แต่ก็แสดงให้เห็นว่าถนนเส้นสำคัญนี้ อาจเสร็จทันกำหนดในปี 2550 นี้ ระหว่างการนั่งรถ บังเอิญโชคดีฝนตกลงมาพริ้วๆ ทำให้ลดฝุ่นจากถนนดินแดง และทำให้เรามองอะไรได้ชัดเจนมากขึ้น คณะเราบางท่านสังเกตเห็นว่าเริ่มมีต้นยางน้อยๆ ปลุกควบคู่ไปกับข้าวไร่ของชาวบ้านในพื้นที่บริเวณนี้แล้ว แต่ยังเป็นแปลงเล็กๆ เส้นทางสายนี้ ผ่านหมู่บ้านชนเผ่าจำนวนมาก เท่าที่ทราบ มีการพูดถึงในด้านการอำนวยความสะดวกในการเดินทางให้กับชาวบ้านมากขึ้น ส่วนตัวรถบัส (ยี่ห้อเกาหลี) ยังคงเหมือนเดิม คือต้องมีการหยุดขอมให้ผู้โดยสารได้ชมทัศนียภาพสองข้างทาง และปล่อยเบตามตามสะดวก รถเสียด้วยอาการยางแตก และปัญหาเกี่ยวกับแหวนรถอย่างละครึ่ง ซึ่งคนรถ 3-4 คน สามารถแก้ปัญหาได้ว่องไว รวมถึง เมื่อมีรถพ่วงสร้างทางติดหล่มขวางทางอยู่ ก็ลงไปช่วยให้ขยับได้เช่นกัน นับว่ามีความชำนาญชำนาญในงานมากจริงๆ อย่างไรก็ตามก็ดี เส้นทางกำลังก่อสร้าง จึงยังมีอุบัติเหตุรถชนกันให้เห็นให้ตื่นเต้นกันบ้าง อีกเรื่องหนึ่งซึ่งนับว่าทันสมัยมากคือทั้งชาวลาวและคนรถ ช่วยกันบอกให้ผู้โดยสารชาวจีนหยุดสูบบุหรี่ในรถ นับว่าการรณรงค์เรื่องบุหรี่ยุคใหม่กลายเป็นเรื่องสากลที่ไปไกลถึงเพื่อนบ้านเรา

ถนน R3A ในสปป.ลาว ช่วงห้วยทราย-เวียงภูคา

รถมาพักเที่ยง พักป้ายรับประทานอาหารลาว ได้แก่ ผอ และ อื่นๆ ที่เมืองเวียงภูคา จากจุดจอดรถนี้ เราเห็นเมืองลิกไนต์ได้อย่างชัดเจน เป็นเมืองที่ผลิตลิกไนต์ขึ้นดี อยู่ไม่ไกลถนน และเศษหินยังตกหล่นกลางถนน ทราบจากข้อมูลอื่นว่า การทำเหมืองลิกไนต์สัมปทานโดยคนไทย ได้พัฒนาทางเสื่อนี้มาก่อน เพื่อการขนส่งไปยังเมืองไทย และที่เมืองเวียงภูคานี้ (เราอยู่นอกเมือง) ทราบมาว่าเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจมาก ตั้งเมือง

มาตั้งแต่ ค.ศ. (AD.) 700¹ เก้าแก้วใกล้เคียงกับเมืองเชียงแสนเลยทีเดียว อย่างไรก็ตาม วัสดุของเราได้แค่ผ่านทางข้างๆ เมืองเท่านั้นเอง ก่อนรถจะเข้าสู่เมืองหลวงน้ำทา มีการตัดเส้นทางใหม่ในพื้นที่ที่เส้นทางเดิมเป็นเขาลาดชัน ทำให้เราไม่ต้องลงไปเดินขึ้นเขา ส่วนรถตีเปล่าไปรออย่างเดิม รถไปถึงเมืองหลวงน้ำทา ประมาณ 5 โมงเย็น เร็วกว่าเมื่อปลายปีประมาณ 2 ชม. ถ้าทางสร้างเสร็จ ระยะทางประมาณ 200 กม. นี้คงใช้เวลาไม่เกิน 3-4 ชั่วโมงแน่นอน

หลวงน้ำทา และเมืองสิง

หลังจากลงรถ เรารีบไปยังบ้านพักที่ใหม่และดีของเมืองหลวงน้ำทา ปรากฏว่าเต็มเพราะมีการประชุมของส่วนราชการต่างๆ ของลาว ที่ไม่มีโรงแรม จึงกระจายพักตามบ้านพักต่างๆ (guest house) ทำให้เราต้องเข้าไปพักบ้านพักที่มีคุณภาพพอๆ ลงไปด้วยความเสียดาย สภาพอากาศในเมืองค่อนข้างหนาวทีเดียว ประมาณ 10 กว่าองศา สายๆ หนาวจึงจะมีแดด ค่ำคืนแรกที่นี่ คณะเราได้พบกับชาวอาข่าที่มาขายสินค้าหัตถกรรมเล็กน้อยๆ เพื่อที่ อาข่าฝั่งไทย จะได้พูดคุยอย่างคุ้นเคย ทราบว่ามาจากเมืองสิง มาอยู่ครั้งละประมาณ 2 สัปดาห์ ทักทายสอบถามรู้ว่ามาขายกันไม่น้อย มีบ้านญาติได้พักผ่อนราคาถูก และบอกกล่าวว่าจะไปเยี่ยมที่เมืองสิงอีกวันสองวันข้างหน้า

หนึ่งในหลวงน้ำทา เราได้ไปสำรวจตลาด คล้ายกับตลาดหลวงบ้านเรา คือ มีสินค้าทุกอย่างตั้งแต่สินค้าสดไปจนถึงเสื้อผ้า เครื่องอุปโภค และเครื่องประดับก็มี จัดเป็นส่วนๆ แยกกันไป สำหรับอาหารเช้า เราก็รับประทานกันที่นี่ เป็นเผ่าและชาวขอยที่รสชาติดีมาก เพราะเครื่องปรุงในครัวของชาวลาวยินยืมใช้ของจากฝั่งไทย เขาวารสชาติดี ส่วนเครื่องนุ่มห่ม และอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่วนใหญ่มาจากจีน นอกจากนี้ในตลาดก็ขายอาหาร ขายขนม ขายข้าว ขายผักสด เครื่องจักรสาน มีเหล่าท้องถิ่นรสร้อนแรงให้ชิมกันหลายสูตรจากหลายที่ นอกจากนี้ยังมีของจากป่า เช่น หวาย มาจากที่อื่นมาลงที่ท่ารถซึ่งอยู่ใกล้ๆ ตลาด บางส่วนก็ซื้อขายที่ท่ารถ บางส่วนก็นำมาขายที่ตลาด ชาวบ้านชาวเมืองที่มาขายของก็มีหลายเผ่าพันธุ์ ทั้ง ไทยดำ อาข่า จีน ก็มี ตลาดเช้านี้ก็นับว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่มาสนใจวิถีชีวิตของผู้คนหลากหลายที่นี่ทุกวัน

จากนั้นเราไปพบกับผู้บริหารแขวงหลวงน้ำทา เพื่อทราบความเป็นไปเป็นมาของเมืองหลวงน้ำทาตลอดจนแนวทางการพัฒนาเมือง เราได้พบกับรองหัวหน้าห้องกาน (สำนักงาน) ปกครอง และผู้ขึ้นำการบริการการเงิน ชื่อ นางคำหล้า ลอนวันซิด เอื้อยคำหล้าต้อนรับคณะพวกเราและเล่าให้ฟังอย่างย่อๆ ว่า แขวงหลวงน้ำทานี้เป็นมีพื้นที่เป็นเขตภูเขาถึง 55 % มีชายแดนติดกับพม่าและจีน ประชากรประมาณ 150,000 คน เป็นผู้หญิงประมาณ 73,000 คน เดิมมีพื้นที่ใหญ่โตกว่านี้ ต่อมาได้แยกบางส่วนเป็นแขวงบ่อแก้วในปัจจุบัน ด้านอาชีพส่วนใหญ่ชาวบ้านทำการเกษตร มีข้าวไร่ประมาณ 49,000 เฮกตาร์² (360,250 ไร่) มีนาประมาณ 115,000 เฮกตาร์ (715,750 ไร่) แขวงนี้แบ่งออกเป็น 5 เมือง ได้แก่ เมืองหลวงน้ำทา เมืองสิง เมืองลอง เมืองนาแล และเมืองเวียงภูคา ที่เจริญมาก คือ เมืองหลวงน้ำทา และเมืองสิง เป็นการเจริญด้วยเรื่องการเกษตร ส่วนอีก 3 เมืองที่เหลือ ติดอันดับเมืองยากจนของลาว (47 เมือง) และเป็นเมืองที่มีชนเผ่ามาก (กว่า 20 ชนเผ่า) หากแบ่งกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ให้พิจารณาตามความสูงที่ชนเผ่าอาศัยอยู่ เช่น ลาวสูง หมายถึง กูย มูเซอ อาข่า เป็นต้น ชาวอาข่ามีมากในเมืองสิงมีถึง ร้อยละ 60 ของประชากรทั้งหมด ส่วนที่ไม่สูงมาก คือ ลาวเทิง และ ลาวห้วย (ที่ราบ) คือ ขมุ แลนแตน และอีกมากมาย

เข้าพบหัวหน้าห้องการเมืองหลวงน้ำทา สปป.ลาว

หลวงน้ำทา เป็นเมืองสำคัญทางเหนือของลาว มีด่านสากลที่บ่อเต็น และด่านที่เมืองสิง อนาคตก็จะเป็นด่านสากลเช่นกัน เพราะมีการติดต่อค้าขายกับจีนมาก เมื่อสอบถามถึง การสร้างถนน R3E ในลาว เอื้อยคำห์เล่าออกมาว่าได้ผลดีมาก เช่น ตัวถนนเองก็ทำให้เดินทางกันได้สะดวกมากขึ้น ทั้งในระดับเมืองและไปถึงแขวงอื่นๆ บ้านเรือนตามเส้นทางก็ได้ปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่วนหลวงน้ำทาก็เตรียมตัวรับการท่องเที่ยวที่จะมีมากขึ้น เช่น การก่อสร้างโรงแรมใหม่ การพัฒนาสนามบิน โครงการที่โดดเด่นแยกเป็นเรื่องเป็นราวคือ “โครงการบ่อเต็นแดนคำ” หมายถึงดินแดนทองคำ จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยว สร้างโรงแรม 3-4 ดาว ห้องประชุม สนามกอล์ฟและการลงทุนด้านการค้า ส่วน กาสิน พับเก็บไว้ก่อน ซึ่งการลงทุนที่เข้ามาตอนนี้ส่วนใหญ่มาจากจีน เป็นการลงทุนใหญ่ๆ ส่วนคนลาวจะทำเล็กๆ ซึ่งทางราชการก็เก็บภาษีได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย สำหรับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างทาง ทางลาวนั้นได้รับงบประมาณและคำขุดเชยจาก Asia Development Bank (ADB)

พูดคุยมาถึงเรื่องยางพาราในหลวงน้ำทา ลาวได้รับความช่วยเหลือจากจีนในทุกเรื่องในการปลูกสวนยางพารา ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องต้นๆ ในแผนการแก้ความยากจนให้ได้ในปี 2020 ขณะนี้มีพื้นที่ปลูกยาง 111,506 เฮกตาร์ (696,912.5 ไร่) ผลผลิตปี 2006 มีปริมาณ 640 ตัน ต้นยางพาราปลูกมากที่สุดที่เมืองหลวงน้ำทา และกำลังส่งเสริมการปลูกในเมืองนาแล บ้านที่ปลูกมาก่อนใครคือบ้านหาดยาว ปลูกมาตั้งแต่ปี 1993 พื้นที่ที่นำมาปลูกยางเป็นพื้นที่สวนเก่า และพื้นที่ที่แต่ละบ้านจัดสรรที่ดินกัน สำหรับการถางป่ามาปลูกมีไม่มาก และมีโรงงานทำยางแผ่น ซึ่งได้รับการยกเว้นภาษี ก่อนกลับเอื้อยคำห์เล่า ได้แนะนำการติดต่อทำงานร่วมกันภายหลัง ซึ่งอาจต้องหารือร่วมกับงานด้านการศึกษาด้วย และมอบรายงานแผนการพัฒนาเมือง ปี 2006-7 ให้ศึกษาในรายละเอียด

จากนั้น เราได้ไปที่ พิพิธภัณฑ์ของเมือง เป็นอาคารเก่า จัดแสดงของเก่า ของมีค่าเพียงชิ้นเดียว และมีเอกสารแนะนำเมืองเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งย้อนให้เห็นถึงความเก่าแก่ของเมืองหลวงน้ำทา ย้อนไปถึงพบหลักฐานของมนุษย์ยุคก่อนพุทธกาล และกล่าวถึงการเข้ามาปกครองหรือเกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นๆ เช่น อาณาจักรล้านช้างใน

คศ.1300 ตั้งเมืองหลวงน้ำทา โดย tai yuan (originated from Chiang Saen, Thailand) ในปี คศ.1602 และใน คศ.1700 ทางจีนโดยยูนนานก็เข้ามาปกครองที่นี่ และมีการเปลี่ยนแปลงอีกมากจนมาเป็นเมืองหลักของลาวในปัจจุบัน เอื้อยจันทอน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ได้นำชมพิพิธภัณฑ์ซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชนเผ่าต่างๆ เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำมาหากิน พิธีกรรม ที่น่าสนใจมากคือ หลักฐาน เช่น กลองมโหระทึก และ แผ่นหินจารึกบนหลุมฝังศพ ที่แสดงความเจริญรุ่งเรืองของชาวขมุ ซึ่งอยู่ใน คศ.ที่16 และพระพุทธรูปโบราณ ใน คศ.ที่16 เช่นกัน ที่แสดงถึงความมั่งคั่งของศาสนาพุทธในเมืองสิง

ช่วงบ่าย พวกเราเตรียมตัวจะไปเมืองสิง ต้องแลกเงินเพิ่มเติม และหารอดูเล็ก (มินิแวน) ระยะทางประมาณ 60 กม. ระหว่างขอแวะลงพูดคุยชาวบ้านหาดยาง บ้านที่ทำยางพารามาก่อนใคร และบ้านอาซำที่อยู่ระหว่างนี้ ทั้งสองเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่มีผู้เจาะข้อมูลเป็นพิเศษ และคงได้เล่าเรื่องเฉพาะได้ละเอียดชัดเจน ขอเล่าเพียงว่า ชาวบ้านหาดยางนั้นทำยางมานานกว่า 10 ปี บ้านที่ให้ข้อมูลนั้นบอกว่าปลูก 500 ต้น และแทนพื้นที่ข้าวไร่ไปหมดแล้ว มาทำนาข้าวแทน แต่ผลผลิตที่ได้ยังไม่ดีทำเป็นยางแผ่น แต่ทำเป็นยางถ้วย ซึ่งคุณภาพยังไม่ดีนัก ราคาจะมากกว่าซี่ยางเล็กน้อย ได้เงินประมาณ 2,000-3,000 หยวนต่อเดือน (10,000 - 15,000 บาท/เดือน) โดยมีพ่อค้าคนจีนมารับซื้อถึงที่ แต่ที่น่าสงสัยคือ ทางเอื้อยคำหล้า บอกว่า มีโรงงานยางแผ่นในเมืองด้วย ทำไมไม่ขายน้ำยางเพราะจะได้ราคาดีกว่ามาก หรือ ทำไมไม่มีการส่งเสริมให้ทำยางแผ่นเอง จะได้ราคาที่ดีกว่า ส่วนหมู่บ้านอาซำ ห่างออกไปอีกกว่า 10 กม. กำลังช่วยกันทำบ้านใหม่ริมถนน เป็นวิธีแบบเดิมที่ยังคงช่วยกันสร้างบ้าน ที่พอจากทราบจากการแปลภาษาพบว่า ชาวบ้านถูกขอให้ย้ายมาจากที่สูง ตามนโยบายเรื่องรักษาป่า โดยได้ช่วยจัดสรรที่และส่งเสริมกล้ายางพาราให้ปลูก แต่ต้องไม่เลี้ยงสัตว์ใหญ่เพราะไปทำอันตรายต้นยาง จึงเห็นแต่เลี้ยงหมูและไก่ นอกจากนี้ชาวบ้านชนเผ่าต่างๆ มีอาชีพที่เห็นบ่อยตามข้างทาง คือ ทำไม้กวาดจากดอกกล้วย

ตกค่ำไปถึงเมืองสิง ก่อนเข้าเมืองได้เห็นที่ราบเป็นนาขั้นบันได สลับกับที่บอกว่า เมืองสิงเป็นแหล่งเกษตรกรรมของแขวงนี้ ที่พักในตัวเมืองมานาน แต่ที่ได้มาตรฐานนั้นไม่มีมากนัก (อากาศหนาวทีเดียว ต้องมีน้ำอุ่นสำคัญมาก) เราได้ที่พักที่ไกลไปสักหน่อยแต่คุณภาพดี เมืองสิงเป็นเมืองเล็กๆ วางตัวบนถนนหลักสายเดียว มีบ้านสองชั้น ทั้งเป็นไม้และบ้านกึ่งไม้กึ่งปูน มีบ้านเก่าแก่อยู่ 2 หลัง หลังใหญ่เป็นบ้านเจ้าพระยาเก่า ขณะนี้ ทำเป็นพิพิธภัณฑ์ อีกหลังยังคงเป็นที่พักอาศัย เส้นทางแยกไปจากถนนสายหลัก เป็นถนนดินแดงกำลังปรับปรุง เป็นทางไปยังตลาดเช้าซึ่งสภาพใหม่ เข้าใจว่าสร้างใหม่ เพราะตลาดเก่าในเมืองกำลังบูรณะอยู่ ตลาดที่นี่ดูไม่แตกต่างจากหลวงน้ำทา เพียงแค่น้อยกว่าเล็กน้อย และเป็นคิวรถรับส่งต่างหมู่บ้าน บ้านของชาวบ้านบริเวณนี้มีเอกลักษณ์เหมือนอีสานของเรา คือ บ้านไม้ยกพื้น บางหลังเป็นบ้านแฝด บางหลังมีงานไม้ลวดลายสวยงาม

เมืองสิงมีนักท่องเที่ยวต่างชาติอยู่พอสมควร ได้ถามจากเจ้าหน้าที่ห้องกานท่องเที่ยว เล่าว่า เขาชอบไปเที่ยวบ้านชนเผ่า ซึ่งมีหลาย ๆ ชนเผ่ารอบเมืองนี้ ประกอบกับมีจุดเด่นทางด้านธรรมชาติ โปรแกรมเที่ยวมีตั้งแต่วันเดียว 6 หมู่บ้าน หรือ 2 วัน 3 วัน ก็มี ที่พิเศษ คือ มีการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอาซำ โดยมีบริษัทที่มีสำนักงานติดกับห้องกานท่องเที่ยวจัดการให้ เรามีเวลาไม่มากนัก จึงไม่ได้ไปเที่ยวเอง ได้แต่สอบถามข้อมูล บางเรื่องน่าสนใจมาก คือ เรื่องประวัติศาสตร์พุทธศาสนาที่เป็นเรื่องเด่นของที่นี่ เจ้าหน้าที่บอกว่ายังไม่ทราบว่ามันใดเป็นผู้ที่จะให้ข้อมูล และ ข้อมูลการท่องเที่ยวต่างๆ ก็มีอยู่ค่อนข้างน้อย ไม่สามารถให้ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ คาดว่าต่อไปคงมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วในเมืองนี้แน่นอน จากนั้นเราได้

ไปที่พิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นบ้านของบ้านเจ้าพระยาเชกกอง (สร้างขึ้นในปี 1934) มีข้อมูลของชนเผ่าต่างๆมากมาย หลักฐานทางพระพุทธศาสนา และมีข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองที่เก่าแก่ตลอดจนการต่อสู้ของเจ้าผู้ครองเมือง ได้แก่ เจ้าฟ้า (cao fa sili no) และ เจ้าราชบุตร วิจารณ์เมืองสิงห์ที่กอบกู้เมืองมาจากการต่อสู้กับสยามและพม่า (อังกฤษ)

พิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นบ้านของบ้านเจ้าพระยาเชกกอง สร้างขึ้นในปี 1934

จากนั้นเราได้เช่ารถสำรวจรอบๆ เมือง พบว่านอกจากการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น ข้าว อ้อย แดงโม ที่ชาวจีนมาส่งเสริมและตั้งบริษัทที่นั่น ยังปลูกยางพาราเป็นจำนวนมาก โดยมีบริษัทส่งเสริมยางพาราของจีนตั้งอยู่ในเมืองนี้ด้วย อนึ่งอาจเพราะชายแดนลาว-จีน (สิบสองปันนา) ซึ่งปัจจุบันยังคงเป็นด่านท้องถิ่นห่างจากเมืองสิงห์เพียง 10 กม.เท่านั้น การทำมาค้าขายด้วยกันจึงเป็นไปอย่างคึกคัก และชัดเจนด้วยเครื่องจักรการเกษตรต่างๆ จากจีนก็มีอยู่ที่เมืองนี้ ส่วนเรื่องประวัติศาสตร์พุทธศาสนา เป็นที่น่าเสียดายยิ่ง เราไม่สามารถเยี่ยมชมได้เลย เพราะไม่มีผู้รู้ที่ใดบ้าง ได้เพียงเยี่ยมชมวัดเก่าที่บูรณะแล้วในเมืองและนอกเมืองบ้าง 2-3 วัด แล้วก็ถึงเวลากลับเมืองหลวงน้ำทาเพื่อเตรียมตัวเดินทางไปยังสิบสองปันนาในจีนในวันต่อไป

ก่อนได้เล่าเรื่องในจีนนั้น ขอทิ้งประเด็นและข้อสังเกตเล็กๆ น้อยๆ ช่วงที่อยู่ที่ลาวไว้ในเบื้องต้น ได้แก่

- ยังไม่ได้มีการศึกษาเมืองห้วยทราย ทั้งที่เป็นเมืองฝาแฝดกับเมืองเชียงของ ผังไทย
- เรื่องการก่อสร้างถนน R3E ขนาด 2 เลน คาดว่า ทั้งในส่วนรับผิดชอบของไทย (ห้วยทราย - เวียงคุก) และ ส่วนที่ลาวรับผิดชอบ (เวียงคุก - หลวงน้ำทา) คาดว่าจะเสร็จทันกำหนดในปี 2550

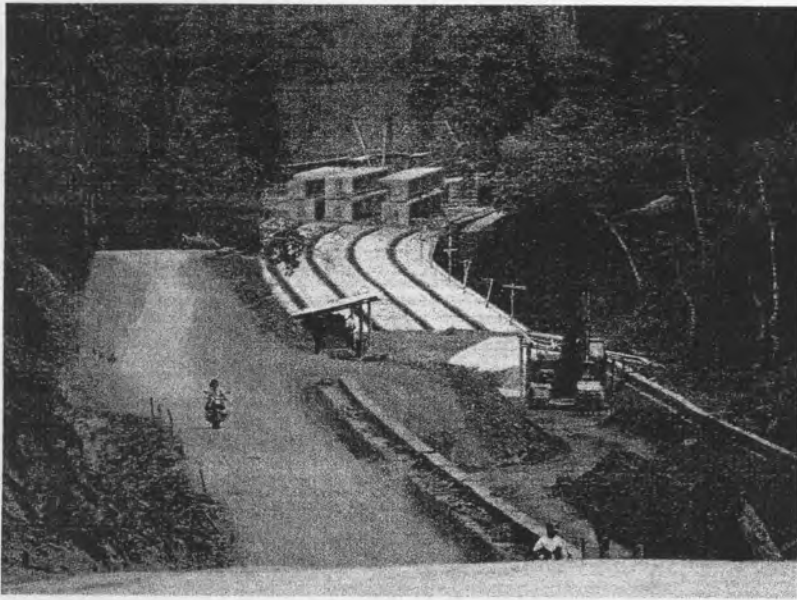
- เรื่องจีน พบว่ามีบทบาทสูงมากในพัฒนาลาว ในเมืองติดกัน เช่น หลวงน้ำทา และเมืองสิง ชาวจีนเข้ามาช่วยเหลือและทำธุรกิจอย่างมาก เช่น เรื่องยางพารา และ เรื่องสินค้าบริโภค อุปโภคราคาถูกอีกมากมายที่ลาวยังผลิตไม่ได้ ส่วนเมืองที่ไกลออกมา เช่น เวียงคุก และ หัวยทราย ก็สังเกตเห็นชาวจีนจำนวนพอสมควรเดินทางมาค้าขายสินค้าเริ่มจากปริมาณ น้อยๆ กระจายอยู่ทั่วไป โดยใช้เส้นทาง R3E นี้เอง
- เรื่องการท่องเที่ยว และเมืองประวัติศาสตร์ ลาวมีศักยภาพสูงมากในด้านการท่องเที่ยว เพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมาย และยังมีหม่อมอยู่มาก เช่น ธรรมชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตดั้งเดิม นอกจากนี้ยังแผนสำคัญหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของลาว
- เรื่องยางพารา ลาวปลูกยางพารามานานกว่า 20 ปี โดยการสนับสนุนจากจีน และเพิ่มพื้นที่ การปลูกมากขึ้นเรื่อยๆ จากหลวงน้ำทา เมืองสิง และ นาแล ชาวสวนยางมีความรู้ ความสามารถในการทำแปลงกล้วยาได้เอง (ติดตามได้) ชื่อเฉพาะเพียง ตายาง มาจาก เมืองจีน แต่ผลผลิตยังเป็นน้ำยางด้วย มีคุณภาพต่ำ ควรได้รับการพัฒนาเป็นยางแผ่น รมควัน ราคาจะดีกว่านี้มาก นอกจากนี้ การปลูกยางในพื้นที่ข้าวไร่และป่าเดิม นั้น ยังส่ง ผลกระทบต่อวัฒนธรรมการปลูกข้าวไร่ และทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ยังไม่ทราบว่าได้ มีการกำหนดปริมาณพื้นที่ในการปลูกยางหรือไม่
- ทิศทางการพัฒนาของลาวในปี 2006-7 มีแผนการแก้ปัญหาความยากจนเป็นเรื่องหลัก ดังนั้น จะเน้นเป็นพิเศษสำหรับสิ่งใดที่เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา และพืชผล ทางเกษตร รวมถึงการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะ (ชายแดน) เช่น บ่อเต็นแดนคำ ดึงดูดผู้คนมาลงทุนในลาว
- เรื่องความรู้เล็กๆ น้อยๆ เช่น บ้านพัก ร้านอาหาร และการติดต่อสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ และ internet สำหรับนักท่องเที่ยว (back-pack) ที่ชอบธรรมชาติ ชอบเมืองเก่า สิ่งอำนวยความสะดวกก็มีพอเพียง ราคาไม่แพง แม้ว่าแต่ละอย่างจะมีให้เลือกไม่มากนัก มีเพียงเรื่องการ เดินทางไปต่างเมือง ต้องตรวจสอบเที่ยวรถให้ดี เพราะไปเมืองไกลๆ จะมีรถเพียงวันละ เที่ยวเท่านั้น และถนนหนทางระหว่างเมืองยังไม่ค่อยดีเท่าไรนัก
- อย่างไรก็ตามก็ดี คณะเรายังไม่สามารถหาคนสำคัญในการติดต่อประสานงานเพื่อทำงาน ศึกษาวิจัยร่วมกับฝั่งไทย คงต้องทำงานให้ส่วนนี้ต่อไป

จีน (บ่อหาน เมืองลา จิ่งหงจีตี้ และคำลั่ว)

คณะเราเดินทางไปสิบสองปันนา โดยอาศัยรถบัส หลวงน้ำทา-เมืองลา ระยะทาง 125 กม. ค่าเดินทางคนละ 45 หยวน (ประมาณ 225 บาท) ใช้เวลาประมาณ 4 ชม. และ ต่อรถจะเมืองลาไปจิ่งหงจีตี้ หรือสิบสองปันนาอีก ต่อหนึ่ง รถออกหลวงน้ำทาเวลา 0830 น. ต้องมาซื้อตั๋วกันตั้งแต่ 0730 น. ทานอาหารเช้าโดยเร็ว แล้วกลับมา จอมที่นั่นในรถ ซึ่งผู้โดยสารส่วนใหญ่ก็เป็นคนจีนอย่างที่เราจะเป็น หลายท่านบอกว่าจะไปสิบสองปันนา เช่นเดียวกับเรา รถบัสที่เรานั่งมา พอผ่านเมืองต้องลงไปขึ้นชื้อกับบ้อม เข้าใจว่าเป็นการตรวจเช็คการเดินทาง และผู้โดยสารเมื่อเข้าออกทุกเมือง นั่งมาไม่นาน ถึงด่านชายแดนลาว-จีน (บ่อเต็น-บ่อหาน) เราต้องข้าม พาสปอร์ตออกจากลาว อีก 1 กม. ต่อมาเรามาถึงด่านจีน ใหญ่โตโอ้อำมาก เราต้องผ่านการกรอกแบบฟอร์ม

ตรวจใช้หัวดุนก และกรอกใบเข้าเมือง คณะเรามีเหตุการณ์เกิดขึ้นเล็กน้อย คือว่า หนึ่งในคณะของเราส่งเอกสาร แล้วลืมเซ็นชื่อ เจ้าหน้าที่เขาก็ยื่นกลับมาให้เซ็น แล้วเซ็นเป็นภาษาอังกฤษไม่ตรงกับในพาสปอร์ต คราวนี้ เขาเลยตรวจสอบใหญ่ ใช้เวลานานกว่าจะผ่านมาได้ นับว่า ด้านจีนตรวจสอบเข้มงวดใช้ได้ทีเดียว

ผ่านจากด่านไปแล้วเส้นทางไม่ได้ใหญ่โตแล้ว เป็นทางเล็กๆ เชื่อมเมือง แต่ก็กำลังสร้างทางใหญ่ นั่นคือ R3E เป็นถนน 4 เลน เชื่อมไปยังจิ่งหิง และ คุณหมิง (อาจเรียกถนนเส้นนี้ว่า คุณหมิง-กรุงเทพฯ ก็ได้) การสร้าง R3E นั้น บางช่วงเป็นการขยายถนนสายท้องถิ่น แต่บางช่วงที่มีลักษณะคดโค้งก็ตัดถนนใหม่ ทำให้เราต้องเผชิญถนนหนทางที่ไม่สะดวกนัก การก่อสร้างถนน R3E ในพื้นที่ภูเขาในบริเวณนี้ดูยิ่งใหญ่มาก เพราะมีความพยายามทำให้เส้นทางตรงมากที่สุด หลายครั้งมองจากรถออกไปจะพบว่าเมื่อถนนผ่านลำห้วย ก็จะสร้างเสาชานขนาดใหญ่มารองรับ และแน่นอนเมื่อผ่านภูเขาเราก็อาจต้องเข็นภูเขาบ้าง และเจาะอุโมงค์ทะลุภูเขา นับว่าเป็นการลงทุนที่มหาศาลจริงๆ

ถนน สี่เลนส์ ในเขตจีน

ก่อนถึงเมืองลา สภาพแวดล้อมระหว่างในช่วงที่ป่า จะเป็นป่าหนาที่ที่มีความสมบูรณ์มาก รถบัสวิ่งจอดรับส่งผู้โดยสารในเมืองเล็กๆ มาถึงเมืองลาประมาณเที่ยงครึ่ง มาถึงเมืองจีนต้องตั้งนาฬิกากันใหม่ เวลาที่เมืองจีนเร็วกว่าไทย 1 ชม. ก่อนต่อรถไปสิบสองปันนา เราแวะทานอาหารเที่ยง และทราบทันทีว่าการสื่อสารที่นี่ต้องภาษาจีนเท่านั้น เขาไม่ใช่อังกฤษ และไม่มีชาวไต ที่พอจะฟังภาษาถิ่นออก มีแต่จีนเท่านั้น การสั่งอาหารจึงทุลักทุเลเล็กน้อย คือสั่งโดยชี้เอาจากอาหารโต๊ะข้างๆ ก็พอได้อีกกัน อาหารมื้อแรกในจีนนับว่ารสชาติไม่เลวทีเดียว เราจับรถต่อไปสิบสองปันนา 4 คน 132 หยวน (ประมาณคนละ 165 บาท) รถบัสขนาดไม่ใหญ่มาก คนไม่เต็ม แต่ก็ยังมีผู้โดยสารขึ้นลงอยู่เรื่อยๆ มีหลายคนที่ต้องหยุดหยุดกับการสูบบุหรี่อย่างอิสระในรถบัส จากเมืองลานั้น สภาพข้างทางเริ่มเป็นพื้นที่เกษตรชัดเจน มียางพารามากมาย แม่น้ำสั้นๆ ส่วนที่ราบก็ทำปลูกผัก ผลไม้เต็ม

ไปหมด ที่สะดุดตา คือ สวนกล้วยหอมจำนวนมาก ปลุกแบบยกร่อง แถวเรียงหนึ่ง มีอยู่ทีหนึ่ง เป็นสวนกล้วยมันใหญ่ขนาดที่เรานั่งรถเป็นกิโลสองกิโล ก็ยังเป็นสวนเดิมอยู่เลย ที่นี้ไม่ค่อยจะเห็นที่รกร้างว่างเปล่าทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์เลย สำหรับเส้นทาง R3E แยกออกจากถนนท้องถิ่นเดิมที่เมืองลุน (mung lun) ตรงไปจิ่งหงซีตี้ และต่อไปคุนหมิง แต่ เส้นทางเดิมที่เรานั่งรถมา จะเลียบคดโค้งไปกับแม่น้ำโขงจนถึงเมืองจิ่งหงซีตี้

คณะเราได้รับความช่วยเหลือจากคุณสุรพล เครือสุวรรณ (ปูลิง) ซึ่งมาสอนภาษาไทยอยู่ที่วิทยาลัยสิบสองปันนา ช่วยแนะนำสถานที่ศึกษาดูงาน และประสานให้เข้าพบส่วนงานราชการของเมืองจิ่งหงซีตี้ ในสิบสองปันนา รวมทั้งนำอาจารย์และนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยมาช่วยเป็นไกด์ให้เราถึง 3 คน ได้แก่ อ.เสี่ยวหวง คุณมิเชล และคุณอีตาน ก่อนจะเริ่มการเดินทางในจีนขอทำความเข้าใจการแบ่งเขตการปกครองก่อนว่า ประเทศจีนแบ่งเป็น 36 มณฑล แต่ละมณฑลมีขนาดใหญ่มาก (มี 30 มณฑลขนาดเท่าประเทศไทย) ขณะนี้เราอยู่ในมณฑลหยุนหนาน หรือ ยูนนาน (ที่เรียกกันในไทย) เป็นมณฑลหนึ่งทางตะวันตกเฉียงใต้ หรือทางใต้ของจีน มีแขวงใหญ่ๆ หลายแขวง และ สิบสองปันนามีเมืองจิ่งหง⁴ หรือ จิ่งหงซีตี้เป็นเมืองหลัก และในแขวงนี้ยังมีเมืองสำคัญต่างๆ เช่น เมืองไฮ และ ต้าลั่ว เป็นต้น เราเข้าพักที่โรงแรมจิ่งผิง (3 ดาว) ใกล้ๆ กับวิทยาลัย เมืองจิ่งหงซีตี้ เป็นเมืองใหญ่มีแม่น้ำโขง หรือ หลานซางเจียงไหลผ่าน กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว ถนนหนทางใหญ่โต ตึกรวมบ้านช่องใหญ่โต มีเอกลักษณ์ของชาวไตลื้อปรากฏเป็นลักษณะจำหลังคาให้เห็นทั่วไป ผู้คนก็ยังไม่หนาแน่นนัก มีการสัญจรตามท้องถนนด้วยยานพาหนะตั้งแต่จักรยาน รถสามล้อ รถมอเตอร์ไซด์ ไปจนถึงรถยนต์ ที่มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันไป เน้นไปที่วัตถุประสงค์ในการใช้เป็นหลัก และแน่นอนว่าที่เมืองจีนนั้นใช้แตรกันคุ่มจริงๆ แต่คงเพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นได้

จิ่งหงซีตี้ กาดทราย บ้านคองหลวง และบ้านมอง

วันรุ่งขึ้น เราเดินทางไปนอกเมืองด้านตะวันตกห่างไปไม่กี่กิโลนัก เป็นพื้นที่การเกษตร เรียกว่า กาดทราย อยู่ติดกับสนามบิน ปูลิงแนะนำบ้านมอง⁵ เป็นหมู่บ้านที่ชาวเชียงแสนในอดีตประมาณ 170-180 ปี มาแล้วย้ายมาอยู่ที่นี่ ด้วยความสัมพันธ์ทางเจ้าผู้ครองเมืองเชียงแสนกับเชียงรุ่งในขณะนั้น จึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ มีวัด และศาลพระมั่งราย ให้รำลึกถึงถิ่นที่จากมา เมื่อได้ยินภาษาที่พูดคุยกับคณะเรา ก็พบว่ามีความคล้ายคลึงกับภาษาเมืองของทางเหนือมาก วันนี้เวลาไม่มากนัก เราจึงตัดสินใจว่าจะมาอีกครั้งในวันหลัง อีกหมู่บ้านที่เราไปคือ บ้านคองหลวง ซึ่งน่าจะเป็น กองหลวง หมายถึง อยู่บนที่สูงและมีขนาดใหญ่ ปูลิงพาเราไปชมวัดคองหลวงเชียงรุ่ง ซึ่งคนเผ่าคนแก่มากันมากมายกำลังเตรียมงานบุญใหญ่กันอย่างระมัดระวัง ชาวบ้านที่นี่เป็นชาวไตลื้อ ก็พอได้พูดคุยกัน ตูเจ้า เจ้าอาวาสรู้จักเมืองไทยดี เพราะเคยไปเมืองไทยหลายครั้ง และที่สำคัญคือ การบูรณะวัดของชาวไตลื้อได้รับความช่วยเหลืออย่างดีจากเครือข่ายพระสงฆ์ไทยและพม่ารวมทั้งวัดบ้านมอมด้วย ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการปฏิวัติวัฒนธรรมในประเทศจีน ปี 1954 จีนได้รวมเป็นหนึ่ง การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อใดๆ ของกลุ่มคนและชนเผ่าต่างๆ ต้องหยุดพักกันเป็นเวลานาน จนมาถึงยุคปัจจุบัน ได้เปิดให้มีการแสดงตัวตนทางชนเผ่าและวัฒนธรรมอีกครั้ง ด้วยเหตุด้วยเรื่องการท่องเที่ยว เครือข่ายศรัทธาชาวพุทธศาสนาในภูมิภาคเดียวกัน จึงได้ช่วยกันบูรณะฟื้นฟู วัดและบวชพระ ตลอดจนให้พระสงฆ์ไปศึกษาพระธรรมในประเทศไทย เป็นเครือข่ายที่น่าสนใจ การฟื้นฟูวัดในสิบสองปันนามีประมาณ 20 วัด

นอกจากนั้น เรายังได้คุยกับ อาปิง ซึ่งเป็นประธานชุมชนบ้านคลองหลวง ได้ทราบรายละเอียดเล็กน้อยเกี่ยวกับการปกครองในระดับชุมชนว่า มีทั้งสภาคนหนุ่มสาว หรือสภาคนทำงาน ซึ่งใครจะเป็นได้ต้องสังกัดพรรค และมีสภาที่ปรึกษา ซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ คอยช่วยแนะนำ อาปิงเล่าถึงการทำมาหากินในหมู่บ้าน ทั้งเรื่องยางพารา และกล้วยหอม ตลอดจนพืชเกษตรอื่นๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่เราสนใจอยู่แล้ว ดังนั้น เราจึงมีแผนที่จะลงมาบ้านมองและบ้านคลองหลวงอีกครั้ง และแบ่งเป็น 2 ทีมเพื่อเจาะลึกเรื่องประวัติศาสตร์ชาวเชียงแสนในอดีต และการทำยางและกล้วยหอมของชาวไตลื้อ

สำหรับประวัติชาวเชียงแสนในอดีต ต้องขอเว้นไว้ให้คณะที่ไปเจาะลึกเล่าให้ฟัง คณะนี้เป็นทีมที่มาคุยเรื่องยางและกล้วย วันที่มาคุยนี้พอดีเป็นวันทำบุญ เรียกว่า หยาดน้ำ ชาวบ้านแต่งตัวงดงามมาทำบุญและมีครัวทานประดับด้วยผ้า (เงินหยวน) เต็มพระวิหาร บางกลุ่มก็แต่งตัวกันมาเตรียมฟ้อน รอบๆ บริเวณวัดประดับด้วยตุ๊กตาและเวทีการแสดงได้ฟังมาว่าจะมีงานบุญ 10 วัน และที่อลองใหญ่ๆ มี 3 ครั้ง วันนี้เป็นวันแรก นับเป็นวันคนเฒ่าเพราะได้โชว์ฟ้อนบนเวทีนับสิบชุด อีก 3 วัน จะเป็นวันบุญที่คนหนุ่มสาวได้แสดงออกกัน และครั้งที่ 3 จะเป็นงานใหญ่ เชิญชวนผู้คนมาจากหลากหลายที่ เคยมีคนบอกว่าศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไตลื้อนั้นลึกซึ้งและยิ่งใหญ่ ก็เพิ่งมาเห็นกับตาคราวนี้จริงๆ

ท่ามกลางงานวัดที่ผู้คนขวักไขว่ นับว่าลำบากพอต่อการจะตั้งอาปิงมาเล่าเรื่องให้เราฟังได้ แต่ก็ปลื้มตัวมากที่ได้ฟังว่า เรื่องอย่างนั้น อาปิงบอกว่าปลูกกันทั้งหมู่บ้าน บ้านละประมาณ 3-5 ไร่ (ประมาณ 1.2 - 2 ไร่) ปลูกบนที่สูง ทั้งหมู่บ้านรวมกันประมาณ 1,000 ไร่ (กว่า 400 ไร่) สวนยางที่เราไปคุยกันคือ สวนยางของวัด มีพื้นที่ 10 ไร่ (กว่า 4 ไร่) มียาประมาณ 400 ต้น (1 ไร่ ปลูกได้ 32 ต้น) ซึ่งจะจ้างชาวบ้านมาสอย (กรีต) น้ำยางค่าจ้าง 20 หยวน (100 บาท) ต่อวัน รายได้เข้าวัด ระบบการปลูกยาง ใช้พันธุ์ 662, 774 และ 512 กระจายในหมู่บ้าน ซึ่งให้ผลไม่แตกต่างกัน การปลูกมีระยะห่างการปลูก 2.5-3 ม. ต่อต้น และ ระยะห่างระหว่างแถว 6-8 ม. ปลูก 8 ปี จึงได้กรีต กรีตตอนตี 4 ถึง 6 โมงเช้า เก็บน้ำยางเสร็จประมาณ 10-11 โมง หนึ่งปีกรีตยางได้ 8 เดือน ระหว่างเดือนมีนาคม (15 ค่ำ) - เดือนตุลาคม (15-20 ค่ำ) กรีตยางวันเว้นวัน พอดีกับพ่อค้ามารับซื้อน้ำยางราคาค่อนข้างดี ประมาณ 18 หยวน/กก. (80 บาท) แต่ราคาก็มีแกว่งบ้างเช่น อยู่ในช่วง 17 - 28 หยวน (75-140 บาท) หากขายเป็นยางถ้วย (ก้อน) จะได้ กก.ละ 11-12 หยวน (55 - 60 บาท) การปลูกยางพาราที่นี้ชาวบ้านสามารถทำเองได้หมด ตั้งแต่การปรับพื้นที่ให้เป็นระดับ (contour) การทำกล้ายาง ตัดตา ตลอดจนกรีตยาง ที่ต้องซื้อคือ ตายางพันธุ์ และปุ๋ยเคมี เป็นปุ๋ยผสมต้องใส่ 5-6 กระสอบๆ ละ 100 หยวน (500 บาท) หนัก 30 กก. ส่วนต้นยางที่หมดอายุแล้ว หากเป็นต้นเล็ก อายุไม่มาก (30 ปี) ขายได้ต้นละ 200-300 บาท ส่วนต้นแก่และขนาดใหญ่ 40-50 ปี ขายได้ 400-500 บาท ขายเอาทำเฟอร์นิเจอร์และสร้างบ้าน อาปิงบอกว่าทำยางพาราเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี

ส่วนเรื่องกล้วยหอม เพิ่งเอามาปลูกไม่นาน 2-3 ปี ปลูกบนที่นาเดิม ปลูกครั้งหนึ่งได้ 3 ปี เพราะใช้หน่อของต้นเดิม หลังจาก 3 ปี ก็ต้องเตรียมดินลงหน่อกล้วยกันใหม่ การปลูกกล้วยหอมจะปลูกแบบยกทรงต้นเดียว แต่ละต้นห่างกัน 1.8 ม. และร่องห่างกัน 2-2.5 ม. หน่อกล้วยต้องซื้อจากในเมือง เป็นก้อนใส่ถุงไว้ มี 5-6 ใบ ราคา หน่อละ 5 บาท ในพื้นที่ 1 ไร่ จะปลูกได้ 140-150 ต้น บ้านหนึ่งจะปลูกประมาณ 2 ไร่ (0.8 ไร่) การปลูกกล้วยต้องใช้ปุ๋ยผสมกับยาใส่ในดินก่อนปลูก (คาดว่าป็นยากันเชื้อรา) และ ต้องใช้ยาฆ่าเชื้อโรคและแมลงศัตรูพืชที่ใบ ซึ่งมัก

เกิดมาก กล้วยอายุประมาณ 2 เดือน จะออกเครือ และต้องห่อด้วยถุงพลาสติก 2 ชั้น สีขาวและสีฟ้า (บางแห่งเพิ่มขึ้นของหนังสือพิมพ์เข้าไปอีก) เพื่อให้ได้กล้วยที่สวยและสมบูรณ์ ถุงนี้ซื้อจากตลาด 0.8 หยวน/ถุง (ประมาณ 1 บาท) ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ไม่ได้ ชาวสวนกล้วยจะตัดกล้วยขายได้ประมาณเดือนที่ 10 ราคาขายประมาณ กก.ละ 1 หยวน (5 บาท) ขายให้กับพ่อค้าชาวจีนที่มาจากคุนหมิง และกวางโจว ที่มาซื้อในพื้นที่ และส่งต่อไปขายในจีนแผ่นดินใหญ่ สิงคโปร์และไต้หวันเป็นตลาดสำคัญ สำหรับในปีที่หนึ่งนั้น แม้จะได้ผลผลิตแล้วแต่ก็ยังไม่ได้กำไร เพราะต้องลงทุนมาก เช่น ค่าจ้างในการเตรียมที่ เตรียมดิน ค่าหน่อกล้วย ค่าเช่าที่สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ของตนเองหรือต้องการปลูกจำนวนมาก รายได้จากกล้วยปลูก 2 มู (0.8 ไร่) ประมาณ 8,000-9,000 หยวน (40,000-45,000 บาท) ราคากล้วยก็มีขึ้นลงอยู่บ้าง สิ่งที่ต้องระมัดระวังในการปลูกกล้วยคือ เรื่องน้ำท่วม หากท่วม 7 วัน กล้วยก็จะตาย อาบิง สรุปรเปรียบเทียบกล้วยกับพืชอื่นๆ ให้ฟังว่า ทำยางพารา (ที่สูง) รายได้ดีกว่า ทำกล้วย (ที่ลุ่ม) และ ทำกล้วย ดีกว่า ข้าวโพด

ต่อมา อาจารย์ปูลึง พาเราเข้าพบ คุณลุงนิตย บุนนิตเรก ซึ่งเป็น ผู้จัดการ xishuangbanna kinhong industrial zone development co.,ltd บริษัทนี้ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรกในสิบสองปันนามีพื้นที่ 11.8 ตร.กม. ใน gadong sub-district ขณะนี้อยู่ในช่วงการพิจารณา EIA น่าจะได้ดำเนินการก่อสร้างอีก 1 ถึง 2 เดือนข้างหน้า คุณลุงนิตย มาอยู่ที่นี้ 2 ปีแล้ว พูดถึงสิบสองปันนาให้เราฟังว่า หากมาจากเมืองไทยมาทางท่าลี่เหล็กจะดีกว่า แต่เสียที่ด้านมากไปหน่อย ที่ผ่านมาก็มีคนไทยมาเยี่ยมหลายคน เช่น อ.ชยันต์ วรรณภูติ และ อ.วสันต์ ปัญญาแก้ว จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น ที่นี่เคยมีคนไทยมาติดต่อลงทุนเช่นกัน แต่ไม่คืบหน้าไปไหน ทำให้เรามีทัศนคติไม่ค่อยดีกับเรานัก สำหรับนิคมอุตสาหกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่นี้ มีข้อดีหลายประการ ประการแรก เป็นทำเลที่ส่งสินค้าไปยุโรปได้สั้นที่สุด ไปหลวงพระบาง หรือสิงคโปร์ก็ไมไกล หรือไปแหลมฉบัง ก็เพียง 1,000 กว่า กม. เท่านั้นเอง นอกจากนั้น ยังมีข้อตกลงกับลาวและพม่าในเรื่องการเดินทางและสิทธิพิเศษจากประเทศจีนเพราะอยู่ในพื้นที่ยังไม่พัฒนา ซึ่งยังมีพื้นที่ลักษณะเช่นนี้อีก แต่ต้องทำตรงนี้ให้ดีก่อน และที่สำคัญผู้คนและวิถีชีวิตที่สิบสองปันนาคือ คล้ายๆ คนไทย คุยกันรู้เรื่อง และอยู่สบาย

นอกจากนั้น คุณลุงนิตย ยังบอกแนวทางของนิคมนี้ว่าเป็น นิคมที่มุ่งผลิตสินค้าไฮเทคและไบโอเทคโนโลยี อุตสาหกรรมเคมี และอุตสาหกรรมทอผ้า เป็นต้น ซึ่งในช่วง 5 ปีแรก อาจต้องค่อยๆ พัฒนาศักยภาพของคน โดยเฉพาะคนท้องถิ่นให้สามารถรองรับกับโรงงานที่มาลงทุนได้ เพราะสถาบันที่สิบสองปันนามีเพียงระดับวิทยาลัยเท่านั้น ขณะนี้ก็มีการอบรมภาษาไทยกันบ้างแล้ว การดำเนินการของนิคมจะดำเนินการให้สอดคล้องไปกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น การจัดทำ EIA ก็ทำตามที่ถูกระเบียบกำหนด และรักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์พื้นที่และวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ เช่น อาจมีการนำชมการผลิตชาของชาวจีน เป็นต้น คุณลุงนิตยขยายความว่า สิบสองปันนา มีมิติหลายประการ เป็นทั้งพื้นที่ปลูกยางพาราอันดับสองของประเทศจีน มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เร็วมาก โดยเฉพาะที่มาจากการท่องเที่ยว และที่มีป่าไม้สมบูรณ์ที่สุดในยูนนาน ถามว่าเชื้อเชิญโรงงานประเทศใดบ้างมาลงทุน เน้นอันดับแรกต้องมาจากประเทศไทย และเชิญจากทั่วโลก สำหรับเรื่องการขนส่งนั้น หากเส้นทาง R3E และ R3W ก่อสร้างเสร็จแล้วจะมีประโยชน์ต่อการขนส่งมาก เพราะทางน้ำนั้น การเดินเรือแม้ว่าจะถูกกว่าแต่รับ load ได้ไม่ถึง 300 ตัน และไม่ได้เดินเรือทั้งปี และความเข้าใจเรื่องนิคมในประเทศจีนนั้น แม้ว่าจะเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ แต่ประเทศอเมริกาได้มาลงทุนเกือบ 50 ปีแล้ว นิคมหนึ่ง จะเช่าในเวลา 50 ปี ครบเวลาต้องย้ายที่ใหม่ ประมาณว่าขณะนี้มีโรงงาน 500,000 โรง และจีนก็เก็บภาษีได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

เช้าอีกวัน เราได้รับเชิญให้เป็นเยี่ยมหมู่บ้านชา บ้านของท่านแป่ว⁷ อยู่ใกล้กับเมืองซือเหมา ห่างจาก สิบสองปันนา กว่า 100 กม. ทางรถตามทาง R3E ไปทางซือเหมา แล้วแยกเข้าทางเล็ก ขึ้นที่สูง ลัดเลาะภูเขาสามารถชมเวลาประมาณ 2 ชม. ที่นี้เป็นหมู่บ้านชาไต้ลื้อ 3 บ้านอยู่ติดกัน ได้แก่ หนองแปดก หนองจีน และเมืองหุน และมีวัดราชศรีธาเชียงมัน เป็นศูนย์กลางร่วมกัน อยู่ระหว่างการบูรณะฟื้นฟูเช่นกันกับวัดอื่นๆที่เราพบ วัดมีพระวิหารใช้เงินฟื้นฟูกว่า 280,000 หยวน ยังไม่แล้วเสร็จดี และโบสถ์ ซึ่งศรัทธาจากเมืองไทยมาสร้างไว้งบประมาณ 55,000 หยวน (275,000 บาท) ส่วนบ้านชาไต้ลื้อเป็นบ้านยกพื้นมีห้องโถงเดียว ในโถงใหญ่นี้แบ่งส่วนทำอาหารและมีเตาไฟอยู่ในบ้านให้ความอบอุ่น และกันที่อีกส่วนหนึ่งไว้เป็นห้องนอน เราได้รับเชิญทานอาหารเที่ยงกับพ่อเฒ่าไต้ลื้อ ซึ่งล้วนมาอายุยืนกันทั้งนั้น แต่ละท่านไม่ต่ำกว่า 60 ปี ยังแข็งแรง และพยายามพูดคุยภาษาที่พอจะรู้เรื่องกันอยู่บ้าง หากอยู่อีก 2 วันคุยกันรู้เรื่องแน่ พ่อเฒ่าบอกว่า ชาวบ้านทำการเกษตร ปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกมะนาวคำ (ผักทอง-สีส้มสด) ส่งออกไปสิงคโปร์ ปลูกยางพารา สำคัญคือปลูกชากันมาก ทำมาแต่โบราณ จึงขึ้นว่าเป็นจุดเริ่มต้นแหล่งเส้นทางชาโบราณ พ่อเฒ่าบอกว่าทำงานมากมายแต่ก็ไม่มีเงินเก็บกันเลย พ่อเฒ่าพูดเสร็จก็หัวเราะ แสดงว่าไม่ทุกข์มาก แล้วยังบอกว่ายังติดค้างจ้างสล่าต่างเมืองทำพระวิหาร อีกประมาณ 20,000 หยวน ซึ่งก็หาเงินศรัทธาทำไปเรื่อยๆ ซึ่งทางปุลึงคงได้ประสานเครือข่ายศรัทธามาช่วยกันอีก ก่อนจากมาเราได้แวะเยี่ยมไร่มะนาวคำ (ผักทอง) ซึ่งชาวบ้านกำลังเก็บผลผลิตขายพอดี ตกลูกละ 5 หยวนหลายคนเลยได้มาเป็นที่ระลึก และแวะชมไร่ชา เป็นภาพพานอรามาสุดลูกหูลูกตา บริเวณปลูกชานี้มีความสูงกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล นับเป็นสินค้าที่ขึ้นชื่อของเมืองซือเหมา และก่อให้เกิดอุตสาหกรรมการแปรรูปชาต่อเนื่องอีกมากมาย ทำให้เราเริ่มเข้าใจในการส่งเสริมของรัฐให้ชาวบ้านปลูกชาในที่สูงมาก และปลูกยางพาราในที่ต่ำลงมา (700 ม.) และปลูกกล้วยหอมในที่ราบลุ่ม สามพืชนี้ทำรายได้ดีแก่เกษตรกร

R3W เมืองด้าลั่ว และบ้านอาซา

จากนั้นเราวางแผนที่จะไปสำรวจเส้นทาง R3W ซึ่งเป็นเส้นทางจากสิบสองปันนาเข้าสู่ชายแดนพม่าที่เมืองด้าลั่ว ระหว่างเส้นทางนั้น เราโชคดีได้อาโตะ (พี่) สื่อมวลชนชาวอาซา ร่วมทางไปด้วยเพื่อพาเราไปเยี่ยมชมนบ้านอาซาซึ่งอยู่ระหว่างทาง เส้นทาง R3W 4 เลน ออกจากจังหวัดฉีตี้ ไปถึงเมืองไฮ ประมาณ 35 กม. สามารถเดินทางได้โดยสะดวก แต่หลังจากนั้นอีกประมาณ 80 กม. กว่าที่จะถึงเมืองด้าลั่ว ชายแดนจีน-พม่า อยู่ระหว่างการก่อสร้างขนาดใหญ่ มีทางแยกทางเบี่ยงมากมาย บนเส้นทางนี้เราจะผ่านเมืองไฮ ซึ่งเป็นเมืองที่มีชาวไตและอาซาอยู่มากที่สุด ประมาณ 100,000 และ 50,000 คนตามลำดับ เป็นเมืองที่อยู่สูงกว่า 1,000 ม.จากระดับน้ำทะเล มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ชาวอาซาก่อกลุ่มแรกๆ ปลุกขามากกว่า 800 ปี แล้ว ชาวอังกฤษได้มาตั้งโรงงานชาในปี 1930 และเชื่อว่าชาป่าอายุ 800 ปีต้นสุดท้ายได้เหิงตายลงไม่นานนี้เอง แต่ว่าพี่อาโตะบอกว่า มีอาซาอีกหมู่บ้านหนึ่ง บอกว่ายังมีต้นชาป่าอายุกว่า 1,000 ปีอยู่ เส้นทางที่เราผ่านนี้จะผ่านจุดที่สูงที่สุดของบริเวณนี้ ซึ่งในเวลาประมาณ 9 โมงเช้านั้นหมอกหนา สามารถมองเห็นสิ่งที่อยู่ข้างหน้าไม่เกิน 20-30 ม.เท่านั้นเอง จึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เรามาถึงเมืองด้าลั่วเกือบๆเที่ยง พบว่าเป็นเมืองที่เงียบมาก ทั้งๆที่โรงแรมและบ้านเรือนร้านค้าหนาแน่น สาเหตุสำคัญมาจากการปิดกั้นในในชายแดนฝั่งพม่า ซึ่งเพิ่งปิดมาได้ไม่นานประมาณ 2 ปี เดิมเมืองด้าลั่วและชายแดนจะมีคนจีนเดินทางมาเที่ยวและไปกาสีโนเยอะมาก สูญเสียเงินไปกับการพนันมากมาย ทางรัฐบาลจีน จึงห้ามการไปเล่นการพนันโดยตรวจสอบที่ด่านชายแดน ทำให้กาสีโนต้องปิดตัวลงตามมาเพราะไม่มีลูกค้ามาเล่นเช่นเดิม เราไปถึงชายแดนจีน-พม่า ซึ่งมีภูเขาและต้นไม้ใหญ่หลายต้นเป็นฉากสัญลักษณ์อยู่ด้านหลัง ด้านและอาคารทำการมีขนาดใหญ่โต แต่ก็เงียบเหงาเช่นเดียวกันกับเมืองด้าลั่ว อย่างไรก็ตามก็ดี หากเส้นทาง R3W ก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยในปีนี้ เมืองเหล่านี้ก็จะกลับมาคึกคักด้วยบทบาทใหม่ที่ต่างจากเดิม

ขากลับ เราได้แวะบ้านอาซาดังที่ตั้งใจไว้ บ้านเรือนอาซาไม่แตกต่างจากบ้านไตลื้อ จึงได้คิดว่าบางครั้งเราจึงไม่อาจแน่ใจได้ว่าหมู่บ้านที่เราเห็นหลังคาแบบไตลื้อ จะเป็นชาวไตลื้อทั้งหมด อาจเป็นชนเผ่าอื่นก็ได้ พ่อเผ่าอาซาและครอบครัวต้อนรับเราด้วยน้ำชาร้อนๆ และเล่าให้ฟังว่า หมู่บ้านย้ายมาจากที่สูง เพราะทางรัฐเขาไม่ให้จุดไฟ เพื่อให้ป่าฟื้น ย้ายลงมาตั้งแต่ปี 1970 (37ปี มาแล้ว) มีกันอยู่ 60 หลัง มีกว่า 10 ตระกูล และมีอาชีพทำนาปลูกกล้วย ปลูกยางพารา ทำชาชนิดหน้อย และแน่นอนป็นแก๊ป ถูกยึดไปหมดแล้ว คนหนุ่มสาวก็มีบ้างที่ไปหางานทำในเมืองใหญ่ๆ ของจีน และไปเมืองไทย 2 คน อยู่ที่แม่สาย ความเป็นอยู่ที่ไม่ลำบาก เพราะมีข้าวกินและทำยางพาราก็ได้ผลดี ชายน้ำยาและยางก้อน ทำมาตั้งแต่ปี 1964 กว่า 40 ปีมาแล้ว ส่วนเรื่องประเพณีวัฒนธรรมนั้น เหลือประเพณีสำคัญ 3 ครั้งในหนึ่ง เหมือนเช่นชาวอาซาที่อื่นๆ เดิมก็มีประเพณีทั้งปี แต่ที่เป็นเช่นนี้เพราะการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งใหญ่ของจีน ทำให้วัฒนธรรมอื่นๆ หยุดชะงักไปชั่วคราว เช่นเดียวกับวิถีปฏิบัติของชาวไตลื้อที่เล่าไปแล้ว หลังจากการสนทนาจบลง เราก็เดินทางกลับเข้าเมืองจังหวัดฉีตี้ในช่วงเย็นเพื่อเตรียมตัวพบกับเจ้าหน้าที่คนสำคัญของเมืองจังหวัดฉีตี้

สิบสองปันนา และทิศทางการพัฒนา

เรานัดหมายจับน้ำชายามค่ำกับพี่นางเก้ง^๕ (ชื่อไตลื้อ) ซึ่งเป็นหัวหน้าห้องงาน (สำนักงาน) ปกครองและส่วนงานต่างประเทศของเมืองจิ่งหงซีตี้ หลังจากคณะเราได้เล่าถึงที่มาที่ไปการมาเยือนสิบสองปันนาในครั้งนี้ พี่นางเก้งได้เกริ่นว่าสิบสองปันนากับไทยเป็นพี่น้องกัน กินน้ำจากแม่น้ำเดียวกัน ไปมาหาสู่กันเสมอ แล้วเล่าต่อว่าในสิบสองปันนานั้นใน 3 คน จะเป็นคนไตลื้อ 1 คน ที่เหลือเป็นคนชนเผ่าอื่นๆ ประมาณ 13 เผ่า ไตลื้อมีภาษาเขียนของตนเอง ได้แก่ ภาษาเก่า หรือภาษาธรรมในโบสถ์ และภาษาไตลื้อที่ใช้ในปัจจุบัน ขณะที่ชนเผ่าอื่นส่วนใหญ่มีเพียงภาษาพูด หรือใช้อักษรของจีนหรือภาษาอังกฤษมาช่วย ประมาณปี 1989 ได้มีการทำระบบตัวเขียนภาษาต่างๆ เช่น อาซา แต่ไม่ได้ความนิยม ใช้เพียงในสื่อ เช่น ทีวี เท่านั้น การสืบทอดความรู้ นิทาน หรือวรรณกรรมต่างๆ จึงต้องผ่านการบอกเล่าจากคนแก่แก่คนแก่เท่านั้น นอกจากนี้ ชนเผ่าทั้งหลายจะมีประเพณีวัฒนธรรมประจำปี และทั้ง 13 เผ่าชนที่นี้อยู่ด้วยกันด้วยความรัก ไม่ทะเลาะกัน และมีชื่อเสียงในด้านนี้มาก

ในด้านการเกษตร ในที่ราบชาวบ้านจะทำนา ปลูกผัก ถั่ว ปลูกกล้วย และข้าวโพด ส่วนที่สูง ก็จะปลูกยางพารา ปลูกชา พิเศษสำหรับชาวเขาปลูกต้นไม้ทำยาสมุนไพร เมื่อนี้มีรายได้มากจากการท่องเที่ยว ปีที่แล้วมาถึง 3 ล้านคน ส่วนหนึ่งมาจากสภาพอากาศที่ไม่หนาวรุนแรงเหมือนมณฑลอื่นๆ และมีสภาพธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ พี่นางเก้ง เล่าถึงประวัติศาสตร์โดยย่อว่า สิบสองปันนาว่า ตั้งเป็นแขวงขึ้นมาเมื่อปี 1953 หลังการรวบรวมจีนเป็นหนึ่งเดียวในปี 1949 ในปี 1960 เริ่มปลูกยางแล้ว และปี 1961 ประธานาธิบดีโจอินโฮลเดินทางมาที่นี่ แต่เดิมการเดินทางลำบากมาก ต้องใช้ม้าต่าง ใช้เวลามาก ชนเผ่าอยู่บนดอยสูง เดี่ยวนี้มีนโยบายให้ลงมาอยู่ที่ต่ำลงมา จัดสรรที่ให้ทำนา และปลูกยาง จากอดีตมาปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเยอะมาก

การค้าขายกับเมืองไทย ใช้ทางเรือ นำเข้าข้าวไทย ยางพารา ลำไย และรองเท้าน้ำเต้า แล้วส่งประเภทผลไม้ มันฝรั่ง และสินค้าเกษตร รวมถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าไปยังเมืองไทย การเดินเรือส่วนใหญ่จะมาถึงเพียงท่าเรือกว่านเลย มีเพียง 3 เดือนในฤดูฝน เรือถึงจะมีถึงท่าเรือจิ่งหงได้ หากการก่อสร้างเส้นทางถนนเสร็จ คงได้ค้าขายกันมากขึ้น

ถามว่าเรื่องกาสิโนที่ชายแดนทั้งด้านพม่าและลาว พี่นางเก่งบอกว่า กาสิโนที่ชายแดนพมามีคนจีนไปเล่นการพนันและสูญเสียเงินไปมาก จนต้องห้ามไม่ให้เล่น และแม้ว่าจะมีกาสิโนที่ด้านฝั่งลาว (สัมปทานโดยคนจีน) ก็จะไม่ให้เกิดเหตุการณ์ชายแดนพม่าอีก สำหรับเมืองต้าหลู่ในอนาคต ก็จะพัฒนาไปด้านการท่องเที่ยว

หากมองไปข้างหน้า พี่นางเก่งบอกว่า จิ่งหงซีตี้ ก็จะขยายตัวออกไปอีก ลักษณะจะคล้ายกับการเกิดศูนย์กลางการพัฒนาขึ้นรอบๆ เมืองใหญ่ เช่น ที่ภาคทราย จะมีนิคมอุตสาหกรรม การศึกษาจะพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะการเรียนภาษาไทยเพื่อด้านธุรกิจและการท่องเที่ยว ขณะนี้ก็มีเรื่องการแลกเปลี่ยนนักศึกษากันอยู่แล้ว กับมหาวิทยาลัยโยนก จัหวัดลำปาง ส่วนเรื่องยางพารา ยังคงมีความต้องการสูง เพราะเกี่ยวข้องกับการผลิตรถยนต์ที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ก็จะไม่ปลูกเพิ่มในสิบสองปันนาแล้ว ยางเป็นพืชเชิงเดี่ยว หากปลูกมากกว่า จะเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ อากาศจะร้อนขึ้น ไปส่งเสริมการปลูกในลาวมากกว่า และสำหรับความร่วมมือกับประเทศไทย ก็ยินดีอย่างยิ่ง อยากให้มาทำการค้ากันมากๆ และอยากให้มาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้มากๆ เช่นกัน เพราะเป็นจุดเด่นส่วนสำคัญของสิบสองปันนา พี่นางเก่งทั้งห้าบอกว่าหากมาคราวหน้า ให้ติดต่อโดยตรง ให้ภาษาไทยในการติดต่อก็ได้

ช่วงท้ายนี้ คณะเราได้มาเยือนสิบสองปันนาเป็นครั้งแรก และมีเรื่องน่าสนใจมาก แต่ก็ยังมีเรื่องน่าติดตามหรือมาสำรวจกันอีกหลายเรื่อง จึงขอตั้งเป็นประเด็นไว้ดังนี้

- เรื่องเส้นทาง R3E และ R3W ในจีนนั้น มีการลงทุนก่อสร้างอย่างเต็มที่ น่าจะเปิดใช้ได้ตามกำหนดคือในปี 2550 นี้ และน่าจะเป็นเส้นทางหลักในการขนส่งสินค้าออกทางด้านใต้ของจีน ส่วนทางน้ำโขง คงลดบทบาทเป็นเพียงการขนส่งบางส่วนและใช้เพื่อการท่องเที่ยวมากกว่า
- สำหรับการค้าชายระหว่าง จีนกับไทย โดยเฉพาะทางเรื่อนั้น สินค้าที่ส่งมาก ฝั่งไทยได้แก่ ข้าว ลำไย ยางพารา และรองเท้าแตะ ฝั่งจีนได้แก่ ผลไม้ มันฝรั่ง สินค้าเกษตร และเครื่องใช้ไฟฟ้า
- เรื่องยางพาราในจีน มีความก้าวหน้ามาก เพราะปลูกมาแล้วกว่า 40 ปี ปลูกจนเต็มขอบเขตในจีน และต้องไปส่งเสริมในลาว อาจเรียกได้เรื่องนี้ ลาวและจีนว่าเป็นหนึ่งเดียวกัน และมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ชาวบ้านทำได้เอง ตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ เพาะกล้ายาง ไปจนถึงการกรีดยาง สำหรับเรื่องปริมาณยางนั้น คาดว่ายังมีความต้องการยางธรรมชาติอีกมาก พิเศษสำหรับเรื่อง limit ของการปลูกยางไม่ให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมนับเป็นเรื่องใหม่ที่น่าติดตาม และพิจารณาในพื้นที่ลาว และภาคเหนือของไทย
- เรื่องวิถีชีวิต และการอยู่ร่วมกันของหลากหลายชนเผ่าในจีน น่าสนใจมาก เพราะสามารถบริหารจัดการให้อยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี ไม่มีการแตกแยก หรือ มองเป็นบุคคลชั้นสอง ชั้นสาม เช่นในไทย และนโยบายนำชนเผ่าลงมาจากที่สูง ห้ามเผาป่า เพื่อรักษาป่าไว้ โดยจัดสรรที่ทำกินและส่งเสริมให้ปลูกยางพารา (บางส่วนสร้างบ้านให้) มีความคล้ายคลึงกับในลาวมาก

- สำหรับเรื่องการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานของชนเผ่า โดยเฉพาะ อาข่า นั้น มีบ้างแต่ไม่มากนัก และยังกระจายไปยังเมืองใหญ่ของจีนมากกว่า
- การส่งเสริมพืชเกษตรของจีนน่าสนใจมาก ในที่ราบจะส่งเสริมให้ปลูกพืชผัก โดยเฉพาะกล้วยหอมได้ราคาดีมาก ส่วนที่สูงประมาณ 700 ม.รทก. ให้ปลูกยางพารา และบ้านได้อยู่สูงกว่านั้น เหมาะสมให้ปลูกชา พืชทั้งสามชนิดนำมาซึ่งรายได้ที่ดี ประกอบกับมีการจัดการและจัดสรรน้ำที่ดีมาก (น่าสนใจว่าทำอย่างไร) จึงมีการทำการเกษตรจนไม่มีที่ว่าง สอบถามเรื่องนี้ขึ้นมาบ้าง ก็พบว่าไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด
- เรื่องเครือข่ายพุทธศาสนาในการบูรณะวัดวาอาราม ก็น่าสนใจ เป็นเรื่องแนวนอน แต่มีพลังสูง พระสงฆ์และศรัทธามีการเดินทางไปศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในฝั่งไทย จีน และพม่า
- อีกเรื่องที่ไม่ได้เล่าไว้ คือ เรื่องการแพทย์ในจีนนั้น เราไม่สามารถหาซื้อขายแผนตะวันตกได้เลยแม้ในร้านขายยาในห้างสรรพสินค้า แต่มียาจีนรูปแบบทันสมัยเต็มไปหมด นอกจากนี้คณะเราได้จับน้ำชาพร้อมกับหม้ออาข่าที่เคยไปประชุมมหกรรมแพทย์ชนเผ่าที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (โดย ดร.ยิ่งยง เทาประเสริฐ) ขณะนี้ทำงานในโรงพยาบาล หนึ่งในสองของที่นี่ ซึ่งรักษาด้วยแพทย์ชนเผ่า และได้รับการรับรองอย่างดีจากทางการของจีน
- สำหรับความร่วมมือต่อไปนั้น การประสานงานคนสำคัญในจีนมีความเป็นไปได้ และเรื่องที่ทางจีนอยากให้ดำเนินการคือพัฒนาการค้าขายให้มากขึ้น และการวิจัยด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
- เรื่องเล็กๆ ที่ทำไว้บ้างคือ การใช้ภาษาอังกฤษไม่สะดวกเลยในสิบสองปันนา เพราะไม่ใช่ที่นิยม ห้องน้ำสะอาดมีเฉพาะในโรงแรมเท่านั้น และวัฒนธรรมที่เราไม่คุ้นเคย เช่น การบ้วนน้ำลายและการสูบบุหรี่ ก็ยังมีอยู่ทั่วไป

คณะผู้เดินทาง

คุณศิริพร โคตะวินนท

คุณอาทิ สะโง้

คุณศรากร พรสุวรรณ

คุณพีรพัฒน์ โกศลศักดิ์สกุล

คุณสุพล เครือสุวรรณ (บุลิ่ง) ผู้ประสานงานในประเทศจีน